

*Jeugd 2003,
cijfers en feiten*

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek - Facilitair bedrijf

Omslag

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel. (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2003.
Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik toegestaan.
Bronvermelding is verplicht.

Prijzen zijn excl. administratie- en verzendkosten.

Prijs: € 18,50

Kengetal: G-87

ISBN: 9035726081

CBS-productnummer: 0533003010

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2002–2003	= 2002 tot en met 2003
2002/2003	= het gemiddelde over de jaren 2002 tot en met 2003
2002/'03	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enzovoort, beginnend in 2002 en eindigend in 2003
1992/'93–2002/'03	= boekjaar enz., 1992/'93 tot en met 2002/'03

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Inhoud

Voorwoord	7
Samenvatting	9
1. Jongeren en het gezin	15
1.1 Samenstelling van de jeugdige bevolking	15
1.2 Het gezin	19
1.3 Woonsituatie van gezinnen	27
1.4 Inkomenssituatie van gezinnen	30
1.5 Taakverdeling in het gezin	33
1.6 Opvoedingsklimaat	39
1.7 Opvattingen over taakverdeling	45
1.8 Jongeren in Europees perspectief	47
2. Gezondheid en welzijn	51
2.1 Gezondheidstoestand	51
2.2 Baby's, peuters en kleuters	55
2.3 Welzijn	56
2.4 Zorggebruik	58
2.5 Leefstijl	59
2.6 Sterfte	66
2.7 Jongeren en gezondheid in Europees perspectief	67
3. Onderwijs	71
3.1 Het basisonderwijs	71
3.2 Het voortgezet onderwijs	73
3.3 Het hoger onderwijs	79
3.4 Schoolbeleving	83
3.5 Jongeren in het onderwijs in Europees perspectief	85

4. Arbeid en inkomen	89
4.1 Arbeid	89
4.1.1 Werkende jongeren	89
4.1.2 Werkloze jongeren	93
4.1.3 Onderwijsvolgende jeugd op de arbeidsmarkt	95
4.1.4 Schoolverlaters	98
4.1.5 Jongeren op de arbeidsmarkt in Europees perspectief	100
4.2 Inkomen	102
4.2.1 Inkomenspositie van jongeren	102
4.2.2 Lonen	103
4.2.3 Uitkeringen	105
4.2.4 Inkomsten en uitgaven van scholieren	107
4.2.5 Jongeren en inkomen in Europees perspectief	109
5. Vrije tijd	111
5.1 Vrijtijdsbesteding	111
5.2 Mediagebruik	119
5.3 Overige participatie	124
6. Veiligheid en criminaliteit	129
6.1 Onveiligheid en slachtofferschap	129
6.2 Verdachten en daders	132
6.3 Vervolging, berechting en bestraffing	136
6.4 Jongeren en criminaliteit in Europees perspectief	140
Tabellen	
1. Jongeren en het gezin	143
2. Gezondheid en welzijn	154
3. Onderwijs	162
4. Arbeid en inkomen	166
5. Vrije tijd	174
6. Veiligheid en criminaliteit	186
Begrippen	191
Bronnen	203

Voorwoord

Voor u ligt de derde uitgave van *Jeugd, cijfers en feiten* van het CBS. *Jeugd, cijfers en feiten* geeft een overzicht van de leefsituatie van de jeugd en is bedoeld voor iedereen die beroepshalve of anderszins geïnteresseerd is in het wel en wee van de jeugd in Nederland.

Jeugd, cijfers en feiten is onderdeel van de Landelijke Jeugdmonitor, een project van de interdepartementale Commissie Jeugdonderzoek onder leiding van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), waarbij het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het CBS om het jaar een publicatie over de jeugd uitbrengen. *Jeugd, cijfers en feiten* van het CBS geeft een brede beschrijving van de leefsituatie van de jeugd in Nederland aan de hand van kwantitatieve gegevens. Het SCP richt zich in zijn rapportage op de beleidsanalyse en -evaluatie. Het Ministerie van VWS levert een financiële bijdrage aan de totstandkoming van beide publicaties.

In deze derde editie, *Jeugd 2003, cijfers en feiten*, wordt de leefsituatie van jongeren beschreven aan de hand van zes thema's: jongeren en het gezin, gezondheid en welzijn, onderwijs, arbeid en inkomen, vrije tijd, veiligheid en criminaliteit. Bij de beschrijving van deze thema's staat steeds de situatie van jongeren tot 25 jaar centraal. In deze editie is voor het eerst een tabellenbijlage opgenomen waarin een handzaam cijfermatig overzicht wordt gegeven van de leefsituatie van jongeren.

De Directeur-Generaal
van de Statistiek,

Ir. drs. R.B.J.C. van Noort

Voorburg/Heerlen, mei 2003

Samenvatting

De publicatie *Jeugd 2003, cijfers en feiten* biedt een breed overzicht van de leefsituatie van de jeugd in Nederland. In het eerste hoofdstuk staat de vraag centraal in welke gezinssituatie jongeren opgroeien. In de daaropvolgende hoofdstukken worden verschillende aspecten van de leefsituatie van jongeren beschreven: gezondheid en welzijn, onderwijs, arbeid en inkomen, vrije tijd, veiligheid en criminaliteit. Bij de beschrijving staat steeds de situatie van jongeren tot 25 jaar centraal.

Jongeren en het gezin

Op 1 januari 2002 telde Nederland bijna 5 miljoen mensen jonger dan 25 jaar. Zij vormen 31 procent van de totale bevolking. Ruim een van de vijf jongeren is allochtoon. De meerderheid van deze allochtone jongeren behoort tot een niet-westerse herkomstgroep. Ruim 15 procent van de jeugdigen is van niet-westerse allochtone herkomst.

De meeste minderjarige kinderen wonen in een gezin met twee ouders. Naarmate thuiswonende kinderen ouder zijn, neemt het aandeel dat met twee ouders woont af. Ruim 10 procent van de jongeren van 12–17 jaar maakt deel uit van een eenoudergezin. De meeste eenoudergezinnen ontstaan na echtscheiding. Jaarlijks maakt ruim 1 procent van de minderjarige kinderen de echtscheiding van de ouders mee. In 2001 waren in totaal 36 duizend minderjarige kinderen bij een echtscheiding betrokken.

Gezinnen met minderjarige kinderen wonen over het algemeen in een eengezinswoning. Zij wonen vooral buiten de stedelijke centra. Bijna vier van de tien eenoudergezinnen wonen in een flat of etagewoning. Eenoudergezinnen worden het vaakst getroffen door een laag inkomen; 40 procent van deze huishoudens had in 2000 een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Onder paren met minderjarige kinderen is het aandeel lage inkomens juist relatief klein; slechts 7 procent van deze groep heeft een inkomen onder de lage-inkomensgrens.

Steeds meer vrouwen blijven werken, ook als ze kleine kinderen hebben. In meer dan de helft van de gezinnen met minderjarige kinderen werken beide partners. Steeds meer kinderen verblijven daardoor een deel van de week in een of andere vorm van kinderopvang. Van alle kinderen in Nederland tot en met twaalf jaar heeft meer dan de helft te maken met kinderopvang. Het opvangpercentage ligt met 81 procent het hoogst voor de 2–3-jarigen. Op deze leeftijd worden veel kinderen naar de peuterspeelzaal gebracht.

Ruim acht van de tien thuiswonende jongeren is tevreden over de wijze waarop hun ouders hen opvoeden. Slechts 2 procent oordeelt negatief over de opvoeding. Een door veel jongeren genoemd onderwerp van discussie met de ouders is 'het meehelpen in de huishouding'. Ook onderwerpen als het 'belang van school en studie' en 'het tijdstip van thuiskomen 's avonds' leiden wel eens tot problemen met ouders.

Gezondheid en welzijn

Jongeren zijn over het algemeen gezond. Zij lijden relatief weinig aan ziekten en aandoeningen in vergelijking met mensen van 25 jaar en ouder. De meest voorkomende langdurige aandoeningen bij jongeren zijn astma, migraine en eczeem. Infectieziekten zoals verkoudheid en griep komen veel bij jongeren voor. Specifieke aandoeningen onder jongeren zijn dyslexie, woordblindheid en ADHD. In 2001 had 4 procent van de kinderen van 4–11 jaar last van woordblindheid of dyslexie. Hyperactief gedrag (ADHD) kwam voor bij ongeveer 5 procent van de kinderen van 2–11 jaar.

Veel jongeren houden er geen gezonde leefstijl op na. Vooral 18–24-jarigen roken en drinken veel en een groot deel van hen heeft wel eens drugs gebruikt. Driekwart van de jongeren tot 18 jaar voldoet niet aan de Norm voor Gezond Bewegen. Ook de helft van de 18–24-jarigen voldoet niet aan deze norm. In deze leeftijdsgroep is 20 procent te dik.

Veel jongeren geven te kennen gelukkig en tevreden met hun eigen leven te zijn. Jongeren blijken naar eigen zeggen nauwelijks eenzaam. Van de 15–24-jarigen heeft 95 procent mensen met wie ze goed kunnen praten of waarbij ze terecht kunnen. Zeven van de tien jongeren zijn zeer tot buitengewoon tevreden met hun vrienden- en kennissenkring. De rest is tevreden of tamelijk tevreden.

Onderwijs

In het schooljaar 2001/2002 zaten ruim 1,5 miljoen kinderen op de basisschool. De afgelopen tien jaar groeide het aantal leerlingen in het basisonderwijs met gemiddeld 1 procent per jaar. Sommige leerlingen hebben als gevolg van hun achtergrond meer aandacht nodig. Zij worden achterstandsleerlingen genoemd. Het aandeel achterstandsleerlingen in het basisonderwijs is van 39 procent in 1996 afgenomen tot 27 procent in 2002.

Ruim 900 duizend leerlingen zaten op het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2001/2002. Het aantal leerlingen stijgt licht sinds 1998. Van alle derdejaars leerlingen zit de helft op het vmbo, 20 procent op het havo, 20 procent op het vwo en 10 procent op het lwoo. Niet-westerse allochtone leerlingen halen

minder vaak een diploma in het voortgezet onderwijs dan hun autochtone medeleerlingen.

Het aantal studenten in het voltijd hoger beroepsonderwijs in het studiejaar 2001/2002 bedroeg 258 duizend. Aan de universiteiten stonden 174 duizend studenten ingeschreven. Zowel in het hoger beroepsonderwijs als in het wetenschappelijk onderwijs neemt het aandeel vrouwen toe. De voorkeur voor studierichtingen verschilt tussen mannelijke en vrouwelijke studenten.

Jongeren van 12–17 jaar besteden gemiddeld 1,5 uur per dag aan hun huiswerk. Meisjes maken gemiddeld 20 minuten langer per dag huiswerk dan jongens. Scholieren en studenten van 18–24 jaar studeren gemiddeld bijna 2 uur per dag. In deze leeftijdsgroep studeren meisjes een 0,5 uur per dag langer.

Arbeid en inkomen

In 2001 had 45 procent van de jongeren van 15–24 jaar een betaalde baan van ten minste twaalf uur per week. Ook veel scholieren en studenten hebben naast hun opleiding een bijbaan. Bijna zes van de tien onderwijsvolgenden in deze leeftijdsgroep verdienen wat bij. Vooral mbo-, hbo- en wo-studenten verdienen vaak wat bij. Meestal gaat het dan om baantjes van minder dan twaalf uur per week. De meeste scholieren en studenten met een baan(tje) naast hun opleiding verrichten werk waar weinig opleiding voor vereist is.

Van de jongeren van 15–24 jaar die tot de beroepsbevolking horen, is 7 procent werkloos. Onder jongeren met alleen basisonderwijs of met alleen een mavo- of havo/vwo-opleiding is het aandeel werklozen hoger. Ook onder allochtone jongeren zijn naar verhouding meer werklozen dan onder autochtone jongeren.

In 2001 verlieten 170 duizend scholieren en studenten van 15–34 jaar het reguliere voltijdonderwijs. Het merendeel van deze schoolverlaters komt op de arbeidsmarkt en gaat op zoek naar werk. Ze hadden gemiddeld 5 maanden nodig om een geschikte baan te vinden. Vmbo-ers hadden de minste tijd nodig om werk te vinden. Het langst zochten schoolverlaters met een universitaire opleiding.

Ruim driekwart van de thuiswonende jongeren van 15–19 jaar heeft een eigen inkomen. Op jaarbasis bedragen hun gemiddelde inkomsten 3 200 euro bruto. In de leeftijdsgroep 20–24 jaar heeft vrijwel iedereen een eigen inkomen. Het gemiddelde inkomen van thuiswonende jongeren in deze groep ligt op 13,2 duizend euro bruto. Zelfstandig wonende jongeren in dezelfde leeftijdsgroep verdienen gemiddeld 13,8 duizend euro bruto per jaar. Op deze leeftijd is het grootste deel van het inkomen afkomstig uit arbeid. Slechts een klein deel van de inkomsten bestaat uit studiefinanciering of een uitkering. Eind 2001 had-

den 65 duizend jongeren een uitkering. Van de jongeren met een uitkering is bijna de helft arbeidsongeschikt; zij hebben meestal een Wajong-uitkering.

De inkomsten van leerlingen uit het voortgezet onderwijs bestaan voornamelijk uit een bijdrage van de ouders en geld uit een baantje of vakantiewerk. Het gemiddelde scholiereninkomen is 113 euro per maand. Jongens besteden hun geld vaker aan snacks, fris, alcohol, hobby's, brommer en computerartikelen. Meisjes zijn meer gericht op kleding, uitgaan, cadeaus, cosmetica en hun mobiele telefoon.

Vrije tijd

Jongeren beschikken over ongeveer 6 uur vrije tijd per dag. Relatief veel jongeren tot 18 jaar doen aan lichamelijke sportbeoefening, hobby's en kunstzinnige activiteiten. Vanaf 18 jaar wordt dat minder en hebben ze meer belangstelling voor uitgaan. In vergelijking met de bevolking vanaf 25 jaar nemen jongeren minder deel aan culturele en recreatieve activiteiten.

De jeugd kijkt veel televisie. Van de 4-11-jarige kinderen kijkt 59 procent meer dan 9 uur per week naar de televisie. De 12-17-jarigen brengen de meeste uren achter de beeldbuis door. De belangstelling voor het journaal neemt toe met de leeftijd. Dagelijkse volgt ruim eenderde van de jongeren van 15-17 jaar en ruim de helft van de 18-24-jarigen het journaal op televisie.

In 2001 had tweederde van de jongeren thuis de beschikking over een pc met internetaansluiting. Bijna de helft van de 12-24-jarigen met een pc thuis kruipt er dagelijks achter. Gemiddeld brengen deze jonge computergebruikers 12 uur per week achter het beeldscherm door. Jongens zitten gemiddeld meer uren achter de pc dan meisjes. Bijna iedere 12-24-jarige is wel eens het internet op geweest. Het internet wordt door jongeren veel gebruikt om te e-mailen en te zoeken naar specifieke informatie. Chatten is een echte jongerenbezigheid. Tweederde van de 12-17-jarige meisjes 'chat' op het internet. Van de jongens in deze leeftijd 'chat' de helft.

Ruim de helft van de jeugd rekent zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering, al gaat slechts een deel regelmatig naar een kerkdienst. De politieke interesse stijgt met de leeftijd. Driekwart van de 15-17-jarigen zegt slechts weinig of geen belangstelling voor politiek te hebben. De interesse van de 18-24-jarigen is iets groter. Jongens zijn meer geïnteresseerd in politiek dan meisjes.

Veiligheid en criminaliteit

Ruim een kwart van de jongeren onder de 25 jaar zegt zich wel eens onveilig te voelen. Meer vrouwen dan mannen zeggen zich onveilig te voelen. Het hoogst scoren de 18–24-jarige vrouwen; van hen voelen bijna vier van de tien zich wel eens onveilig. Driekwart van alle jonge vrouwen opent na tien uur 's avonds de deur niet voor een vreemde. Ook de helft van de mannen onder de 25 jaar doet dit niet.

Ook veel jonge mensen geven aan dat ze hun omgeving onveilig vinden. Vier van de tien jongeren vinden dat er in hun wijk of buurt plekken zijn waar ze 's avonds liever niet alleen komen. Zo'n 15 procent van de jongeren heeft het uitgaansgedrag aangepast om te voorkomen dat ze slachtoffer worden van een misdrijf.

Jaarlijks worden ongeveer vier van de tien jongeren onder de 25 jaar slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit. Dit komt overeen met bijna 1 miljoen slachtoffers van 12–24 jaar. Slachtofferschap van diefstal komt het meest voor, gevolgd door vandalisme en geweld.

Jongeren zijn niet alleen relatief vaak slachtoffer van criminaliteit, zij zijn ook vaak dader. In 2001 was bijna 17 procent van alle gehoorde verdachten door de politie in de leeftijd van 12–17 jaar. Jeugdcriminaliteit is nog steeds vooral een zaak van jongens.

Minderjarige verdachten komen bij kleine vergrijpen meestal terecht bij een Haltbureau ('Halt' staat voor 'Het alternatief'). In 2001 werden 20 duizend jongeren naar een Haltbureau verwezen. Het grootste deel van de Haltafdoeningen slaagt; de jongeren komen hun afspraken met het Haltbureau naar behoren na. Opname in de justitiële documentatie blijft dan achterwege.

Jongeren van 18–24 jaar en minderjarigen die een zwaar delict hebben gepleegd, krijgen met justitie te maken. De meest opgelegde sanctie aan jongeren is een taakstraf, ofwel via het Haltbureau of na een schuldigverklaring bij de rechter.

1. Jongeren en het gezin

Bijna 5 miljoen mensen in Nederland zijn jonger dan 25 jaar. Ruim 15 procent van de jeugdigen is van niet-westerse allochtone herkomst. De meeste minderjarige kinderen wonen in een gezin met twee ouders, zo'n 10 procent van de kinderen woont in een eenoudergezin.

Gezinnen met minderjarige kinderen wonen over het algemeen in een eengezinswoning. Zij wonen vooral buiten de stedelijke centra. Bijna vier van de tien eenoudergezinnen wonen in een flat of etagewoning. Eenoudergezinnen worden het vaakst getroffen door een laag inkomen; 40 procent van deze huishoudens had in 2000 een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Onder paren met minderjarige kinderen is het aandeel lage inkomens juist relatief klein.

Steeds meer vrouwen blijven werken, ook als ze kleine kinderen hebben. In meer dan de helft van de gezinnen met minderjarige kinderen werken beide partners. Steeds meer kinderen verblijven daardoor een deel van de week in een of andere vorm van kinderopvang.

Ruim acht van de tien thuiswonende jongeren is tevreden over de wijze waarop hun ouders hen opvoeden. Slechts 2 procent oordeelt negatief over de opvoeding. Een door veel jongeren genoemd onderwerp van discussie met de ouders is 'het meehelpen in de huishouding'. Ook onderwerpen als het 'belang van school en studie' en 'het tijdstip van thuiskomen 's avonds' leiden wel eens tot problemen met ouders.

1.1 Samenstelling van de jeugdige bevolking

Geslacht, leeftijd en herkomst

Op 1 januari 2002 telde Nederland 4,9 miljoen personen jonger dan 25 jaar. Zij vormen 31 procent van de totale bevolking. Het aandeel jongeren daalt de laatste jaren licht. Tien jaar geleden maakten jongeren tot 25 jaar nog 33 procent van de bevolking uit.

Het aantal jongens onder de 25 jaar overtreft het aantal meisjes met ruim 100 duizend. Dat komt doordat er iets meer jongens dan meisjes worden geboren en het aantal sterfgevallen onder jeugdigen klein is. Het evenwicht tussen het aantal mannen en vrouwen wordt pas ver na de 25-jarige leeftijd bereikt.

Tabel 1.1
Aantal jongeren, 1 januari 2002

	Totaal	Mannen	Vrouwen
	<i>x 1 000</i>		
Totaal	16 105	7 972	8 133
0–24 jaar	4 911	2 507	2 404
0– 3 jaar	819	419	400
4–11 jaar	1 593	815	778
12–17 jaar	1 158	592	565
18–24 jaar	1 341	680	661
25 jaar en ouder	11 194	5 465	5 730

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Het aandeel allochtonen onder de jeugd is groter dan onder de totale bevolking van Nederland. In 2002 was ruim een van de vijf jongeren onder de 25 jaar allochtoon (22%). De meerderheid van deze allochtone jongeren behoort tot een niet-westerse herkomstgroep. Niet-westerse allochtone jongeren maken met 756 duizend ruim 15 procent uit van alle 0–24-jarigen. De Turken vormen de grootste niet-westerse herkomstgroep in deze leeftijdscategorie. De westerse allochtonen vormen met 345 duizend personen 7 procent van het aantal 0–24-jarigen.

Regionale verschillen

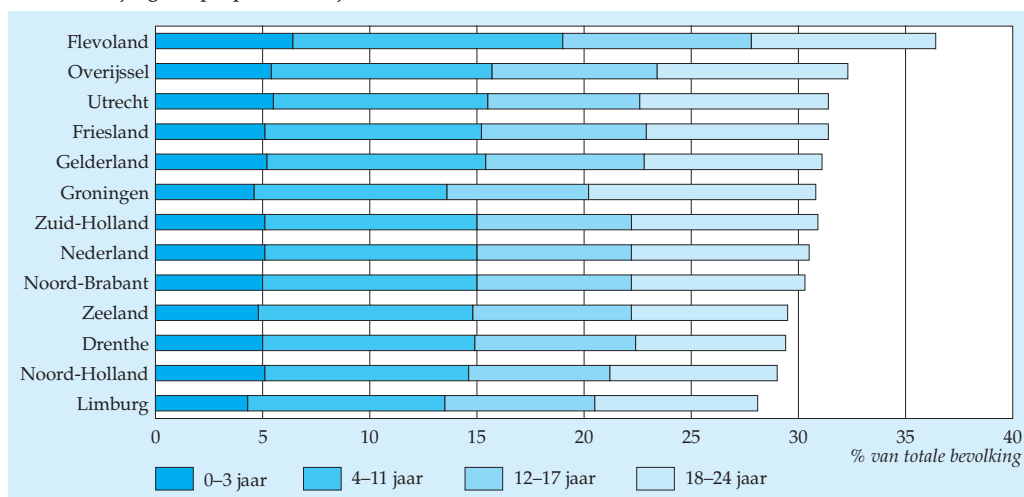
Jongeren onder de 25 jaar beslaan 31 procent van de totale bevolking. Deze groep is echter niet gelijk verdeeld over de Nederlandse provincies. Flevoland is momenteel bij uitstek de jongste provincie van Nederland; ruim 36 procent van de totale bevolking is jonger dan 25 jaar. Vooral kinderen van 4–11 jaar zijn in deze provincie oververtegenwoordigd. Binnenlandse migratie speelt hierbij een grote rol. Met name Almere heeft al geruime tijd een sterke aantrekkingskracht op jonge gezinnen. Ook in de provincie Groningen wonen iets meer jongeren dan gemiddeld door binnenlandse migratie. Hier zijn het echter vooral de 18–24-jarigen die met 11 procent van de Groningse bevolking bovengemiddeld vertegenwoordigd zijn. De aanwezigheid van grote instellingen voor het hoger onderwijs speelt hierbij een belangrijke rol. Provincies met relatief weinig jongeren zijn Limburg, Noord-Holland, Drenthe en Zeeland.

Tabel 1.2
Jongeren van 0-24 jaar naar herkomst, 1 januari 2002

	0-24 jaar	w.v.			
		0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar
	<i>x 1 000</i>				
Autochtonen	3 811	633	1 246	905	1 027
Westerse allochtonen	345	51	103	80	111
Eerste generatie	89	6	24	21	39
Tweede generatie	255	45	79	58	72
Niet-westerse allochtonen	756	134	245	173	204
Eerste generatie	224	7	42	62	114
Turkije	29	1	3	7	18
Marokko	33	0	3	8	22
Suriname	23	0	3	7	13
Ned. Antillen/Aruba	10	1	6	1	2
Overig niet-westers	129	5	27	39	59
Tweede generatie	532	128	203	111	90
Turkije	135	28	54	29	25
Marokko	120	29	47	26	19
Suriname	109	19	38	28	24
Ned. Antillen/Aruba	23	8	13	1	1
Overig niet-westers	145	44	51	27	21

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

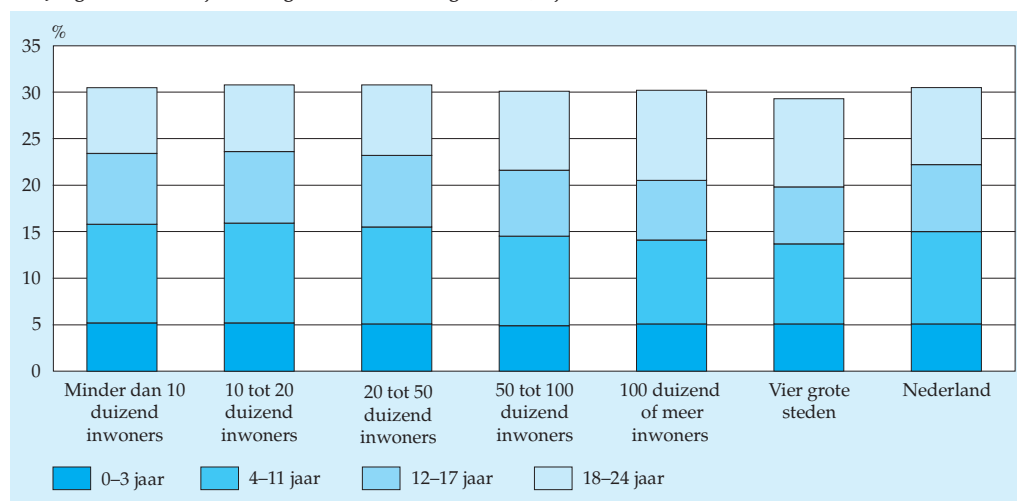
1.3 Aandeel jongeren per provincie, 1 januari 2002

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

In zowel kleinere als grotere gemeenten komt het aandeel jongeren overeen met het aandeel jongeren in de totale bevolking: rond de 30 procent. De samenstelling van de jeugd verschilt echter tussen kleine en grote gemeenten. Jongeren die de leeftijd hebben waarop basis- en voortgezet onderwijs wordt gevolgd, zijn relatief sterk vertegenwoordigd in de kleinere gemeenten. Jongeren van 18–24 jaar zijn juist sterk vertegenwoordigd in gemeenten met 100 duizend of meer inwoners. Dit geldt vooral voor gemeenten waarin hbo-instellingen en universiteiten zijn gevestigd.

1.4 Jongeren van 0–24 jaar naar grootteklasse woongemeente, 1 januari 2002

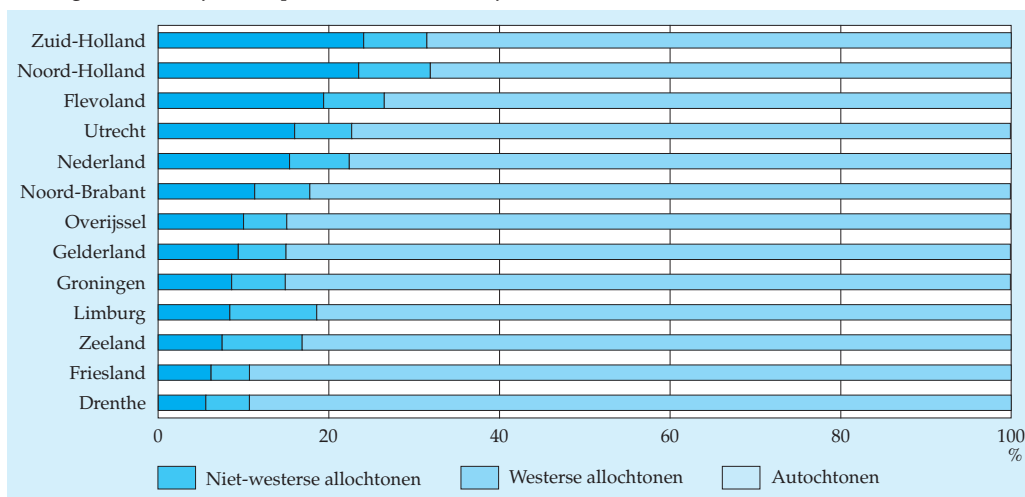

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Spreiding allochtonen

Niet-westerse allochtone jongeren zijn sterk vertegenwoordigd in het westen van Nederland: Zuid-Holland, Noord-Holland, Flevoland en Utrecht. Bijna een kwart van het aantal personen onder de 25 jaar in Noord- en Zuid-Holland is niet-westers allochtoon. In Flevoland is dit 19 procent en in Utrecht 16 procent. In Drenthe is het aandeel niet-westerse allochtone jongeren onder de 25 jaar met 6 procent het kleinst. Westerse allochtone jongeren zijn vooral in Limburg en Zeeland relatief sterk vertegenwoordigd. Zij zijn vaak van Belgische of Duitse herkomst.

1.5 Jongeren van 0-24 jaar naar provincie en herkomst, 1 januari 2002

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

1.2 Het gezin

Thuiswonende minderjarige kinderen

De meeste kinderen leven in een huishouden met twee ouders. Naarmate thuiswonende kinderen ouder zijn, neemt het aandeel dat met twee ouders woont af. Van de 0-3-jarigen woont 97 procent met twee ouders, bij de thuiswonende 12-17-jarigen is dit 10 procentpunten lager. Ruim 10 procent van de jongeren van 12-17 jaar maakt dus deel uit van een eenoudergezin. De meeste eenoudergezinnen ontstaan door echtscheiding. Het grootste deel van de kinderen die in een eenoudergezin wonen, woont bij de moeder.

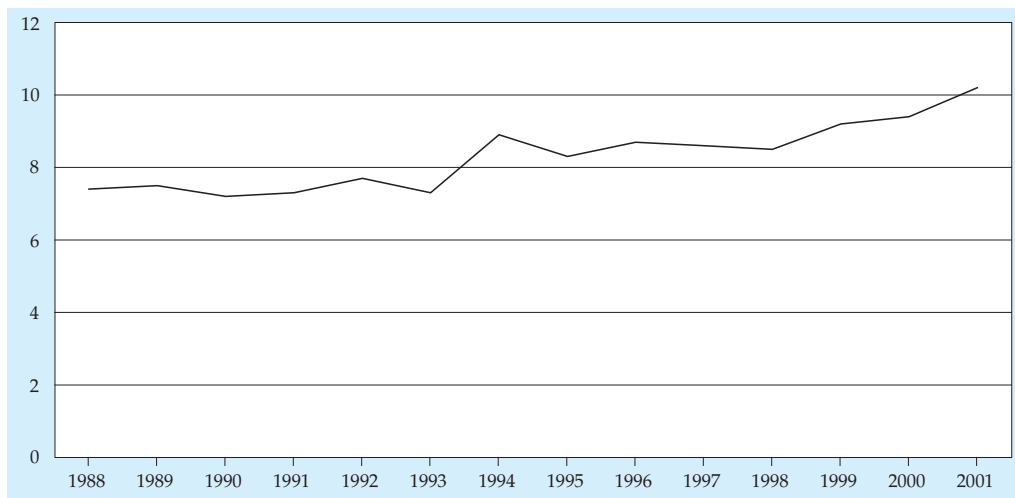
Tabel 1.6
Thuiswonende minderjarigen naar burgerlijke staat van de ouder(s), 1 januari 2001

	0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar
	%		
Tweeouderhuishouden	97	91	87
Eenouderhuishouden na echtscheiding	2	6	10
Eenouderhuishouden na verweduwing	0	1	2
Eenouderhuishouden (nooit gehuwd of nog gehuwd)	1	2	2

Bron: CBS - Jaarlijkse Huishoudensstatistiek.

Jaarlijks maakt ruim 1 procent van de minderjarige kinderen de echtscheiding van de ouders mee. In 2001 waren in totaal 36 duizend minderjarige kinderen bij een echtscheiding betrokken. In 1998 waren dit er nog 29 duizend. Enerzijds kan deze stijging worden toegeschreven aan de toename van het aantal echtscheidingen. Anderzijds is het aandeel echtscheidingen waarbij kinderen zijn betrokken toegenomen.

1.7 Aantal minderjarige kinderen bij echtscheiding per duizend minderjarige kinderen

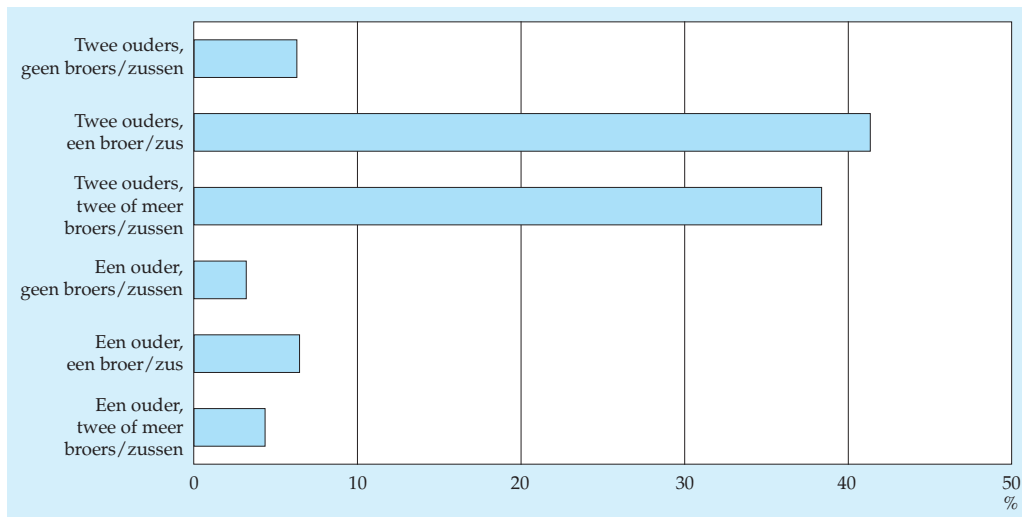
Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Gezinsgrootte

Gezinnen zijn momenteel aanzienlijk kleiner dan begin jaren zeventig. Dertig jaar geleden waren er ruim 2,3 miljoen gezinnen met een of meer kinderen. Eenderde van die gezinnen telde drie of meer kinderen. In 2002 telde Nederland ruim 2,5 miljoen gezinnen met kinderen, waarvan 18 procent uit drie of meer kinderen bestond.

De grootste groep kinderen van 8–12 jaar maakt deel uit van een gezin met twee ouders en één (thuiswonende) broer of zus. Het aantal kinderen met twee ouders en twee of meer broers en/of zussen is echter nauwelijks kleiner. Relatief weinig kinderen hebben twee ouders maar geen broer of zus. Slechts 6 procent van de kinderen maakt deel uit van zo'n klein gezin. Eenoudergezinnen tellen naar verhouding vaker maar een kind, al heeft driekwart van de kinderen in een eenoudergezin een of meer broers of zussen. Slechts een van de dertig kinderen van 8–12 jaar woont alleen met een vader of moeder, zonder een broer of zus.

1.8 Acht- tot twaalfjarigen naar aantal ouders en broers/zussen, 2002

Bron: CBS - Jaarlijkse Huishoudensstatistiek.

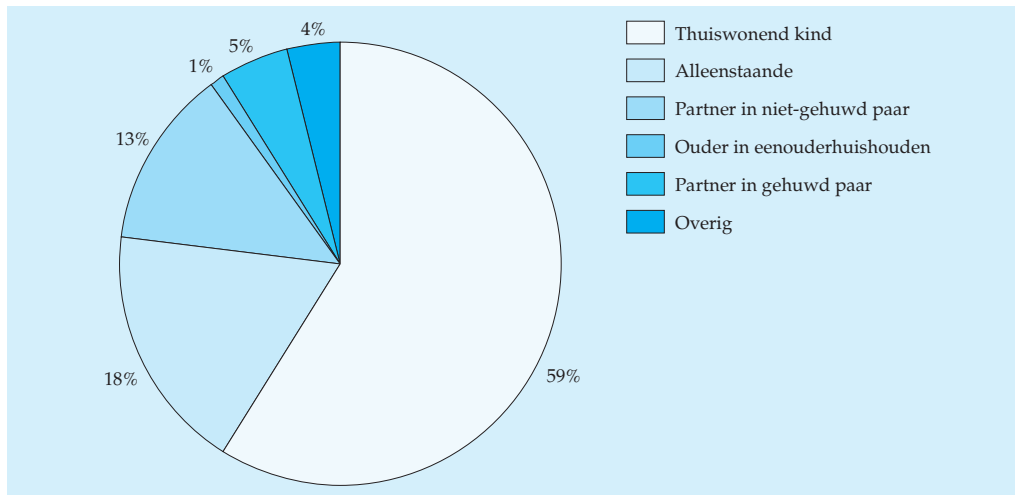
Huishoudenspositie van meerderjarige jongeren

Gemiddeld verlaten jongeren het ouderlijk huis op 22-jarige leeftijd. Meisjes vertrekken eerder dan jongens. Op 21-jarige leeftijd is de helft van alle meisjes uit huis, terwijl deze leeftijd voor jongens twee jaar hoger ligt. De meerderheid van de jongeren woont eerst korte of langere tijd alleen.

Op 1 januari 2002 woonde bijna 60 procent van de 18–24-jarigen nog bij zijn of haar ouders, 18 procent van deze jongeren woonde alleen en 13 procent woonde ongehuwd samen. Slechts 5 procent van de jongeren in deze leeftijdsgroep was getrouwd. Een van de honderd 18–24-jarigen maakte als ouder deel uit van een eenouderhuishouden.

Autochtone jongeren blijven langer bij hun ouders wonen dan allochtone jongeren. Tweederde van de autochtone mannen in de leeftijd 20–24 jaar woont nog bij de ouders thuis. Bij de niet-westerse allochtonen is dit aandeel eenderde. Turken verlaten relatief vroeg het ouderlijk huis. Onder deze bevolkingsgroep is trouwen vanuit het ouderlijk huis op relatief jeugdige leeftijd gebruikelijk.

1.9 Huishoudenspositie van 18–24-jarigen, 1 januari 2002

Bron: CBS - Jaarlijkse Huishoudensstatistiek.

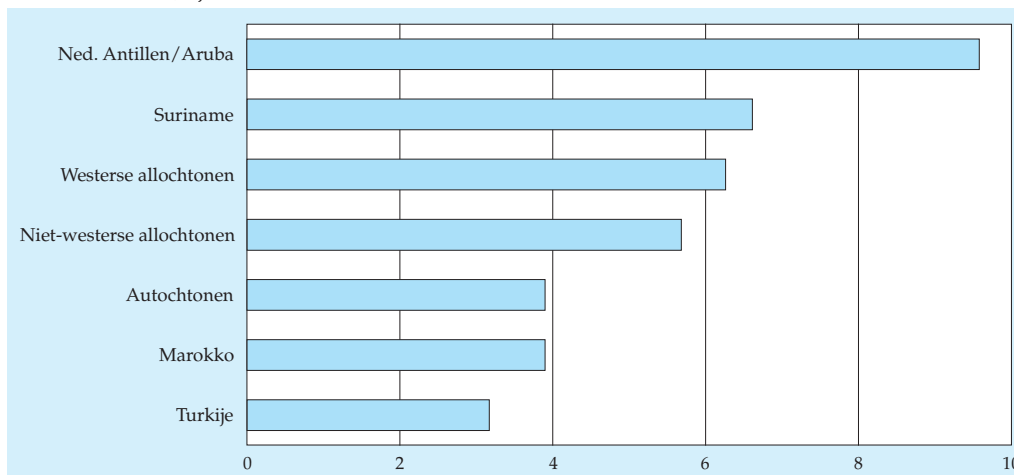
Jongeren in institutionele huishoudens

Sommige jongeren wonen in institutionele huishoudens, zoals gezinsvervangende tehuizen, internaten, inrichtingen voor verstandelijk gehandicapten en gevangnissen. In 2001 woonden ruim 21 duizend jongeren onder de 25 jaar in een institutioneel huishouden. Kinderen jonger dan vijf jaar wonen zelden in een institutioneel huishouden: bijna een van de duizend van alle 0–5-jarigen. Het aandeel jongeren dat in een institutioneel huishouden woont is met 1 procent het grootst onder de 15–19-jarigen. Jongens zijn, met zes van de tien bewoners, in de meerderheid.

Ongeveer een kwart van jeugd die deel uitmaakt van een institutioneel huishouden, woont in een inrichting voor verstandelijk gehandicapten en 10 procent in een (psychiatrisch) ziekenhuis, verpleeghuis of verzorgingshuis. Het resterende deel woont in een andere inrichting, zoals een woonvorm voor zintuiglijk gehandicapten, een jeugdinternaat of een gevangenis.

Turkse jongeren maken het minst vaak deel uit van een institutioneel huishouden en Antillianen het vaakst. Bijna 1 procent van de Antilliaanse jeugd wordt tot de institutionele bevolking gerekend.

1.10 Aantal jongeren van 0–24 jaar die deel uitmaken van een institutioneel huishouden per duizend 0–24-jarigen, naar herkomst, 1 januari 2001

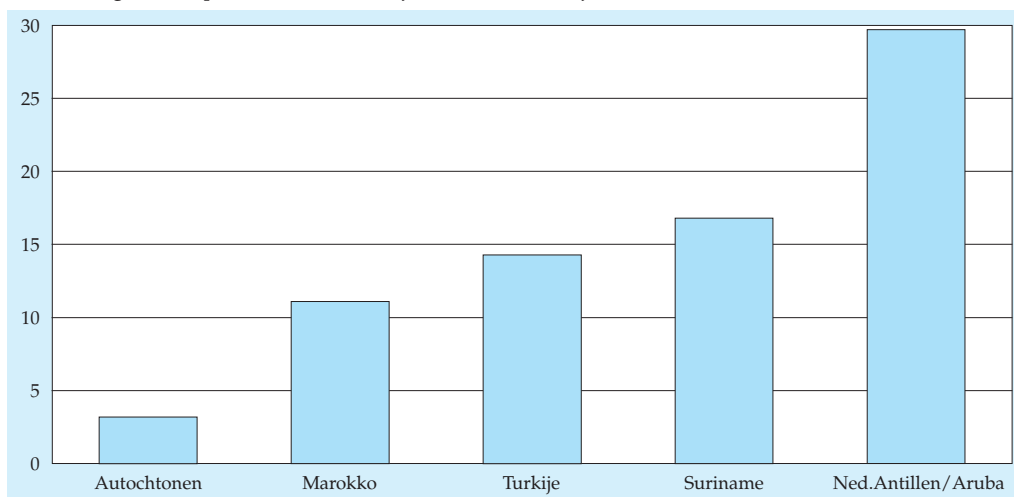

Bron: CBS - Statistiek Institutionele huisvesting.

Tienermoeders en alleenstaande ouders

Het aandeel tienermoeders is de afgelopen decennia sterk gedaald. In 1970 was nog 4 procent van alle vrouwen die een kind kregen jonger dan 20 jaar, in 2001 was dit percentage 1,3. Wel is in de afgelopen jaren het aantal geboorten uit tienermoeders gestaag toegenomen, van minder dan 2 duizend medio jaren negentig naar 2,7 duizend in 2001.

1.11 Aantal geboorten per duizend tienermeisjes, naar herkomst, 1 januari 2001

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

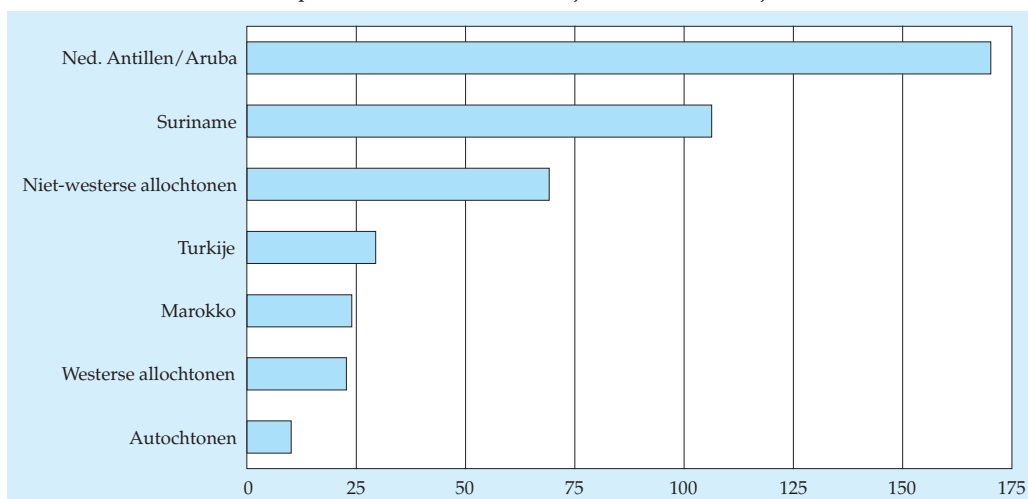
Het aandeel tienermoeders verschilt sterk per herkomstgroep. In 2001 vonden per duizend autochtone 15–19-jarige meisjes 3 bevallingen plaats, terwijl dit aantal per duizend Antilliaanse tienermeisjes tien keer zo hoog is. Ook Surinaamse meisjes worden met 17 bevallingen per duizend meisjes relatief vaak tienermoeder.

Herkomst hangt ook samen met de leeftijd waarop tieners hun kind krijgen. Turkse en Marokkaanse tienermoeders krijgen minder vaak een kind voordat ze meerderjarig zijn. Slechts 7 procent van de Turkse en 5 procent van de Marokkaanse tienermoeders krijgt het kind voor hun 18e verjaardag. Bij autochtone en Surinaamse tienermoeders is dat ongeveer een kwart. Antilliaanse meisjes vormen de grootste risicogroep. Zij zijn relatief het vaakst tienermoeder. Bijna eenderde van deze tienermoeders krijgt een kind voor de 18e verjaardag.

Surinaamse en Antilliaanse jonge vrouwen krijgen relatief vaak buiten een vaste relatie een kind, waardoor veel van deze jonge vrouwen een eenoudergezin vormen. Van alle 15–19-jarige meisjes is een van de duizend een alleenstaande moeder, terwijl dit aandeel per duizend Antilliaanse 15–19-jarige meisjes 35 is. Per duizend Surinaamse meisjes zijn 14 meisjes alleenstaande ouder.

Van alle 20–24-jarige Antilliaanse vrouwen is 17 procent alleenstaande ouder. Ook onder Surinaamse vrouwen in deze leeftijdsgroep komt het eenouderschap met 11 procent vaak voor. Slechts 1 procent van alle autochtone vrouwen van 20–24 jaar is alleenstaande ouder.

1.12 Aantal alleenstaande ouders per duizend vrouwen van 20–24 jaar, naar herkomst, 1 januari 2001

Bron: CBS - Jaarlijkse Huishoudensstatistiek.

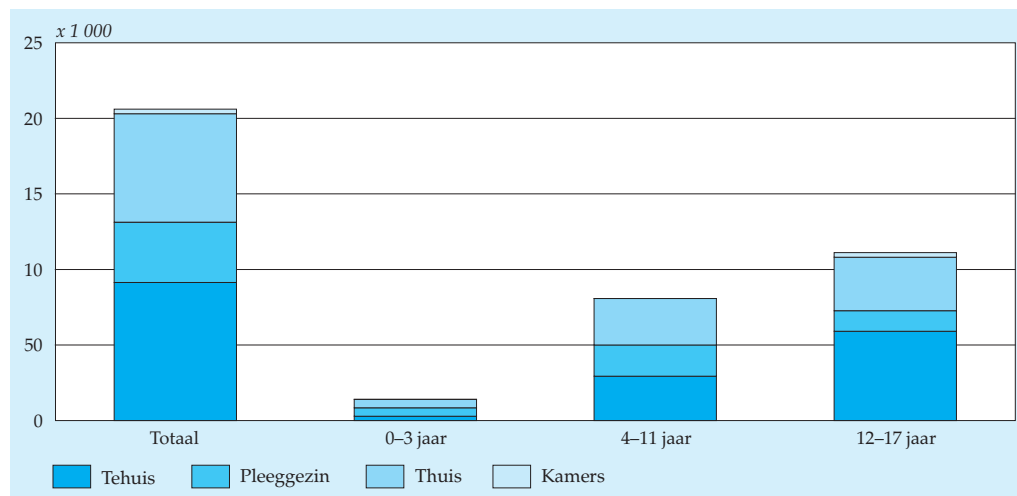
Ondertoezichtstelling

In sommige gezinnen kunnen de ouders de verzorging en de opvoeding van een kind niet alleen aan en loopt het kind het gevaar niet goed op te groeien. Ook vallen ouders soms uit een gezin weg en moeten voorzieningen worden getroffen voor de kinderen. In dergelijke gevallen kan de kinderrechter ingrijpen door het kind onder toezicht of voogdij te stellen, soms tegen de wil van de ouders of het kind.

Ondertoezichtstelling heeft als doel het kind te beschermen en de ouders te begeleiden bij het verzorgen en opvoeden. Een gezinsvoogd van een voogdij-instelling wordt aangewezen om beslissingen te nemen over de opvoeding van het kind. In 2001 zijn 5 duizend kinderen onder toezicht gesteld. Het totaal aantal kinderen dat in 2001 onder toezicht stond, is 20,6 duizend. Ruim de helft van de onder toezicht staande kinderen is 12–17 jaar.

Bijna 45 procent van de onder toezicht staande kinderen woont in een tehuis. Hierbij gaat het vooral om de wat oudere kinderen. De meeste kinderen van 0–3 jaar wonen in een pleeggezin of in het ouderlijk huis.

1.13 Onder toezicht staande kinderen naar verblijfplaats, 31 december 2001

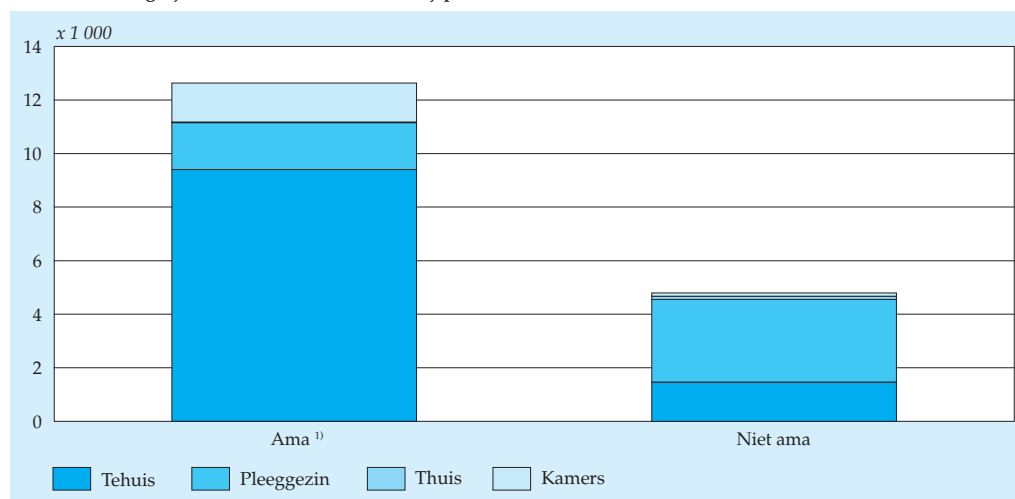
Bron: CBS - Statistiek Justitiële Kinderbescherming.

Voogdij

Minderjarigen in Nederland behoren onder gezag te staan. Dit kan het ouderlijk gezag zijn of voogdij. Als de ouders de verzorging van hun kind niet aan kunnen, dan kan het gezag hen worden ontnomen. De rechter draagt het gezag dan op aan een voogdij-instelling en het kind wordt meestal uit huis geplaatst. Het ontnemen van het ouderlijk gezag geldt voor onbepaalde tijd, maar eindigt uiteraard als het kind meerderjarig wordt.

In 2001 zijn 6 200 kinderen onder voogdij gesteld. Eind 2001 stonden in totaal 17 duizend kinderen onder voogdij. Een speciale groep vormen de alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's). Alle ama's die Nederland binnenkomen, worden onder voogdij gesteld. De meesten wonen in een tehuis. Ruim 70 procent van de onder voogdij staande kinderen in Nederland zijn ama's.

1.14 Onder voogdij staande kinderen naar verblijfplaats, 2001

¹⁾ Alleenstaande minderjarige asielzoekers.

Bron: CBS - Statistiek Justitiële Kinderbescherming.

Adopties

Paren adopteren soms een kind uit ideële overwegingen of omdat ze zelf geen kinderen kunnen krijgen. In 2001 werden 1 119 adopties toegewezen door de rechter. Hiervan bestaat 17 procent uit eenouder- en stiefouderadopties. Van deze adopties is bijvoorbeeld sprake als een van de ouders van een kind is overleden en de nieuwe partner van de verweduwde ouder het kind adopteert. De meeste gewone adopties vinden op jonge leeftijd plaats.

Tabel 1.15
Adopties via Nederlandse rechtbanken, 2001

	Adopties	w.v.	
		Gewone adopties	Eenouder- en stiefouderadopties
	<i>absoluut</i>		
Totaal			
0-17 jaar	1 119	924	195
0- 3 jaar	1 032	839	193
4-11 jaar	75	74	1
12-17 jaar	9	8	1
Mannen			
0-17 jaar	409	312	97
0- 3 jaar	366	270	96
4-11 jaar	36	35	1
12-17 jaar	6	6	0
Vrouwen			
0-17 jaar	710	612	98
0- 3 jaar	666	569	97
4-11 jaar	39	39	0
12-17 jaar	3	2	1

Bron: CBS - Statistiek Adopties.

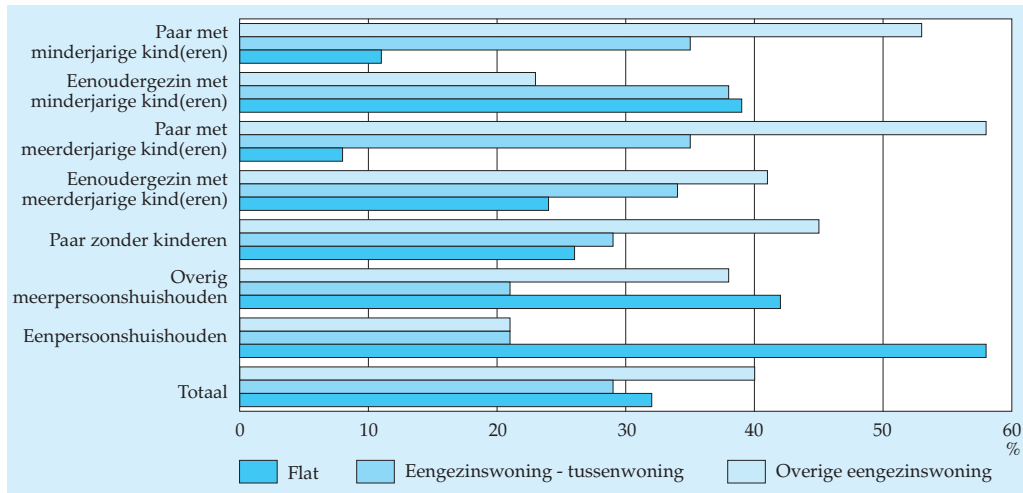
Naast de adopties die de rechtbank toewijst, adopteren sommige ouders kinderen via het Haags Adoptieverdrag. Dit verdrag is gesloten tussen 66 landen die afspraken hebben gemaakt over interlandelijke adoptie. Als aan bepaalde voorwaarden is voldaan, wordt een in het buitenland uitgesproken adoptie in Nederland erkend. In 2001 zijn via dit verdrag 271 kinderen door Nederlandse ouders geadopteerd.

1.3 Woonsituatie van gezinnen

Welgeteld 88 procent van de paren met minderjarige kinderen woonde in 2000 in een eengezinswoning en ruim 11 procent bewoonde een flat. Eenoudergezinnen met minderjarige kinderen woonden vaker in een flat (39%).

Vergeleken met andere typen huishoudens, is bij de paren met kinderen het grootste aandeel huiseigenaren te vinden. In 2000 bezat 72 procent van hen een koopwoning, terwijl in dat jaar iets meer dan de helft van alle huishoudens een eigen woning had.

1.16 Huishoudens naar samenstelling en woningtype, 2000

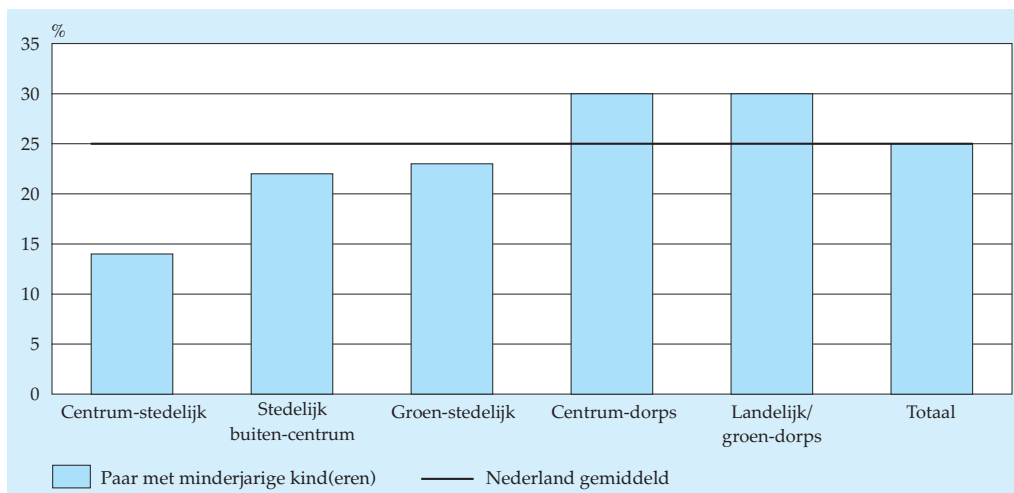

Bron: CBS/VROM - WoningBehoeftte Onderzoek.

Woonomgeving

Paren met minderjarige kinderen wonen vooral buiten de stedelijke centra. Slechts 14 procent van de huishoudens in de stedelijke centra zijn gezinnen met minderjarige kinderen. In stedelijke gebieden buiten het centrum (22%) en in de groen-stedelijke woonwijken (23%) komen deze gezinnen al vaker voor. In dorpskernen en in dorpsgebieden komen gezinnen met minderjarige kinderen met 30 procent bovengemiddeld voor.

1.17 Woonomgeving naar percentage paren met minderjarige kinderen, 2000

Bron: CBS/VROM - WoningBehoeftte Onderzoek.

Verkeersveiligheid in de buurt

Een bron van zorg voor veel ouders met minderjarige kinderen is de verkeersveiligheid in de buurt. Circa eenderde is van mening dat de verkeerssituatie in hun buurt niet veilig is. Bij de overige huishoudens is dat slechts 21 procent. Hoe jonger de kinderen, des te negatiever denken de ouders over de verkeersveiligheid in hun buurt. Ouders van (jonge) kinderen stellen waarschijnlijk hogere eisen aan de verkeersveiligheid in hun buurt dan de overige buurtbewoners.

Buurtvoorzieningen voor kinderen

Zo'n 40 procent van de huishoudens in Nederland vindt dat het in hun buurt schort aan voldoende voorzieningen voor jongeren. De aanwezigheid van voldoende speelgelegenheid wordt maar weinig beter beoordeeld. De aanwezigheid van voorzieningen en speelgelegenheid voor jongeren worden door mensen met en zonder kinderen ongeveer gelijk beoordeeld.

Verder blijken paren met of zonder kinderen, eenoudergezinnen en ook eenpersoonshuishoudens goed te spreken over voorzieningen zoals medische hulpposten, haltes openbaar vervoer, aanwezigheid van parken en plantsoenen en crèches. Over het in de buurt liggen van basisscholen scoorde de tevredenheid opvallend hoog: 92 procent bij paren met minderjarige kinderen en 96 procent bij eenoudergezinnen.

Tabel 1.18
Buurtvoorzieningen, 2000

	Medische voorzie- ningen	Haltes openbaar vervoer	Groen- voor- ziening	Voorzienin- gen voor jongeren	Basis- scholen	Speel- gelegen- heid	Crèche
<i>% dat vindt dat voorziening in de buurt voldoende aanwezig is</i>							
Paar met minderjarige kind(eren)	86	81	81	58	92	63	80
Eenoudergezin met minderjarige kind(eren)	86	86	78	56	96	63	79
Paar met meerderjarige kind(eren)	83	76	83	60	90	64	77
Eenoudergezin met meerderjarige kind(eren)	81	84	80	54	90	70	78
Paar zonder kinderen	86	80	84	62	90	68	79
Overig meerpersoonshuishouden	85	85	82	63	88	70	82
Eenpersoonshuishouden	88	85	81	61	91	66	79

Bron: CBS/VRROM - WoningBehoeftte Onderzoek.

Betrokkenheid bij de buurt

Paren met thuiswonende kinderen hebben het meest contact met buurtgenoten. Ruim de helft heeft regelmatig contact met de directe burens en ruim vier van de tien hebben contact met andere buurtgenoten. Ook van de paren zonder kinderen heeft de helft regelmatig contact met directe burens. Het aandeel alleenstaande ouders dat contact heeft met buurtgenoten ligt wat lager.

Paren met thuiswonende kinderen voelen zich ook meer betrokken en verantwoordelijk voor de leefbaarheid van de buurt dan andere huishoudens. Daarentegen voelen eenoudergezinnen zich iets minder betrokken bij de buurt. Deze verschillen in betrokkenheid kunnen behalve met de aanwezigheid van kinderen ook samenhangen met andere factoren, zoals woonduur, woonlocatie, kenmerken van de bewoners en type woning.

Tabel 1.19
Integratie in de buurt, 2000

	Heeft contact met directe burens	Heeft contact met andere burens	Voelt zich sterk betrokken met de buurt	Voelt zich verantwoordelijk voor leefbaarheid in de buurt
	%			
Paar met minderjarige kinderen w.v. leeftijd oudste kind	52	41	20	80
0- 4 jaar	50	37	16	75
5-12 jaar	52	44	22	82
13-18 jaar	52	41	20	82
Eenoudergezin met minderjarige kind(eren)	36	28	9	68
Paar met meerderjarige kind(eren)	54	43	19	78
Eenoudergezin met meerderjarige kind(eren)	41	32	13	71
Paar zonder kinderen	50	37	17	76
Overig meerpersoonshuishouden	35	25	15	53
Eenpersoonshuishouden	45	32	11	62
Totaal	48	36	16	72

Bron: CBS/VROM - WoningBehoeftte Onderzoek.

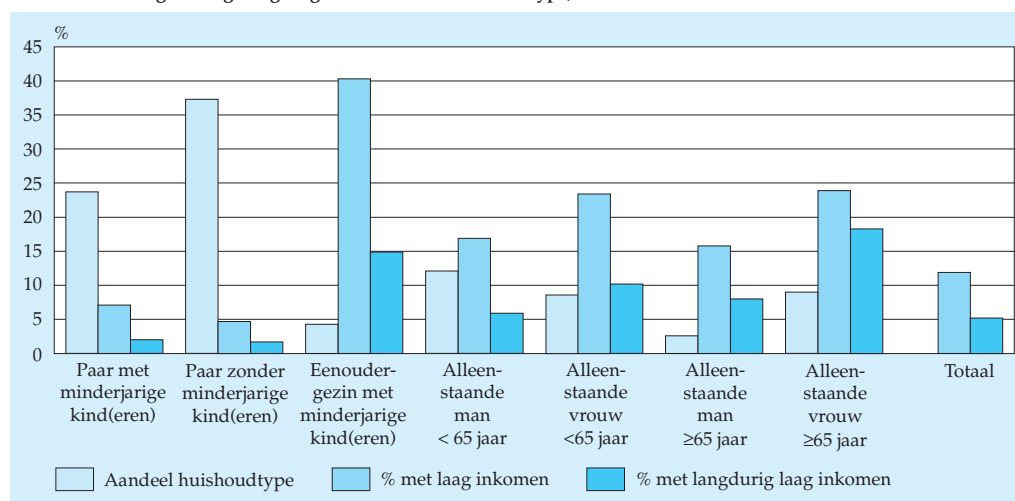
1.4 Inkomenssituatie van gezinnen

Lage inkomens bij gezinnen met kinderen

Inkomen is niet gelijkmatig verdeeld over verschillende groepen in de samenleving. Bij de ene groep huishoudens komen lage inkomens meer voor dan bij de andere. Eenoudergezinnen hebben verhoudingsgewijs vaak een laag inkomen: 40 procent van deze huishoudens had in 2000 een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dat is bijna 3,5 keer zo hoog als gemiddeld. Eenouderge-

zinnen hebben ook beduidend vaker dan gemiddeld langdurig – minstens vier opeenvolgende jaren – te maken met een laag inkomen. Onder paren met minderjarige kinderen is het aandeel lage inkomens relatief klein. Het percentage lage inkomens lag in 2000 bij deze groep met 7 procent ruim onder het gemiddelde van 12 procent. Ook langdurig lage inkomens komen onder paren met minderjarige kinderen verhoudingsgewijs weinig voor.

1.20 Aandeel laag en langdurig laag inkomen naar huishoudtype, 2000

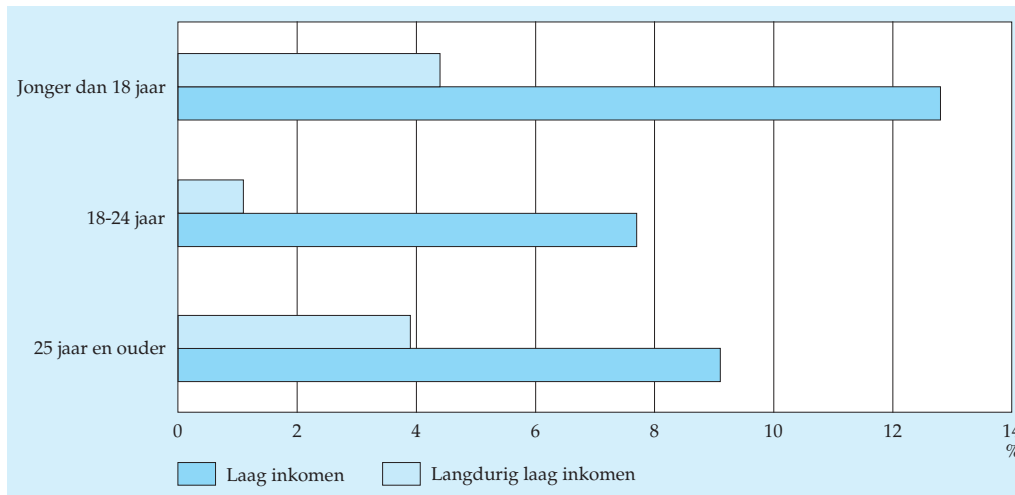
Bron: CBS - Inkomenspanelonderzoek.

Lage inkomens en jongeren

Minderjarige kinderen behoren vaker dan gemiddeld tot een huishouden met een laag inkomen. In 2000 ging het om 13 procent van alle jongeren tot 18 jaar. Daarmee waren er 456 duizend minderjarige kinderen die deel uitmaakten van een huishouden met een laag inkomen. Iets minder dan de helft van deze kinderen behoorde tot een eenoudergezin.

Naarmate de leeftijd van het kind hoger is, neemt het percentage onder de lage-inkomensgrens snel af. Bij kinderen tot 10 jaar was het aandeel in een huishouden met een laag inkomen het grootst: ruim 14 procent. Van de 17-jarigen bevond zich daarentegen nog maar 8 procent onder de lage-inkomensgrens. Ook jongeren van 18–24 jaar behoren verhoudingsgewijs weinig tot een huishouden met een laag inkomen. Het percentage jongeren dat zich langdurig – vier jaar of langer – onder de lage-inkomensgrens bevindt, vertoont een zelfde verloop, alleen op een lager niveau.

1.21 Aandeel personen met een (langdurig) laag inkomen, 2000

Bron: CBS - Inkomenspanelonderzoek.

Inkomensbeoordeling van gezinnen met kinderen

Vaak wordt het inkomen van een huishouden als maat voor de welvaartspositie genomen. Een andere maatstaf is de beoordeling die huishoudens zelf aan hun inkomen geven. Dit oordeel blijkt uit de wijze waarop huishoudens zeggen rond te komen en het inkomen dat huishoudens zelf minimaal nodig vinden. Daarnaast kunnen huishoudens aangeven dat ze vanwege hun financiële situatie schulden moeten maken of juist kunnen sparen.

Eenoudergezinnen beoordelen hun inkomen het meest ongunstig. In 2000 vonden bijna drie van de tien eenoudergezinnen dat zij moeilijk tot zeer moeilijk kunnen rondkomen van hun inkomen. Twee van de tien eenoudergezinnen hadden een inkomen dat ligt onder het niveau dat ze zelf minimaal noodzakelijk vinden en bijna een van de tien gaf aan schulden te moeten maken door hun financiële situatie. Deze aandelen zijn veel hoger dan bij paren met kinderen.

De beoordeling van de inkomenspositie is bij eenoudergezinnen in de periode 1998–2000 wel een stuk verbeterd. Het aandeel eenoudergezinnen met een inkomen onder het minimaal benodigd geachte inkomen daalde in deze periode met 10 procentpunt naar 19 procent. Daarmee is het aandeel eenoudergezinnen dat meer inkomen heeft dan men zelf minimaal nodig vindt, gestegen van 71 naar 81 procent. Tevens is bij zowel een- als tweeoudergezinnen het algemene oordeel over de financiële situatie gunstiger geworden. Het percentage gezinnen met kinderen dat aangeeft geld te kunnen sparen, is ten opzichte van twee jaar eerder met 4 tot 5 procentpunt gestegen.

Tabel 1.22
Huishoudens naar beoordeling van het inkomen, 2000

	Paren met kinderen	Eenoudergezinnen	Huishoudens zonder kinderen
	%		
Rondkomen van het inkomen			
Moeilijk tot zeer moeilijk	5	29	9
Niet moeilijk maar ook niet gemakkelijk	43	48	36
Gemakkelijk tot zeer gemakkelijk	52	23	56
Vergelijking ontvangen en minimaal benodigd geachte huishoudinkomen			
Ontvangen inkomen < minimaal benodigde inkomen	7	19	11
Ontvangen inkomen ≥ minimaal benodigde inkomen	93	81	89
Financiële situatie van het huishouden			
Schulden maken	2	8	2
Spaargeld opnemen	7	10	8
Precies rondkomen	24	47	25
Beetje of veel geld overhouden	68	34	65

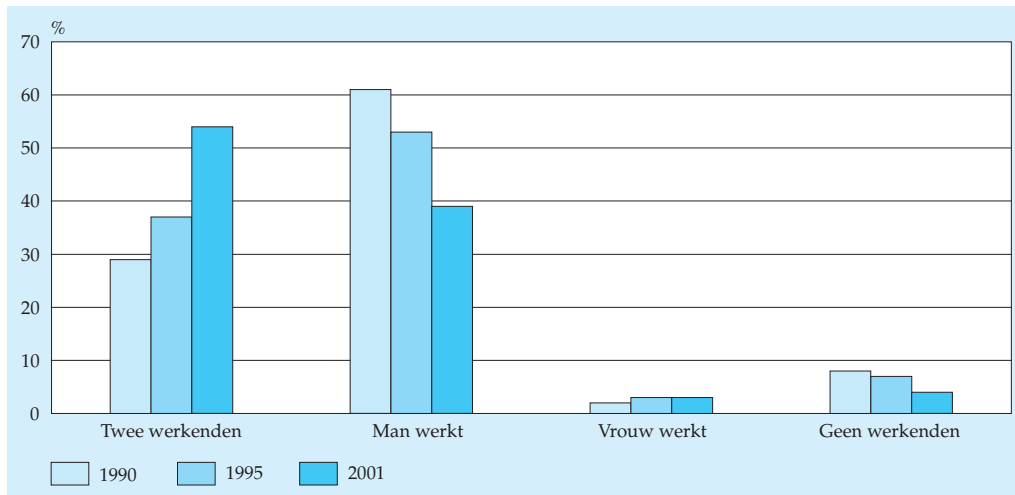
Bron: CBS - Sociaal-economisch panelonderzoek.

1.5 Taakverdeling in het gezin

Werkende ouders

Een steeds groter deel van de vrouwen blijft tegenwoordig werken als zij kinderen krijgen. Daarmee is de taakverdeling binnen het gezin minder vanzelfsprekend geworden. Tot begin jaren tachtig was in de meeste gezinnen de man kostwinner en zorgde de vrouw voor de kinderen en het huishouden. In 2001 werd in meer dan de helft van de gezinnen met minderjarige kinderen door beide partners 12 uur of meer per week gewerkt. De combinatie fulltime-parttime is de meest voorkomende combinatie in gezinnen met minderjarige kinderen; in 43 procent van deze gezinnen werkte in 2001 een ouder fulltime en had de ander een parttime baan. Dat is een stijging van 17 procentpunten in tien jaar tijd. Door het toegenomen aantal tweeverdieners is het aantal paren met een kostwinner in gezinnen met minderjarige kinderen met 19 procentpunten afgenomen tot 38 procent.

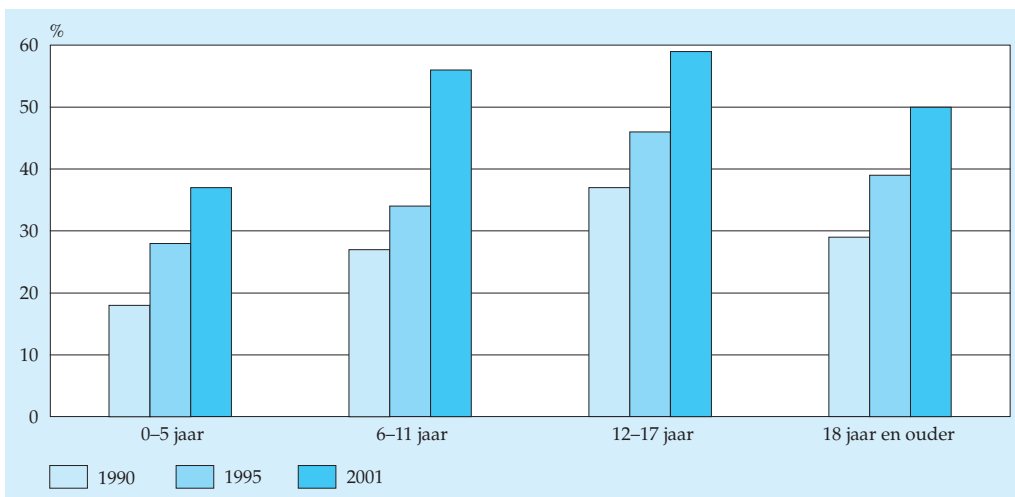
1.23 Arbeidsdeelname van paren met minderjarige kinderen

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Ook de arbeidsdeelname van alleenstaande moeders is in het laatste tien jaar sterk gestegen. In 2001 had de helft van hen een betaalde baan van minstens 12 uur per week.

1.24 Arbeidsdeelname van alleenstaande moeders naar leeftijd jongste kind

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

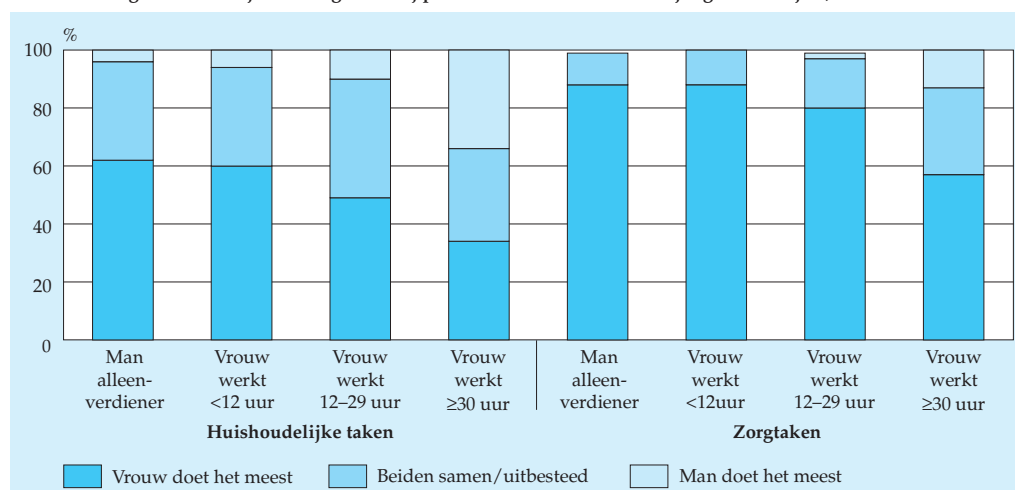
Huishoudelijk werk en zorg

Het toegenomen aantal tweeverdieners zorgt dat de taakverdeling in huishoudens minder vanzelfsprekend wordt. In de Gezinsmonitor 2000 van het CBS en de Nederlandse Gezinsraad (NGR) is gekeken naar de taakverdeling binnen gezinnen met een of meer kinderen onder de twaalf jaar.

Over het algemeen nemen moeders de meeste huishoudelijke taken voor hun rekening. In gezinnen waarin de moeder niet of minder dan twaalf uur per week werkt, doet de vrouw in 60 procent van de gevallen de meeste huishoudelijke taken. In gezinnen waarin de vrouw tussen de 12–30 uur per week werkt, geldt dat voor iets minder dan de helft van de moeders. In gezinnen waarin beide partners 30 uur of meer per week werken, zijn de taken het meest gelijkmatig verdeeld. In eenderde van deze gezinnen doet de vrouw het meest, in eenderde van de gezinnen doet de man het meest, en in eenderde van de gezinnen worden de huishoudelijke taken gelijk verdeeld. Voor zover mannen meer huishoudelijke taken verrichten, gaan ze vooral koken en boodschappen doen. Het schoonmaken wordt verdeeld tussen de partners. Wassen blijft vooral een aangelegenheid voor moeders.

In alle gezinstypen is de vrouw degene die de meeste tijd besteedt aan zorg. Moeders zorgen vooral voor de kinderen als ze ziek zijn, gaan met het kind naar de dokter en brengen en halen de kinderen naar en van school. Vaders zijn over het algemeen nog het meest betrokken bij het huiswerk en bij het bezoek aan ouderavonden. Als vrouwen 12 uur of meer per week werken, nemen de vaders iets meer zorgtaken voor hun rekening. In de gezinnen waarin beide ouders 30 uur of meer per week werken, zorgt 13 procent van de vaders het meest en in 30 procent van de gezinnen zijn de zorgtaken gelijk verdeeld. De meeste vaders doen echter aanzienlijk minder aan zorgtaken dan de moeders.

1.25 Verdeling huishoudelijke en zorgtaken bij paren met minstens een kind jonger dan 12 jaar, 2000

Bron: CBS/NGR - Gezinsmonitor 2000.

Kinderopvang

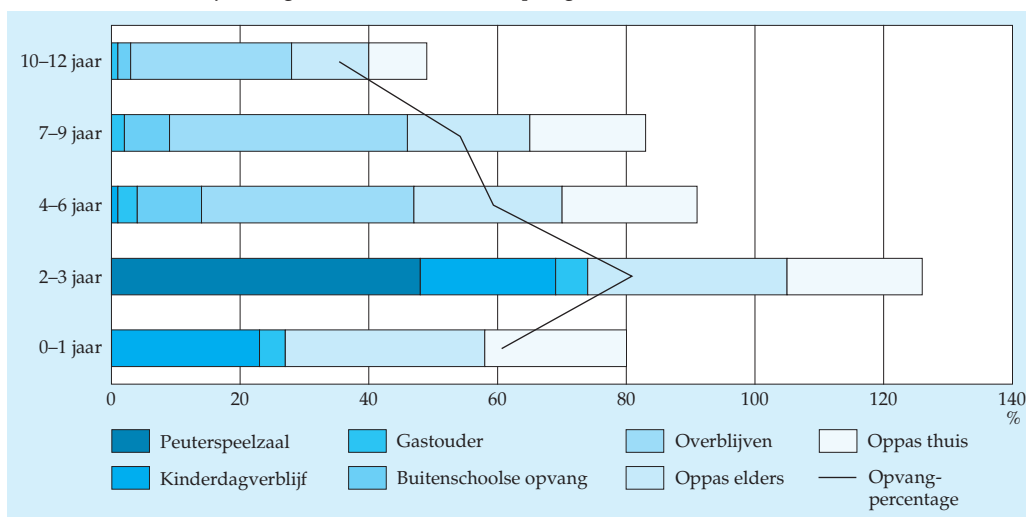
Van alle kinderen in Nederland tot en met twaalf jaar heeft meer dan de helft te maken met kinderopvang. Die kan variëren van een peuterspeelzaal voor 2–3-jarigen, een kinderdagverblijf voor 0–4-jarigen, buitenschoolse opvang voor kinderen vanaf vier jaar, overblijven op school, opvang door gastouders of een oppas die aan huis komt of waar het kind heen gaat. Ook een combinatie van de verschillende vormen van opvang komt vaak voor. Van alle kinderen met kinderopvang heeft 40 procent te maken met meer dan een vorm van opvang.

Op welke wijze kinderen worden opgevangen hangt sterk samen met de leeftijd. Van de baby's (0–1-jarigen) wordt bijna een kwart naar een kinderdagverblijf gebracht en bijna een van de drie naar een oppas. Ook komt voor bijna een kwart van de baby's een oppas aan huis. In totaal wordt voor 61 procent van de 0–1-jarigen gebruik gemaakt van kinderopvang. Bijna een van de drie baby's met opvang heeft met meer dan een vorm van opvang te maken. De meest voorkomende combinatie is een oppas aan huis en naar een oppas toe. Van de baby's die naar een kinderdagverblijf gaan heeft eenderde daarnaast ook nog een oppas.

Het opvangpercentage ligt voor de 2–3-jarigen, de peuters, beduidend hoger, namelijk op 81 procent. Op deze leeftijd worden veel kinderen naar de peuterspeelzaal gebracht. De peuterspeelzaal is de populairste vorm van opvang voor deze leeftijdsgroep. Bijna de helft van alle peuters gaat er heen. Van alle driejarigen gaat zelfs bijna tweederde naar de peuterspeelzaal. Het gebruik van het kinderdagverblijf en oppas is bij de peuters nauwelijks anders dan bij de baby's. Van alle peuters met opvang heeft bijna de helft met meer dan een vorm van opvang te maken. De meest voorkomende combinaties zijn peuterspeelzaal en oppas aan huis of naar de oppas toe.

Zodra de kinderen naar de basisschool gaan, komen er andere vormen van opvang in zicht. Een van de drie kinderen in de leeftijd van 4–12 jaar blijft over op school. Een van de vijftien kinderen gaat naar de buitenschoolse opvang. De helft van deze groep bestaat uit kinderen tussen de vier en zes jaar. Naarmate kinderen ouder worden, neemt het gebruik van de buitenschoolse opvang af. Het tussen de middag overblijven op school van kinderen die geen continuïteit hebben, komt zeer veel voor. Bijna eenderde van de kinderen op de basisschool blijft regelmatig over op school. De allerkleinsten, de 4-jarigen, en de oudsten, de 11–12-jarigen, blijven minder over dan de tussenliggende leeftijdsgroepen. Voor bijna alle vormen van opvang geldt dat het gebruik ervan afneemt, naarmate de kinderen ouder worden. Van de 10–12-jarigen heeft nog maar eenderde met opvang te maken.

1.26 Kinderen van 0–12 jaar die gebruik maken van kinderopvang, 2001 ¹⁾

¹⁾ Kinderen kunnen gebruik maken van meerdere vormen van opvang.

Bron: CBS - POLS.

Kinderen die gebruik maken van kinderopvang worden gemiddeld 12 uur per week opgevangen. Het gemiddeld aantal uren is het hoogst voor de jongste kinderen en neemt af met de leeftijd. Kinderen die nog niet naar de basisschool gaan worden gemiddeld 17 uur per week opgevangen. Zodra de kinderen naar school gaan halveert het aantal uren. In de loop van de schooltijd loopt het aantal verder terug naar 6 uur per week voor 10–12-jarigen. De helft van alle kinderen met opvang wordt minder dan 8 uren per week opgevangen. Voor de kinderen die nog niet naar school gaan geldt dat maar voor een kwart. Van de jonge kinderen wordt 10 procent meer dan 30 uren per week opgevangen.

Reden gebruik kinderopvang

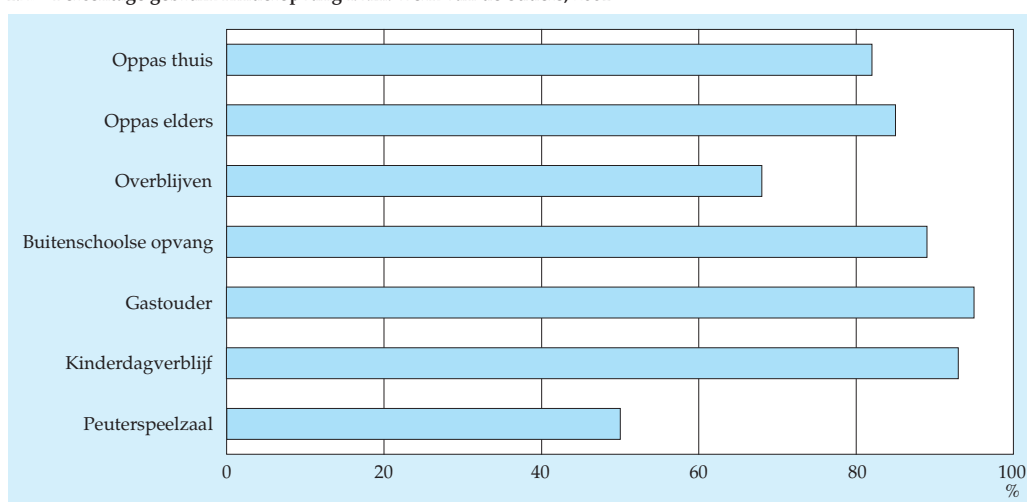
Kinderopvang in een kinderdagverblijf, bij gastouders en bij de buitenschoolse opvang vindt vooral plaats vanwege het werk van de ouders. Bij meer dan negen van de tien ouders met kinderen in een van deze opvangvormen is werk het motief voor het gebruik van kinderopvang. Dat kinderen overblijven op school is voor tweederde van de ouders vanwege hun werk. Dat is (met uitzondering van de peuterspeelzaal) minder vaak dan bij andere vormen van kinderopvang.

De tijd die kinderen doorbrengen in een peuterspeelzaal is in verhouding tot andere vormen van opvang gering. Voor ouders, die vanwege hun werk kinderopvang nodig hebben, biedt de peuterspeelzaal dan ook minder soelaas. De helft van alle ouders die hun kind er heen brengen, doet dat toch vanwege

een baan. Ongeveer net zo vaak wordt als reden opgegeven dat het goed is voor de ontwikkeling van het kind.

Ook de oppas buitenshuis en aan huis wordt door meer dan 80 procent van de ouders ingeschakeld in verband met hun baan. Daarnaast geeft een van de acht ouders aan dat een oppas buitenshuis gevraagd wordt, zodat ze tijd hebben voor andere activiteiten. De oppas thuis wordt door bijna een van de vijf ouders ingeschakeld om aan andere activiteiten toe te komen.

1.27 Percentage gebruik kinderopvang i.v.m. werk van de ouders, 2001

Bron: CBS - POLS.

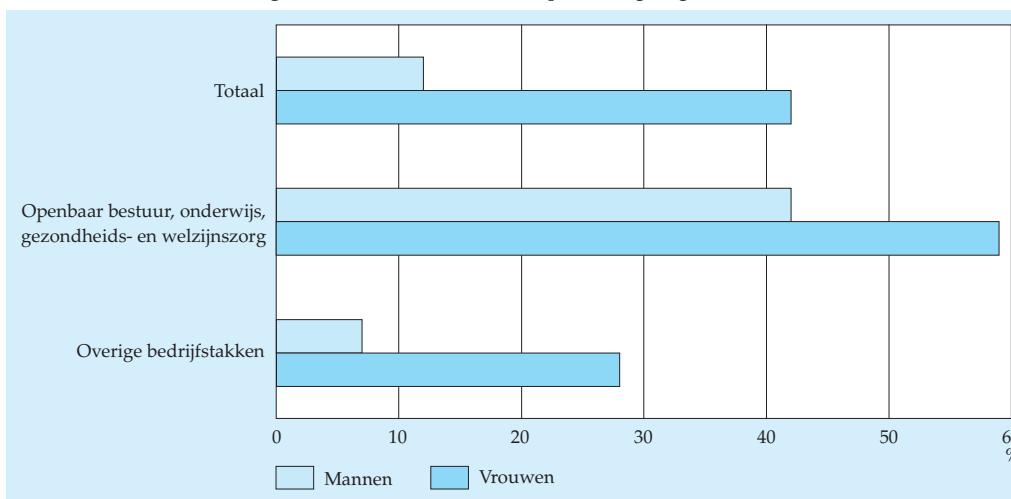
Ouderschapsverlof

Sinds 1 januari 1991 is de Wet op het ouderschapsverlof van kracht. De wet geeft werknemers met een kind tot acht jaar de mogelijkheid om onbetaald ouderschapsverlof op te nemen. De hoofdregel is dat het verlof wordt opgenomen voor maximaal de helft van de arbeidsduur per week gedurende een aaneengesloten periode van zes maanden. Afwijking van de hoofdregel is mogelijk via CAO-onderhandelingen en in overleg tussen werkgever en werknemer. De bekendste afwijking is de betaalde ouderschapsverlofregeling voor ambtenaren.

In 2001 hebben 55 duizend mensen ouderschapsverlof opgenomen. Dat betekent dat een kwart van de werknemers die recht hadden op ouderschapsverlof ook daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt van de regeling. Vrouwen nemen vaker ouderschapsverlof op dan mannen. In 2001 heeft 42 procent van de rechthebbende vrouwen het verlof opgenomen, bij de mannen was dit 12 procent.

De ouderschapsverlofregeling wordt vooral door ambtenaren benut. In 2001 heeft ruim de helft van de werknemers in het openbaar bestuur, het onderwijs en de gezondheid- en welzijnszorg die recht hadden op ouderschapsverlof ook daadwerkelijk verlof opgenomen. Van de ouders die in andere sectoren werkten, nam 14 procent ouderschapsverlof op. Ook bij de ambtenaren maken vrouwen vaker gebruik van de regeling dan mannen. De verschillen zijn echter beduidend minder groot dan in de overige sectoren. In 2001 heeft 59 procent van de vrouwelijke ambtenaren gebruik gemaakt van de regeling en 42 procent van de mannelijke ambtenaren.

1.28 Aandeel werknemers dat gebruik maakt van de ouderschapsverlofregeling, 2001

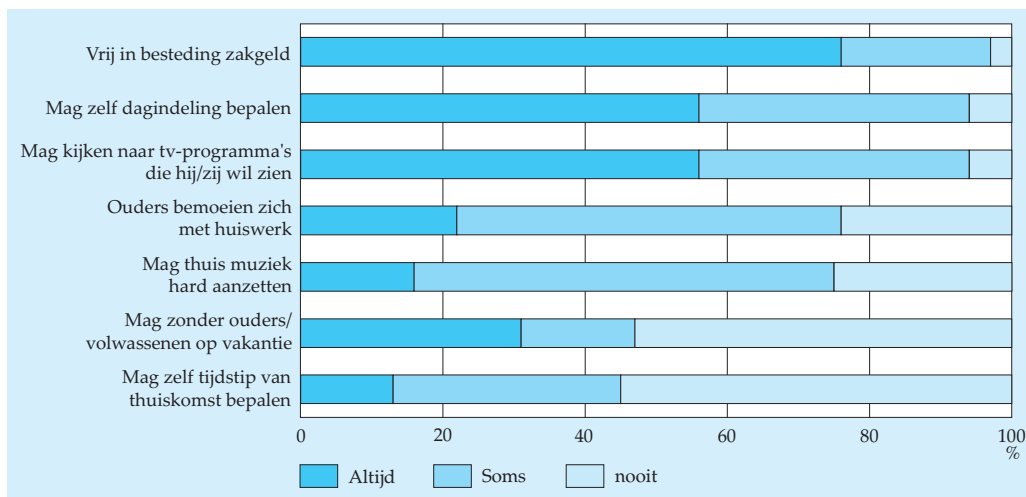
Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

1.6 Opvoedingsklimaat

Tolerantie

Als jongeren bij hun ouders/verzorgers thuis wonen hebben ze doorgaans te maken met 'huisregels'. Er zijn ouders die hun kinderen in bepaalde zaken vrij laten, terwijl andere ouders minder tolerant zijn en strengere regels hantieren. Over een aantal onderwerpen is de mening van de thuiswonende jeugd van 12-18 jaar gepeild. In hoeverre worden zij thuis in bepaalde zaken altijd, soms of nooit vrij gelaten?

1.29 Onderwerpen waarin ouders hun inwonende kinderen (12–18 jaar) altijd, soms of nooit vrij laten, 2001

Bron: CBS - POLS.

Als het gaat om de besteding van het zakgeld of het zelf verdiende geld hebben jongeren over het algemeen een grote vrijheid. Driekwart van de 12–18-jarige thuiswonende jongeren kan op eigen wijze het geld dat hen ter beschikking staat besteden. Acht van de tien 12–14-jarigen vinden dat hun ouders voldoende zakgeld geven. Degenen die vinden dat er te weinig zakgeld wordt gegeven, zijn van mening dat dit niet komt omdat hun ouders over te weinig financiële middelen beschikken, maar omdat de ouders niet van plan zijn meer te geven.

Het televisie kijken wordt door veel ouders niet aan banden gelegd. Ruim de helft mag naar alle programma's op televisie kijken die ze willen zien en ruim eenderde geeft aan dat zij dit soms mogen. Ouders bemoeien zich over het algemeen wel met het huiswerk dat jongeren krijgen. Bij twee van de tien jongeren bemoeien de ouders zich altijd met het huiswerk; bij ruim de helft is dit soms het geval. Ouders bemoeien zich meer met het huiswerk van jongens dan van meisjes.

Strenger zijn ouders als het gaat om het hanteren van de volumeknop bij het draaien van muziek. Een kwart van de thuiswonende 12–18-jarigen mag van zijn/haar ouders de muziek nooit hard aanzetten als zij daar zin in hebben. Zes van de tien jongeren mogen dit soms en 16 procent mag dit in hun ogen altijd.

Veel thuiswonende jongeren mogen niet zonder hun ouders of andere volwassenen op vakantie. Ruim de helft van de jongeren wordt een vakantie zonder begeleiding niet toegestaan. Dit geldt zowel voor jongens als voor meisjes. Ongeveer eenderde van de jongeren krijgt toestemming om zonder volwassenen op vakantie te gaan.

Het strengst zijn ouders als het gaat om het tijdstip waarop 12–18-jarigen 's avonds laat thuis moeten komen. Van ruim de helft van de jongeren bepalen de ouders dit tijdstip; eenderde mag het soms zelf bepalen. Slechts 13 procent van de thuiswonende 12–18-jarigen wordt hierin vrijgelaten. Meer jongens dan meisjes mogen zelf bepalen hoe laat ze 's avonds thuiskomen.

Met het samen slapen van de zoon of dochter met de vaste vriend/vriendin op een kamer heeft het merendeel van de ouders geen probleem. Vier van de tien inwonende jongeren van 15–24 jaar hebben een vaste vriend of vriendin. Meer dan driekwart van hen mag deze op de eigen slaapkamer laten slapen. Relatief meer 18–24-jarigen dan 15–17-jarigen en meer meisjes dan jongens hebben vaste verkering. Het blijven slapen van de vriend/vriendin wordt bij 18–24-jarigen meer geaccepteerd dan bij de 15–17-jarigen. Tussen zoon of dochter wordt geen onderscheid gemaakt. Evenveel jongens als meisjes mogen de vriend/vriendin op de eigen kamer laten slapen.

Op het gebruik van softdrugs rust een groot taboe. Bij negen van de tien 12–24-jarigen die bij de ouders onder een dak wonen, wordt het gebruik van softdrugs door de ouders niet geaccepteerd. Bij de 18–24-jarigen en bij jongens wordt het gebruik van softdrugs meer getolereerd dan bij de 12–17-jarigen en meisjes.

Tabel 1.30
Vaste verkering, toestemming om samen te slapen en om softdrugs te gebruiken, 2001

	Inwonende jongeren		
	12–17 jaar	18–24 jaar	25–29 jaar
	%		
Heeft vaste vriend/vriendin ¹⁾	30	47	47
w.v.			
Mag vriend/vriendin op eigen slaapkamer laten slapen	67	83	84
Mag softdrugs gebruiken	5	22	34

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15–29 jaar.

Bron: CBS - POLS.

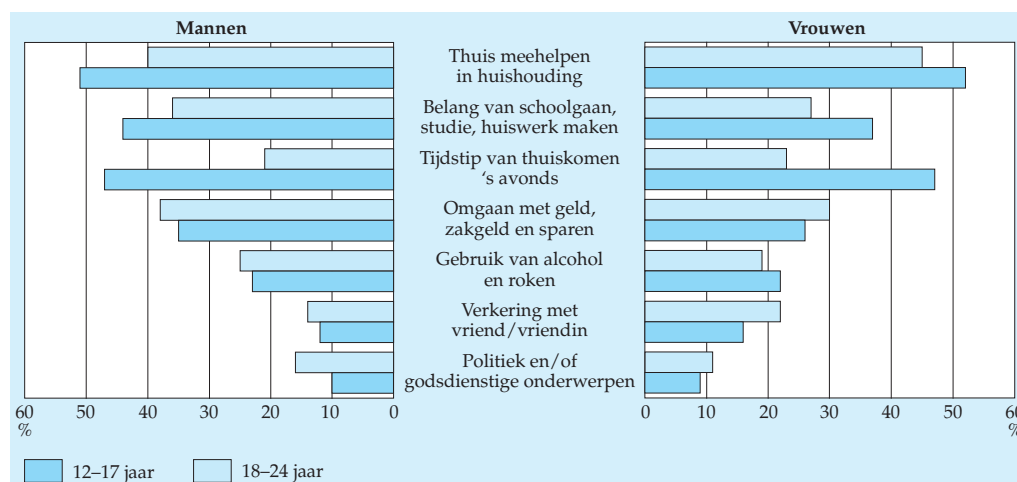
Over het algemeen zijn jongeren dus niet geheel vrij in hun doen en laten. Het is wel zo dat naarmate jongeren ouder worden, ouders de teugels wat laten vieren en meer vrijheden toestaan.

Problemen

Ondanks dat ouders hun kinderen in sommige zaken niet geheel vrij laten, leidt dit niet altijd tot problemen tussen ouders en kinderen. Toch blijven er onderwerpen waarover jongeren anders kunnen denken dan hun ouders, wat wel eens aanleiding kan geven tot huiselijke problemen.

Een door veel jongeren genoemd onderwerp van discussie is 'het thuis meehelpen in de huishouding'. Van alle thuiswonende jongeren van 12–24 jaar geeft bijna de helft aan dat hierover thuis wel eens problemen ontstaan. Andere onderwerpen als 'het belang van het naar schoolgaan, studeren en huiswerk maken' en 'het tijdstip van thuiskomen 's avonds' leiden volgens bijna vier van de tien tot problemen met de ouders. Eenderde noemt 'het omgaan met geld, zakgeld en sparen'. Twee van de tien inwonende jongeren tot 25 jaar heeft wel eens problemen met zijn/haar ouders als het gaat om het gebruik van alcohol en nicotine. Volgens de jongeren leveren 'de verkering met vriend of vriendin' en 'politieke en/of godsdienstige onderwerpen' minder aanleiding tot problemen.

1.31 Onderwerpen die wel eens aanleiding geven tot problemen tussen inwonende jongeren (12–24 jaar) en hun ouders, 2001

Bron: CBS - POLS.

Jongeren van 12–17 jaar ondervinden meer problemen met hun ouders dan jongeren van 18–24 jaar. Het gaat dan vooral om zaken als het thuis meehelpen in de huishouding, het belang van de studie en het tijdstip waarop ze geacht worden 's avonds laat thuis te komen. Zoals eerder bleek, mag meer dan de helft van de 12–18-jarigen nooit zelf bepalen hoe laat ze 's avonds thuiskomen. Aangezien bijna de helft van de 12–17-jarigen melding maakt van huiselijke problemen omtrent dit onderwerp, blijkt dat het voorgeschreven tijdstip van de ouders niet zonder meer wordt geaccepteerd. Problemen als gevolg van politieke of godsdienstige meningsverschillen komen relatief weinig voor

bij 12-17-jarigen. Dit leidt pas op latere leeftijd tot problemen tussen thuiswonende jongeren en hun ouders.

Meer jongens dan meisjes ervaren problemen met de ouders als het gaat om het belang van de studie, het uitgeven van zakgeld en politieke of godsdienstige onderwerpen. Meer meisjes melden dat de verkering wel eens tot meningsverschillen met de ouders leidt. Het gaat dan vooral om thuiswonende meisjes van 18-24 jaar.

Lichamelijke straf

Al is de thuiswonende jeugd het niet altijd met de ouders eens of doen zij dingen waarmee ouders het niet eens zijn, de meeste jongeren worden niet met behulp van lichamelijke straffen door ouders gecorrigeerd. Acht van de tien thuiswonende jongeren van 12-24 jaar krijgen van hun ouders geen lichamelijke straf. Twee van de tien krijgen soms of hebben wel eens slaag gekregen van hun ouders omdat ze dingen deden die volgens de ouders niet door de beugel konden. Meer 12-17-jarige dan 18-24-jarige jongeren geven aan wel eens lichamelijk gestraft te zijn. Het kan zijn dat hier een geheugeneffect meespeelt en een deel van de 18-24-jarigen vergeten is dat de ouders wel eens geslagen hebben.

Thuiswonende schooljeugd

Een specifieke groep jongeren vormt de thuiswonende schooljeugd tot en met 18 jaar van wie een of beide ouders werken. Als zij van school thuishkomen treft 18 procent meestal geen van de ouders of verzorgers thuis. Het merendeel van de jongeren wiens ouders niet thuis zijn, heeft daar geen moeite mee. Voor bijna zes van de tien van hen duurt het maximaal twee uur voordat een van de ouders thuishkomt.

Deze tijd kan met diverse activiteiten worden ingevuld. De helft van de jongeren maakt huiswerk. Vier van de tien kijken naar de televisie en eenderde computert. Een kwart van de jongens hangt buiten wat rond; meisjes doen dit nauwelijks (6%). Daarnaast kruipen meer jongens dan meisjes thuis achter de computer.

Tabel 1.32
Thuiswonende schooljeugd van 12–18 jaar, 2001

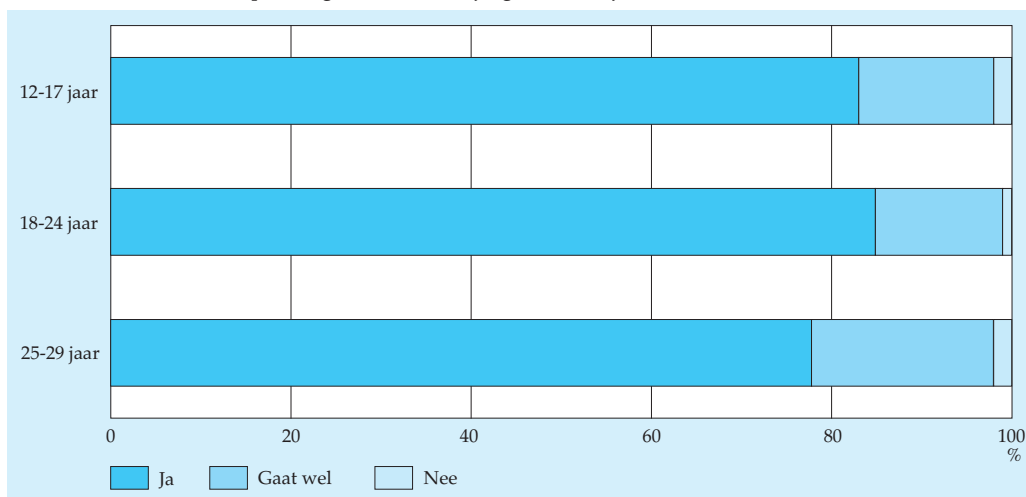
	Mannen	Vrouwen	Totaal
	%		
Ouder(s) meestal thuis	82	82	82
Ouder(s) meestal niet thuis	18	18	18
w.v.			
Mening over meestal niet thuis zijn ouder(s)			
Niet vervelend	83	74	79
Soms vervelend	15	22	19
Vervelend	2	3	2
Tijdsduur voordat ouder(s) thuis zijn			
Minder dan 1 uur	14	16	15
1 tot 2 uur	45	45	45
2 tot 3 uur	19	22	20
Meer dan 3 uur	6	4	5
Tijdsduur variabel	15	13	14
Activiteiten voordat ouder(s) thuiskomen			
Tv kijken	44	41	43
Muziek luisteren	25	24	25
Computeren	50	17	34
Buiten rondhangen	24	6	15
Huiswerk maken	48	53	50
Met vriend(inn)en binnen blijven	23	22	22
Iets anders	12	16	14

Bron: CBS - POLS.

Tevredenheid opvoeding

Ruim acht van de tien thuiswonende jongeren is tevreden over de wijze waarop hun ouders opvoeden. Slechts 2 procent heeft hier een negatief oordeel over. De overige 15 procent antwoordt 'gaat wel' op de vraag of zij tevreden zijn over de manier waarop ze opgevoed worden. Evenveel jongens als meisjes spreken een positief oordeel uit over de wijze van opvoeding door de ouders. Ook jongeren die inmiddels het huis uit zijn, kijken met tevredenheid terug naar hun opvoeding. Hun mening verschilt niet van die van de thuiswonende jeugd.

1.33 Tevredenheid over de opvoeding van inwonende jongeren (12–29 jaar), 2001

Bron: CBS - POLS.

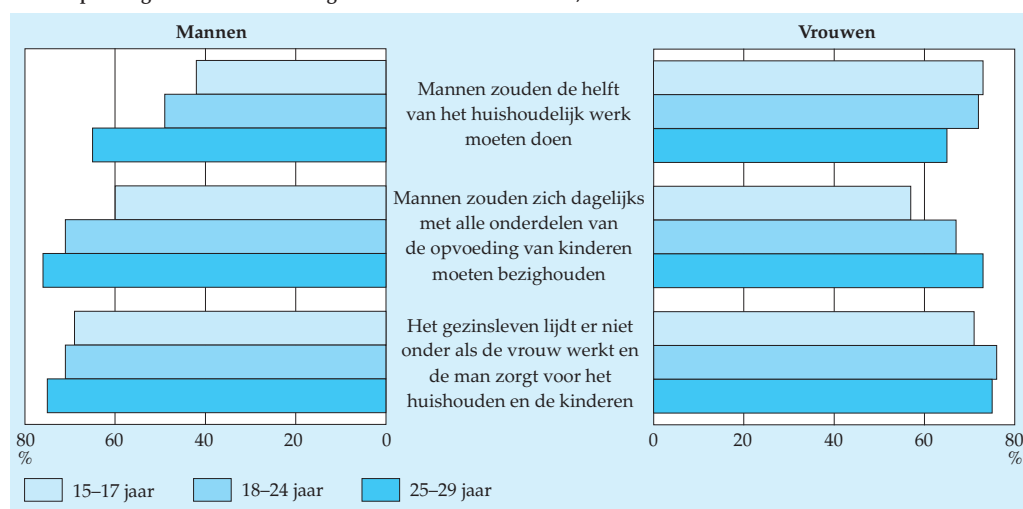
1.7 Opvattingen over taakverdeling

Emancipatie

Als het gaat om de verdeling van de huishoudelijke werkzaamheden, de opvoeding van kinderen in handen van mannen en de stelling dat mannen minder zouden moeten gaan werken na de geboorte van kinderen, houden 15–24-jarigen er minder geëmancipeerde opvattingen op na dan 25–29-jarigen. Andere uitspraken als 'een man zou zijn eigen wensen in zijn werk moeten aanpassen aan de carrière van zijn vrouw', 'het gezinsleven lijdt er niet onder als de vrouw werkt en de man zorgt voor het huishouden en de kinderen' en 'een man zou zijn werk niet moeten aanpassen vanwege de kinderen' leveren geen significante verschillen tussen jongeren en 25–29-jarigen.

Over de taakverdeling rondom huishoudelijk werk is vooral op jonge leeftijd sprake van een meningsverschil tussen de seksen. Minder dan de helft van de 15–24-jarige jongens vindt dat de huishoudelijke taken evenredig verdeeld moeten worden. Bij de meisjes is daarentegen bijna driekwart deze mening toegedaan. Na het 25ste levensjaar vindt zowel tweederde van de mannen als van de vrouwen dat mannen de helft van het huishoudelijk werk zouden moeten uitvoeren.

1.34a Opvattingen over taakverdeling tussen mannen en vrouwen, 2001

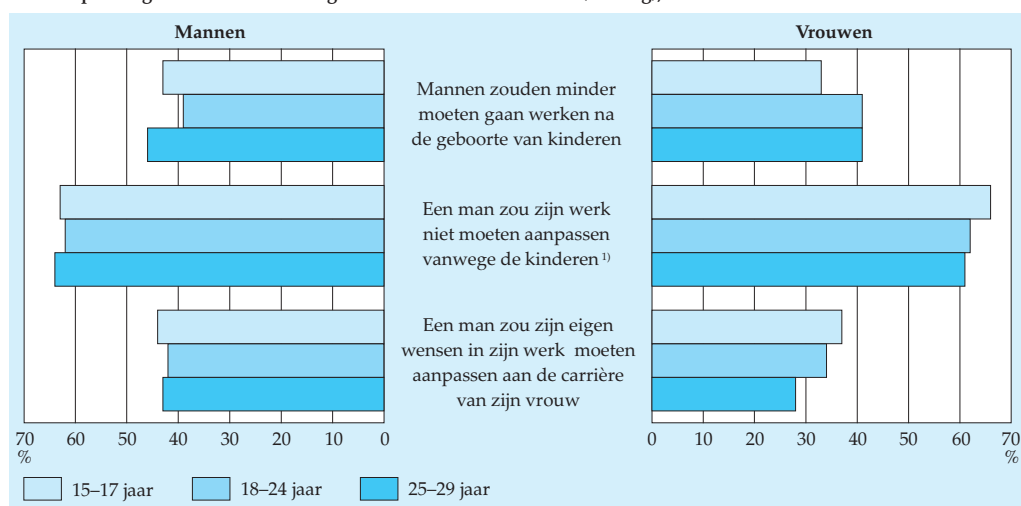
Bron: CBS - POLS.

Zeven van de tien 15-29-jarigen kunnen zich vinden in het standpunt dat mannen zich dagelijks met alle onderdelen van de opvoeding van kinderen moeten bezighouden. Dit standpunt krijgt meer instemming naarmate de leeftijd stijgt.

De verantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen van het gezinsleven is volgens een meerderheid in goede handen bij de mannen. Zeven van de tien 15-24-jarigen zijn van mening dat het gezinsleven er niet onder zou lijden als de man hiervoor de verantwoordelijkheid draagt, terwijl de vrouw buitenshuis werkt. Evenveel mannen als vrouwen zijn deze mening toegedaan. Naar verhouding kunnen iets minder 15-17-jarigen (70%) dan 25-29-jarigen (75%) zich helemaal of grotendeels in deze stelling vinden.

Vier van de tien 15-24-jarigen vinden dat mannen hun werktijden moeten verminderen als er in het huishouden kinderen geboren worden. Ook dit item krijgt meer instemming naarmate de leeftijd stijgt. Dit komt doordat relatief weinig 15-17-jarige meisjes (33%) deze mening zijn toegedaan. Een groter deel van de jongeren vindt wel dat mannen hun werk moeten aanpassen in verband met de kinderen. Zes van de tien personen van 15-24 jaar is het (helemaal) niet eens met de stelling 'een man zou zijn werk niet moeten aanpassen vanwege de kinderen'.

1.34b Opvattingen over taakverdeling tussen mannen en vrouwen (vervolg), 2001

¹⁾ % (helemaal) niet mee eens.

Bron: CBS - POLS.

Tot aanpassing van de eigen wensen in het werk als de loopbaan van de vrouw daarom vraagt, zijn minder jongeren bereid. Nog geen vier van de tien 15-24-jarigen vinden dat een man zijn eigen wensen in zijn werk moet aanpassen aan de carrière van zijn vrouw. Hier lijkt meer instemming te bestaan naarmate men jonger is, maar het verschil is niet significant. Wel is sprake van een meningsverschil tussen de seksen. Meer mannen zijn bereid hun eigen wensen in het werk aan te passen als de carrière van de vrouw daarom vraagt, dan dat vrouwen deze aanpassing van hun man verlangen. Dit is zichtbaar vanaf de leeftijdsgroep 18-24 jaar en geldt nog sterker bij de 25-29-jarigen.

1.8 Jongeren in Europees perspectief

Er worden steeds minder kinderen geboren in de Europese Unie (EU). Daarnaast neemt de levensverwachting van de bevolking toe. Door deze twee ontwikkelingen vergrijst en ontgroent de EU. Het aandeel jongeren varieert in de landen van de EU. Gemiddeld maken jongeren van 0-14 jaar zo'n 17 procent uit van de bevolking en 15-24-jarigen ruim 12 procent. Ierland heeft de meest jonge bevolking van de EU met 22 procent jongeren van 0-14 jaar en 17 procent jongeren van 15-24 jaar. Het aandeel jongeren in Nederland ligt rond het Europese gemiddelde. Italië en Duitsland hebben verhoudingsgewijs de minste jongeren.

Tabel 1.35
Jeugd in de EU-landen, 2001

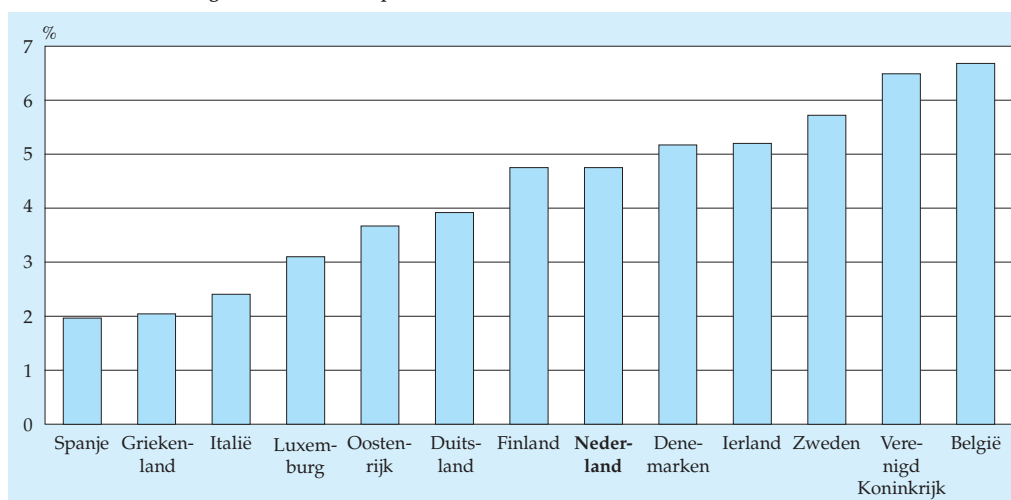
	0-14 jaar	15-24 jaar
	%	
België	17,6	12,1
Denemarken	18,6	11,3
Duitsland	15,6	11,3
Finland	18,1	12,7
Frankrijk	18,8	13,0
Griekenland ¹⁾	15,2	14,0
Ierland	21,5	17,3
Italië	14,4	11,4
Luxemburg	19,1	11,2
Nederland	18,6	11,8
Oostenrijk	16,7	11,8
Portugal	16,2	14,7
Spanje	14,7	14,1
Verenigd Koninkrijk	19,1	12,2
Zweden	18,4	11,5

¹⁾ Gegevens over 2000.

Bron: Eurostat.

Paren met kinderen zijn nog steeds de meest voorkomende huishoudensvorm in de EU. Toch groeien ook veel kinderen op in een eenoudergezin. Van alle huishoudens in Spanje is slechts zo'n 2 procent een eenoudergezin. Eenoudergezinnen komen relatief het meeste voor in België, Groot-Brittannië en Zweden.

1.36 Aandeel eenoudergezinnen in de Europese Unie, 1999

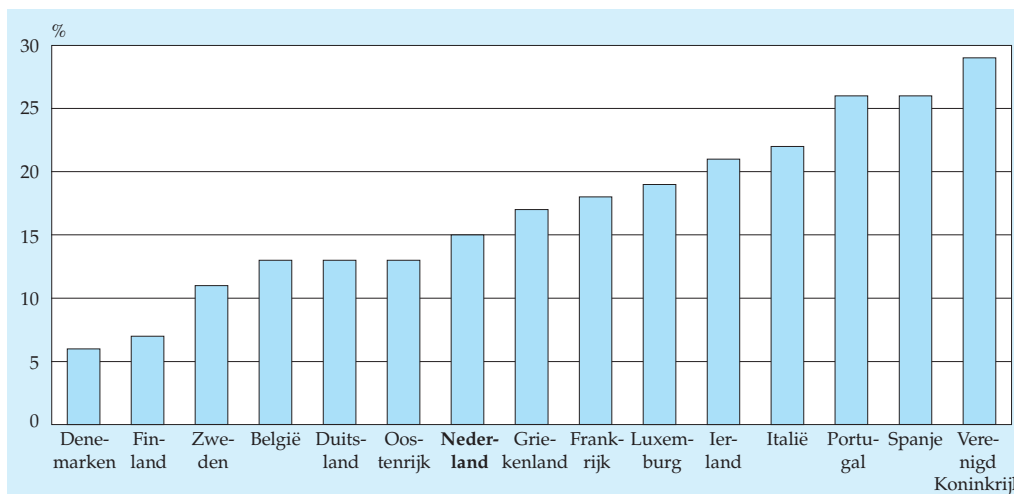

Bron: Eurostat.

In 1999 leefde 15 procent van de EU-bevolking onder de armoedegrens, die gesteld is op 60 procent van het mediane inkomen van een land. Het armoedepercentage was het grootst (meer dan 20%) in Griekenland en Portugal en het kleinst in Zweden, Denemarken, Duitsland, Nederland en Finland (9–11%).

Een inkomen onder de armoedegrens komt het vaakst voor onder eenoudergezinnen, oudere alleenstaanden en gezinnen met drie of meer kinderen. Het percentage minderjarige kinderen dat behoort tot een arm huishouden, is in de meeste lidstaten hoger dan onder de bevolking als geheel. Kinderen in Spanje, Portugal en het Verenigd Koninkrijk zijn relatief slecht af; in deze landen leefde 26–29 procent onder de armoedegrens in 1999. In Denemarken en Finland zijn relatief weinig minderjarige kinderen in arme huishoudens (6 en 7%).

1.37 Minderjarige kinderen in een arm huishouden in de Europese Unie, 1999

Bron: Eurostat - ECHPUDB, version December 2002.

2. Gezondheid en Welzijn

Jongeren lijden relatief weinig aan ziekten en aandoeningen in vergelijking met personen vanaf 25 jaar. Astma, migraine en eczeem zijn langdurige lichamelijke aandoeningen die bij bijna een van de tien jongeren van 0–24 jaar voorkomen. Veel jongeren leven ongezond. Vooral 18–24-jarigen roken en drinken veel en een van de vijf is te dik. Driekwart van de jongeren tot 18 jaar voldoet niet aan de Norm voor Gezond Bewegen. De belangrijkste doodsoorzaken voor de jeugd zijn aangeboren afwijkingen en aandoeningen rond de geboorte.

2.1 Gezondheidstoestand

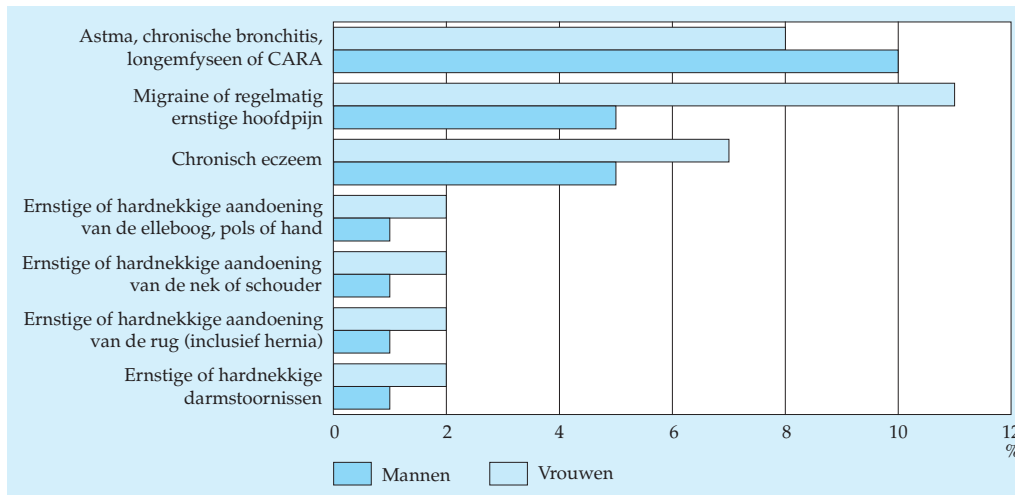
Gezondheidsbeleving

Jongeren tot 25 jaar zijn over het algemeen tevreden over hun gezondheid. Ruim 90 procent vindt zijn of haar eigen gezondheid goed tot zeer goed. Meisjes verschillen hierin niet van jongens. Bij 25-plussers zijn er wel verschillen in de subjectieve gezondheidsbeleving van mannen en vrouwen. Ruim 70 procent van de vrouwen in deze leeftijdsgroep vindt hun gezondheid goed tot zeer goed; bij de mannen van 25 jaar en ouder is dat 80 procent.

Langdurige aandoeningen

Ongeveer een kwart van de jongeren heeft een langdurige aandoening. Dat zijn aandoeningen die niet te genezen zijn of die een langdurige behandeling kennen. Bij jongeren zijn astma (9%), migraine (8%) en eczeem (6%) de meest voorkomende langdurige aandoeningen. Astma komt het meest voor bij kinderen van 0–11 jaar. Op latere leeftijd neemt het percentage mensen dat astma heeft af tot 6 procent. Twee keer zoveel meisjes als jongens hebben migraineklachten. De overige langdurige aandoeningen komen relatief weinig voor bij jongeren en zijn vooral ziekten van ouderen. Dit geldt vooral voor kanker, suikerziekte type 2, hartinfarct, hoge bloeddruk, chronische gewrichtsontsteking en rugklachten.

2.1 Jongeren van 0–24 jaar naar een aantal langdurige aandoeningen, 2001

Bron: CBS - POLS.

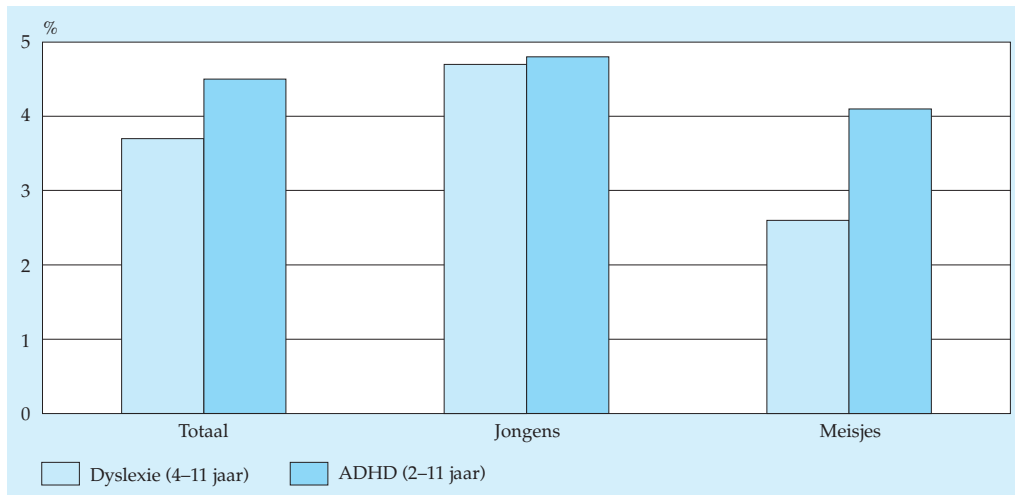
Dyslexie, woordblindheid en ADHD

Dyslexie, woordblindheid en aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis (ADHD) zijn aandoeningen bij jongeren die tegenwoordig volop in de belangstelling staan. In 2001 had bijna 4 procent van de kinderen van 4–11 jaar last van woordblindheid of dyslexie. Jongens zijn bijna twee keer zo vaak woordblind of dyslectisch als meisjes; 5 procent van de jongens en zo'n 2,5 procent van de meisjes.

Eigenschappen die wijzen op hyperactief gedrag zijn onder meer bijna nooit kunnen stilzitten en een slechte concentratie. Hyperactief gedrag kwam in 2001 bij ongeveer 5 procent van de kinderen van 2–11 jaar voor. Jongens verschillen hierin niet van meisjes.

Een ander Nederlands onderzoek schatte het voorkomen van ADHD op ongeveer 3–5 procent. Hier werd gevonden dat ADHD meer bij jongens dan bij meisjes voorkwam (Buitelaar, 2000)¹⁾. Een aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis gaat gepaard met leer- en opvoedingsproblemen en sociaal disfunctioneren. Behandeling ervan is mogelijk met medicamenten en gedragstherapie (Burger, H, 2001)²⁾.

2.2 Dyslexie en ADHD, 2001

Bron: CBS - POLS.

Beperkingen in dagelijkse bezigheden

Gezondheidsproblemen kunnen leiden tot een korter of langer durende beperking in de dagelijkse bezigheden. In 2001 was 16 procent van de jongeren voor korte tijd beperkt in zijn of haar dagelijkse activiteiten door een ziekte of verwonding. Een van de twintig jongeren moest hierdoor in bed blijven. Bij kinderen onder de 12 jaar komt dit relatief weinig voor, ten opzichte van jongeren van 12-24 jaar en 25-plussers.

Beperkingen van het lichamelijk functioneren komen bij jongeren niet veel voor. Slechts 2 procent van de jongeren van 12-24 jaar heeft een of meer langdurige beperkingen. Boven de 25 jaar komen deze beperkingen aanmerkelijk meer voor. Van de vrouwen heeft 16 procent last van een of meer langdurige beperkingen; van de mannen 11 procent.

Infectieziekten

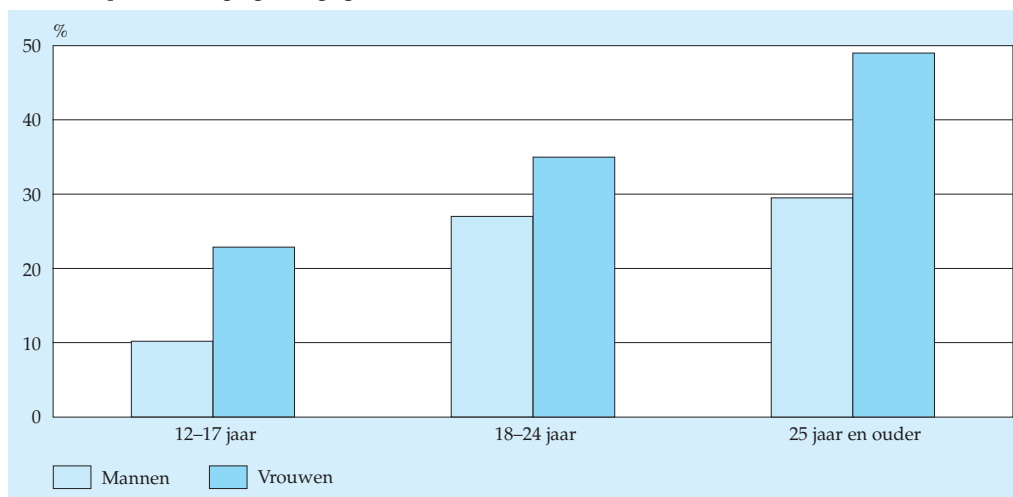
Infectieziekten als verkoudheid, griep, keelontsteking of voorhoofdsholteontsteking komen bij jongeren veel voor. Ruim de helft van de 12-24-jarigen heeft hiervan last gehad in 2001. Onder de mensen van 25 jaar en ouder heeft 38 procent last gehad van deze ziekten. Een andere veel voorkomende ziekte onder jongeren is diarree. Van de 18-24-jarigen geeft 17 procent aan last gehad te hebben van diarree. Bij jongeren van 12-17 jaar komen deze klachten minder vaak voor (9%). Andere infectieziekten zoals oorontsteking, bronchitis of longontsteking, urineweginfecties, braken en maagzweer komen slechts weinig voor bij jongeren.

Psychische klachten

Al op jonge leeftijd kunnen mensen geconfronteerd worden met psychische klachten als depressie en/of angst. Zo'n 17 procent van de 12–17-jarigen meldde in 2001 ooit last te hebben gehad van depressieve en/of angstklachten. Onder de 18–24-jarigen gaf 31 procent aan dergelijke klachten gehad te hebben. Boven de 25 jaar komen deze klachten nog meer voor. Vier van de tien mensen hebben ooit last gehad van depressie- en/of angstklachten.

Het voorkomen van deze klachten verschilt tussen vrouwen en mannen. Bovendien blijken de verschillen groter te worden bij het ouder worden. Van de 12–17-jarige meisjes heeft 23 procent psychische klachten tegen 10 procent van de jongens. In de leeftijdsgroep 18–24 jaar is dat 35 procent van de vrouwen en 27 procent van de mannen. Bij 25-plussers kwamen depressieve en/of angstklachten bij bijna de helft van de vrouwen voor, tegen 30 procent van de mannen.

2.3 Ooit depressief of angstig/bezorgd geweest, 2001

Bron: CBS - POLS.

Malaiseklachten

Malaiseklachten zoals hoofdpijn, moeheid, slapeloosheid, rugpijn, pijn in spieren of gewrichten komen veel voor. Ruim zeven van de tien 12–24-jarigen melden dat zij last hebben gehad van een of meerdere malaiseklachten. Meer meisjes dan jongens melden klachten. Ruim vier van de tien kinderen van 4–11 jaar hebben last van een of meer malaiseklachten.

De twee meest voorkomende malaiseklachten bij jongeren zijn hoofdpijn en moeheid. Een kwart van de jongeren van 4–11 jaar heeft wel eens last van hoofdpijn of moeheid gehad. In de leeftijdsgroep 12–24 jaar heeft een van de drie jongens hoofdpijnklachten of last van moeheid. Bij de meisjes in deze leeftijdsgroep komt dit veel meer voor; ruim de helft heeft last van hoofdpijn of moeheid gehad. Slapeloosheid, rugpijn of pijn in spieren of gewrichten zijn klachten die vooral bij mensen van 25 jaar en ouder veel voorkomen.

2.2 *Baby's, peuters en kleuters*

Het gewicht van een baby bij de geboorte wordt door de Wereld Gezondheids Organisatie als een belangrijke gezondheidsindicator beschouwd. In 1999/2001 bedroeg het gemiddelde geboortegewicht van de Nederlandse baby 3453 gram. Van alle pasgeboren Nederlandse kinderen heeft 95 procent een gewicht van 2500 gram of meer. Jongetjes zijn bij de geboorte gemiddeld genomen zwaarder en langer dan meisjes. In 1999/2001 bedroeg het geboortegewicht 3505 gram bij jongens en 3398 gram bij meisjes. De gemiddelde lengte bij de geboorte was 51 centimeter voor jongens en 50 centimeter voor meisjes.

Borstvoeding wordt aanbevolen als de meest gezonde voeding voor baby's. Met borstvoeding bouwen baby's meer weerstand op en lopen minder risico op allergieën. Kort na de geboorte krijgt 72 procent van de baby's borstvoeding. Dit percentage loopt snel terug naarmate de baby ouder wordt. Na drie maanden krijgt bijna de helft van de baby's nog borstvoeding, terwijl dit na zes maanden nog maar een kwart van de baby's is.

Consultatiebureau

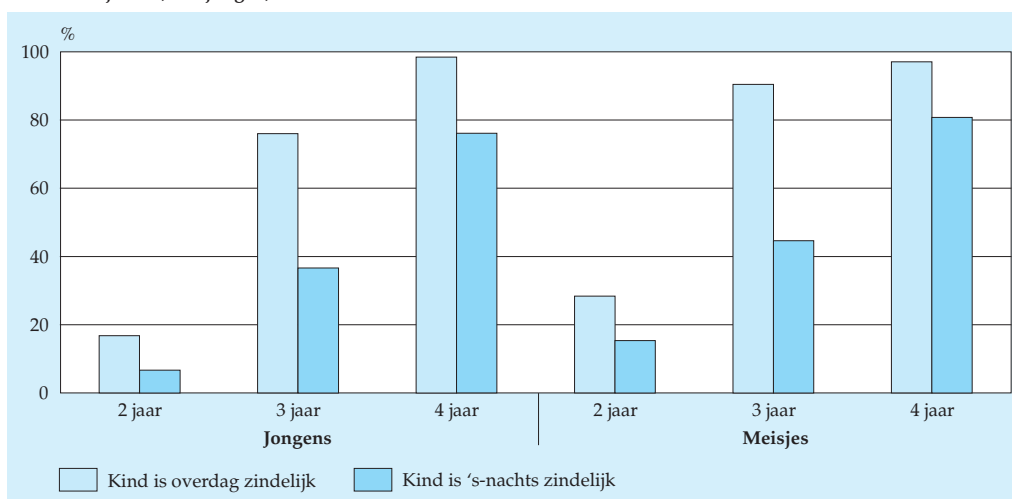
Gedurende de eerste vier levensjaren wordt een kind regelmatig opgeroepen door het consultatiebureau voor de controle van de gezondheid en de ontwikkeling. Eventuele groei- of ontwikkelingsproblemen kunnen zo in een vroeg stadium onderkend of behandeld worden. De controle door een consultatiebureau is gratis en op vrijwillige basis. Negen van de tien baby's en peuters bezoeken het consultatiebureau. In het eerst levensjaar komen ze er gemiddeld zes keer per jaar. Het aantal bezoeken neemt af tot een keer per jaar voor de vierjarigen.

Zindelijkheid

Het percentage kinderen dat zindelijk is loopt snel op vanaf de leeftijd van twee jaar. Rond 30 procent van de tweejarige kinderen is overdag zindelijk. Bij driejarigen is 80 procent overdag zindelijk en dit percentage loopt op naar bijna 100 procent als kinderen vier jaar zijn. 's Nachts zijn kinderen minder snel

zindelijk. Op tweejarige leeftijd is een van de tien kinderen 's nachts zindelijk. Van de vierjarigen plast nog een kwart 's nachts in bed. Jongens worden wat later zindelijk dan meisjes. Van de tweejarige meisjes is 28 procent overdag zindelijk, terwijl dit bij de tweejarige jongens 17 procent is. Vanaf drie jaar zijn er geen verschillen meer in zindelijkheid tussen jongens en meisjes.

2.4 Zindelijkheid, 2-4-jarigen, 2001

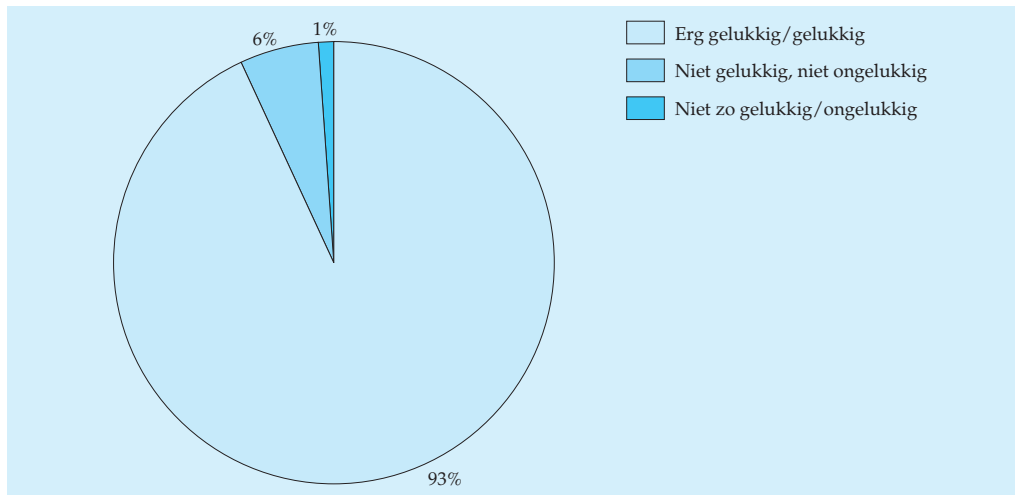

Bron: CBS - POLS.

2.3 Welzijn

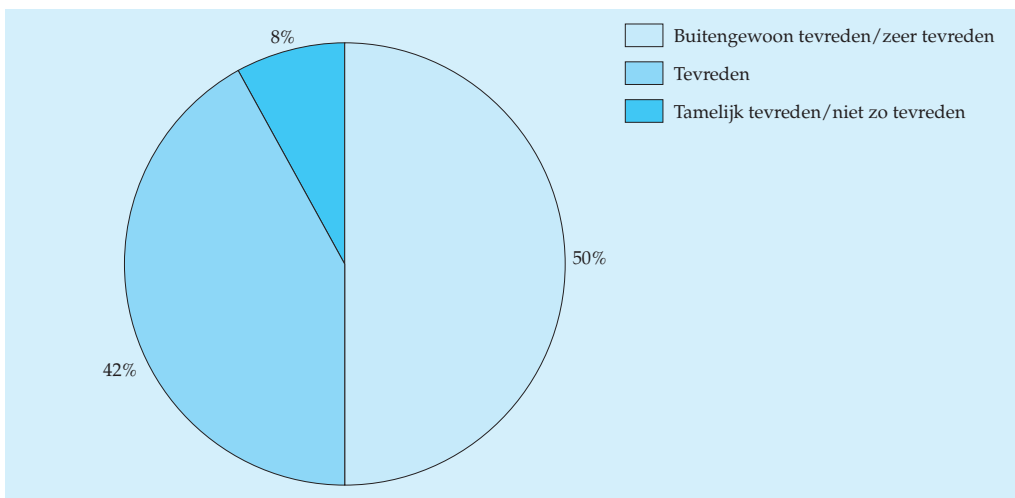
Veel jongeren geven te kennen (erg) gelukkig en (zeer) tevreden met het eigen leven te zijn. Meer dan 90 procent van de jongeren geeft dit aan. Ze noemen zich zeer zelden ongelukkig. Een klein percentage, ongeveer 6 procent, geeft aan niet gelukkig maar ook niet ongelukkig te zijn. Ongeveer een van de tien jongeren geeft aan tamelijk tevreden dan wel niet tevreden te zijn met het leven dat men leidt. Jongens verschillen hierin niet van meisjes. Ook op latere leeftijd zijn er geen verschillen tussen de mannen en vrouwen. Negen van de tien 25-plussers geven aan (erg) gelukkig en (zeer) tevreden te zijn met het leven dat ze leiden.

2.5 Geluk, jongeren 12-24 jaar, 2001

Bron: CBS - POLS.

2.6 Tevredenheid met het leven dat men leidt, jongeren 12-24 jaar, 2001

Bron: CBS - POLS.

Eenzaamheid

Jongeren blijken naar eigen zeggen nauwelijks eenzaam zijn. Van de 15–24-jarigen zegt meer dan 95 procent dat er mensen zijn met wie ze goed kunnen praten of waarbij ze terechtkunnen. Slechts 2 procent voelt zich van andere mensen geïsoleerd. Verder geeft 90 procent aan dat zij mensen hebben die hen echt begrijpen en dat ze deel uitmaken van een groep vrienden. Jonge mannen verschillen niet van jonge vrouwen met betrekking tot deze gevoelens van eenzaamheid. Een uitzondering hierop vormt het hebben van oppervlakkige sociale contacten. Minder vrouwen van 18–24 jaar (4%) geven aan oppervlakkige sociale contacten te hebben dan mannen (12%).

Eenzaamheidsgevoelens komen meer voor bij ouderen. In het bijzonder geeft een hoger percentage 25-plussers aan oppervlakkige sociale contacten te hebben. Een lager percentage 25-plussers geeft aan deel uit te maken van een groep vrienden.

Tevredenheid vrienden- en kennissenkring

Zeven van de tien jongeren zijn zeer tot buitengewoon tevreden met hun vrienden- en kennissenkring. De rest is tevreden of tamelijk tevreden. De tevredenheid met vrienden- en kennissenkring neemt af met de leeftijd. Van de jongeren van 12–17 jaar geeft 80 procent aan zeer tot buitengewoon tevreden te zijn. Voor jongeren van 18–24 jaar is dit 70 procent en voor de 25-plussers ongeveer 50 procent. Mannen tonen zich even tevreden als vrouwen.

2.4 Zorggebruik

Ongeveer 70 procent van de jongeren heeft in 2001 de huisarts geraadpleegd. Kinderen van 0–3 jaar bezoeken de huisarts vaker dan kinderen van 4 jaar en ouder. Tot 18 jaar gaan jongens en meisjes even vaak naar de huisarts. Op oudere leeftijd gaan meer vrouwen dan mannen naar de huisarts.

Het overgrote deel van de kinderen zit jaarlijks een of meerdere keren bij de tandarts in de stoel. In 2001 is ongeveer 95 procent van de kinderen van 4–17 jaar naar de tandarts geweest. Vanaf het 18e levensjaar begint het tandartsbezoek af te nemen. Van de 25-plussers gaat nog maar 75 procent jaarlijks naar de tandarts.

Door jongeren onder de 12 jaar wordt de fysiotherapeut niet zo vaak geraadpleegd. Vanaf 12 jaar neemt het bezoek aan de fysiotherapeut toe tot 16 procent in de leeftijdsgroep 18–24 jaar. Ongeveer 5 procent van jongeren raadpleegt de alternatieve genezer. De fysiotherapeut en de alternatieve genezer worden meer bezocht door vrouwen van 18 jaar en ouder dan mannen. Slechts 2 procent van de jongeren bezoeken het RIAGG en 3 procent het ziekenhuis.

Het gebruik van voorgeschreven medicijnen is onder de jeugd vrij laag in vergelijking met dat van vrij verkrijgbare medicijnen. Een van de vijf jongeren gebruikte voorgeschreven medicijnen in 2001, terwijl een van de drie jongeren niet-voorgeschreven medicijnen gebruikten. Onder de 18 jaar is er nog geen verschil in medicijngebruik tussen jongens en meisjes. Bij 18–24-jarige vrouwen gebruikt 24 procent van de vrouwen voorgeschreven medicijnen, tegen 16 procent van de mannen. Niet-voorgeschreven medicijnen worden door bijna de helft van de 18–24-jarige vrouwen gebruikt en door 36 procent van de mannen in deze leeftijdsgroep.

2.5 *Leefstijl*

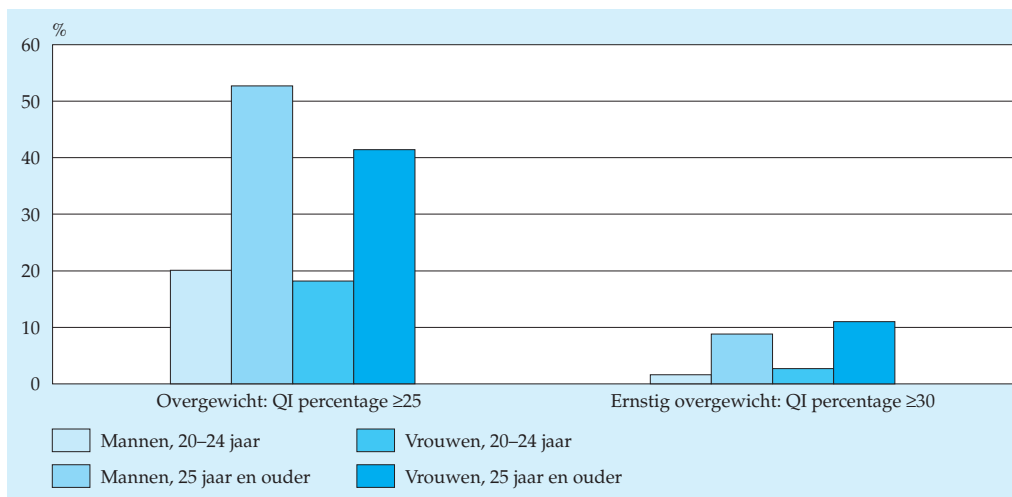
Lengte en gewicht

Een belangrijke indicator voor de gezondheidstoestand van de bevolking is de lichaamslengte op de leeftijd dat men uitgegroeid is. Aangenomen wordt dat een langere bevolking gezonder is. De gemiddelde lengte van mannen van 20–24 jaar is 183 cm en vrouwen zijn gemiddeld 171 cm. Jongeren van 20–24 jaar zijn gemiddeld 4 centimeter langer dan 25-plussers. Het lichaamsgewicht stijgt met de leeftijd. In de leeftijdsgroep 20–24 jaar wegen mannen gemiddeld 77 kilo en vrouwen 65 kilo. Mannen wegen daarmee 6 kilo en vrouwen 4 kilo minder dan mensen van 25 jaar en ouder.

De mate waarin onder- en overgewicht van de bevolking voorkomt en ontwikkelingen daarin geven ook informatie over de gezondheidstoestand van de bevolking. Lichaamsgewicht in relatie tot lengte, de Quetelet-index (QI), wordt gebruikt om onder- en overgewicht aan te geven.

Ondergewicht komt slechts voor bij een klein percentage van de mensen. Bij vrouwen iets meer dan mannen. Overgewicht ($QI \geq 25$) komt veel vaker voor, maar onder jongeren een stuk minder vaak dan onder ouderen. Toch is al 20 procent van de jongeren van 20–24 jaar te dik. Ernstig overgewicht ($QI \geq 30$) komt voor bij 2 procent van de mannen en 3 procent van de vrouwen van 20–24 jaar. Meer dan de helft van de mannen van 25 jaar en ouder heeft last van overgewicht en bij vrouwen is dit percentage 41 procent. Ernstig overgewicht komt iets meer voor bij vrouwen dan bij mannen van 25 jaar en ouder. Overgewicht gaat op latere leeftijd gepaard met een verhoogde kans op hart- en vaatziekten, suikerziekte, rug- en gewrichtsklachten, hoge bloeddruk en psychosociale klachten.

2.7 (Ernstig) overgewicht naar leeftijd en geslacht, 2001

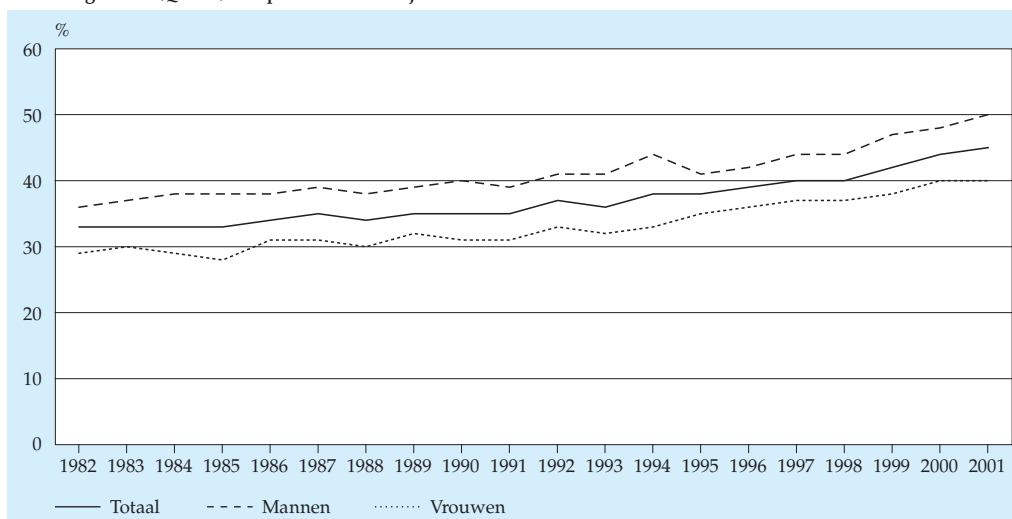

Bron: CBS - POLS.

Het percentage mannen en vrouwen met overgewicht is in de periode 1981-2001 met 10 procentpunten toegenomen. In dezelfde periode is ook het percentage mannen en vrouwen met ernstig overgewicht verdubbeld van ongeveer 5 naar 10 procent.

Bij jonge mannen van 20-24 jaar nam het percentage met overgewicht in de periode 1981-2001 toe van 14 naar 20 procent. In dezelfde periode is er bij jonge vrouwen sprake van een verdubbeling van het percentage met overgewicht. Het percentage vrouwen met overgewicht is daarmee in 2001 ongeveer gelijk aan dat van mannen.

2.8 Overgewicht (QI ≥25) van personen van 20 jaar en ouder

Bron: CBS - POLS.

De toename van het percentage mensen met ernstig overgewicht ($QI \geq 30$) in de periode 1981–2001 is vooral te wijten aan de gewichtstoename in de leeftijdsgroep 25 jaar en ouder.

Lichaamsbeweging

Overgewicht ontstaat door teveel eten en/of onvoldoende bewegen. Meer bewegen kan dus nuttig zijn om het ontstaan van overgewicht tegen te gaan en bewegen kan helpen om gewicht te verminderen. Meer bewegen kan eveneens de kans op chronische ziekten verlagen en het leven verlengen. In 1998 is in Nederland door een groep beweegexperts een Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen opgesteld (Kemper, 2000)³⁾. De norm stelt dat jongeren tot 18 jaar dagelijks minimaal een uur matig intensieve lichamelijke activiteit moeten verrichten. Volwassenen van 18–55 jaar moeten een half uur matig intensieve activiteit verrichten op tenminste vijf, maar bij voorkeur alle dagen van de week.

Van de 12–17-jarigen voldoet 23 procent aan de norm. Dit is aanzienlijk minder dan voor mensen van 18 jaar en ouder, van wie ongeveer de helft aan de norm voldoet. Enerzijds komt dit doordat voor jongeren tot 18 jaar een strengere norm geldt en ze dus meer moeten bewegen om hieraan te voldoen. Anderzijds zijn jongeren tot 18 jaar minder uren lichamelijke actief dan personen van 18 jaar en ouder. Jongens en meisjes tot 18 jaar besteden ongeveer tien uur per week minder tijd aan lichaamsbeweging dan personen van 18 jaar en ouder. Het verschil in lichaamsbeweging ontstaat doordat jongeren onder de 18 jaar minder tijd besteden aan huishoudelijk werk en activiteiten zoals wandelen, tuinieren en klussen.

Tabel 2.9
Lichamelijke activiteit, 2001

	Mannen			Vrouwen		
	12–17 jaar	18–24 jaar	25 jaar en ouder	12–17 jaar	18–24 jaar	25 jaar en ouder
	<i>uren:minuten</i>					
Woon/werk verkeer	2:34	1:43	0:42	2:25	1:38	0:38
Zwaar of licht werk	13:58	19:37	21:51	12:33	20:25	8:49
Huishoudelijk werk	1:44	3:47	6:55	2:25	8:26	18:32
Wandelen, fietsen, in de tuin werken, klussen	4:00	3:32	8:20	4:16	3:43	6:38
Sporten	6:14	4:19	1:56	4:55	2:09	1:33
Totaal aantal uren activiteit per week	28:30	32:58	39:44	26:33	36:21	36:10
	%					
Personen die voldoen aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen	24	50	55	22	44	56

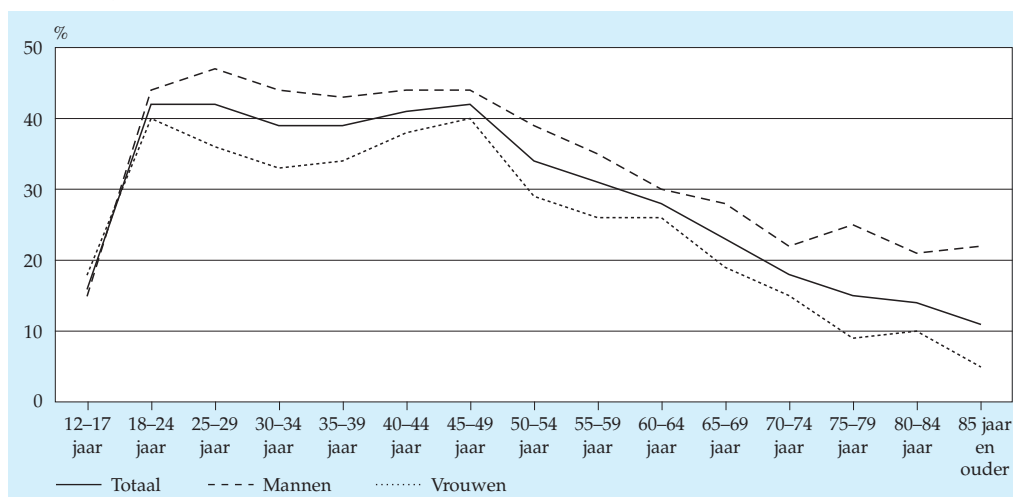
Bron: CBS - POLS.

Het verschil bij mannen komt verder ook nog doordat mannen van 18 jaar en ouder zes uur per week meer besteden aan lichamelijke activiteit op werk of school dan de jongens. Jongeren besteden wel gemiddeld twee uur per week meer tijd aan lopen of fietsen naar/van het werk of school en drie uur meer aan sport dan 18-plussers.

Roken⁴⁾

Roken is een ongezonde gewoonte en verhoogt het risico van ziekten (onder meer longkanker, coronaire hartziekten) en voortijdige sterfte. Het percentage rokers neemt snel toe vanaf de leeftijd van 12 jaar. Het hoogste percentage rokers bevindt zich bij mannen en vrouwen tussen de 20 en 50 jaar. Vanaf 50 jaar daalt het percentage rokers weer. Tot 20 jaar roken evenveel meisjes als jongens. Vanaf die leeftijd is het percentage rokende vrouwen steeds lager dan mannen.

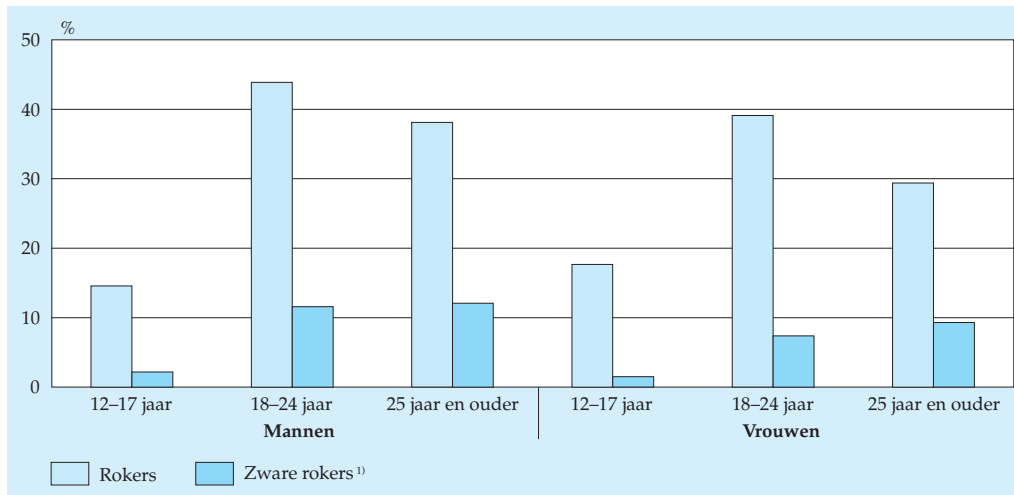
2.10 Rokers, 2001

Bron: CBS - POLS.

In de leeftijdsgroep 18-24 jaar komen de meeste rokers voor: 44 procent van de mannen en 39 procent van de vrouwen rookte in 2001. Van de 12-17-jarigen rookte 16 procent. Van de mensen van 25 jaar en ouder rookte respectievelijk 38 en 29 procent van de mannen en vrouwen. Rokers die 20 of meer sigaretten of shagjes per dag roken, worden gerekend tot de zware rokers. Slechts 2 procent van de 12-17-jarigen is een zware roker. Voor de mensen van 18 jaar en ouder is ongeveer een van de tien een zware roker.

2.11 Aandeel rokers en zware rokers, 2001

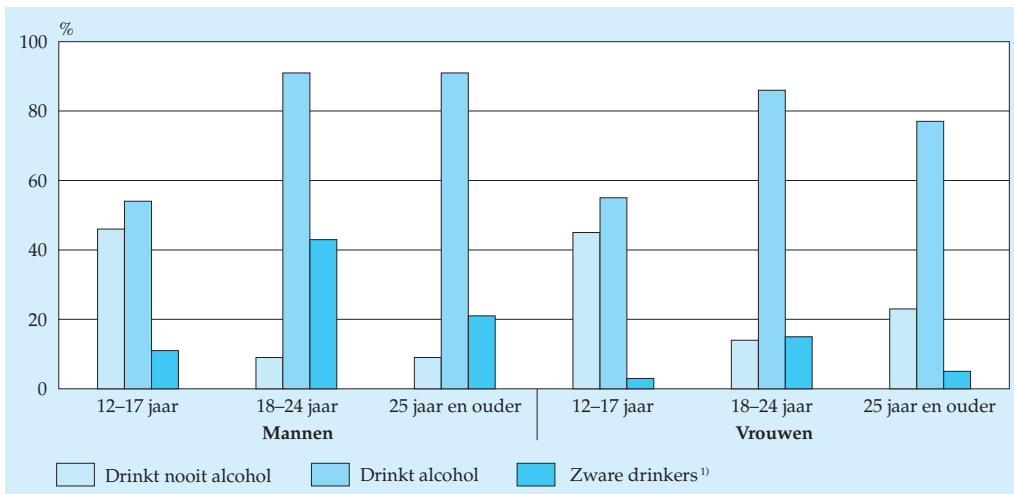
¹⁾Zware rokers zijn personen die 20 sigaretten of meer per dag roken.

Bron: CBS - POLS.

Alcohol

Ook overmatig alcoholgebruik is schadelijk voor de gezondheid. Ziekten die gerelateerd zijn met overmatig alcoholgebruik zijn onder meer slokdarmkanker, borstkanker, coronaire hartziekten en beroerte.

2.12 Alcoholgebruik, 2001

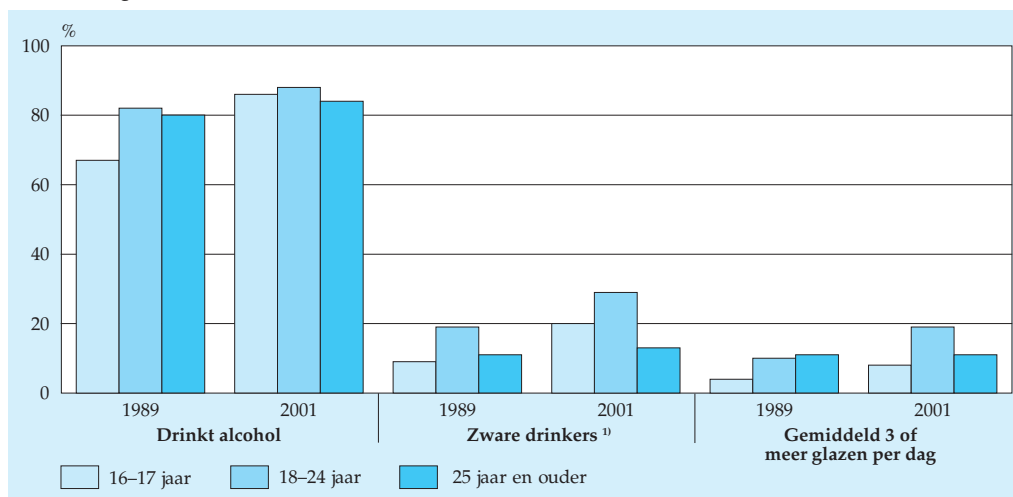
¹⁾Zware drinkers: personen die minstens een maal per week 6 of meer glazen alcohol op een dag drinken.

Bron: CBS - POLS.

Wie minstens een keer per week zes glazen alcoholhoudende drank op een dag drinkt, wordt gerekend tot de zware drinkers. Bijna de helft van de 12-17-jarigen drinkt geen alcohol. Toch behoort al bijna een van de tien jongeren in deze leeftijdsgroep tot de zware drinkers; 11 procent van de jongens en 3 procent van de meisjes. Onder jongeren van 18-24 jaar zijn de meeste drinkers te vinden. Negen van de tien jongeren van 18-24 jaar drinken alcohol en hiervan behoort 43 procent van de mannen en 15 procent van de vrouwen tot de zware drinkers. Bij de 25-plussers is 21 procent van de mannen en 5 procent van de vrouwen een zware drinker.

In de periode 1989-2001 is het aandeel jongeren dat alcohol drinkt sterk toegenomen. Onder de 16- en 17-jarigen is er een toename van 19 procentpunten en in de leeftijdsgroep 18-24 jaar een stijging van 6 procentpunten. Ook is het aandeel zware drinkers onder jongeren van 16-24 jaar met 10 procentpunten in deze periode toegenomen. Het percentage jongeren dat gemiddeld drie of meer consumpties met alcohol gebruikt is verdubbeld.

2.13 Alcoholgebruik

¹⁾ Zware drinkers: personen die minstens een maal per week 6 of meer glazen alcohol op een dag drinken.

Bron: CBS - POLS.

Mening over leefstijl

De meeste jongeren zijn zich bewust van hun (on)gezonde gedrag. Van de jongeren die roken, vindt 64 procent dat hij/zij teveel rookt. Bijna de helft van de jongeren vindt dat hij/zij te laat naar bed gaat en 45 procent vindt dat hij/zij gezonder moet eten. Minder dan 10 procent van de jongeren vindt dat ze teveel drinken, terwijl bijna 20 procent bestempeld kan worden als zware drinker. Hoewel driekwart van de jongeren tot 18 jaar de Nederlandse Norm

voor Gezond Bewegen niet haalt, is slechts 43 procent van mening dat hij/zij meer moet bewegen. Van de 18-plussers vindt ruim 60 procent dat ze meer moeten bewegen. De helft van hen voldeed juist wel aan de norm.

Middelengebruik

Een kwart van de jongeren van 12–24 jaar heeft ooit wel eens marihuana of hasj gebruikt en een van de tien jongeren heeft ooit wel eens XTC en geestverruimende paddestoelen gebruikt. Heroïnegebruik wordt nauwelijks genoemd.

Drugsgebruik komt het meeste voor onder 18–24-jarigen. In de leeftijdsgroep 18–24 jaar heeft 44 procent van de mannen en 26 procent van de vrouwen ooit marihuana of hasj gebruikt. Ook geestverruimende paddestoelen worden meer door mannen dan door vrouwen gebruikt. Een van de tien 18–24-jarige mannen heeft wel eens cocaïne gebruikt en 4 procent van de vrouwen in deze leeftijdsgroep.

Tabel 2.14
Soort drugs die jongeren ooit hebben gebruikt, 2001

	Mannen				Vrouwen			
	12–24 jaar	w.v.		25–29 jaar	12–24 jaar	w.v.		25–29 jaar
		12–17 jaar	18–24 jaar			12–17 jaar	18–24 jaar	
	%							
Marihuana of hasj	30	13	44	38	18	8	26	23
Cocaïne	6	1	10	8	2	1	4	3
Amfetaminen	5	1	7	6	2	1	3	1
XTC	9	2	16	9	6	2	10	6
Heroïne	0	0	1	0	0	0	0	0
Geestverruimende paddestoelen	9	1	16	6	3	1	4	3

Bron: CBS - POLS.

Seksualiteit en veilig vrijen

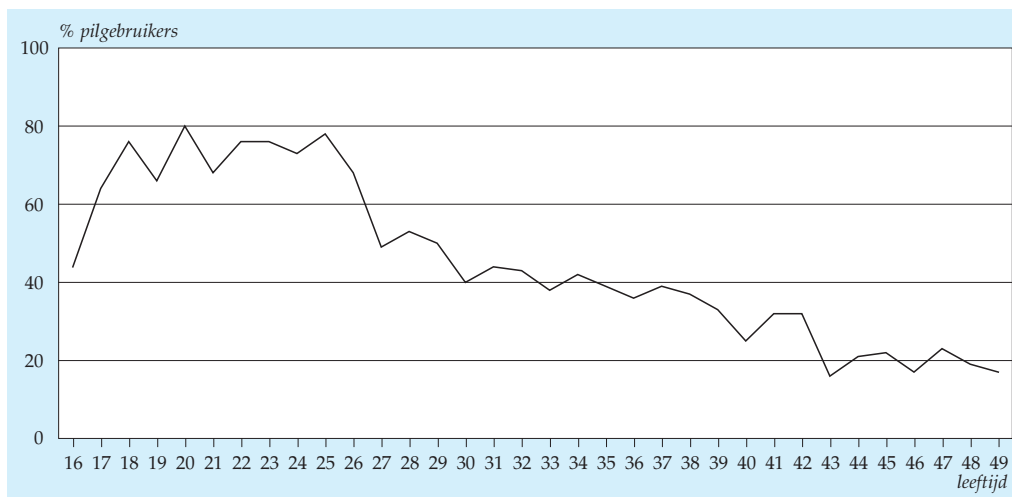
Van de 12–17-jarigen is 17 procent wel eens met iemand naar bed geweest. Van de 18–24-jarigen is dat al 80 procent. De gemiddelde leeftijd waarop een jongere de eerste keer met iemand naar bed gaat is 17 jaar. Ruim 80 procent van de jongeren zegt een voorbehoedsmiddel te hebben gebruikt bij deze eerste keer. Driekwart van de jongeren vindt dat hij/zij veilig genoeg vrijt.

Anticonceptiepil

De 'pil' is een veel gebruikt anticonceptiemiddel onder jonge vrouwen. In 2001 gebruikte 74 procent van de 18–24-jarige vrouwen de 'pil'. Van de meisjes van 16–17 jaar gebruikte 55 procent de 'pil'.

Vanaf 16 jaar neemt het anticonceptiepilgebruik toe tot de leeftijd van 25 jaar. In 2001 is het percentage 16-jarige meisjes dat de 'pil' gebruikte 44 procent. Op 25-jarige leeftijd gebruikte 78 procent van de vrouwen de 'pil'. Vanaf 25 jaar is er een daling in het aandeel pilgebruiksters.

2.15 Gebruik anticonceptiepil, 2001

Bron: CBS - POLS.

2.6 Sterfte

In 2000 overleden ongeveer 1 400 jonge mannen en 900 jonge vrouwen die de leeftijd van 25 jaar nog niet hadden bereikt. Het aantal sterfgevallen onder jongeren onder de 25 jaar is ongeveer 2 procent van het totale aantal sterfgevallen in Nederland. Het aantal sterfgevallen in de leeftijd van 0–24 jaar is afgenomen in de periode van 1990–2000. De meeste sterfgevallen treden op in de leeftijdscategorie van 0–3 jaar. In de leeftijdscategorie van 4–11 jaar is de sterfte relatief het laagst. In 2000 stierven er per 100 000 personen van 0–24 jaar 58 jongens en 39 meisjes.

Tabel 2.16
Sterfte

	1990		1995		2000	
	absoluut	per 100 000 van de bevolking	absoluut	per 100 000 van de bevolking	absoluut	per 100 000 van de bevolking
Mannen	66 628	902	68 235	893	68 773	873
0-24 jaar	1 916	74	1 584	64	1 445	58
0- 3 jaar	957	248	739	184	687	168
4-11 jaar	166	23	146	19	120	15
12-17 jaar	223	38	208	37	159	28
18-24 jaar	570	64	491	65	479	71
25 jaar en ouder	64 712	1 348	66 651	1 293	67 328	1 246
Vrouwen	62 196	822	67 440	863	71 754	892
0-24 jaar	1 207	49	943	39	936	39
0- 3 jaar	715	194	527	138	559	143
4-11 jaar	106	15	91	12	88	11
12-17 jaar	135	24	110	21	104	19
18-24 jaar	251	29	215	29	185	28
25 jaar en ouder	60 989	1 200	66 497	1 226	70 818	1 248
Totaal	128 824		135 675		140 527	

Bron: CBS - Doodsoorzakenstatistiek.

De belangrijkste doodsoorzaken onder jongeren tot 25 jaar zijn aangeboren aandoeningen, aandoeningen rond de geboorte en verkeersongevallen. Van de in totaal 1 445 overleden jongens van 0-24 jaar in 2000 was er bij 16 procent sprake van een aangeboren aandoening, bij 20 procent van een aandoening rond de geboorte en 18 procent kwam om bij een verkeersongeval. Voor de ruim 900 overleden meisjes lagen deze percentages op respectievelijk 21, 25 en 8 procent. Het aantal sterfgevallen door verkeersongevallen per 100 000 personen is bij de jongens drie keer zo hoog als bij meisjes. Ook is het relatieve aantal zelfdodingen onder jongens hoger dan meisjes.

2.7 Jongeren en gezondheid in Europees perspectief

De Europeanen en hun gezondheid

In alle Europese lidstaten samen vindt ruim 80 procent van de jongeren dat zij een gezond leven leiden. Het aandeel Nederlandse jongeren dat er zo over denkt, ligt iets lager (73%). Gemiddeld tweederde van de Europese jongeren zegt een evenwichtige voeding te gebruiken. Gevoelens van stress komen voor bij ruim 40 procent van de Europese jongeren, met uitzondering van

Griekenland en het Verenigd Koninkrijk waar de meerderheid zich gestrest voelt. Van de Nederlandse jongeren voelt 43 procent zich gestrest.

Gemiddeld drinkt een kwart van alle jongeren in de Europese Unie regelmatig alcoholhoudende drank. Het percentage Nederlandse jongeren dat regelmatig drinkt, ligt met 45 procent ruim boven het Europese gemiddelde. Koplopers zijn de Ierse en Britse jongeren.

Vier van de tien Europese jongeren rookt. Het aandeel rokers onder de Nederlandse jongeren ligt onder het Europese gemiddelde (31%). De Franse jongeren roken het meest (53%). Een meerderheid van de jongeren geeft aan minstens tweemaal per week aan lichaamsbeweging te doen, uitgezonderd de jongeren van België, Griekenland, Frankrijk en Italië.

Tabel 2.17
Leefstijl van jongeren van 15–24 jaar in de Europese Unie, 1999

	Gezond leven leiden	Gezonde voeding gebruiken	Minstens tweemaal per week lichaams- beweging hebben	Gestrest voelen	Regelmatig alcohol drinken	Roken
	% ja					
Europese Unie	82	67	55	42	26	41
België	82	73	47	50	34	46
Denemarken	61	64	51	37	38	35
Duitsland	84	71	56	49	23	45
Finland	77	71	74	27	26	31
Frankrijk	86	77	49	41	18	53
Griekenland	60	57	45	67	26	45
Ierland	87	80	70	31	52	30
Italië	79	42	45	33	10	29
Luxemburg	70	52	88	51	20	45
Nederland	73	71	58	43	45	32
Oostenrijk	90	81	59	33	16	42
Portugal	94	59	55	34	16	25
Spanje	90	79	60	30	23	46
Verenigd Koninkrijk	80	66	65	53	49	43
Zweden	73	54	60	39	43	21

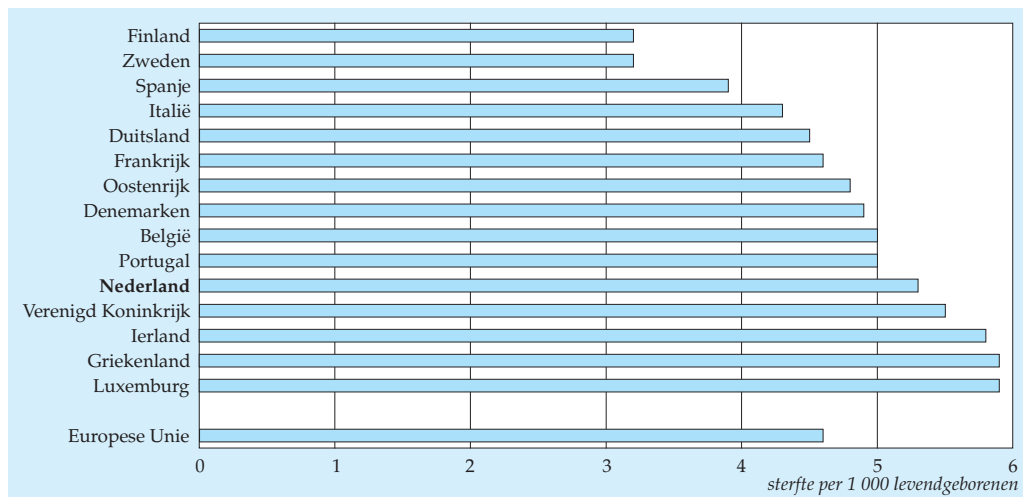
Bron: Eurobarometer 52.1 – 1999.

Zuigelingensterfte in Europa

Bijna de helft van de sterfte onder de jeugd van 0–24 jaar vindt plaats in het eerste levensjaar (zuigelingensterfte). Sterfte in het eerste levensjaar treedt op in tweederde van de gevallen in de eerste 28 dagen na de geboorte en dan nog ook vaak bij baby's met een laag geboortegewicht. In de periode van 28 dagen na de geboorte tot 1 jaar is wiegendood een belangrijke oorzaak van sterfte

(WHO, 1997)⁵⁾. De zuigelingensterfte in de Europese Unie is 4,6 per 1 000 levendgeborenen in 2001. Binnen de Europese gemeenschap hebben Zweden en Finland de laagste zuigelingensterfte en Griekenland, Luxemburg, Ierland en Verenigd Koninkrijk de hoogste zuigelingensterfte.

2.18 Zuigelingensterfte in de Europese Unie, 2001

Bron: Eurostat.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Buitelaar J.K., Kooij J.J.S. Aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis (ADHD); achtergronden, diagnostiek en behandeling. *Nederlands Tijdschrift Geneeskunde* 2000;144:1716-23.
- ²⁾ Burger, H. Epidemiologie van psychische problemen en gedragsproblemen in Nederland. *Tijdschrift Sociale Geneeskunde*, 2001; 8: 513-21.
- ³⁾ Kemper, H.C.G., Ooijendijk W.T.M, Stiggelhout M. Consensus over de Nederlandse norm voor gezond bewegen *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen (TSG)* 2000; 78: 180-3.
- ⁴⁾ Door een verandering in de rookvragen is het niet meer mogelijk de cijfers van 2001 te vergelijken met die van voorgaande jaren.
- ⁵⁾ WHO. Highlights on health in the Netherlands. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 1997.

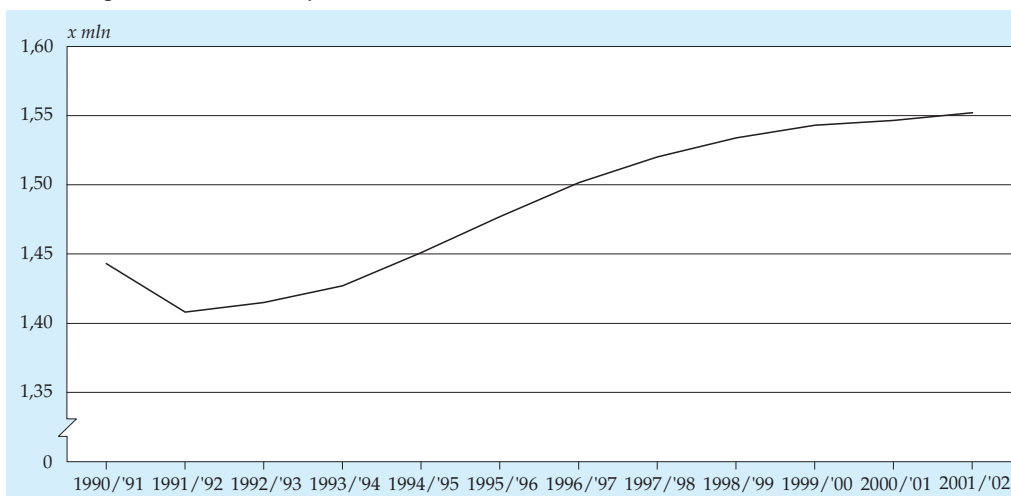
3. Onderwijs

Ruim 20 procent van de Nederlandse bevolking neemt deel aan het voltijdonderwijs. Bijna de helft hiervan gaat naar de basisschool en eenderde volgt voortgezet onderwijs. Niet-westerse allochtone leerlingen halen minder vaak een diploma in het voorgezet onderwijs dan hun autochtone medeleerlingen. Zowel in het hoger beroepsonderwijs als in het wetenschappelijk onderwijs neemt het aandeel vrouwen toe. De voorkeur voor studierichtingen verschilt tussen mannelijke en vrouwelijke studenten.

3.1 Het basisonderwijs

In het schooljaar 2001/2002 zaten ruim 1,5 miljoen kinderen op de basisschool. De afgelopen tien jaar groeide het aantal leerlingen in het basisonderwijs met gemiddeld 1 procent per jaar. Hoewel kinderen pas op vijfjarige leeftijd verplicht zijn naar school te gaan, beginnen de meesten (98%) als ze vier jaar zijn.

3.1 Leerlingen in het basisonderwijs

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

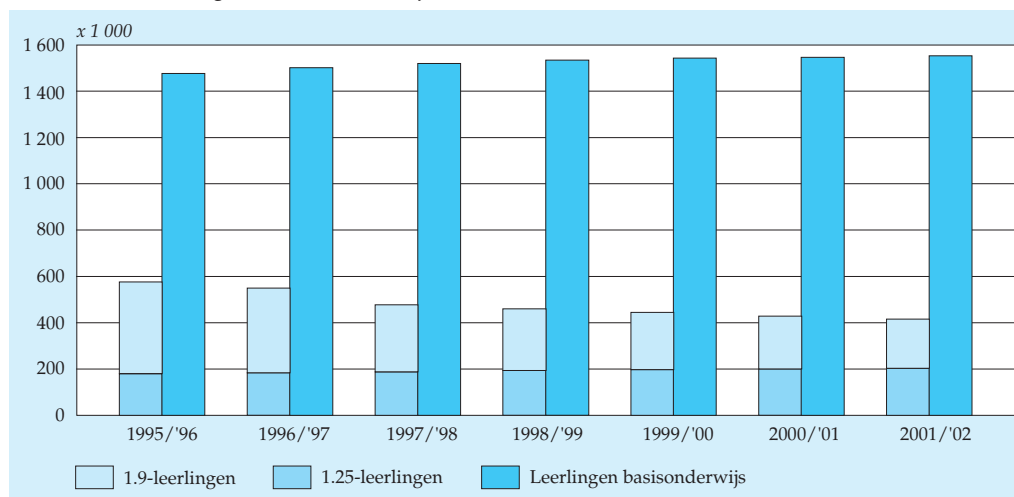
Het aantal basisscholen is de laatste tien jaar met 1,4 duizend scholen afgenomen naar 7 duizend. Een stijgend aantal leerlingen en een afnemend aantal scholen, heeft geleid tot een behoorlijke toename van de gemiddelde schoolgrootte. In 1992 was het gemiddeld aantal leerlingen van een basisschool 167, in 2002 was dit 221. Scholen in de Randstad zijn aanmerkelijk groter dan in de noordelijke provincies en Zeeland.

Achterstandsleerlingen

Sommige leerlingen hebben als gevolg van hun achtergrond meer aandacht nodig. Zij worden achterstandsleerlingen genoemd. Bij het vaststellen van de financiële vergoeding van een basisschool houdt de overheid rekening met de achtergrond van de leerlingen. Leerlingen die niet tot een achterstandscategorie behoren krijgen een gewicht van 1.0. Achterstandsleerlingen krijgen een hoger gewicht. Zo krijgen autochtone leerlingen met ouders met een laag opleidingsniveau een gewicht van 1.25. Niet-westerse allochtone leerlingen waarvan de ouders een laag opleidingsniveau hebben, krijgen een gewicht van 1.9.

Het aandeel achterstandsleerlingen is van 39 procent in 1996 afgenomen tot 27 procent in 2002. Deze afname is uitsluitend toe te schrijven aan de daling van het aantal 1.25 leerlingen van 396 duizend naar 214 duizend. Het aantal 1.9 leerlingen nam iets toe.

3.2 Achterstandsleerlingen in het basisonderwijs

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

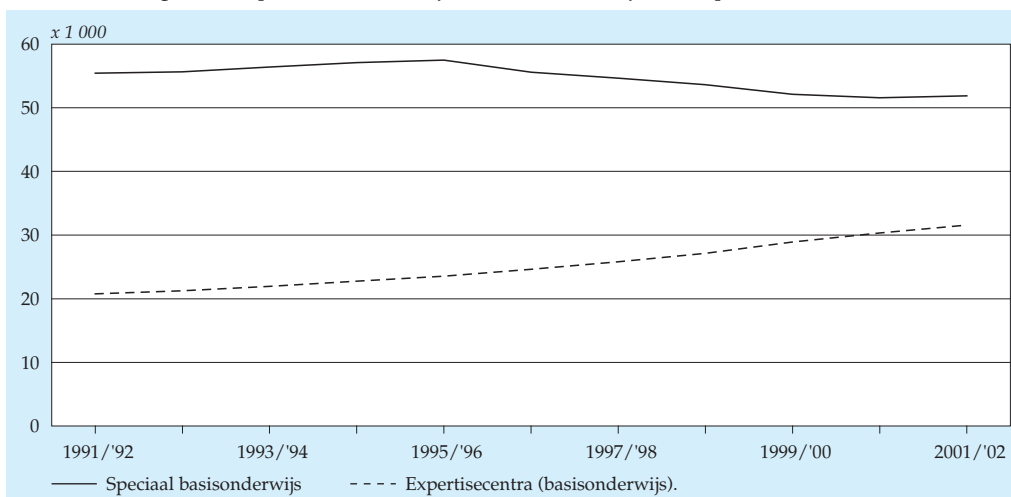
Cumi-leerlingen¹⁾ vormen 15 procent van alle leerlingen op de basisscholen in het schooljaar 2001/2002, tien jaar geleden was dit nog 12 procent. In Amsterdam en Rotterdam behoort ruim de helft van de leerlingen tot de cumi-leerlingen. In Den Haag is dit bijna de helft. Wanneer 'zwarte scholen' worden gedefinieerd als scholen waarop meer dan 60 procent van de leerlingen bestaat uit cumi-leerlingen, blijkt dat 6 procent van de scholen zwart is in Nederland. In Amsterdam is dit 51 procent, in Rotterdam 50 procent, in Den Haag 37 procent en in Utrecht 33 procent.

Speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs²⁾ is bedoeld voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden en lichamelijk of geestelijk gehandicapte kinderen. Door de hogere kosten van het speciaal onderwijs en het toenemend aantal verwijzingen naar deze vorm van onderwijs, is begin jaren negentig een beleid ingezet onder de naam 'Weer samen naar school' om de groei van het speciaal onderwijs in te dammen.

Sinds 1998 is het speciaal onderwijs voor een deel opgenomen in het basisonderwijs (het speciaal basisonderwijs), dat vooral gericht is op kinderen met gedragsproblemen. Ook is een gedeelte apart georganiseerd in zogenaamde expertisecentra (het basisonderwijs in de expertisecentra), waar kinderen met duidelijke lichamelijke of geestelijke problemen onderwijs volgen. Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs daalde de afgelopen tien jaar van 55 duizend naar 52 duizend leerlingen in het schooljaar 2001/2002. Het basisonderwijs op de expertisecentra steeg echter met 11 duizend naar 32 duizend leerlingen. In beide schoolsoorten bedraagt het aandeel jongens 68 procent.

3.3 Aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs en het basisonderwijs in de expertisecentra

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

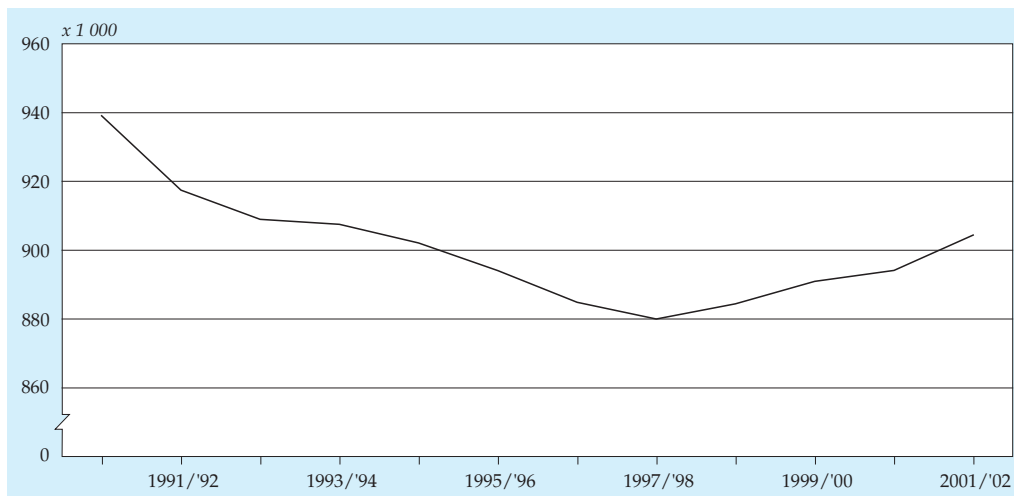
3.2 Het voortgezet onderwijs

Rond hun twaalfde gaan kinderen naar het voortgezet onderwijs. In het schooljaar 2001/2002 zaten 904 duizend leerlingen op het voortgezet onderwijs. Het aantal leerlingen stijgt licht sinds 1998.

Leerlingen in het voortgezet onderwijs beginnen met de basisvorming. De basisvorming bestaat uit een breed samengesteld vakkenaanbod, dat qua inhoud niet verschilt per schoolsoort. De duur van de basisvorming is meestal drie

jaar. Na deze basisvorming stromen de leerlingen veelal door naar vmbo³⁾, havo of vwo. Ook kunnen zij onderwijs volgen in drie kleinere stromingen: het voortgezet onderwijs in expertisecentra, het leerwegondersteunend onderwijs (het lwoo, voorheen het ivbo) en het praktijkonderwijs. Het lwoo is bedoeld voor leerlingen met achterstanden of problemen die met extra begeleiding wel een diploma kunnen behalen. Van leerlingen in het praktijkonderwijs wordt – gezien hun capaciteiten – niet verwacht dat zij een diploma behalen.

3.4 Aantal leerlingen in het voltijd voortgezet onderwijs¹⁾

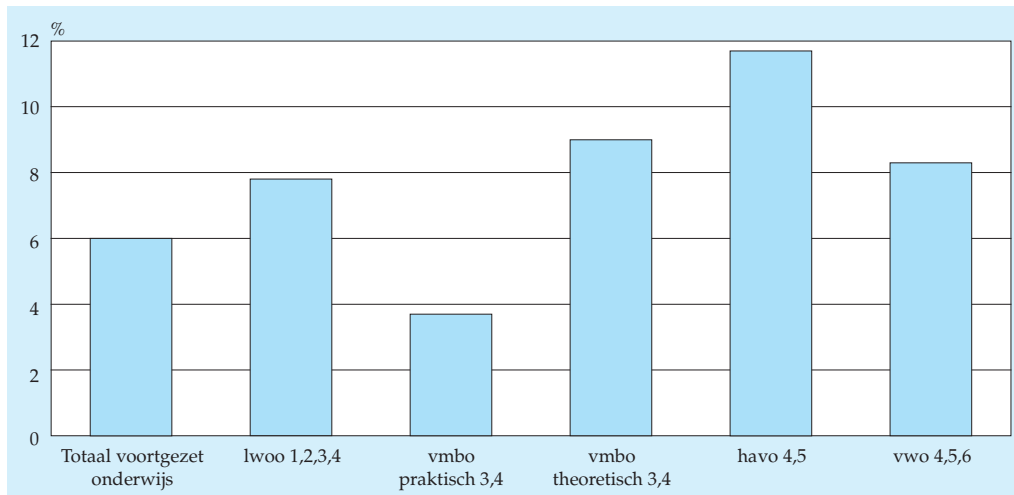
¹⁾ Exclusief voortgezet onderwijs in de expertisecentra.

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

De verdeling van de leerlingen over de verschillende schoolsoorten, kan het best worden beoordeeld door het aantal leerlingen in het derde leerjaar te bekijken. Van de derdejaars leerlingen zit de helft op het vmbo, 20 procent op het havo, 20 procent op het vwo en 10 procent op het lwoo. De andere stromen hebben geen leerjaren. Zij bevatten slechts 5 procent van het totaal aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Het percentage leerlingen dat blijft zitten in het voortgezet onderwijs is de afgelopen jaren gedaald. In 1995 bleef bijna 7 procent van de leerlingen zitten, in 2000 was dit 6 procent. Traditioneel hoog is het aandeel zittenblijvers in de bovenbouw van het havo, bijna 12 procent.

3.5 Percentage zittenblijvers in het voortgezet onderwijs, 2000

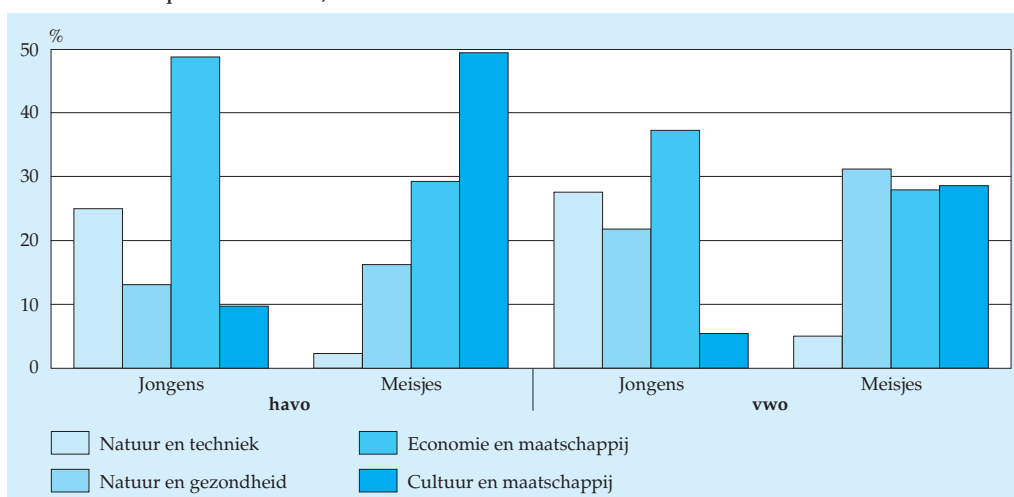

Bron: Onderwijsmatrix OCenW (CFli)/CBS.

Richtingen op havo en vwo

Leerlingen op het havo en vwo kunnen uit vier richtingen kiezen waarin ze eindexamen doen: natuur en techniek, natuur en gezondheid, economie en maatschappij en cultuur en maatschappij. Meisjes kiezen vaak anders dan jongens en leerlingen op het vwo kiezen anders dan op het havo. Van de jongens op het havo kiest bijna de helft voor economie en maatschappij, terwijl bij de meisjes cultuur en maatschappij veruit het populairst is. Op het vwo hebben weinig jongens belangstelling voor cultuur en maatschappij, meisjes kiezen nauwelijks voor natuur en techniek.

3.6 Profielkeuze op het havo en vwo, 2001/2002

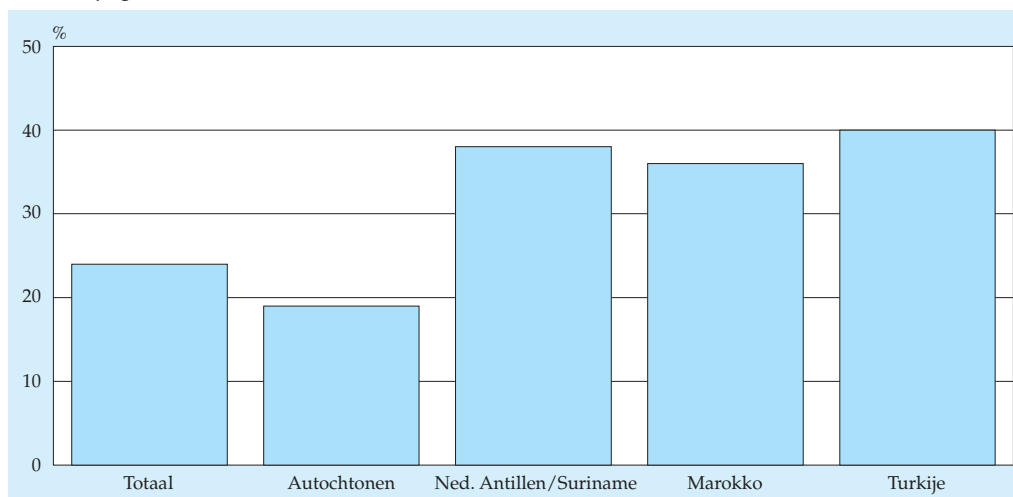

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Voortijdige schoolverlaters

Leerlingen worden gerekend tot de voortijdige schoolverlaters als zij het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie. Een startkwalificatie staat gelijk aan een diploma havo, vwo of mbo op niveau 2. Bijna een kwart van de leerlingen die in 1993 naar het voortgezet onderwijs gingen, behaalde geen startkwalificatie. Van de groep die in 1989 met het voortgezet onderwijs begon, was dit percentage 33. Sprake is dus van een daling van het aandeel voortijdig schoolverlaters, maar internationaal gezien is dit een hoog percentage. Voortijdig schoolverlaten komt vooral voor bij allochtone leerlingen.

3.7 Voortijdige schoolverlaters naar herkomstland, cohort 1993

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Geslaagden

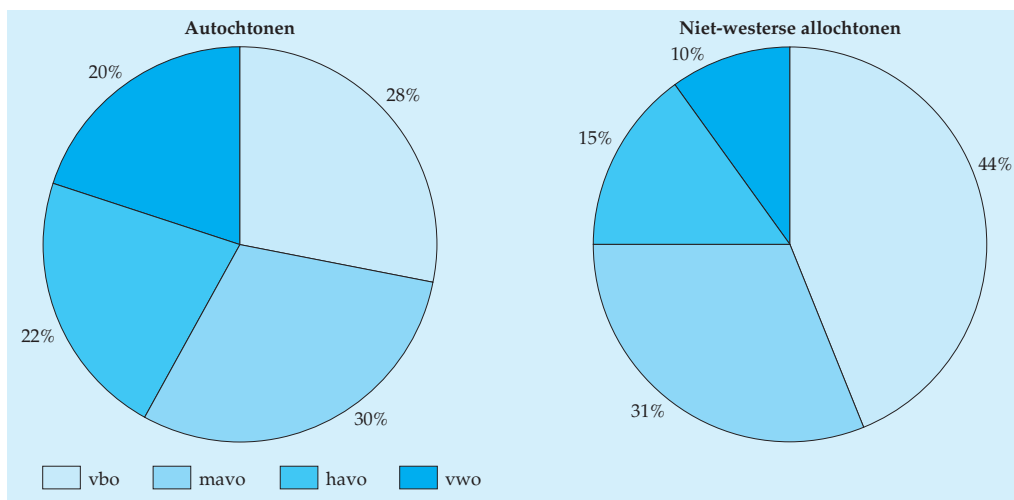
In 2000 slaagden op het vbo en mavo 96 duizend leerlingen, waarvan driekwart doorstroomde naar de bol (de beroepsopleidende leerweg, voorheen het mbo) en 11 procent naar de bbl (de beroepsbegeleidende leerweg, voorheen het leerlingwezen). Slechts 3 procent stroomde door naar het havo. Ruim 10 procent van de geslaagden verliet het voltijdonderwijs.

Op het havo slaagden 38 duizend leerlingen in 2000. Driekwart stroomde door naar het hbo, 8 procent verliet het onderwijs. Van de 26 duizend geslaagden op het vwo stroomde bijna een kwart door naar het hbo en 70 procent naar het wetenschappelijk onderwijs.

Allochtone examenkandidaten

Het aandeel niet-westerse allochtonen onder de examenkandidaten is de laatste jaren bij alle schoolsoorten toegenomen. Van de vbo/mavo-examenkandidaten in 2000/2001 bestond 18 procent uit niet-westerse allochtonen. Op het havo en het vwo is dit aandeel relatief klein, respectievelijk 9 en 7 procent.

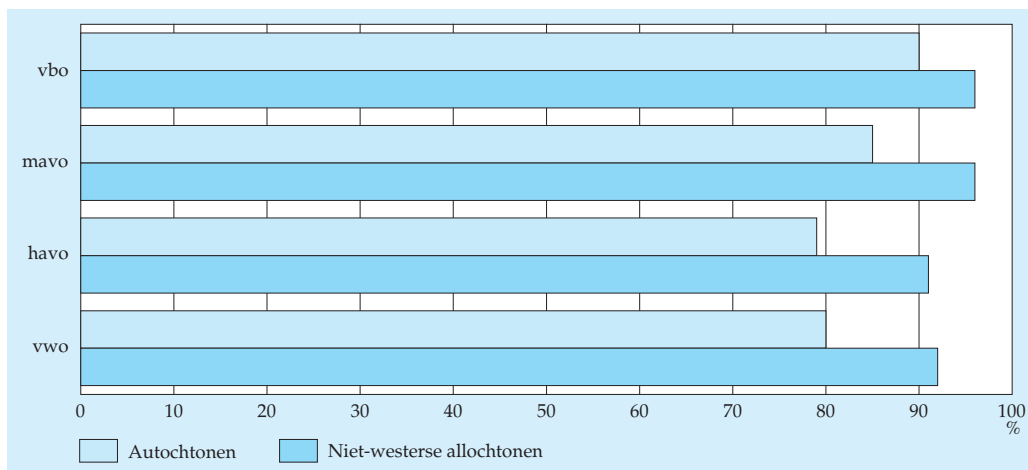
3.8 Examens autochtonen en niet-westerse allochtonen, 2001

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Het slagingspercentage van niet-westerse allochtone eindexamenkandidaten is lager dan dat van autochtonen. Terwijl van de autochtone examenkandidaten 91 procent slaagt voor de havo en 92 procent voor het vwo, haalt van de niet-westerse allochtonen respectievelijk 79 en 80 procent het diploma.

3.9 Slagingspercentage naar herkomst, 2001

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Het secundair beroepsonderwijs

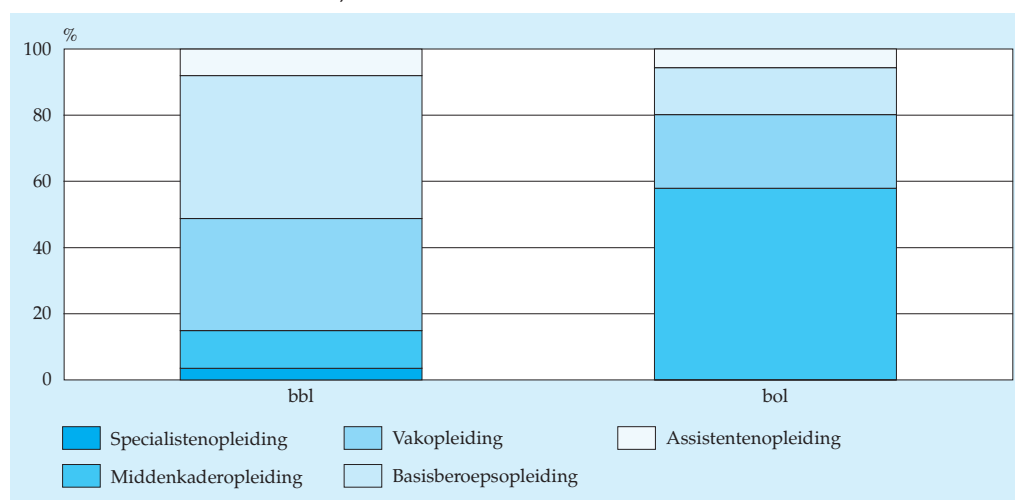
Het aantal leerlingen in de voltijd beroepsopleidende leerweg (bol) bedroeg 271 duizend in het schooljaar 2001/2002. Vergeleken met 1990/1991 is dat ongeveer 6 procent minder. De daling van het aantal leerlingen in de bol is volledig toe te schrijven aan de afname van 22 duizend jongens. Het aantal meisjes is licht toegenomen.

De opleidingen in de bol zijn te clusteren in grofweg vier sectoren: landbouw, economie, techniek en zorg en welzijn. De sector economie is met ruim 40 procent van de leerlingen de grootste. Het aantal leerlingen in de sector techniek is gedaald sinds het begin van de jaren negentig, terwijl het aantal leerlingen in de sector zorg en welzijn juist is toegenomen. Beide sectoren bevatten ongeveer 30 procent van het aantal leerlingen in de bol. Slechts een klein deel volgt landbouwonderwijs (5%).

In 2001/2002 namen 162 duizend leerlingen deel aan de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Na een daling is sinds 1997/1998 een stijging ingezet in het aantal leerlingen. Deze stijging komt vooral door een toename van het aantal meisjes. Ook de opleidingen in de bbl zijn grofweg te clusteren in vier sectoren. De sector economie is met ruim de helft van de leerlingen de grootste van de vier. De sectoren techniek en zorg en welzijn zijn even groot, met ieder ongeveer een kwart van de leerlingen. Slechts 5 procent van de leerlingen volgt onderwijs in de sector landbouw.

Zowel bij de bol als het bbl kan op vijf niveaus onderwijs worden gevolgd. In de bol kiest 55 procent van de leerlingen voor een middenkaderopleiding (niveau 4). In de bbl kiezen de meeste leerlingen voor een basisberoepsopleiding (niveau 2) of een vakopleiding (niveau 3).

3.10 Kwalificatieniveaus in bol en bbl, 2001/2002

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

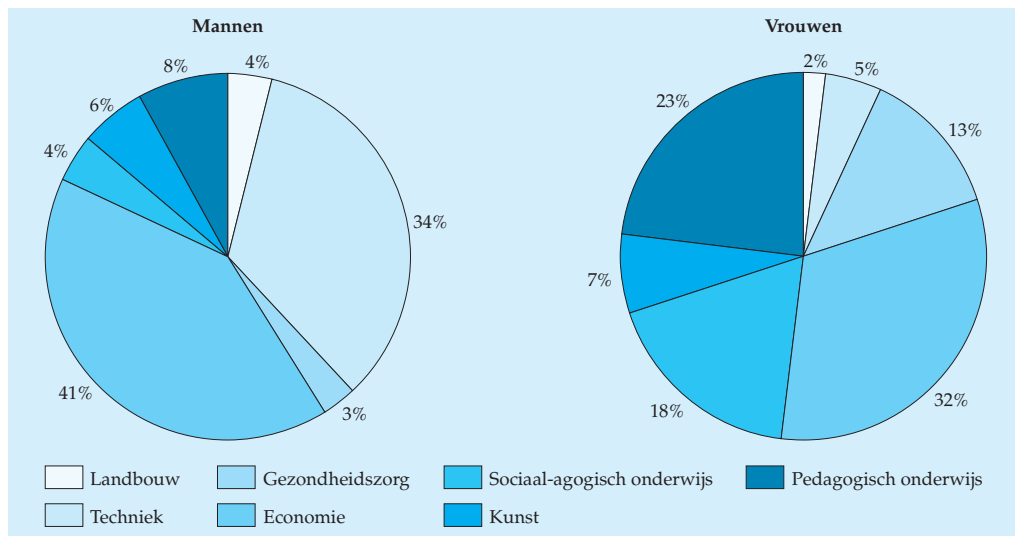
3.3 Het hoger onderwijs

Het hoger beroepsonderwijs

Het aantal studenten in het hoger beroepsonderwijs (hbo) in het studiejaar 2001/2002 bedroeg 258 duizend, het deeltijd hbo buiten beschouwing gelaten. Dit aantal is hiermee met 21 procent gestegen ten opzichte van het aantal studenten in het studiejaar 1992-1993. In dit studiejaar waren vrouwelijke studenten nog in de minderheid met 47 procent van het totaal aantal ingeschrevenen. In 2001/2002 vormden zij met 52 procent de meerderheid.

De meest populaire studierichting in het hbo is economie. De afgelopen tien jaar is het aandeel hbo-studenten dat voor economie kiest, gestegen van 29 procent naar 37 procent in 2001/2002. De tweede grote studierichting is techniek, ondanks dat het aandeel ingeschrevenen is gedaald van 24 naar 19 procent. De voorkeuren voor studierichtingen verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke studenten. Driekwart van de mannen kiest voor economie of techniek, terwijl dat voor 37 procent van de vrouwen geldt. Vrouwen zijn veel sterker vertegenwoordigd in het pedagogische en sociaal-agogische onderwijs en de gezondheidszorg.

3.11 Studierichtingen in het hbo naar geslacht, 2001/2002

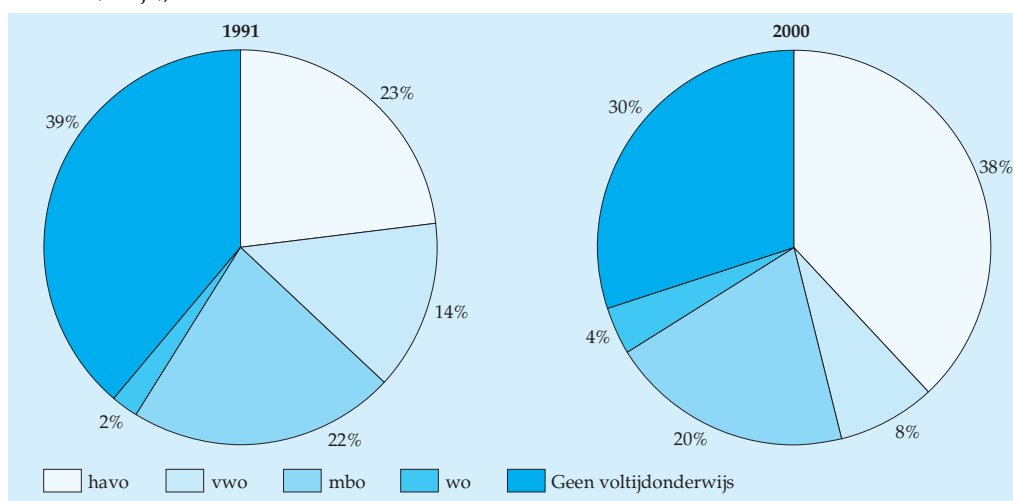

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Instroom

De onderwijskundige herkomst van de studenten in het hbo is de afgelopen tien jaar behoorlijk gewijzigd. De instroom uit het havo nam aanzienlijk toe, terwijl het aandeel instromers uit het vwo daalde. Ook het percentage studenten dat het jaar ervoor niet in het voltijdonderwijs verbleef, nam af.

3.12 Hbo (voltijd), instroom naar herkomst

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

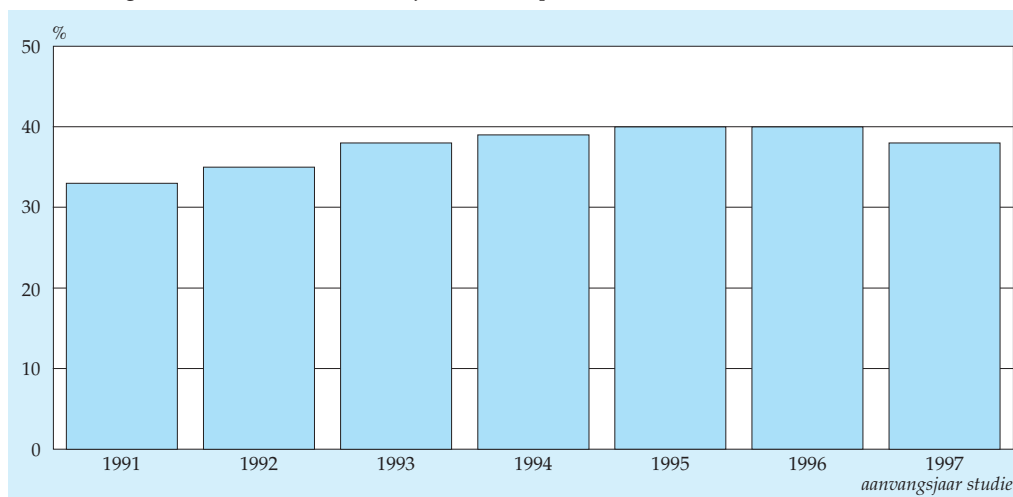
Geslaagden

Het aantal geslaagden in het voltijd hbo is in tien jaar met 15 duizend gestegen tot 45 duizend in 2000/2001. Door het toegenomen aantal ingeschrevenen wordt ook voor de komende jaren een stijging verwacht van het aantal geslaagden. Sinds 1992/1993 overtreft het aantal vrouwelijke geslaagden het aantal mannen dat een diploma behaalt. In het studiejaar 2000/2001 was ruim 56 procent van de geslaagden een vrouw. Studenten in het voltijd hbo zijn gemiddeld ruim 23 jaar als zij hun einddiploma behalen. De gemiddelde leeftijd waarop wordt afgestudeerd verschilt per studierichting. Vrouwen behalen hun diploma gemiddeld op jongere leeftijd dan mannen. Vooral bij het onderwijs voor de gezondheidszorg en het sociaal-agogisch onderwijs, waaraan relatief veel vrouwen deelnemen, ligt de gemiddelde leeftijd een stuk lager.

Van de instromers in het hbo zal uiteindelijk 70 procent een diploma behalen. Van de hbo-studenten die in 1997 zijn begonnen met hun studie, heeft 38 procent na vier jaar een diploma behaald. Eenderde van de studenten die in 1991 zijn begonnen met hun studie, haalde binnen vier jaar hun diploma. De gemiddelde studieduur van de geslaagden in 2000/2001 bedroeg 51 maanden, voor vrouwen was dat 50 en voor mannen 53 maanden. De gemiddelde stu-

dieduur van de geslaagden was met 50 maanden het kortst in het onderwijs voor de gezondheidszorg. In het kunstonderwijs was dit met 55 maanden het langst.

3.13 Percentage hbo-studenten dat binnen vier jaar het einddiploma haalt

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Het wetenschappelijk onderwijs

In 2001/2002 was het aantal ingeschrevenen aan de universiteiten 174 duizend. Dit is een toename ten opzichte van het studiejaar 1998/1999, waarin het aantal studenten 159 duizend bedroeg. Toch ligt het aantal studenten aan de universiteiten nog 7 duizend onder het niveau van tien jaar geleden. De grootste universiteiten zijn de Rijksuniversiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam, die in 2001/2002 beide 22 duizend ingeschrevenen telden. De Universiteit Wageningen is met 4 duizend studenten het kleinst. De Universiteit Maastricht is in de afgelopen tien jaar het snelst gegroeid.

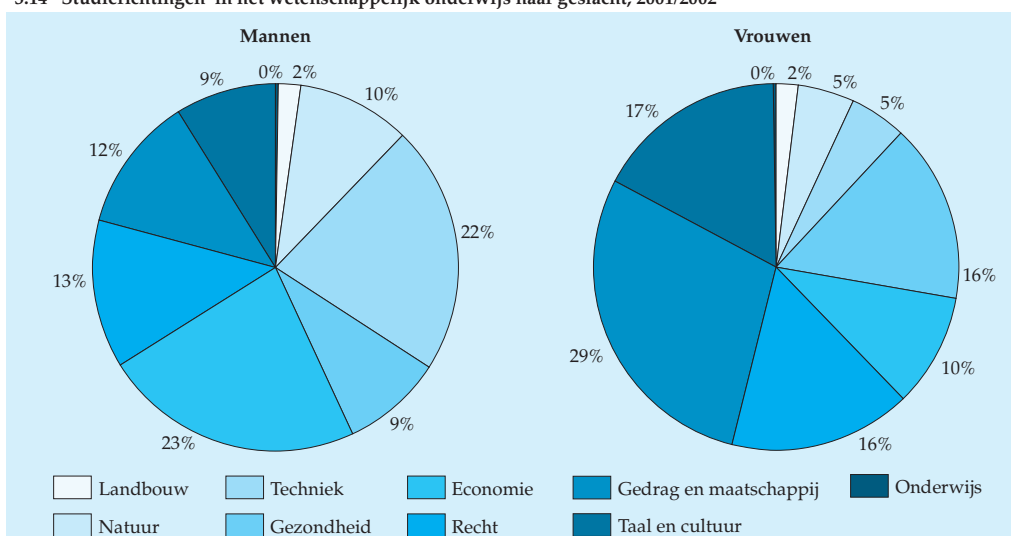
De ontwikkeling van het aantal eerstejaarsstudenten vertoont een soortgelijk patroon als dat van het totaal aantal ingeschrevenen; nadat tien jaar geleden een daling is ingezet, is de laatste jaren sprake van een lichte stijging. In 2001/2002 bedroeg het aantal eerstejaars 34 duizend.

Het aandeel vrouwelijke studenten in het wetenschappelijk onderwijs neemt nog steeds toe. Voor het eerst in 1999/2000 was het aantal vrouwelijke eerstejaars studenten groter dan het aantal mannelijke eerstejaars. Ook behaalden in dat studiejaar meer vrouwen hun diploma dan mannen. In 2001/2002 is 48 procent van het totaal aantal ingeschrevenen in het voltijd wetenschappelijk onderwijs vrouw.

Studierichtingen

Een studie in de richting van gedrag en maatschappij is populair onder de studenten. Vooral veel vrouwen kiezen een studie op dit gebied (29%). Mannen kiezen veelal voor economie en techniek.

3.14 Studierichtingen in het wetenschappelijk onderwijs naar geslacht, 2001/2002

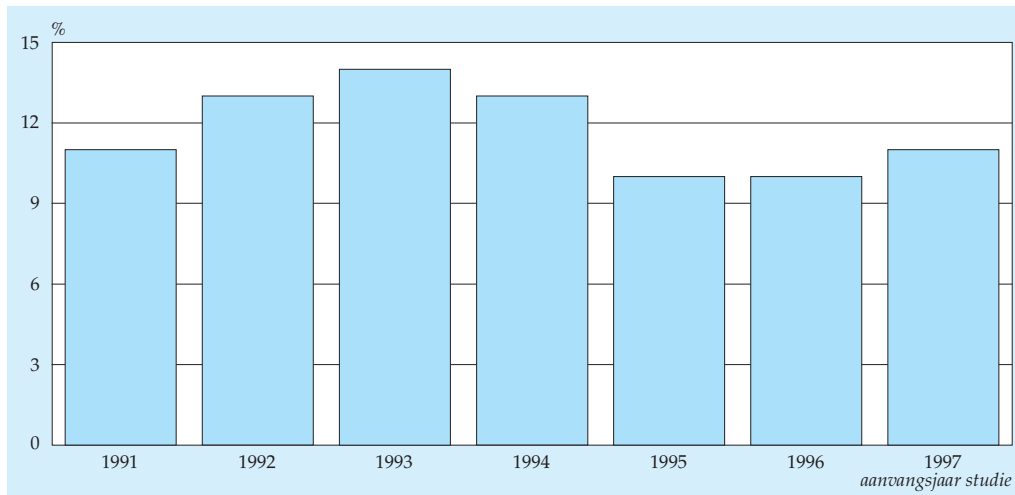
Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Geslaagden

Het aantal afgestudeerden in het wetenschappelijk onderwijs schommelt nogal. Tien jaar geleden bedroeg het aantal afgestudeerden 20 duizend, in 1995/1996 was dit toegenomen tot 29 duizend en sinds 1999/2000 is het aantal weer gedaald tot 21 duizend. De veranderingen in het aantal afgestudeerden worden vooral veroorzaakt door wijzigingen in het studiefinancieringsbeleid. Door het terugbrengen van het aantal jaren studiefinanciering, zijn studenten sinds 1990/1991 gemiddeld korter over hun studie gaan doen en is de doorstroom van het hbo naar het wetenschappelijk onderwijs afgenomen. Sinds 1995 mogen technische studenten een jaar langer over hun studie doen.

Van het totaal aantal ingeschrevenen aan de universiteiten slaagt uiteindelijk 64 procent. Van de studenten die in 1997 begonnen met een wetenschappelijke studie, is iets meer dan 10 procent na vier jaar geslaagd voor het doctoraalexamen. Dit zijn vooral studenten die hbo als vooropleiding hebben en daardoor een aantal vrijstellingen hebben. Van studenten met vwo als vooropleiding heeft maar 4 procent na vier jaar de studie afgerond.

3.15 Percentage wo-studenten dat binnen vier jaar het einddiploma haalt

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

3.4 Schoolbeleving

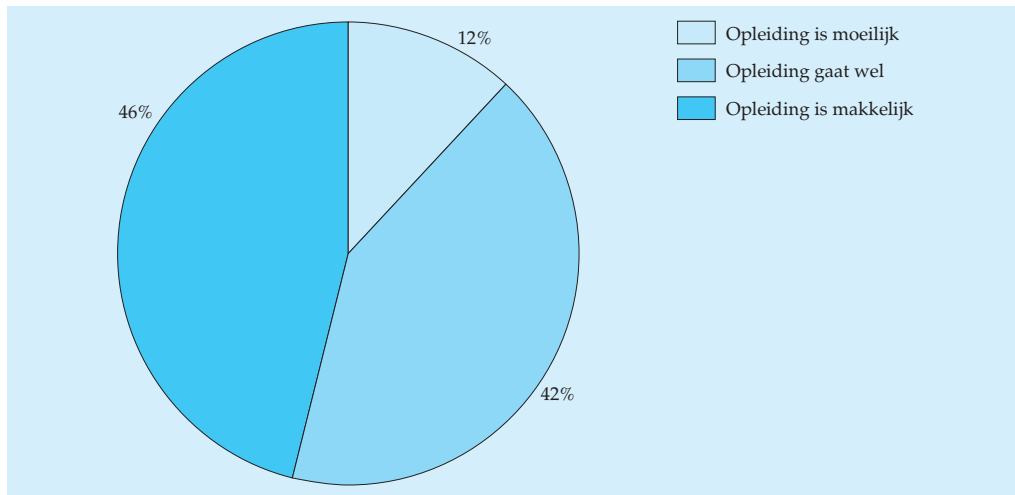
Naast het opdoen van kennis, houdt naar school gaan nog zoveel meer in. Zelfstandig huiswerk maken, presteren en contact met anderen zijn vaak onlosmakelijk verbonden met het volgen van (voltijd)onderwijs.

Huiswerk

Jongeren van 12–17 jaar besteden gemiddeld 1,5 uur per dag aan hun huiswerk. Meisjes maken gemiddeld 20 minuten langer per dag huiswerk dan jongens. Scholieren en studenten van 18–24 jaar studeren gemiddeld bijna 2 uur per dag. In deze leeftijdsgroep studeren meisjes een 0,5 uur per dag langer.

De meeste scholieren en studenten vinden het onderwijs niet moeilijk. Van de 12–24-jarigen die een voltijdopleiding volgen, vindt 12 procent de opleiding moeilijk, 42 procent vindt het wel gaan en 46 procent vindt de opleiding makkelijk. Naarmate de leerlingen ouder worden, neemt het percentage dat de opleiding moeilijk vindt toe. Van de 12–17-jarigen vindt 9 procent de opleiding moeilijk, bij de 18–24-jarigen is dat 17 procent.

3.16 Moeite met de opleiding, 12-24-jarige onderwijsvolgenden, 2001

Bron: CBS - POLS.

Verwachtingen

Aanstaande scholieren en studenten hebben een beeld van de opleiding die ze gaan volgen. Een beeld op basis waarvan vaak een keuze is gemaakt. Van 60 procent van de 15-24-jarigen komt het beeld dat ze van de opleiding vormden overeen met de werkelijkheid. Voor 23 procent komt het beeld gedeeltelijk overeen, voor 18 procent komt het niet overeen.

De opleiding in haar totaliteit bevalt 78 procent van de scholieren en studenten goed tot zeer goed. Slechts 5 procent is slecht tot zeer slecht te spreken over de schoolopleiding. Over de eigen studieprestaties is bijna driekwart van de scholieren en studenten tevreden tot zeer tevreden. Ontevreden tot zeer ontevreden is slechts 9 procent.

Schoolverzuim

Schoolverzuim zonder geldige reden is bij zowel scholieren als studenten niet uitzonderlijk. Op de vraag of de afgelopen twee maanden sprake is geweest van spijbelen, antwoordt 13 procent van de kinderen van 12-17 jaar bevestigend. Van de leerlingen en studenten tussen de 18-24 jaar is dat 39 procent. Meer 18-24-jarige jongens dan meisjes zeggen te spijbelen (respectievelijk 44 en 34%). In de twee weken voorafgaand aan het onderzoek werd door de 12-17-jarigen die spijbelden, gemiddeld 2 uur verzuimd. Bij de 18-24-jarige spijbelaars waren dit 3 uur. Ook door ziekteverzuim worden lessen gemist. Ruim eenderde van de 12-24-jarigen is in de twee maanden voorafgaand aan het onderzoek gemiddeld 4 dagen thuis gebleven door ziekte.

Buiten school

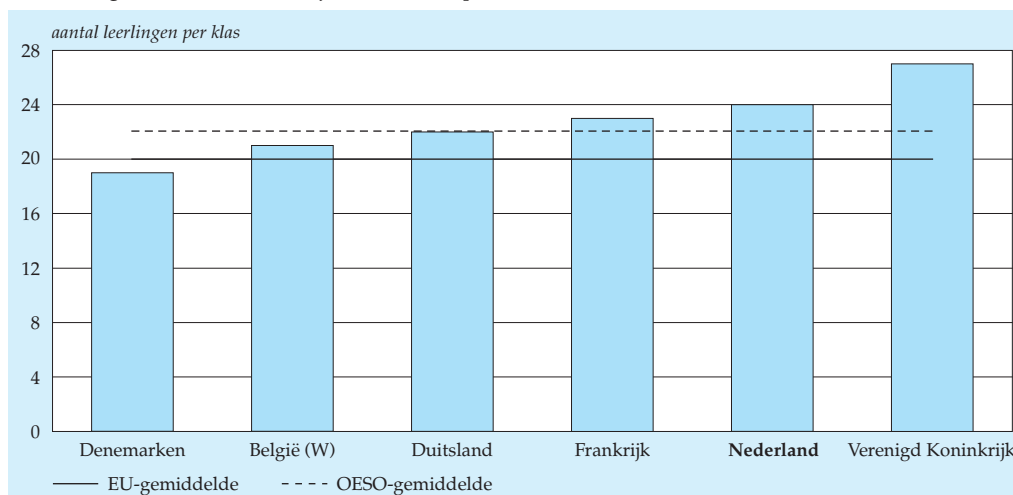
De school is voor veel leerlingen een plek om vrienden te ontmoeten. Meer dan de helft van de leerlingen tussen de 12–24 jaar heeft buiten schoolverband nog vaak contact met medescholieren of studenten. Eenderde van de leerlingen ziet soms medescholieren buiten schooltijd en 14 procent zelden of nooit.

Op en buiten school krijgen kinderen te maken met pesten. Van alle kinderen tussen de 12–14 jaar wordt 2 procent vaak en 16 procent soms gepest.

3.5 *Jongeren in het onderwijs in Europees perspectief*⁴⁾

De klassen in het Nederlandse primair onderwijs zijn met gemiddeld 23,9 leerlingen groter dan in de meeste omringende landen. In Denemarken zitten gemiddeld 19 leerlingen in een klas en in Frankrijk 22,6. Alleen in het Verenigd Koninkrijk zijn de klassen groter met 26,8 leerlingen. De gemiddelde klasgrootte in de EU bedraagt 20,2 leerlingen.

3.17 **Klasgrootte Primair Onderwijs in enkele Europese landen, 2000**

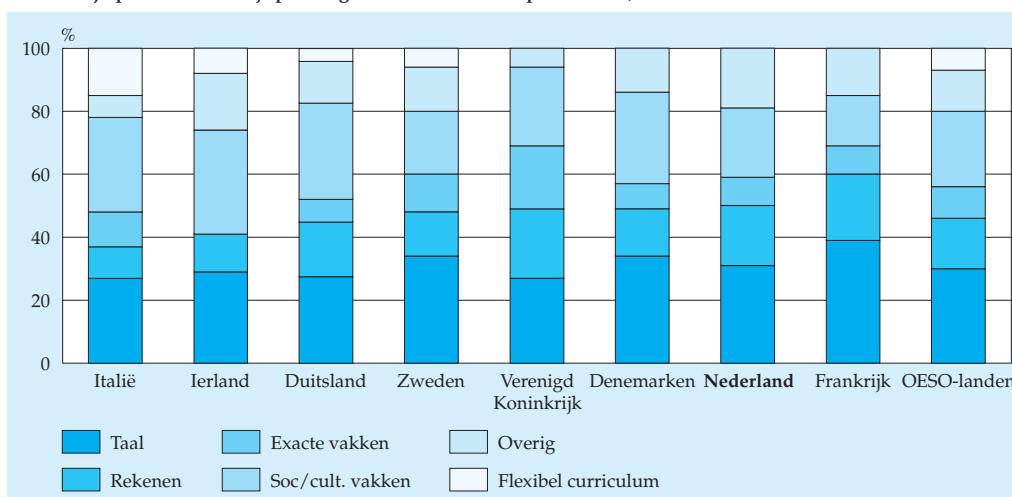
Bron: OESO.

Vaardigheden van leerlingen

Nederlandse 15-jarige leerlingen beschikken over uitstekende lees- en wiskunde vaardigheden. De basis voor deze vaardigheden wordt mede in het primair onderwijs gelegd. In het Nederlandse basisonderwijs besteden leerlingen een groter gedeelte van de lestijd aan rekenen en taal, vergeleken met de ons omringende landen, uitgezonderd Frankrijk. In Nederland bedraagt het aandeel van rekenen en taal in de totale lestijd 50 procent, in het gemiddelde

OESO-land is dit 45 procent. Bovendien ontvangen Nederlandse leerlingen meer lessen per jaar dan de leerlingen in de overige OESO-landen.

3.18 Lestijd primair onderwijs per vakgebied in enkele Europese landen, 2000

Bron: OESO.

In alle OESO-landen kunnen meisjes beter lezen dan jongens. De leesvaardigheid van Nederlandse 15-jarige meisjes is beter dan de leesvaardigheid van meisjes in omliggende landen en in de OESO als geheel. Ook is de leesvaardigheid van Nederlandse jongens hoger dan die van jongens in de buurlanden. De Nederlandse leerlingen presteren beter in de wiskunde vaardigheidstoetsen dan de leerlingen in omliggende landen. Jongens zijn gemiddeld beter in wiskunde dan meisjes in de OESO-landen. De Nederlandse meisjes zijn echter beter in wiskunde dan de jongens in de vergelijkingslanden. In de natuurwetenschappelijke vakken zijn de Engelse leerlingen het best. De Nederlandse jongens en meisjes staan op de tweede plaats.

Hoewel Nederlandse leerlingen over goede wiskunde en natuurwetenschappelijke vaardigheden beschikken, kiezen zij uiteindelijk minder vaak voor een studie in een exacte richting dan leerlingen in de omliggende landen. In Nederland studeert 14 procent van degenen die het hoger onderwijs succesvol beëindigen af in een exacte richting. In de EU is dit aandeel 21 procent.

Noten in de tekst

¹⁾ Cumi-leerlingen zijn leerlingen van wie de ouders behoren tot de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden of afkomstig zijn van een niet-Engelstalig land buiten Europa met uitzondering van Indonesië.

²⁾ Tot het speciaal basisonderwijs wordt gerekend het onderwijs aan:

- moeilijk lerende kinderen
- kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden,
- in hun ontwikkeling bedreigde kleuters.

In de expertisecentra wordt op het niveau basisonderwijs en voortgezet onderwijs, onderwijs gegeven aan:

- zeer moeilijk lerende kinderen,
- zeer moeilijk opvoedbare kinderen,
- dove kinderen,
- slechthorende kinderen,
- visueel gehandicapte kinderen,
- lichamelijk gehandicapte kinderen,
- meervoudig gehandicapte kinderen,
- langdurig zieke kinderen
- kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden,
- kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten.

³⁾ Vmbo is in plaats gekomen van vbo en mavo. Vmbo bestaat uit een theoretische, twee praktische en een gemengde leerweg. De theoretische leerweg is vergelijkbaar met het vroegere mavo. Beide praktische leerwegen zijn vergelijkbaar met het vroegere vbo. De gemengde leerweg is een tussenvorm die sinds de invoering van het vmbo wordt aangeboden.

⁴⁾ De gegevens van deze paragraaf zijn gebaseerd op een jaarlijks verschijnende OESO-publicatie: 'Education at a Glance'. De OESO (Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling) is gevestigd in Parijs, de deelnemende landen zijn in het algemeen de Westerse, welvarende landen. De gegevens over de vaardigheden zijn gebaseerd op het PISA-onderzoek (Programme for International Student Assessment). In dit onderzoek zijn in 2000 toetsen bij 15-jarige leerlingen afgenomen voor lezen, wiskunde en natuurwetenschappelijke vakken. De tekst is ontleend aan een rapportage van het Ministerie van OC en W aan de Tweede Kamer 'Onderwijsprofiel van Nederland, Samenvatting van de belangrijkste beelden voor Nederland uit Education at a Glance 2002'. Toegevoegd aan een brief van de Minister van OC en W van 29 oktober 2002.

4. Arbeid en inkomen

In 2001 had 45 procent van de jongeren van 15–24 jaar een betaalde baan van tenminste twaalf uur per week. Ook veel scholieren en studenten hebben naast hun opleiding een bijbaan. Bijna zes van de tien onderwijsvolgenden in deze leeftijdsgroep verdienen wat bij. Vooral mbo-, hbo- en wo-studenten hebben vaak een bijbaan. Meestal gaat het dan om baantjes van minder dan twaalf uur per week. Schoolverlaters doen gemiddeld vijf maanden over het vinden van een geschikte baan.

Van de jongeren van 15–24 jaar die tot de beroepsbevolking horen, is 7 procent werkloos. Onder jongeren met alleen basisonderwijs of met alleen een mavo-, havo- of vwo-opleiding is het aandeel werklozen hoger. Ook onder allochtone jongeren zijn naar verhouding meer werklozen dan onder autochtone jongeren.

Ruim driekwart van de thuiswonende jongeren van 15–19 jaar heeft een eigen inkomen. In de leeftijdsgroep 20–24 jaar heeft vrijwel iedereen een eigen inkomen. Op deze leeftijd is het grootste deel van het inkomen afkomstig uit arbeid. Slechts een klein deel van de inkomsten bestaat uit studiefinanciering of een uitkering. Eind 2001 hadden 65 duizend jongeren een uitkering. Van de jongeren met een uitkering is bijna de helft arbeidsongeschikt.

4.1 Arbeid

4.1.1 Werkende jongeren

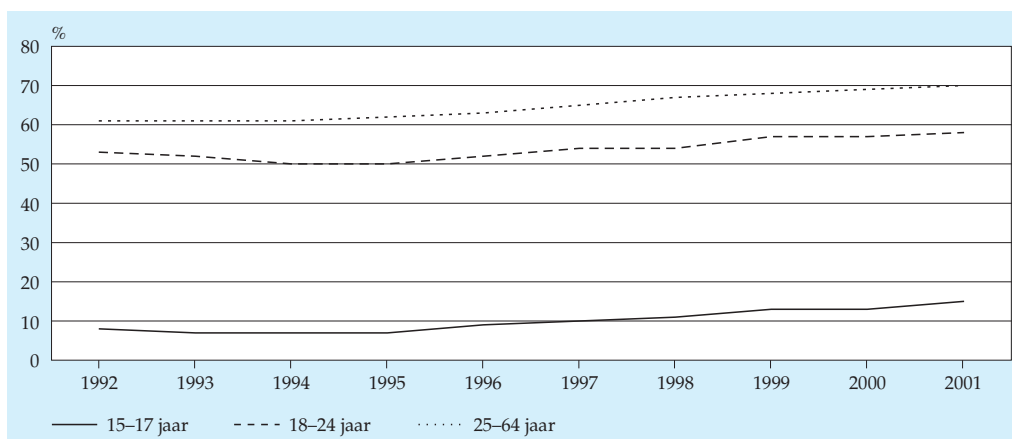
Arbeidsdeelname

In 2001 werkten 850 duizend jongeren van 15–24 jaar twaalf uur of meer per week. Dat is 45 procent van de jongeren. Behalve jongeren die de schoolbanken al verlaten hebben, maakt een gedeelte van de scholieren en studenten al deel uit van de werkzame beroepsbevolking. Veel scholieren en studenten verdienen wat bij, meestal gaat het daarbij om baantjes van minder dan twaalf uur.

Van de jongeren tot 18 jaar werkte in 2001 slechts een klein deel twaalf uur of meer; 15 procent. De arbeidsdeelname van 18–24-jarigen ligt aanzienlijk hoger. Van hen hadden bijna zes van de tien een baan van 12 uur of meer. De arbeidsdeelname van jongeren ligt lager dan die van de bevolking van 25–64 jaar. Van hen had 70 procent een baan.

Het aandeel jongeren met een betaalde baan van twaalf uur of meer per week is de laatste jaren toegenomen. In de jaren 1994–1996 hadden minder dan vier van de tien jongeren een baan. Vanaf 1997 is dit aandeel gestegen tot 45 procent in 2001. De arbeidsdeelname is onder alle leeftijdsgroepen toegenomen. Onder de jongeren van 15–17 jaar is deze toename naar verhouding het sterkst. In 1995 werkte slechts 7 procent van de jongeren tot 18 jaar; in 2001 is dit verdubbeld tot 15 procent.

4.1 Arbeidsdeelname

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

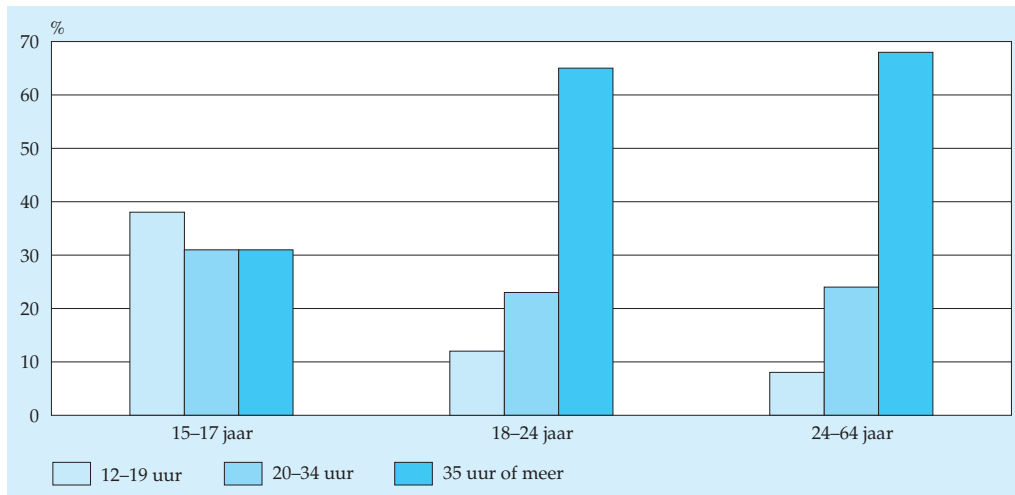
Wekelijkse arbeidsduur

Zes van de tien werkende jongeren van 15–24 jaar hadden in 2001 een baan van 35 uur of meer per week. Een kwart van de jongeren had een baan van 20–34 uur en 15 procent van minder dan 20 uur. Vier van de tien jongeren werkten dus in deeltijd. Vooral de werkenden van 15–17 jaar hebben vaak een deeltijdbaan. Vier van de tien van hen hadden een baan van minder dan 20 uur; slechts één op de drie van hen werkte in een volledige baan. Onder de 18–24-jarige werkende jongeren had 12 procent een baan van minder dan 20 uur en werkte tweederde 35 uur of meer per week. Jongeren werken daarmee iets vaker in deeltijd dan de werkzame beroepsbevolking van 25–64 jaar. Van alle werkenden in deze leeftijd werkte in 2001 eenderde minder dan 35 uur per week.

Arbeidsrelatie

In 2001 had driekwart van de werkende jongeren een vaste baan. Een klein deel van de jongeren werkte als zelfstandige en 23 procent van de jongeren had een flexibele arbeidsrelatie.

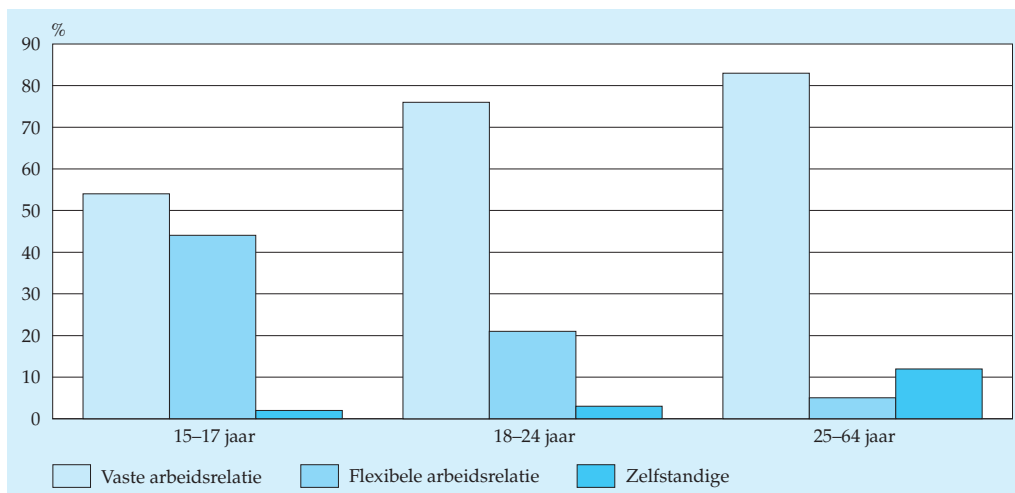
4.2 Werkzame beroepsbevolking naar wekelijkse arbeidsduur, 2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Werkende jongeren van 15-17 jaar hebben echter minder vaak een vaste en vaker een flexibele arbeidsrelatie dan jongeren van 18-24 jaar met een betaalde baan. Van elke tien werkenden onder de 15-17-jarigen hadden er vijf een vaste en vier een flexibele arbeidsrelatie. Onder de 18-24-jarigen met een baan had driekwart een vaste en een van de vijf een flexibele relatie. Het aandeel flexwerkers onder de jongeren is daarmee veel hoger dan onder de werkzame beroepsbevolking van 25-64 jaar (5%). Jongeren hebben dus veel vaker dan andere werknemers een tijdelijk contract of werken als uitzend-, oproep- of invalkracht.

4.3 Werkzame beroepsbevolking naar arbeidsrelatie, 2001

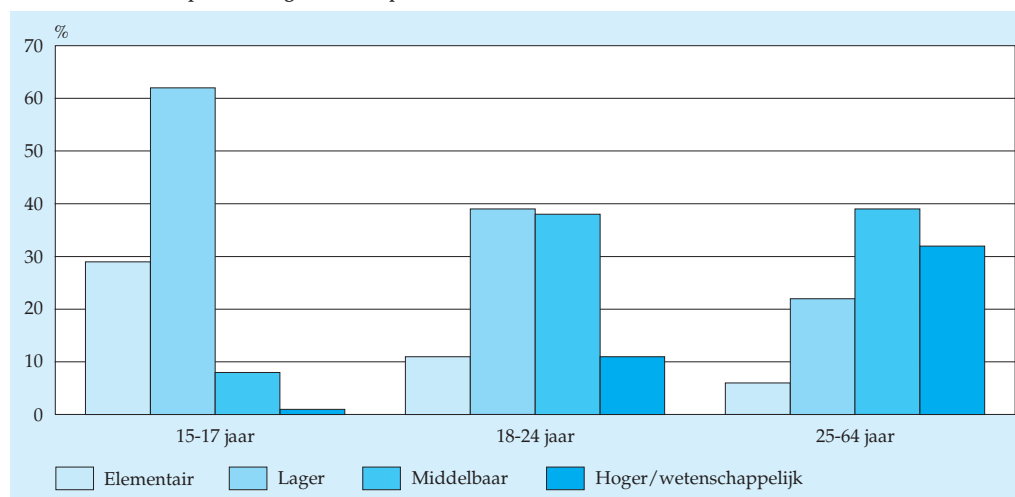

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Beroepsniveau en bedrijfsklasse

Veel werkende jongeren hebben een baan op elementair of lager niveau. Dit zijn banen waarvoor weinig opleiding vereist is. In 2001 had meer dan de helft van de werkende jongeren zo'n baan. Ruim eenderde had een baan op middelbaar niveau en slechts 10 procent van de 15-24-jarigen werkte op hoger of wetenschappelijk niveau. Jongeren van 15-17 jaar werken overwegend op elementair of lager niveau. Slechts een van de tien van hen had een baan op middelbaar of hoger niveau. Werkende jongeren hebben daarmee relatief vaker een baan waarvoor weinig opleiding vereist is dan werkenden van 25-64 jaar. Onder deze laatsten werkten drie van de tien op hoger of wetenschappelijk niveau in 2001. Een vrijwel even groot deel onder hen had een baan op elementair of lager niveau.

4.4 Werkzame beroepsbevolking naar beroepsniveau, 2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

De (detail)handel is de grootste werkgever voor jongeren. Een kwart van de werkende jongeren heeft een baan in deze branche. Onder de jongeren van 15-17 jaar met een baan is dit zelfs vier van de tien. In de gezondheidszorg, de industrie en de zakelijke dienstverlening werken elk ruim 10 procent van de werkende jongeren, vooral van 18-24 jaar. Een echte jongerenbranche is de horeca. Ondanks dat maar 7 procent van de jongeren daarin een baan heeft, maken zij wel 29 procent van het totale personeelsbestand van de horeca uit.

4.1.2 Werkloze jongeren

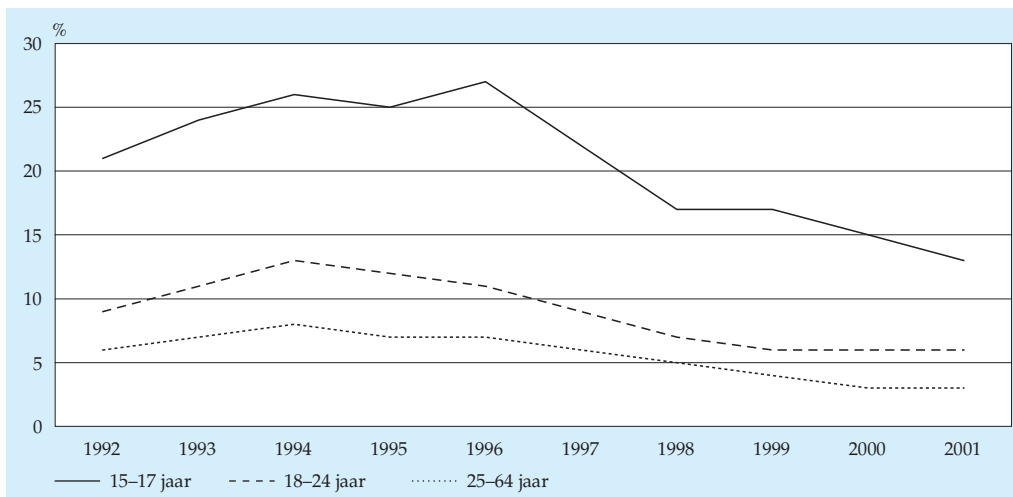
Werkloosheidspercentage

De werkloosheid is tot en met 2001 sterk gedaald. Sindsdien stijgt de werkloosheid weer. De daling tot en met 2001 komt door de gunstige ontwikkeling van de arbeidsmarkt in de tweede helft van de jaren negentig. In 2001 was nog slechts ruim 3 procent van de beroepsbevolking van 15–64 jaar werkloos, tegenover ruim 8 procent in de jaren 1994 en 1995.

Ook de jongeren profiteerden van deze gunstige arbeidsmarkt. De jeugdwerkloosheid halveerde nagenoeg van 13 procent in 1994 tot rond de 7 procent in de jaren 1999–2001. De laatste jaren is de werkloosheid onder jongeren van 15–24 jaar niet meer verder gedaald.

Van de jongeren van 18–24 jaar was 6 procent werkloos, evenveel als in de jaren 1999 en 2000. Onder de 15–17-jarige beroepsbevolking is de werkloosheid wel verder gedaald, tot 13 procent in 2001. Toch blijft het percentage werklozen onder deze jongeren jaarlijks veel hoger. Dat komt doordat jongeren na het verlaten van school enige tijd nodig hebben om een baan te vinden. Daarmee is de jeugdwerkloosheid als geheel ook steeds hoger dan onder de beroepsbevolking van 25–64 jaar.

4.5 Werkloosheid en jeugdwerkloosheid

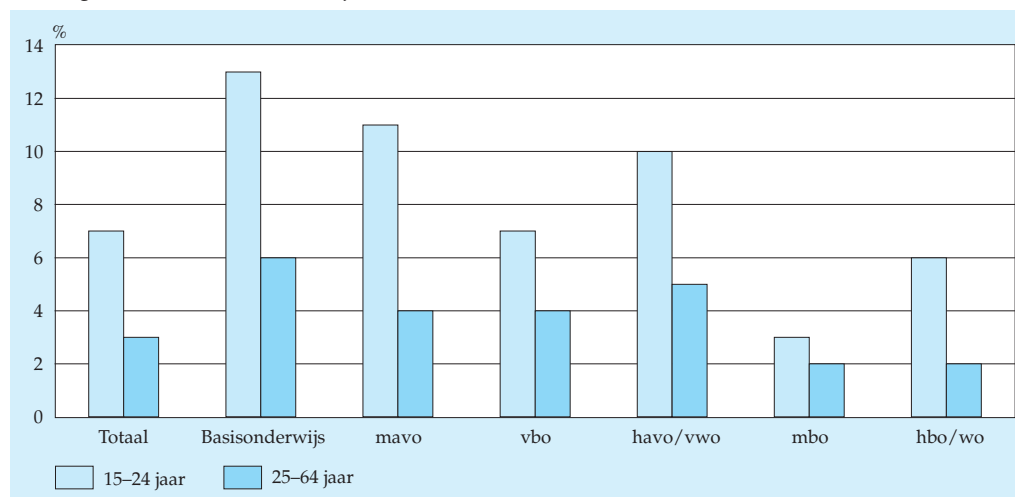

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Opleiding en herkomst

Jongeren die zonder diploma het onderwijs hebben verlaten, hebben het relatief moeilijk op de arbeidsmarkt. In 2001 was 13 procent van de jongere beroepsbevolking zonder diploma (met alleen basisonderwijs) werkloos. Dit is ongeveer twee keer zo hoog als onder jongeren met een vbo-diploma of met een wetenschappelijke of hbo-opleiding. Ook onder jongeren met een mavo- of havo/vwo-opleiding was de werkloosheid met 10 procent hoger dan gemiddeld. De werkloosheid onder mbo-ers en academici van 15-24 jaar is met 3 procent het laagst. Behalve onder mbo-ers is de werkloosheid onder jongeren op alle onderwijsniveaus hoger dan onder de beroepsbevolking van 25-64 jaar.

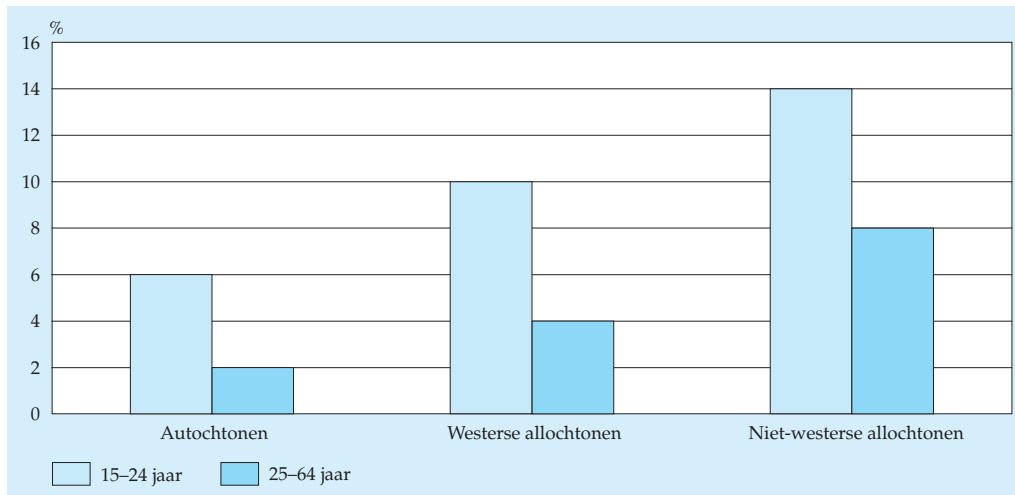
4.6 (Jeugd)werkloosheid naar onderwijsniveau, 2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

In 2001 was 14 procent van de niet-westerse allochtone jongeren die tot de beroepsbevolking behoren werkloos. Dit is meer dan onder de overeenkomstige groep westerse allochtonen. Hiervan was een van de tien werkloos. Daarmee bleef de werkloosheid onder allochtone jongeren twee keer zo hoog als onder hun autochtone leeftijdsgenoten. Ook onder de totale beroepsbevolking van 15-64 jaar is de werkloosheid onder allochtonen twee keer zo hoog als onder allochtonen.

4.7 (Jeugd)werkloosheid naar herkomst, 2001

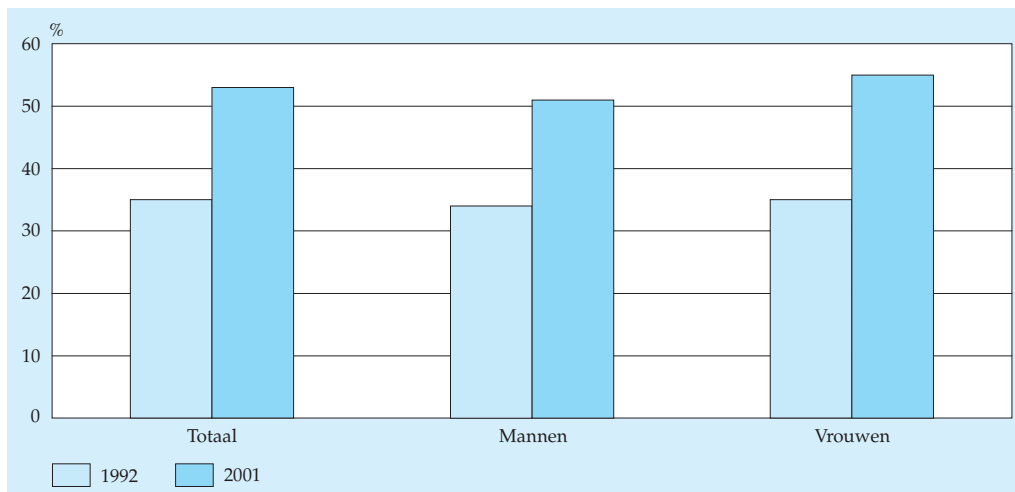

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

4.1.3 Onderwijsvolgende jeugd op de arbeidsmarkt

De meeste jongeren van 15-24 jaar zitten nog op school of volgen een studie. In 2001 volgden bijna zes van de tien jongeren nog onderwijs. Het gaat dan om een voltijdopleiding die langer dan zes maanden duurt. Een groot deel van deze jongeren heeft daarnaast een betaalde baan. In 2001 werkten in totaal bijna 570 duizend jongeren naast hun opleiding. Dat is ruim de helft van alle jongeren die nog onderwijs volgden.

4.8 Onderwijsvolgenden van 15-24 jaar met een bijbaan naar geslacht

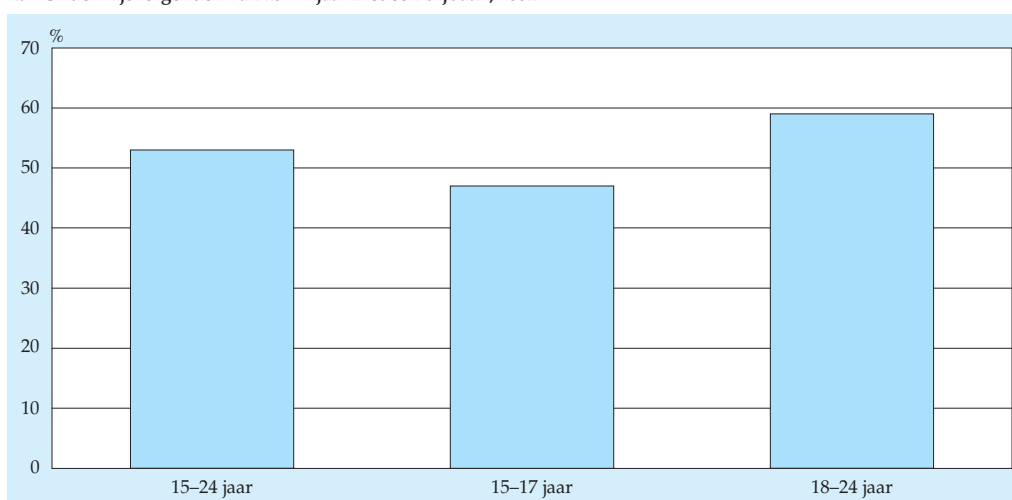

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Het aantal jongeren dat naast hun opleiding ook een bijbaan heeft, is in tien jaar tijd met bijna 20 procentpunten toegenomen. In 1992 werkte ruim eenderde van de jongeren naast hun opleiding.

Meisjes hadden in 2001 iets vaker dan jongens een bijbaan. Van de scholieren van 15–17 jaar had minder dan de helft een bijbaan. Dat is veel minder dan onder scholieren en studenten van 18–24 jaar. Van hen werkten bijna zes van de tien naast hun opleiding.

4.9 Onderwijsvolgenden van 15–24 jaar met een bijbaan, 2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

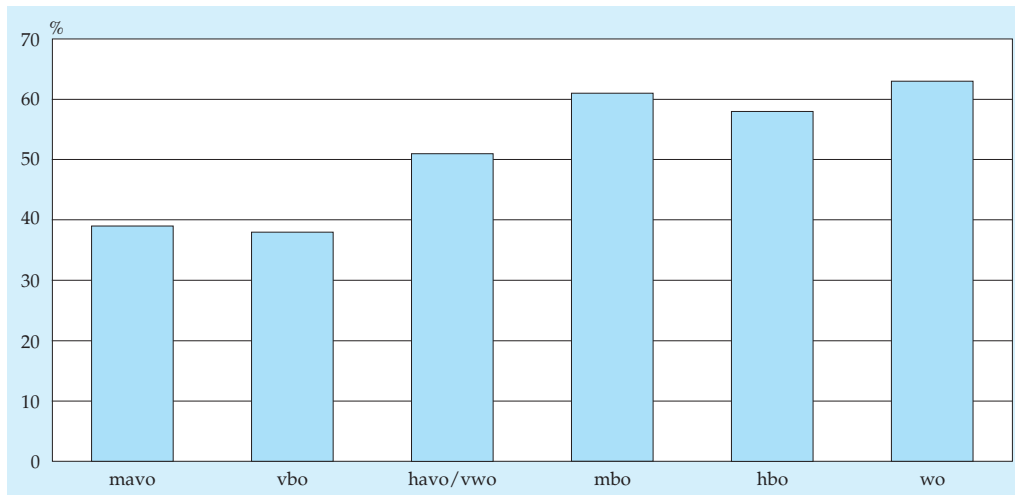
Opleiding

Scholieren en studenten met een hogere opleiding hebben vaker een bijbaan. Universitaire studenten werken het vaakst naast hun studie. In 2001 hadden ruim zes van de tien wo-studenten en bijna zes van de tien hbo-studenten naast hun studie een baan. Ook zes van de tien mbo-leerlingen hadden een bijbaan. Van de mavo- en vbo-scholieren werkte 38 procent naast hun voltijdopleiding.

Arbeidsduur en arbeidsrelatie

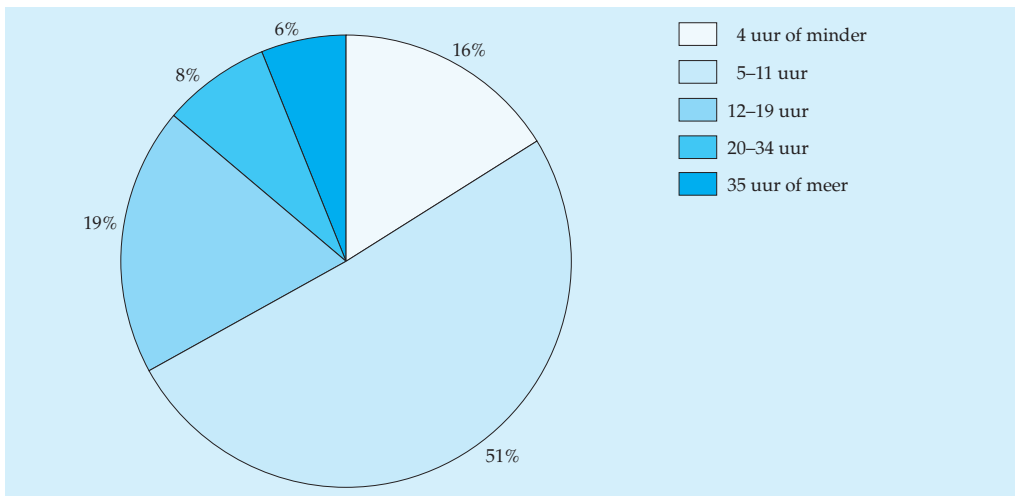
Onderwijs volgen komt voor werkende scholieren en studenten op de eerste plaats. Daarom hebben zij meestal maar een klein en tijdelijk bijbaantje. Tweederde van hen werkte in 2001 minder dan twaalf uur per week. Een kleine groep onderwijsvolgenden heeft er naast hun voltijdopleiding nog een volledige baan bij. In 2001 had 6 procent een baan van minstens 35 uur per week. Meer dan de helft van de werkende scholieren en studenten had een flexibele arbeidsrelatie. Zij hebben dan een contract voor minder dan een jaar of werken een wisselend aantal uren per week.

4.10 Onderwijsvolgenden van 15–24 jaar met een bijbaan naar onderwijsniveau, 2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

4.11 Onderwijsvolgenden van 15–24 jaar met een bijbaan naar wekelijkse arbeidsduur, 2001

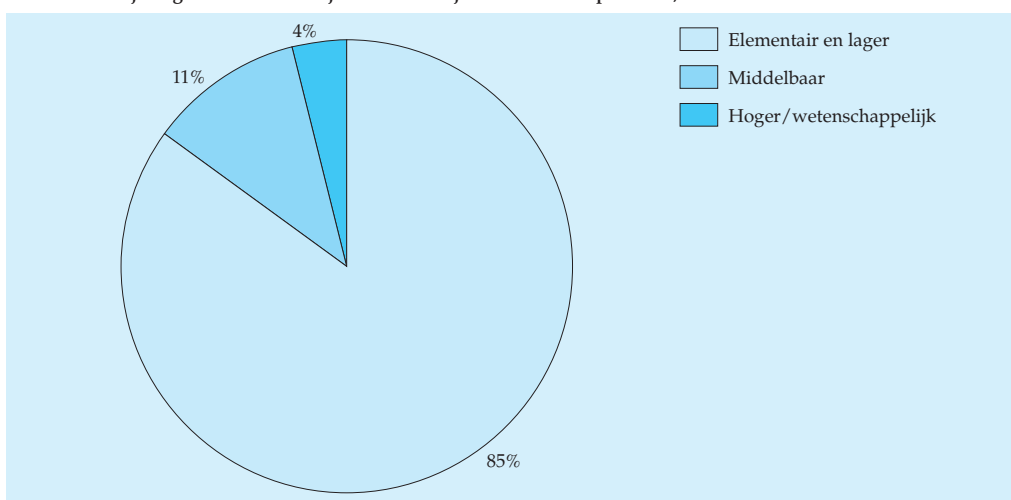
Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Beroepsniveau en bedrijfsklasse

Veel scholieren en studenten hebben een bijbaan waarvoor weinig opleiding is vereist. Ruim acht van de tien hadden in 2001 een baan op elementair of lager niveau. Slechts een klein deel van de onderwijsvolgende jongeren had een bijbaan op een hoger beroepsniveau.

Ruim eenderde van de werkende onderwijsvolgende jeugd had een baantje in de handel. Zij verdienden vooral wat bij als winkelbediende, vakkenvuller of kassamedewerker. Daarnaast werkte 15 procent in de horeca, onder meer als kelner/serveerster of barbediende. Een ander deel van de onderwijsvolgenden had een bijbaan als schoonmaker of bezorger van kranten, tijdschriften of folders. Al deze beroepen zijn goed te combineren met een voltijdopleiding, omdat zij gemakkelijk in deeltijd en in de avonduren of in het weekeinde kunnen worden gedaan.

4.12 Onderwijsvolgenden van 15–24 jaar met een bijbaan naar beroepsniveau, 2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

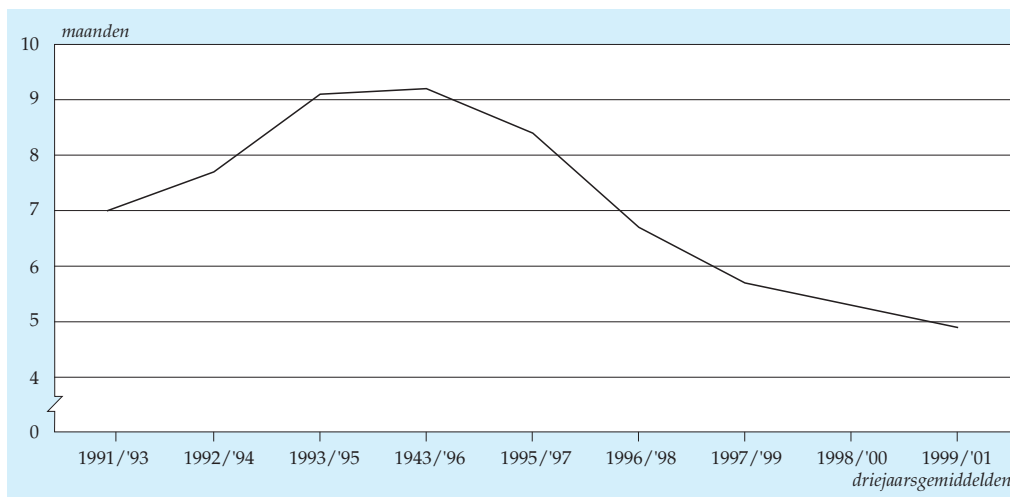
4.1.4 Schoolverlaters

In 2001 verlieten 140 duizend scholieren en studenten van 15–24 jaar het reguliere (voltijd) onderwijs. Daarnaast sloten nog eens rond de 30 duizend studenten van 25–34 jaar hun voltijdopleiding af. Het merendeel van deze 170 duizend schoolverlaters komt op de arbeidsmarkt en gaat op zoek naar werk.

Baanzoekduur

Een geschikte baan is echter niet altijd meteen en voor iedereen voorhanden. In de periode 1999–2001 hadden schoolverlaters voor het vinden van een reguliere baan – een baan van twaalf uur of meer per week, waarin men niet werkt als uitzend- oproep- of invalkracht – gemiddeld bijna 5 maanden nodig. Dit is aanzienlijk korter dan in de periode 1994–1996. Toen deden schoolverlaters er gemiddeld zo'n 9 maanden over. Sindsdien is deze gemiddelde baanzoekduur dus aanzienlijk gedaald. Dit komt mede door de dalende (jeugd)werkloosheid en de toenemende werkgelegenheid in die periode.

4.13 Gemiddelde baanzoekduur van schoolverlaters (15-34 jaar)

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Opleidingsniveau

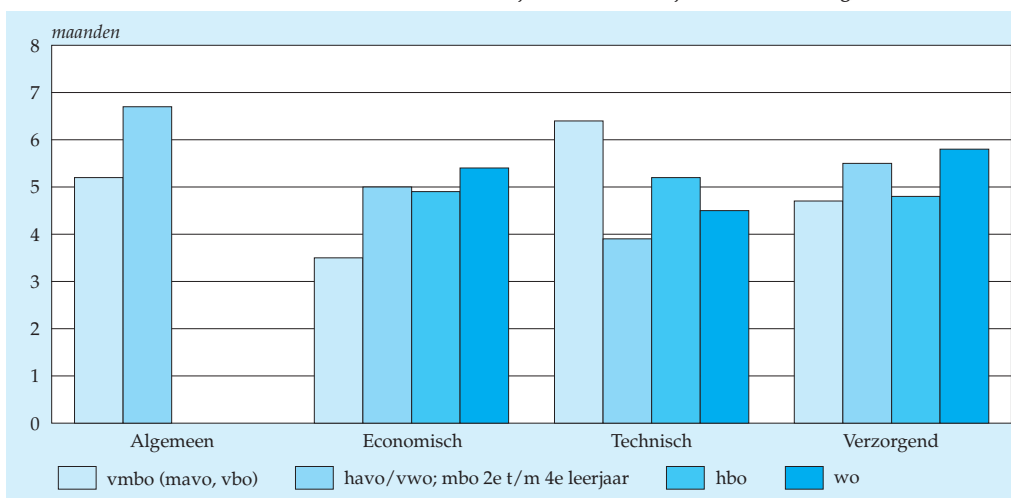
Schoolverlaters met een beroepsopleiding op vmbo- of hbo-niveau waren in de periode 1999-2001 sneller aan de slag in een reguliere baan dan afgestudeerde mbo-ers en academici. Ex-leerlingen van het vmbo (vbo en mavo) hadden de minste tijd nodig om werk te vinden. Zij vonden gemiddeld na 4,5 maand een baan. De baanzoekduur van pas afgestudeerde hbo-ers lag met bijna 5 maanden rond het gemiddelde; schoolverlaters met een havo/vwo- of mbo-opleiding deden er iets langer over. Pas afgestudeerde academici zochten met gemiddeld 5,5 maand het langst naar een passende werkring.

Opleidingsrichting

Schoolverlaters met een vbo-opleiding in de economische richting zijn het snelst op een betaalde werkplek. In de periode 1999-2001 hadden zij al een baan na een gemiddelde zoekduur van 3,5 maanden. Technische vbo-ers deden er met 6,5 maanden bijna twee keer zo lang over. Dat vbo-ers met een technische opleiding er langer over doen om een baan te vinden heeft mogelijk te maken met een toenemende vraag naar hoger opgeleide technici. Daardoor is het voor vbo-ers in dit vakgebied moeilijker om werk te vinden. Dit blijkt ook uit het feit dat van de schoolverlaters met een mbo-opleiding de technici het snelst aan het werk waren. Zij deden er gemiddeld bijna 4 maanden over.

Hbo-ers van verschillende studierichtingen zijn allemaal ongeveer even lang op zoek naar een baan. Zij hadden hiervoor gemiddeld 5 maanden voor nodig. Onder afgestudeerden met een universitaire opleiding vinden technici het snelst betaald werk. Zij deden gemiddeld rond 4,5 maanden over het vinden van een baan. Afgestudeerde academici in economische en verzorgende richtingen deden hier ongeveer een maand langer over.

4.14 Gemiddelde baanzoekduur van schoolverlaters (15-34 jaar) naar onderwijsniveau en -richting, 1999/2001

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

4.1.5 Jongeren op de arbeidsmarkt in Europees perspectief

Arbeidsdeelname

In de Europese Unie neemt iets minder dan de helft van alle jongeren deel aan het arbeidsproces. Hierbij worden alle personen die werken (een uur of meer per week) meegeteld. Van alle Nederlandse jongeren was de arbeidsdeelname volgens deze definitie in 2001 bijna driekwart. Dit hoge aandeel komt door het grote aantal jongeren met bijbaantjes van minder dan twaalf uur, naast degenen met een baan van twaalf uur of meer (in de Nederlandse definitie wordt alleen de laatste groep meegeteld). Daarmee had Nederland het hoogste aandeel werkende jongeren van alle EU-landen. Ook in Denemarken, Finland en het Verenigd Koninkrijk was de arbeidsdeelname van jongeren met meer dan 60 procent relatief hoog.

Tabel 4.15
Arbeidsdeelname in de Europese Unie, 2001

	15-24 jaar	25-64 jaar
	%	
Totaal Europese Unie	47	74
België	34	70
Denemarken	67	82
Duitsland	50	75
Finland	63	80
Frankrijk	36	77
Griekenland	36	68
Ierland	50	74
Italië	36	65
Luxemburg	35	70
Nederland	74	76
Oostenrijk	55	74
Portugal	48	79
Spanje	42	70
Verenigd Koninkrijk	62	78
Zweden	52	84

Bron: Eurostat - Labour Force Survey.

Jeugdwerkloosheid

In alle EU-landen samen was in 2001 gemiddeld 14 procent van de beroepsbevolking (volgens de internationale definitie) tussen 15-24 jaar werkloos. Ook in dit opzicht steekt Nederland gunstig af: in ons land was 4 procent van de jongeren werkloos. Dit is het laagste percentage van de onderzochte landen. Andere landen met een lage jeugdwerkloosheid in 2001 waren Oostenrijk, Ierland en Luxemburg. Ook in Duitsland, Denemarken en Portugal lag het percentage werklozen met minder dan 10 procent laag.

Tabel 4.16
Werkloosheid in de Europese Unie, 2001

	15–24 jaar	25–64 jaar
	%	
Totaal Europese Unie	14	6
België	15	5
Denemarken	8	4
Duitsland	8	8
Finland	27	8
Frankrijk	18	8
Griekenland	28	8
Ierland	6	3
Italië	28	8
Luxemburg ¹⁾	6	1
Nederland	4	2
Oostenrijk	6	4
Portugal	9	3
Spanje	21	9
Verenigd Koninkrijk	10	4
Zweden	12	4

¹⁾ Onbetrouwbare of onzekere gegevens.

Bron: Eurostat - Labour Force Survey.

4.2 *Inkomen*

4.2.1 *Inkomenspositie jongeren*

Van de bijna 4,8 miljoen jongeren tot 25 jaar hebben er 1,7 miljoen in 2000 een eigen inkomen. Dit betekent dat 36 procent van die jongeren inkomsten heeft uit arbeid, studiefinanciering, of een andere geregistreerde bron. Door gebruikmaking van registraties voor de berekening van het inkomen, worden sommige inkomsten buiten beschouwing gelaten, zoals zwart werk en bijdragen van ouders. Ook kunnen studenten de kosten van levensonderhoud financieren door een lening af te sluiten. Leningen worden echter niet tot het inkomen gerekend.

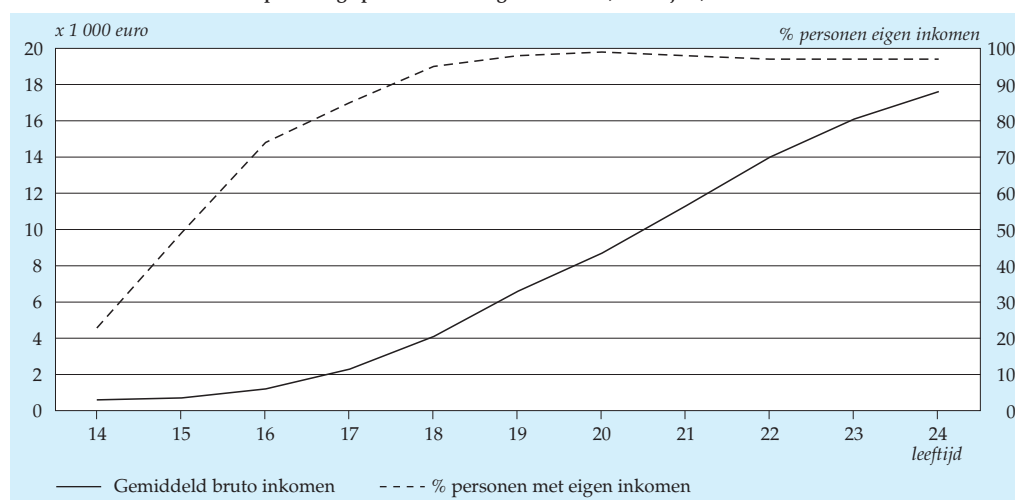
Jongeren beneden de 15 jaar hebben zelden een eigen inkomen. Van de leeftijdsgroep 10–14 jaar ontvangen 59 duizend jongeren (6,2%) een inkomen uit arbeid. Op jaarbasis hebben zij een gemiddeld inkomen van 700 euro bruto.

Van de 15–19-jarigen die nog bij hun ouders wonen, heeft 79 procent een eigen inkomen. Op jaarbasis bedragen hun gemiddelde inkomsten 3 200 euro bruto. Twee van de tien thuiswonende kinderen van 15–19 jaar hebben studiefinanciering. De groep die op 15–19-jarige leeftijd al zelfstandig woont, is met 53 duizend betrekkelijk klein (5,7%). Zij ontvangen gemiddeld 5 800 euro bruto per jaar.

In de leeftijdsgroep 20–24 jaar heeft vrijwel iedereen een eigen inkomen. Het gemiddelde inkomen van thuiswonende jongeren in deze groep ligt op 13,2 duizend euro bruto. Zelfstandig wonende jongeren van dezelfde leeftijdsgroep verdienen gemiddeld 13,8 duizend euro bruto per jaar. Op deze leeftijd is het grootste deel van het inkomen afkomstig uit arbeid. Slechts een klein deel van de inkomsten bestaat uit studiefinanciering of een uitkering.

Het aandeel jongeren met een eigen inkomen groeit snel tussen de leeftijd van 14–18 jaar. Op 14-jarige leeftijd verdienen twee van de tien jongeren een eigen inkomen, wanneer ze 18 zijn is dat opgelopen tot negen van de tien. Verdienen jongeren tot 18 jaar nog relatief weinig, daarna wordt dat snel anders. Zo verdiende een 18-jarige in 2000 gemiddeld 4,1 duizend euro. Iemand van 24 jaar had in dat jaar gemiddeld een inkomen van 17,6 duizend euro; ruim vier keer zo veel als een 18-jarige.

4.17 Gemiddeld inkomen en percentage personen met eigen inkomen, 14–24 jaar, 2000

Bron: CBS - Inkomenspanelonderzoek.

4.2.2 Lonen

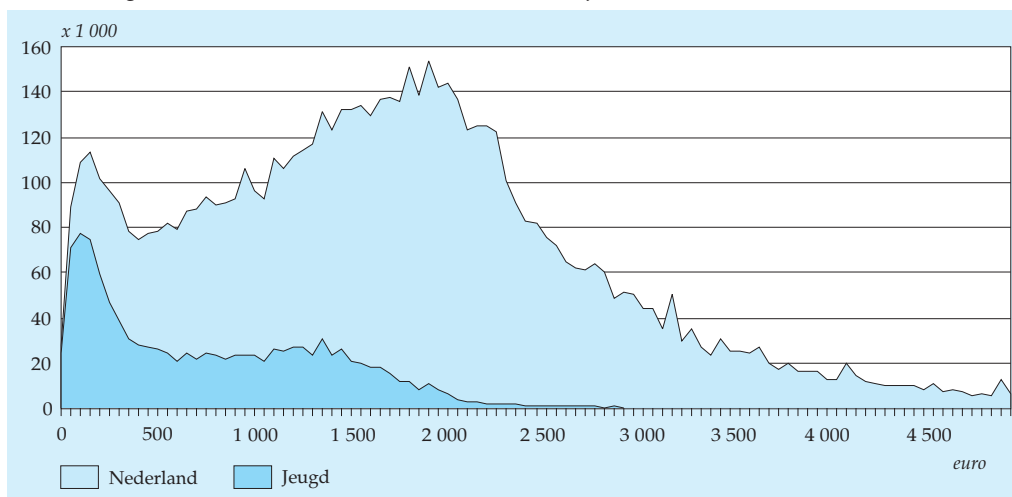
Maand- en uurlonen

Het maandloon van jongeren is uiteraard mede afhankelijk van hun arbeidsduur. Scholieren en studenten met een bijbaan werken over het algemeen maar een beperkt aantal uren per week, terwijl jongeren die tot de beroepsbevolking behoren vaak een (nagenoeg) fulltime baan of een uitkering hebben. Scholieren en studenten verdienen per maand daardoor aanzienlijk minder dan jongeren die al volledig voor de arbeidsmarkt beschikbaar zijn.

Werkende jongeren tot 25 jaar behoren tot de groep werknemers die relatief weinig verdienen. Ongeveer een kwart van de werkende jongeren verdiende in 2000 tussen de 50 en 250 euro per maand. Dit zijn vooral de scholieren en studenten met een bijbaan. De helft van alle werkende jongeren verdiende maximaal tot 700 euro bruto per maand. Zo'n 75 procent van de jeugdige werknemers verdiende tot 1 300 euro. Slechts een kleine groep (minder dan 5%) verdiende 1 900 euro bruto of meer.

In 2000 verdienden jongeren onder de 25 jaar gemiddeld 8,49 euro bruto per uur. Het uurloon van jongeren ligt hiermee aanzienlijk lager dan het uurloon van werknemers van 25 jaar en ouder. Zij verdienden in 2000 gemiddeld 16,79 euro bruto per uur. Jongeren met een voltijdbaan hadden gemiddeld het hoogste uurloon: 9,15 euro. Jongeren met een flexibele arbeidsrelatie, zoals uitzend- en oproepkrachten, verdienden per uur gemiddeld 6,90 euro.

4.18 Verdeling maandloon¹⁾ alle werknemers en werknemers tot 25 jaar (tot 5 000 euro), 2000

¹⁾ Maandloon inclusief bijzondere vergoedingen.

Bron: CBS - Enquête werkgelegenheid en lonen.

Minimumlonen

In Nederland is bij wet vastgelegd hoeveel een bedrijf minimaal moet betalen aan zijn werknemers. Per 1 januari 2003 bedraagt dit wettelijk minimumloon voor volwassenen 1 249 euro bruto per maand. Voor jongeren tot 23 jaar bestaat het minimumjeugdloon. Het minimumjeugdloon is gekoppeld aan de leeftijd en loopt op van 375 euro per maand voor 15-jarigen tot 1 062 euro per maand voor 22-jarigen.

In 2000 waren er 285 duizend werknemers met een baan waarvoor zij het minimumloon of minder ontvingen. Hieronder waren 127 duizend jeugdige werknemers. Van de jeugdige werknemers verdiende 11 procent het minimumloon of minder, van alle werknemers 4 procent. Naast werknemers die een baan hebben die gehonoreerd wordt met het minimumloon, is er nog een grote groep werknemers die op maandbasis minder verdient dan het minimumloon. Zij hebben een baan met een uurloon boven het minimumloon, maar doordat zij in deeltijd werken is hun maandloon lager dan het minimumloon. Dit geldt bijvoorbeeld voor scholieren en studenten met een bijbaan en voor in deeltijd werkende ouders.

Tabel 4.19
Minimumloners naar dienstverband, 2000

	Jonger dan 25 jaar	25 jaar en ouder
	<i>x 1 000</i>	
Voltijd	36	49
Deeltijd	47	73
Flexibel	44	34
Totaal	127	157

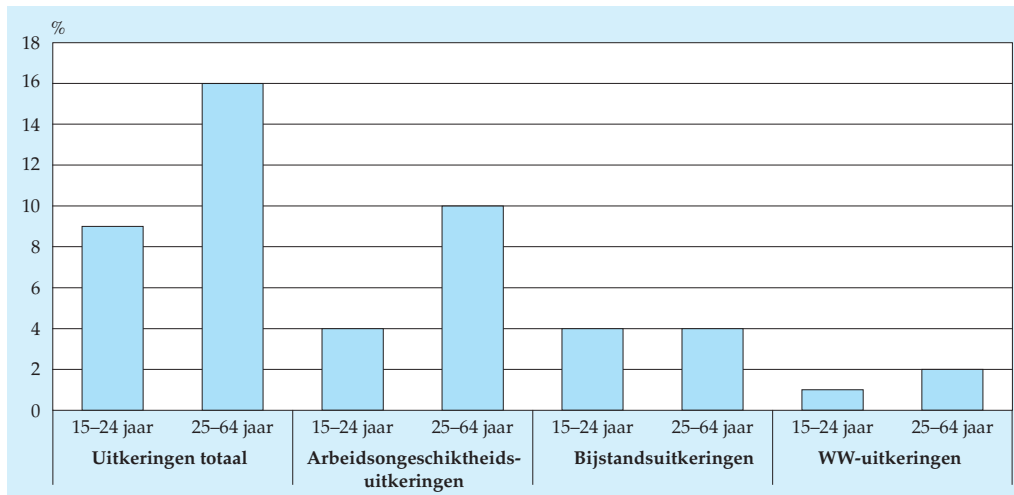
Bron: CBS - Enquête werkgelegenheid en lonen.

4.2.3 Uitkeringen

Eind 2001 hadden 65 duizend jongeren een uitkering. Dit kan een bijstands-, arbeidsongeschiktheids-, of werkloosheidsuitkering zijn. Dat komt neer op 3 procent van alle jongeren in de bevolking. Een groot deel van de jongeren van 15–24 jaar neemt echter nog voltijd deel aan het onderwijs. Zij zijn dus niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt en komen ook niet in aanmerking voor een uitkering. Van de jongeren in de bevolking die niet deelnemen aan het voltijdonderwijs, had 9 procent eind 2001 een uitkering. Van de 25–64-jarigen had 16 procent een uitkering.

Van de jongeren met een uitkering is bijna de helft arbeidsongeschikt. Ruim 31 duizend jongeren ontvingen eind 2001 een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dat is 4 procent van de jongeren die niet deelnemen aan voltijdonderwijs. Onder de 25–64-jarigen bevinden zich veel meer arbeidsongeschikten; van hen had namelijk 10 procent eind 2001 een arbeidsongeschiktheidsuitkering.

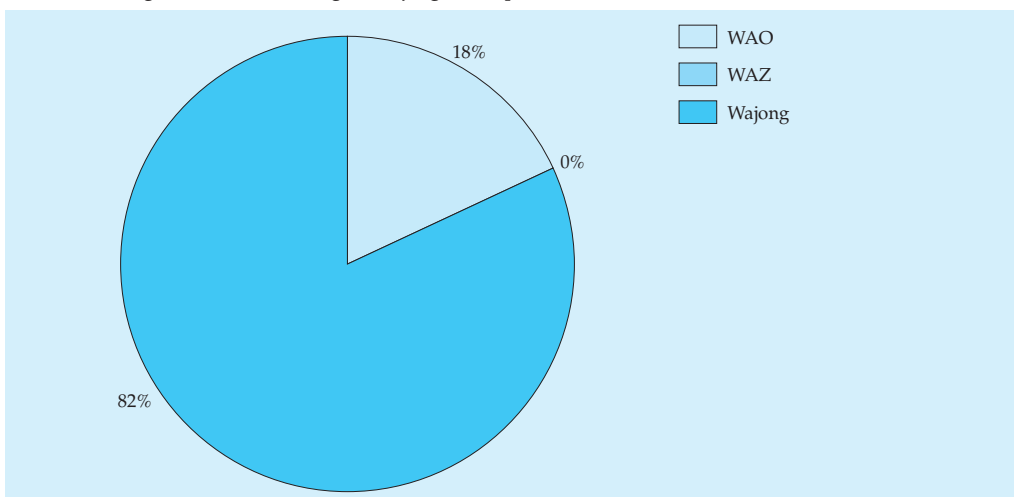
4.20 Aandeel uitkeringsontvangers in de niet (voltijd)onderwijsvolgende bevolking, ultimo 2001

Bron: CBS - Sociale zekerheidsstatistieken.

Een groot deel van de arbeidsongeschikte jongeren zijn mensen die al op jonge leeftijd gehandicapt zijn. Acht van de tien arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aan jongeren worden verstrekt in het kader van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong). Het overige deel is uitgekeerd in het kader van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO). Uitkeringen voor arbeidsongeschikte zelfstandigen (WAZ) komen onder jongeren bijna niet voor.

4.21 Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aan jongeren, september 2002

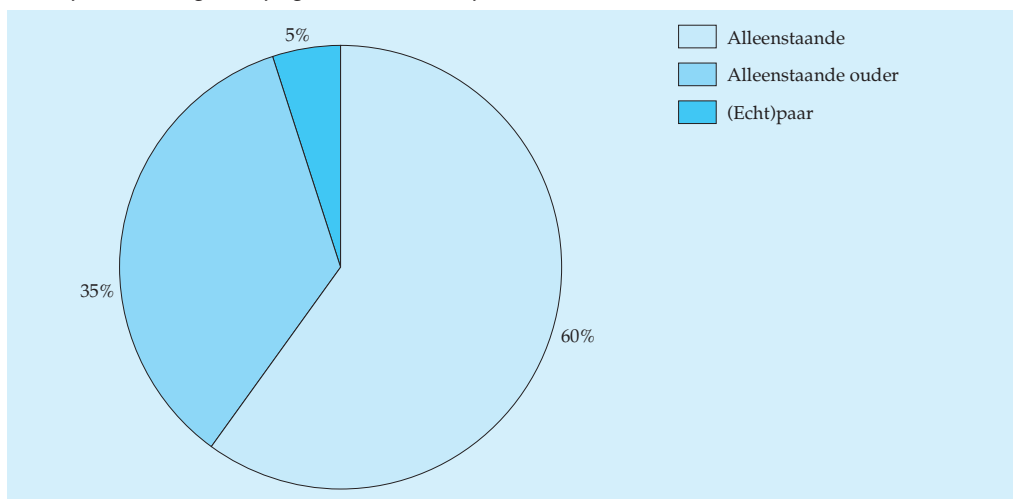

Bron: CBS - Sociale Zekerheidsstatistieken.

Eind 2001 zaten 28 duizend jongeren in de bijstand. Dat is 4 procent van de jongeren in de bevolking die niet in het voltijdonderwijs zitten. Dit verschilt niet van de mensen die ouder zijn; van de 25–64-jarigen zat ook 4 procent in de bijstand.

Zes van de tien bijstandsuitkeringen aan jongeren zijn uitgekeerd aan alleenstaanden. Eenderde is uitgekeerd aan alleenstaande ouders. Daarmee zijn er 9 duizend bijstandsuitkeringen aan alleenstaande jongeren met een of meer kinderen verstrekt.

4.22 Bijstandsuitkeringen aan jongeren naar leefvorm, juni 2002

Bron: CBS - Sociale Zekerheidsstatistieken.

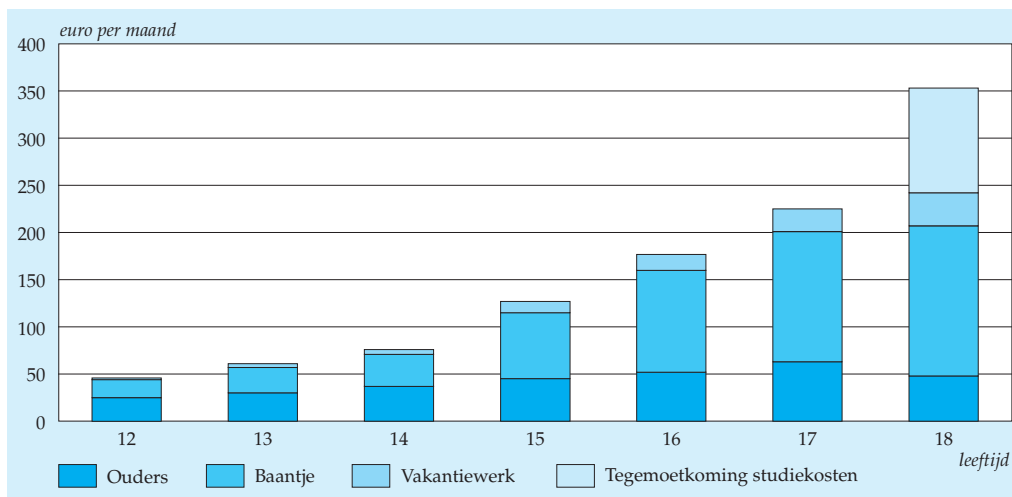
Slechts 1 procent van de jongeren die niet deelnemen aan het voltijdonderwijs, had eind 2001 een WW-uitkering. Het gaat om 6,5 duizend jongeren. Ook onder de 25–64-jarigen had maar een klein deel een WW-uitkering, namelijk 2 procent.

4.2.4 Inkomsten en uitgaven van scholieren¹⁾

De inkomsten van leerlingen uit het voortgezet onderwijs bestaan voornamelijk uit een bijdrage van de ouders, geld uit een baantje of vakantiewerk en, bij een leeftijd van 18 jaar en ouder, uit de tegemoetkoming schoolkosten. Met de leeftijd neemt het totale scholiereninkomen toe. Gemiddeld bedraagt het 113 euro per maand.

Gemiddeld krijgt 93 procent van de scholieren geld van hun ouders. Naarmate de leeftijd toeneemt, krijgen minder scholieren geld van hun ouders: 95 procent van de jongste groep (12–15 jaar), tegen 72 procent van de oudste groep (18 jaar).

4.23 Gemiddeld inkomen van scholieren, 2001/2002

Bron: NIBUD - Nationaal Scholierenonderzoek.

Het grootste deel van het scholiereninkomen wordt gevormd door verdiensten uit een baantje of vakantiewerk. Naarmate de leeftijd stijgt, neemt dit inkomen met grote sprongen toe. Leerlingen van 18 jaar die werken verdienen gemiddeld 270 euro per maand, terwijl een dertienjarige gemiddeld 106 euro verdient met een baantje of vakantiewerk. Hiertoe worden ook baantjes als babysitten en autowassen gerekend.

Van de scholieren krijgen de meisjes gemiddeld het meeste geld van hun ouders. Het verschil (42 tegenover 45 euro) is echter niet erg groot en wordt veroorzaakt door het kleedgeld. Jongens krijgen gemiddeld meer zakgeld en meisjes meer kleedgeld.

Gemiddeld hebben de jongens even vaak een baantje als de meisjes (45%). Jongens hebben echter de beter betaalde baantjes. Daardoor zijn hun inkomsten uit een baan groter dan die van de meisjes. Aan vakantiewerk zijn scholieren minder tijd gaan besteden dan in eerdere jaren. Het gemiddelde bedrag dat een scholier met vakantiewerk verdient, ligt ook lager dan in 1999/2000 (33 tegenover 38 euro per maand).

Meisjes en jongens besteden hun geld verschillend. Vanwege hun extra inkomsten uit werk, hebben jongens meer te besteden dan meisjes. Door te kijken naar de budgetaandelen van jongens en meisjes wordt voor dit verschil gecorrigeerd. Jongens besteden verhoudingsgewijs een veel groter deel van hun budget aan snacks, fris, alcohol, hobby's, brommer en computerartikelen dan meisjes. Meisjes zijn meer gericht op kleding, uitgaan, cadeaus, cosmetica en hun mobiele telefoon.

Tabel 4.24
Budgetaandelen van jongens en meisjes, 2001/2002

Uitgavenpost	Jongens	Uitgavenpost	Meisjes
	%		%
Alcohol	12	Kleding	20
Kleding	12	Alcohol	9
Snacks	7	Uitgaan	8
Uitgaan	7	Mobiele telefoon	8
Snoep	7	Snoep	7
Mobiele telefoon	6	Cadeaus	6
Frisdrank	6	Roken	5
Computer	5	Cosmetica	5
Cd's e.d.	5	Snacks	5
Roken	4	Cd's e.d.	5
Overige dingen	4	Frisdrank	4
Hobby's	4	Hartige tussendoortjes	4
Hartige tussendoortjes	4	Overige dingen	3
Cadeaus	3	Hobby's	2
Brommer	3	Brommer	1
Cosmetica	1	Computer	1
Overig ¹⁾	12	Overig ¹⁾	9

¹⁾ Overige uitgavenposten waar specifiek naar gevraagd is: video, tijdschriften, contributies, schoolartikelen, drugs, openbaar vervoer, gokken, verzekeringen en goede doelen.

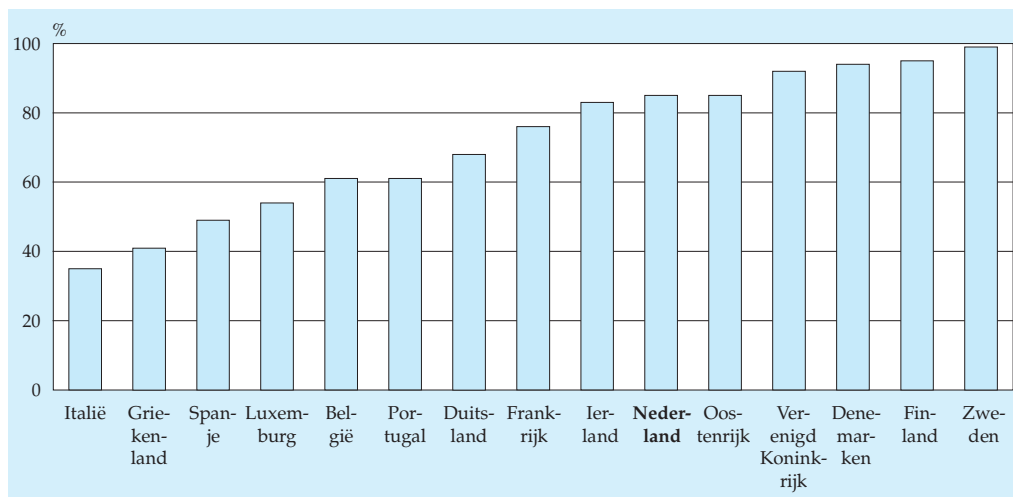
Bron: NIBUD - Nationaal Scholierenonderzoek.

4.2.5 Jongeren en inkomen in Europees perspectief

In de Europese Unie zijn er grote verschillen in het aandeel jongeren van 16–24 jaar met een eigen inkomen. In 1999 had 85 procent van de Nederlandse jongeren een positief eigen inkomen. In de Scandinavische lidstaten en het Verenigd Koninkrijk ligt het aandeel jongeren met een eigen inkomen nog hoger. In de Zuidelijke lidstaten is het aandeel jongeren met inkomen beduidend lager. Zo had in Italië slechts 35 procent van de jongeren in 1999 een eigen inkomen.

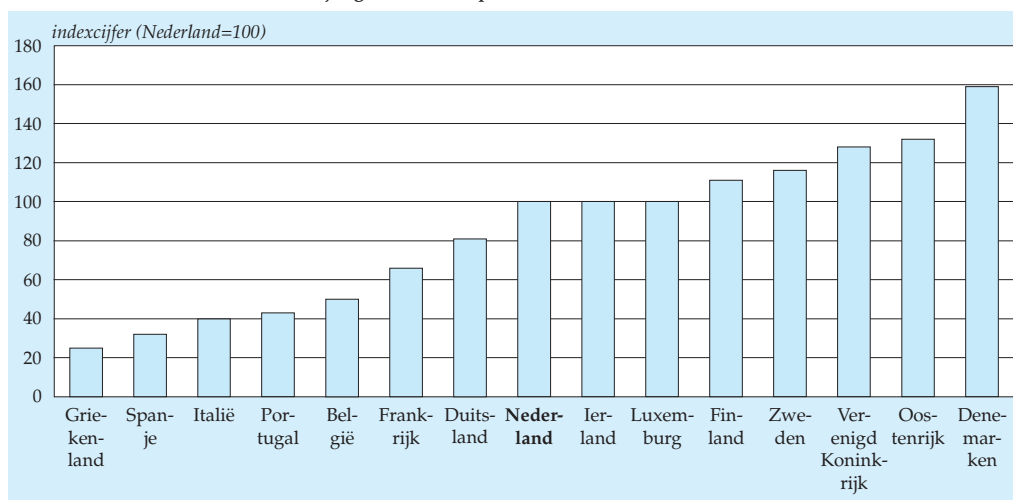
Ook het gemiddeld inkomen van de 16–24-jarigen met een eigen inkomen loopt binnen de Europese Unie sterk uiteen. In 1999 hadden Nederlandse jongeren een inkomen rond het Europese gemiddelde. In Denemarken hadden jongeren het hoogste inkomen: zo'n 73 procent meer dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Hekensluiters zijn de Zuidelijke lidstaten – Griekenland, Italië, Spanje en Portugal – waar jongeren met een eigen inkomen minder dan de helft verdienen dan Nederlandse jongeren.

4.25 Aandeel 16-24-jarigen met een positief inkomen in de Europese Unie, 1999

Bron: Eurostat – ECHP.UDB, versie december 2002.

4.26 Gemiddeld inkomen van 16-24-jarigen in de Europese Unie (Nederland=100), 1999

Bron: Eurostat – ECHP.UDB, versie december 2002.

Noot in de tekst

¹⁾ Bijdrage van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD).

5. Vrije tijd

Jongeren van 12–24 jaar beschikken over ongeveer zes uur vrije tijd per dag. Relatief veel jongeren tot 18 jaar doen aan lichamelijke sportbeoefening, hobby's en kunstzinnige activiteiten. Vanaf 18 jaar wordt dat minder en hebben ze meer belangstelling voor uitgaan. In vergelijking met de bevolking vanaf 25 jaar nemen jongeren minder deel aan culturele en recreatieve activiteiten. In 2001 had tweederde van de jeugd tot 25 jaar thuis de beschikking over een pc met internetaansluiting. Bijna iedere 12–24-jarige is wel eens het internet op geweest. Ruim de helft van de jeugd rekent zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering, al gaat slechts een deel hiervan regelmatig naar een kerkdienst.

5.1 Vrijtijdsbesteding

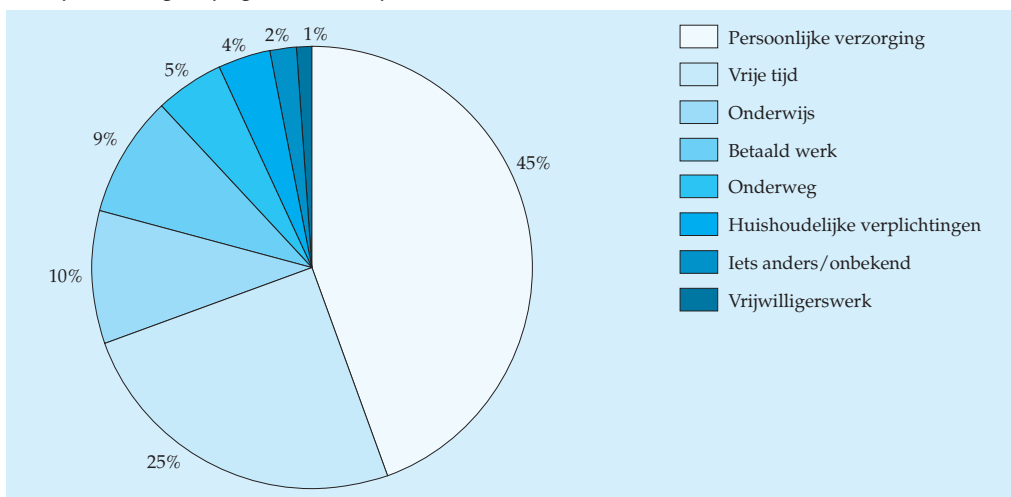
Vrije tijd kan op vele manieren ingevuld worden. Jongeren besteden hun vrije tijd op een andere wijze dan personen vanaf 25 jaar. Ook tussen jongeren onderling bestaan verschillen in vrijtijdsbesteding. Naarmate de leeftijd stijgt, ontstaan andere interesses. Bovendien zijn er verschillen in vrijtijdsgedrag tussen jongens en meisjes.

24 uur per dag

Hoe ziet een dag van 12–24-jarigen eruit? Bijna de helft van de dag wordt besteed aan persoonlijke verzorging: slapen, wassen, aankleden en thuis eten. Niet alle jongeren gaan naar school of doen betaald werk, maar gemiddeld besteden jongeren bijna 2,5 uur aan onderwijs en ruim 2 uur aan betaald werk. Ze zijn ongeveer 1 uur onderweg om het werk of de onderwijsinstelling te bereiken of om bijvoorbeeld boodschappen te doen. Dat is nagenoeg net zoveel tijd als aan huishoudelijk werkzaamheden wordt besteed. Gemiddeld houden jongeren 6 uur vrije tijd over.

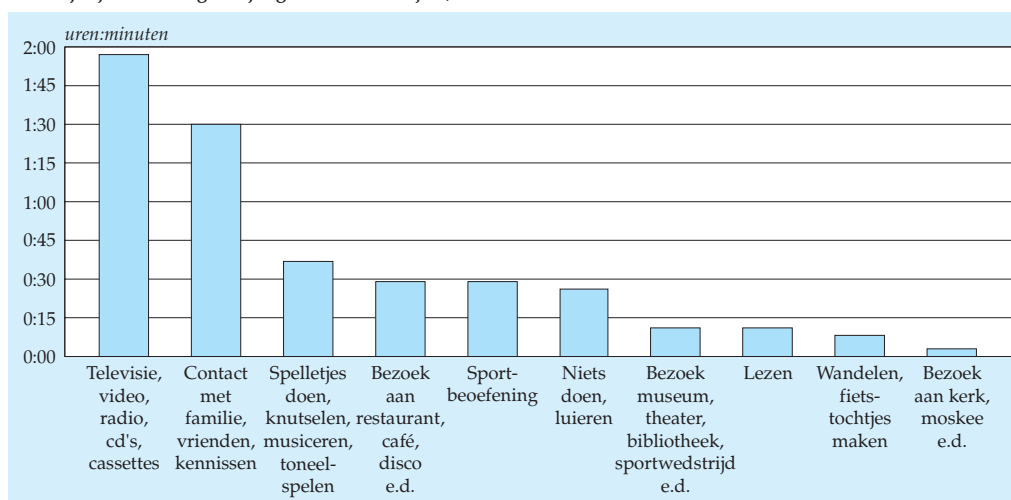
Een groot deel van deze vrije tijd, gemiddeld bijna 2 uur per dag, wordt doorgebracht met televisie of video kijken of luisteren naar muziek. Contacten met familieleden, vrienden en kennissen nemen 1,5 uur in beslag. Met spelletjes, knutselen, musiceren of toneelspelen zijn jongeren ongeveer een 0,5 uur per dag bezig. Dit is net zoveel tijd als ze aan 'nietsdoen en luiëren', 'bezoek aan restaurant, café, disco' en 'sportbeoefening' besteden.

5.1 Tijdsbesteding van jongeren van 12-24 jaar, 2001

Bron: CBS - POLS.

5.2 Vrijtijdsbesteding van jongeren van 12-24 jaar, 2001

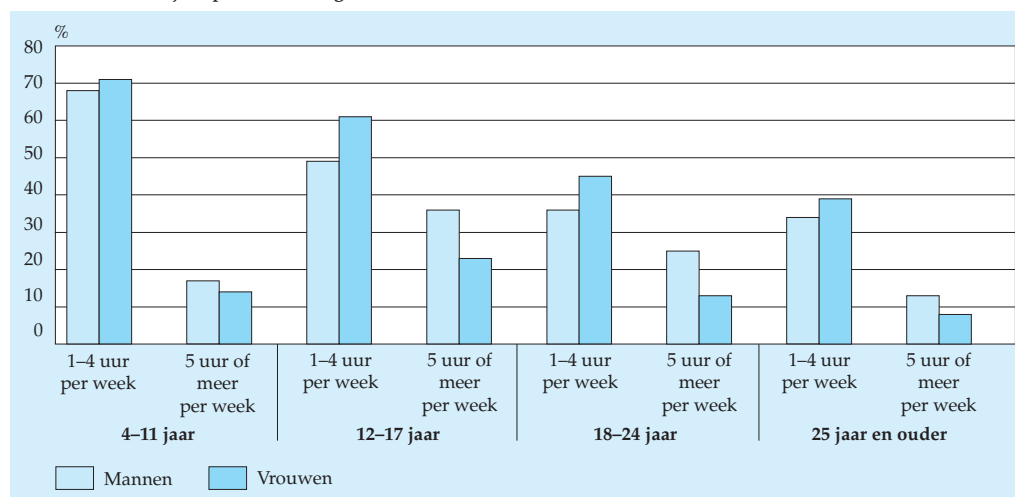
Bron: CBS - POLS.

Sportdeelname

De sportdeelname is groot onder jongeren. Ruim acht van de tien jongeren tot 18 jaar beoefenen minimaal een uur per week lichamelijke sport. Het aandeel sportbeoefenaren neemt af naarmate de leeftijd stijgt. Van de 18-24-jarigen sporten nog zes van de tien jongeren en voor personen vanaf 25 jaar geldt dit voor bijna de helft. Meisjes doen in sportdeelname nauwelijks onder voor jongens, maar ze besteden wel minder tijd aan hun sport. In de leeftijdsgroep van 12-17 jaar is ruim eenderde van de jongens minimaal vijf uur per week ac-

tief. Een ruime meerderheid van de meisjes in dezelfde leeftijd sport tussen de een tot vijf uur per week. Dit verschil blijft ook op latere leeftijd bestaan.

5.3 Uren lichamelijke sportbeoefening, 2001

Bron: CBS - POLS.

Denksporten zoals dammen, schaken, bridgen of puzzelen zijn activiteiten die jongeren minder aanspreken en vooral door 25-plussers worden beoefend. Relatief meer jongeren dan 25-plussers sporten in verenigingsverband. Ruim een kwart van de bevolking vanaf 18 jaar is lid van een sportvereniging. Van de 18-24-jarigen is 41 procent lid; 46 procent van de mannen en 37 procent van de vrouwen.

Hobby's

Relatief veel jongeren nemen deel aan verenigingsactiviteiten. Ongeveer tweederde van de 4-17-jarigen en de helft van de 18-24-jarigen doet minstens eenmaal per maand mee aan een activiteit die in verenigingsverband georganiseerd wordt. Een klein deel is lid van een hobbyvereniging. Doe-het-zelfen aan de eigen woning is een activiteit die vooral door volwassenen wordt beoefend.

Een kwart van de 15-24-jarigen is minimaal een uur per week bezig met zingen en muziek maken. In de vrije tijd bespeelt 15 procent van de jongeren minimaal een uur per week een muziekinstrument. Jongeren besteden meer tijd aan muziek maken dan 25-plussers.

Met creatieve vormen van vrijetijdsbesteding zoals tekenen, schilderen of ander grafisch werk houdt 29 procent van de 12-17-jarigen zich minimaal een uur per week bezig. Ook hier daalt het aandeel beoefenaren bij het stijgen van de leeftijd. Onder de 18-24-jarigen tekent of schildert nog 15 procent en onder de bevolking vanaf 25 jaar daalt dit percentage tot 9.

Tabel 5.4
Hobby's, 2001

	Lid van			Minstens een keer per maand verenigings- activiteit	Beoefent minstens een uur per week			
	Hobby- vereniging	Muziek- school ¹⁾	Teken- academie ²⁾		Doe-het- zelven eigen woning ³⁾	Zingen, muziek maken ³⁾	Bespelen muziek- instrument	Tekenen
	%							
Mannen								
4-11 jaar				64				
12-17 jaar		41	3	69	8	18	15	29
18-24 jaar	8	14	1	51	20	22	12	15
25 jaar en ouder	11	8	4	44	51	13	10	8
Vrouwen								
4-11 jaar				72				
12-17 jaar		38	1	61	6	34	19	29
18-24 jaar	4	16	6	45	13	25	11	15
25 jaar en ouder	6	19	11	42	22	17	6	10

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder, die aangeven dat ze wekelijks in hun vrije tijd een muziekinstrument bespelen.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder, die aangeven dat ze wekelijks in hun vrije tijd tekenen, schilderen of ander grafisch werk verrichten.

³⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Culturele activiteiten

Ter stimulering van de cultuurdeelname onder jongeren bestaat het Cultureel Jongeren Paspoort voor jongeren van 12-27 jaar. Hiermee krijgen ze korting op toegangskaartjes van musea en andere culturele instellingen. Twee van de tien 12-24-jarigen zijn in het bezit van deze CJP-pas. Toch trekken musea relatief weinig jongeren; 6 procent van hen bezoekt vaker dan drie keer per jaar een museum tegen 10 procent van de 25-plussers. Ook klassieke concerten krijgen weinig jongeren op bezoek. De jeugd heeft meer belangstelling voor popconcerten. Deze worden door 13 procent van de 18-24-jarigen minimaal vier keer per jaar bezocht.

De bioscoop en het filmhuis zijn erg in trek bij de jongeren. Bijna driekwart van de 15-24-jarigen pakt minimaal vier keer per jaar een bioscoopje. Met name jongeren in de leeftijd 18-24 jaar zijn frequente bioscoopgangsters. Ongeveer vier van de tien kijken minimaal een keer per maand naar een bioscoopfilm.

Tabel 5.5
Cultuurdeelname, 2001

	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	25 jaar en ouder
	%			
Vaker dan drie keer per jaar naar				
Museum	7	6	5	10
Klassiek concert ¹⁾		1	2	4
Popconcert ¹⁾		3	13	12
Toneel ²⁾		8	11	9
Bioscoop ²⁾		70	74	21

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-29 jaar.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

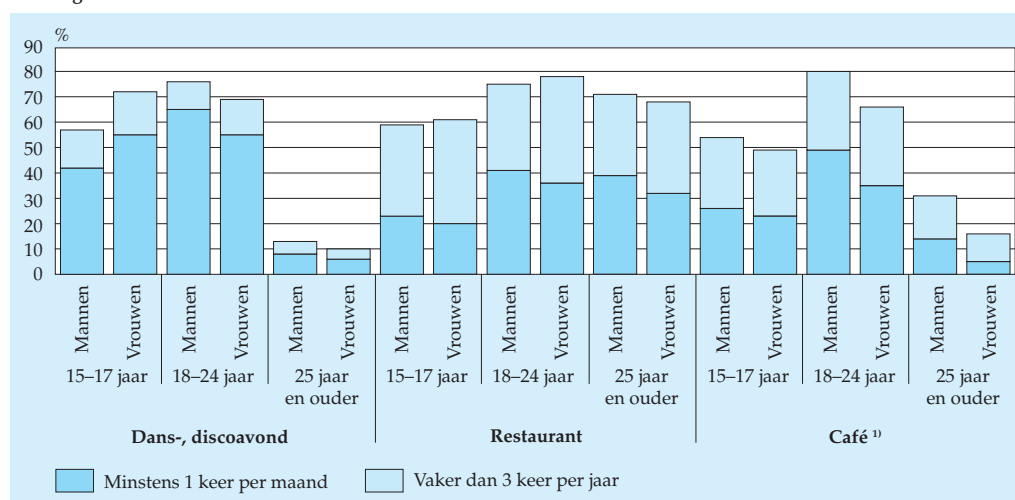
Uitgaan

Jongeren zijn echte stappers. Ruim eenderde van de 15-24-jarigen zit wekelijks in het café. Daarnaast bezoekt nog eens bijna eenderde een tot vier keer per maand een café. Vooral onder jongeren van 18-24 jaar is het café populair, zeker bij de jongens. De helft van hen drinkt wekelijks een drankje in het café en drie van de tien doen dit niet wekelijks maar wel een paar keer per maand.

De disco is eveneens het territorium van de jeugd. Zeven van de tien jongeren gaan regelmatig, minimaal vier keer per jaar, dansen. Ruim de helft doet dit zelfs maandelijks. Van de bevolking vanaf 25 jaar bezoekt 12 procent met enige regelmaat een disco- of dansavond. Evenals in het café zijn jongeren van 18-24 jaar daar de meest fervente bezoekers. Zes van de tien gaan maandelijks naar een discotheek. De disco heeft grote aantrekkingskracht op jonge meisjes; 55 procent van de 15-17-jarige meisjes gaat er maandelijks heen. Bij de jongens komt de belangstelling voor de disco wat later. Op 18-24-jarige leeftijd gaat ongeveer tweederde van de jongens maandelijks naar de disco, terwijl dit onder de 15-17-jarige jongens 'slechts' 42 procent is.

De 18-24-jarigen zijn regelmatige restaurantbezoekers; driekwart eet minimaal vier keer per jaar buitenshuis. De 25-plussers doen er met 69 procent nauwelijks voor onder. Van de jongeren van 15-17 jaar gaat 60 procent regelmatig buitenshuis eten.

5.6 Uitgaan 2001

¹⁾ Minstens 1 keer per week en 1-3 keer per maand.

Bron: CBS - POLS.

Recreatieve activiteiten

De natuur spreekt jongeren minder aan dan 25-plussers. In verhouding maken minder jongeren regelmatig uitstapjes in de vrije natuur. Ook fietsen en wandelen minder jongeren regelmatig voor het plezier dan 25-plussers. Uitstapjes naar een grote speeltuin of dierentuin zijn typisch recreatieve bestemmingen voor gezinnen met kleine kinderen. Jongeren nemen hier relatief weinig aan deel. Het pretpark geniet meer populariteit onder jongeren en wordt door 8 procent minimaal vier keer per jaar bezocht.

Vakanties

Kinderen tot 18 jaar gaan meestal nog met hun eigen ouders of die van een vriend of vriendin mee op vakantie. Jongeren van 18-24 jaar brengen veelal hun vakantie met leeftijdgenoten door. In 2001 is ongeveer 81 procent van de kinderen tot 18 jaar op vakantie geweest. Gemiddeld gingen deze kinderen 1,6 keer op vakantie. Relatief minder jongeren van 18-24 jaar gingen op vakantie (65%); zij brachten gemiddeld 1,5 vakantie per vakantieganger door. Dit is beduidend minder vaak dan het aantal vakanties van 25-plussers, die gemiddeld 1,9 keer op vakantie gingen.

Tabel 5.7
Recreatieve activiteiten, 2001

	Regelmatig wandelen		Regelmatig fietsen		Maakt vaker dan drie keer per jaar een uitstapje naar: ¹⁾			
	Participatie	5 uur of meer per week ²⁾	Participatie	5 uur of meer per week ²⁾	Vrije natuur	Grote speeltuin	Pretpark	Grote dierentuin
	%							
Mannen								
12-17 jaar	25	16	39	31	35	3	9	2
18-24 jaar	35	14	23	16	49	2	5	3
25 jaar en ouder	61	22	52	25	73	10	5	7
Vrouwen								
12-17 jaar	38	11	36	23	39	5	10	5
18-24 jaar	50	11	27	16	55	6	9	7
25 jaar en ouder	64	24	52	23	71	9	4	7

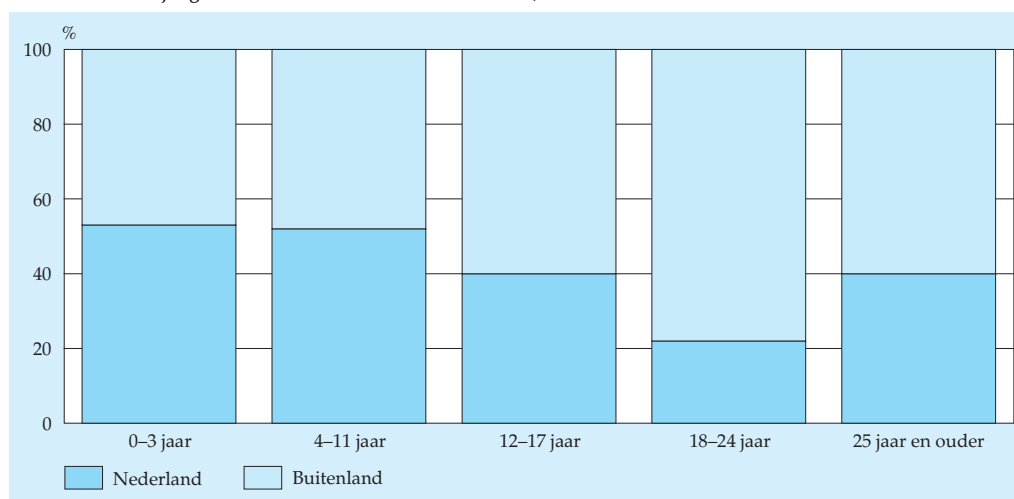
¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder, die regelmatig wandelen respectievelijk fietsen.

Bron: CBS - POLS.

De helft van de kinderen tot 18 jaar is in eigen land op vakantie geweest. Favoriete vakantiebestemmingen voor hen zijn in Nederland de bosrijke gebieden van Noord-Brabant en Limburg, de natuur in Noord-Oost Nederland en de kuststreek. Bij de buitenlandse vakanties van kinderen staat Frankrijk op de eerste plaats gevolgd door Spanje, Duitsland en Oostenrijk.

5.8 Vakantie van jongeren in Nederland en in het buitenland, 2001

Bron: CBS - Continu Vakantie Onderzoek.

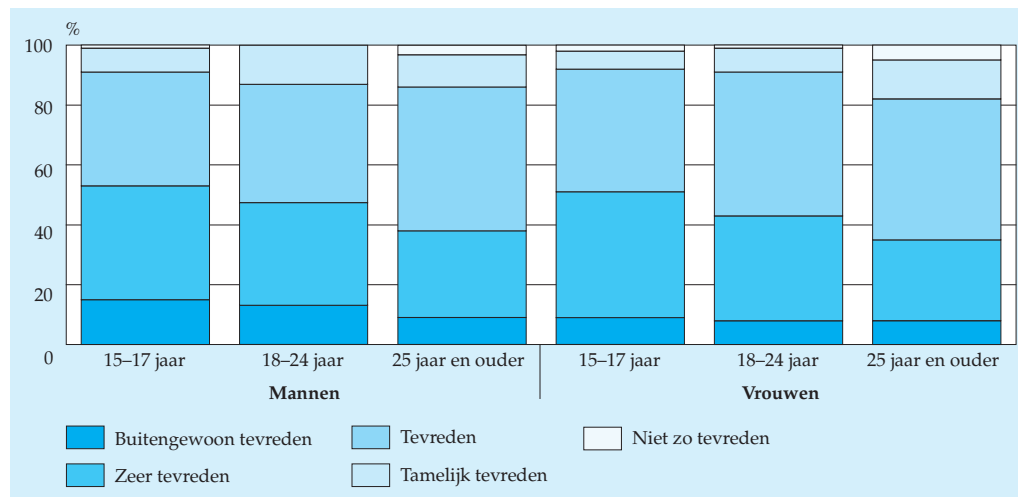
Jongeren van 18–24 jaar gaan veel naar het buitenland op vakantie; bijna acht van de tien vakanties van deze groep zijn in het buitenland doorgebracht. Spanje en Frankrijk zijn voor de 18–24-jarigen veruit de meest populaire bestemmingen. Op ruime afstand volgen Turkije en Griekenland. Jongeren die in Nederland blijven voor hun vakantie trekken vooral naar de kuststreek en naar Noord-Brabant en Limburg.

Gemiddeld wordt voor vakanties met minderjarige kinderen per persoon 330 euro uitgegeven. De groep 18–24-jarigen spendeert gemiddeld een bedrag van bijna 600 euro per persoon per vakantie. Daarmee geven zij iets meer uit per vakantie dan mensen van 25 jaar en ouder. Ongeacht leeftijd wordt aan een binnenlandse vakantie aanzienlijk minder uitgegeven dan aan een buitenlandse vakantie.

Tevredenheid vrijetijdsbesteding

Een duidelijke meerderheid van de jongeren is tevreden, zeer tevreden of zelfs buitengewoon tevreden met de vrijetijdsbesteding. Van de 15–24-jarigen is 10 procent tamelijk tevreden en slechts 1 procent is niet zo tevreden over de wijze waarop de vrije tijd wordt doorgebracht. Onder de 25-plussers bevinden zich meer personen die een betere invulling van hun vrije tijd wensen: 12 procent is tamelijk tevreden en 4 procent is niet zo tevreden.

5.9 Tevredenheid met de vrijetijdsbesteding, 2001

Bron: CBS - POLS.

5.2 Mediagebruik

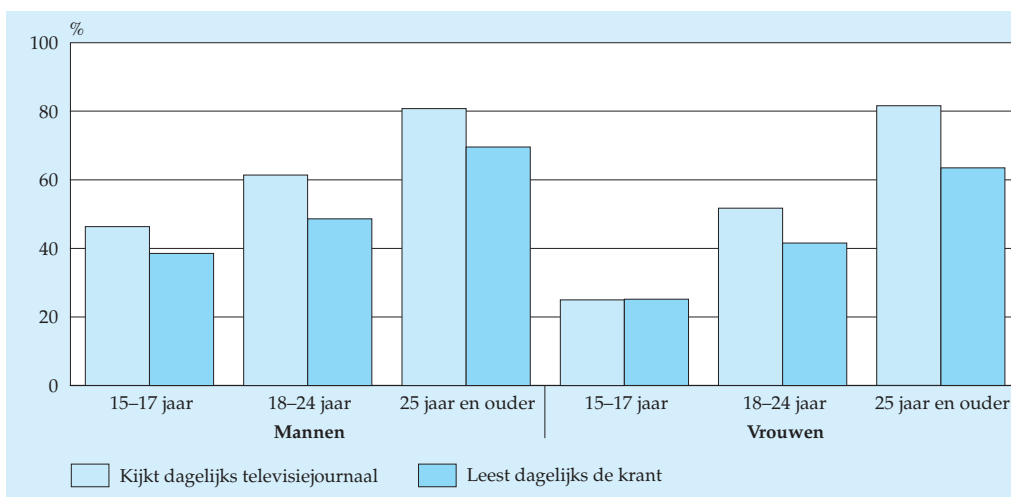
Televisie kijken, krant lezen

De jeugd kijkt veel televisie. Van 4–11-jarige kinderen kijkt 59 procent meer dan 9 uur per week naar de televisie. De 12–17-jarigen brengen de meeste uren achter de televisie door. In deze leeftijd zitten jongens meer uren achter de buis dan meisjes; acht van de tien jongens en zeven van de tien meisjes kijken minimaal 10 uur per week. Boven de 18 jaar neemt het televisiekijken iets af.

De belangstelling voor het televisiejournaal neemt toe met de leeftijd. Dagelijks volgt ruim een op de drie 15–17-jarigen, ruim de helft van de 18–24-jarigen en acht van de tien 25-plussers het journaal op televisie. Bijna twee keer zoveel jongens als meisjes van 15–17 jaar kijken naar het journaal.

Ruim de helft van de 4–24-jarigen heeft een dagblad in zijn/haar huishouden. Als er een krant in huis is, wil dit nog niet zeggen dat deze ook gelezen wordt. Bovendien kan de krant ook ergens anders dan thuis gelezen worden. Van de jongeren lezen vier van de tien dagelijks een krant. Net als bij het kijken naar het televisiejournaal wordt de krant op 15–17-jarige leeftijd meer door jongens dan door meisjes gelezen.

5.10 Dagelijks kijken naar het televisiejournaal en het lezen van de krant, 2001

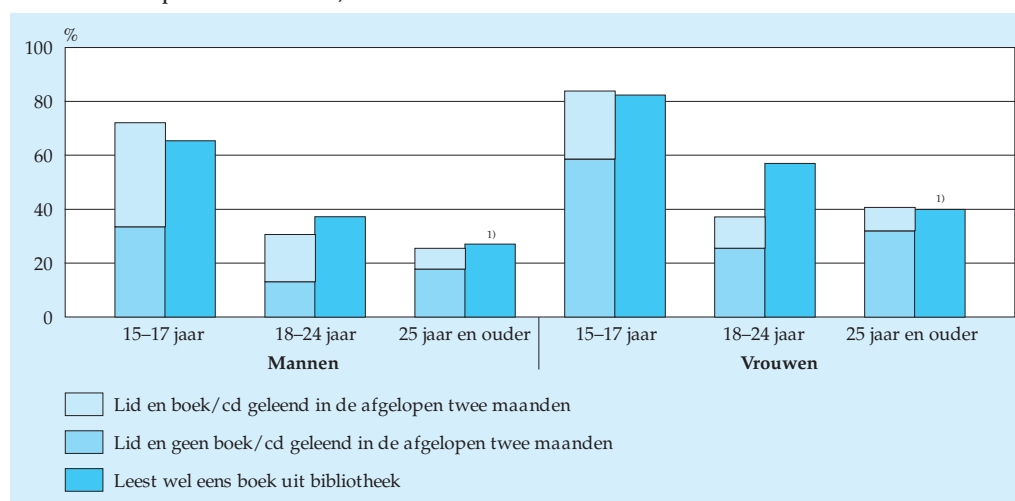

Bron: CBS - POLS.

Bibliotheek

Bijna de helft van de jongeren is lid van de bibliotheek. Vooral 15–17-jarigen hebben een lidmaatschapskaart; ongeveer driekwart. Vanaf 18 jaar heeft nog maar eenderde een bibliotheeklidmaatschap. Meer meisjes en vrouwen dan jongens en mannen lenen boeken, platen, cd's en dergelijke van de bibliotheek. Al van jongs af aan lezen meer vrouwen dan mannen boeken uit de bibliotheek.

5.11 Lidmaatschap van de bibliotheek, 2001

¹⁾ 25-29 jaar.

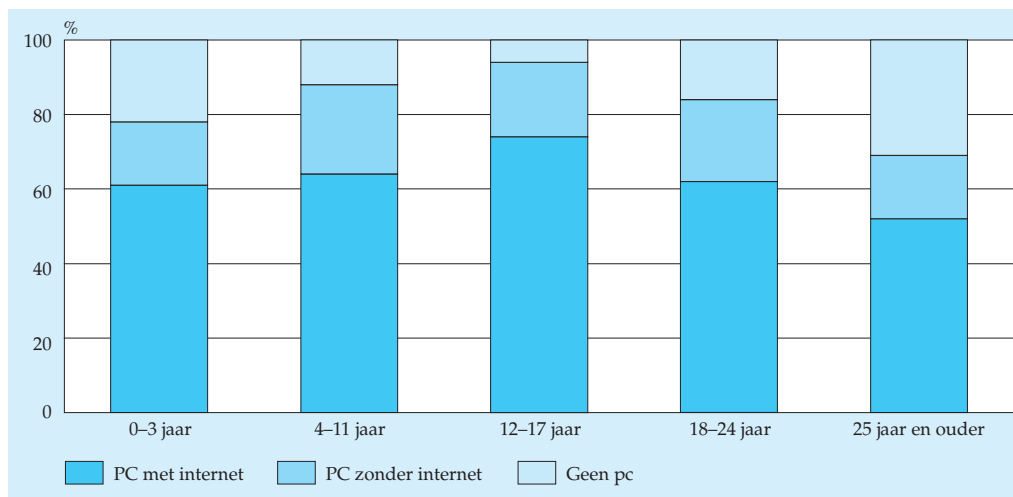
Bron: CBS - POLS.

Computergebruik

De personal computer (pc) is bijna niet meer weg te denken uit de huishoudens in Nederland. Bijna negen van de tien jongeren beschikken thuis over een pc. Vooral 12-17-jarigen hebben thuis de beschikking over een pc. Bij jongeren van 18-24 jaar ligt het aandeel dat thuis over een pc kan beschikken met 84 procent iets lager. Dit komt waarschijnlijk doordat veel jongeren van deze leeftijd het ouderlijk huis hebben verlaten en zich de aanschaf van een pc (nog) niet kunnen veroorloven. Toch hebben in verhouding meer 18-24-jarigen thuis een pc tot hun beschikking dan personen vanaf 25 jaar.

Niet alleen hebben veel jongeren in hun eigen huishouden een pc tot hun beschikking; zij maken er ook veelvuldig gebruik van. Bijna de helft van de 12-24-jarigen met een pc thuis kruipt er dagelijks achter. Bijna een kwart van de bevolking vanaf 25 jaar laat thuis de pc ongebruikt; onder jongeren is dit 8 procent. Mannen maken vaker gebruik van de pc thuis dan vrouwen. Dit is al op jonge leeftijd het geval. Meer jongens dan meisjes zitten dagelijks thuis achter de pc.

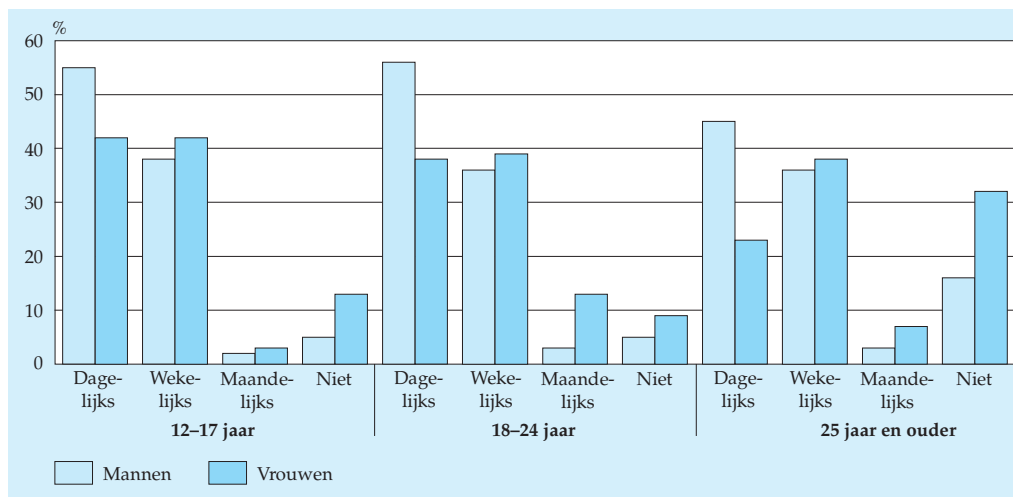
5.12 Bezit thuis pc en internet via pc, 2001

Bron: CBS - POLS.

Het gebruik van een pc is niet gebonden aan huis. Ruim driekwart van de jongeren gebruikt een pc ergens anders dan thuis, bijvoorbeeld op school, op het werk of bij vrienden. Gemiddeld brengen de 12-24-jarige computergebruikers twaalf uur per week achter het beeldscherm door. Jongens zitten gemiddeld meer uren achter de pc dan meisjes.

5.13 Computergebruik thuis, 2001

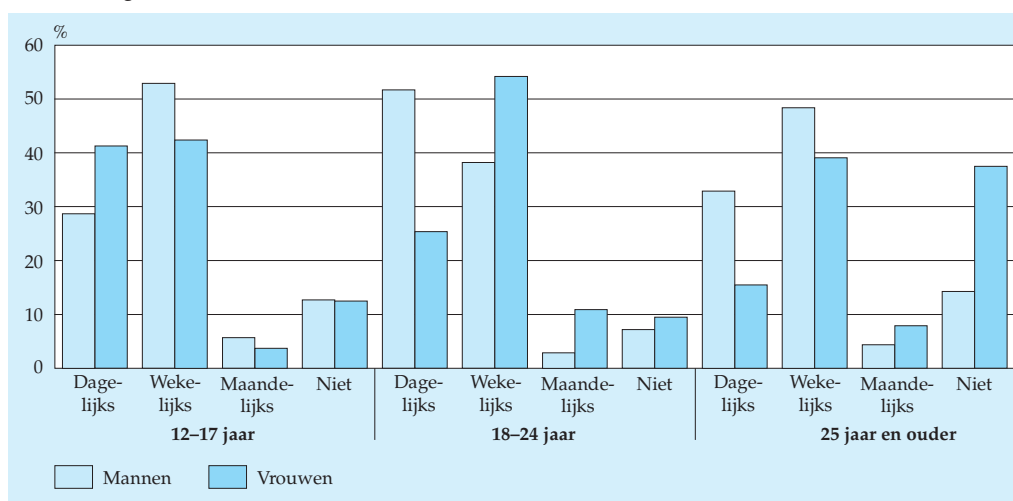
Bron: CBS/SCP - Pilotonderzoek ict-gebruik.

De jonge computergebruikers zijn vaardig in het gebruik. Bijna alle 12-24-jarige computergebruikers kunnen overweg met besturingsprogramma's, zoals Windows, en met tekstverwerkingsprogramma's. Ook presentatieprogramma's en spreadsheetprogramma's hebben geen geheimen voor meer dan de helft van de jongeren. Jongeren beschikken over meer computervaardigheden dan 25-plussers.

De elektronische snelweg

Veel pc's hebben tegenwoordig een aansluiting op het internet. Bijna tweederde van de jongeren heeft thuis via de pc toegang tot het wereldwijde web. De participatie op de elektronische snelweg is onder jongeren veel hoger dan onder personen vanaf 25 jaar. Met 97 procent hebben bijna alle 12-24-jarigen ooit wel eens geïnternet. Van de mensen van 25 jaar en ouder is minder dan 60 procent wel eens het internet op geweest. Negen van de tien jongeren die thuis over een internetaansluiting beschikken, maken hiervan ook gebruik. Dagelijks is 38 procent van de 12-24-jarigen thuis actief op het internet. Bijna de helft is wekelijks op het internet te vinden.

5.14 Internetgebruik thuis, 2001

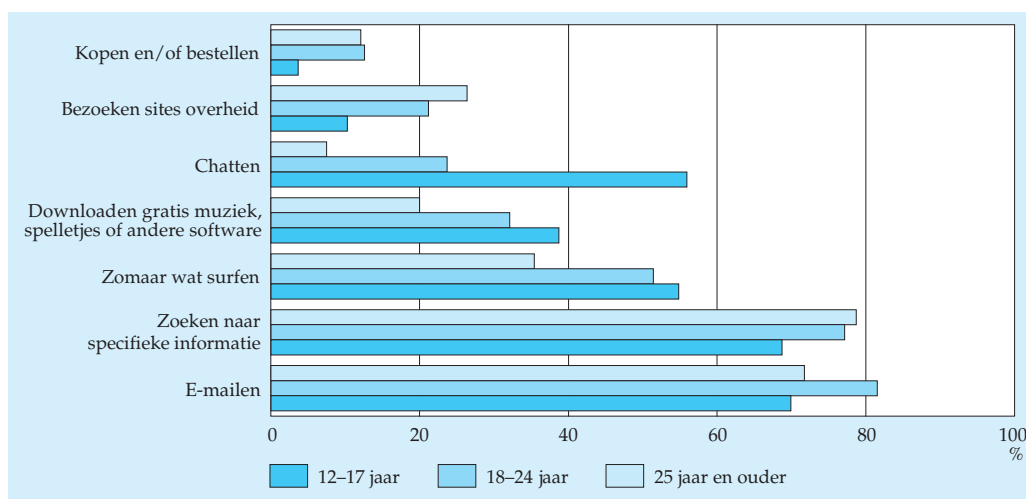

Bron: CBS/SCP - Pilotonderzoek ict-gebruik.

Net als de bevolking vanaf 25 jaar gebruiken veel jongeren het internet om te e-mailen en te zoeken naar specifieke informatie. Zomaar wat surfen en downloaden van gratis muziek, spelletjes of andere software zijn daarentegen meer bezigheden van de jeugdige internetter. Met 'chatten' spannen de 12-17-jarigen de kroon. Vooral voor meisjes is het een favoriete bezigheid: twee van de drie 12-17-jarige meisjes 'chat'. Van de jongens in deze leeftijd 'chat' de helft. Voor veel meisjes leidt het e-mailen en 'chatten' tot nieuwe vriendschappen of tot

contact met andere mensen met dezelfde interesses. Jongens houden zich meer bezig met het downloaden van informatie.

5.15 Activiteiten op het internet, 2001

Bron: CBS/SCP - Pilotonderzoek ict-gebruik.

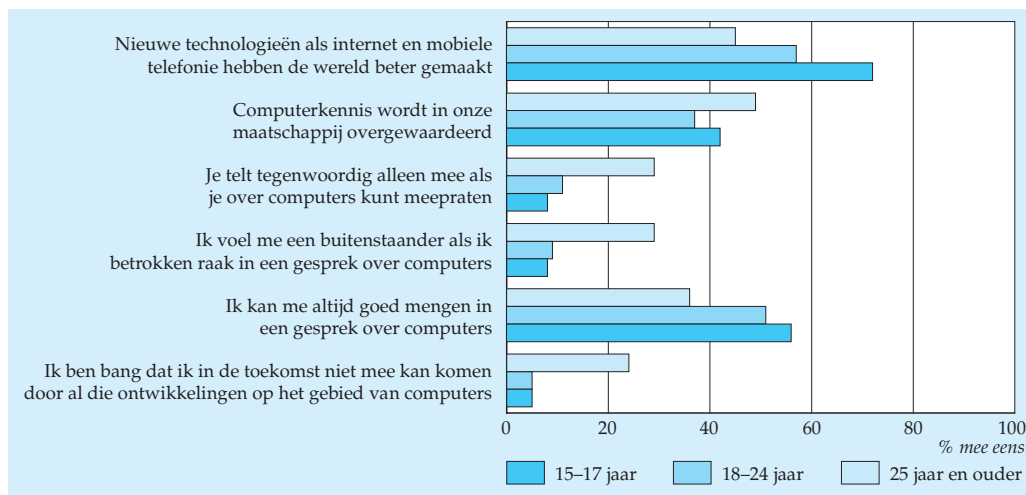
Attitudes

Dat de hedendaagse jeugd opgroeit in een informatie- en communicatiemaatschappij komt ook tot uiting in haar houding ten opzichte van moderne ict-hulpmiddelen. Deze verschilt duidelijk met die van de bevolking vanaf 25 jaar. Over het algemeen staan jongeren positiever tegenover computers dan 25-plussers.

Zes van de tien 15-24-jarigen zijn het eens met de stelling dat nieuwe technologieën als internet en mobiele telefonie de wereld beter hebben gemaakt. Van de 25-plussers is 45 procent deze mening toegedaan. Relatief minder jongeren vinden dat computerkennis in onze maatschappij overgewaardeerd wordt. Volgens een van de tien jongeren tel je alleen mee als je kunt meepraten in gesprekken over computers. Van de bevolking vanaf 25 jaar is 29 procent deze mening toegedaan.

Ook de eigen positie van jongeren in de moderne maatschappij wordt positiever beoordeeld. Nog geen 10 procent voelt zich een buitenstaander in gesprekken over computers, de helft kan zich goed mengen in gesprekken over computers en slechts 5 procent is bang in de toekomst niet meer mee te kunnen door alle ontwikkelingen op het gebied van computers.

5.16 Attitudes ten aanzien van ict, 2001

Bron: CBS/SCP - Pilotonderzoek ict-gebruik.

5.3 Overige participatie

Vrijwilligerswerk

Een andere manier om invulling te geven aan de vrije tijd is het verrichten van vrijwilligerswerk. Hiervan is sprake als men onbetaalde activiteiten verricht in organisatorisch verband. Dit vrijwilligerswerk kan variëren van een keer geld inzamelen of een keer per jaar meedoen aan activiteiten van een club, tot een complete dagtaak. Het percentage vrijwilligers onder de bevolking vanaf 18 jaar bedraagt 45 procent.

Hoewel het aandeel vrijwilligers onder jongeren en 25-plussers niet verschilt, zijn er wel enkele verschillen op de diverse onderscheiden maatschappelijke terreinen. Zo doen relatief meer 18-24-jarigen dan 25-plussers vrijwilligerswerk voor organisaties op het gebied van jeugd- en buurthuiswerk, scouting en sportverenigingen. Relatief minder jongeren zijn als vrijwilliger actief voor scholen, organisaties in de verzorgende sfeer, kerken of levensbeschouwelijke groeperingen en arbeidsorganisaties.

De deelname aan vrijwilligerswerk is onder jongens even groot als onder meisjes. Wel zijn meer meisjes dan jongens actief in organisaties op het gebied van de verzorging of verpleging en levensbeschouwelijke organisaties.

Tabel 5.17
Vrijwilligerswerk, 2001

	Mannen		Vrouwen	
	18–24 jaar	25 jaar en ouder	18–24 jaar	25 jaar en ouder
	%			
Vrijwilligerswerk	40	44	43	43
Jeugdwerk	10	4	12	3
School	5	5	7	13
Verzorging, verpleging	1	4	9	13
Sportvereniging	20	17	15	9
Hobbyvereniging	5	6	5	4
Culturele vereniging	2	5	4	4
Levensbeschouwelijke organisatie	3	9	8	9
Arbeidsorganisatie	1	5	1	2
Politieke organisatie	1	2	0	1
Andere organisatie	7	7	7	6

Bron: CBS - POLS.

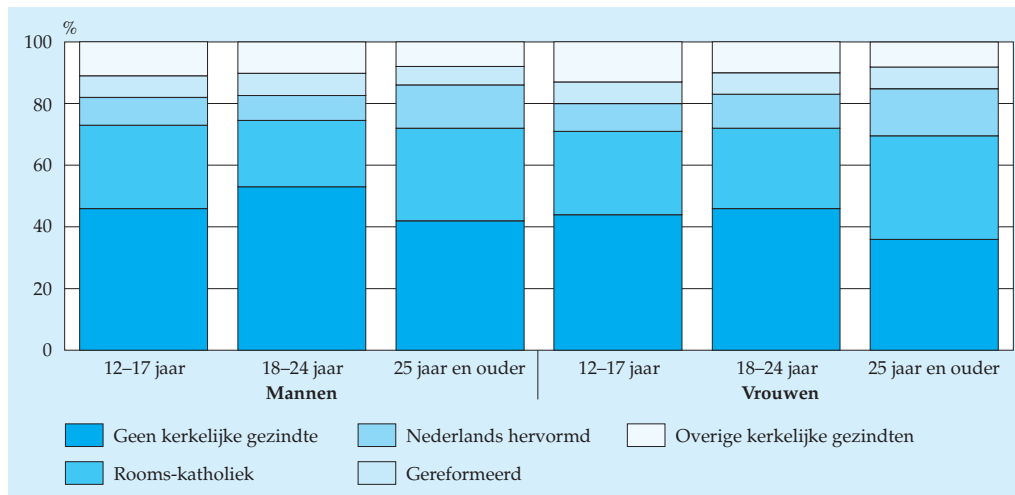
Religieuze participatie

Meer dan de helft van de jongeren van 12–24 jaar rekent zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering¹⁾. Een kwart van de jongeren is rooms-katholiek en 16 procent is Nederlands hervormd of gereformeerd. Tot de overige kerkelijke gezindten, waaronder de islam, behoort 11 procent van de jongeren. Jongeren zijn hiermee minder kerkelijk dan 25-plussers; van deze laatste groep rekent 61 procent zich tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering.

Het verschil tussen jongeren en 25-plussers geldt vooral voor de Nederlands Hervormde Kerk. Van de beide jongere leeftijdsgroepen rekent ongeveer 9 procent zich tot de hervormden, terwijl dit bij de 25-plussers 15 procent is. De verschillen tussen de leeftijdsgroepen zijn bij de rooms-katholieken minder omvangrijk. Bij de categorie 'overige kerkelijke gezindten' is sprake van een iets grotere aanhang onder jongeren. Dit komt mede door de relatief grote groep allochtonen onder de jeugd, waarvan een groot deel zich tot de islam rekent.

Bijna 20 procent van de 12–24-jarigen gaat regelmatig, dat wil zeggen minstens een keer per maand naar een religieuze bijeenkomst. Dat is minder vaak dan 25-plussers. Van hen gaat bijna een kwart minstens eens per maand naar de kerk of moskee.

5.18 Kerkelijke gezindte, 2001

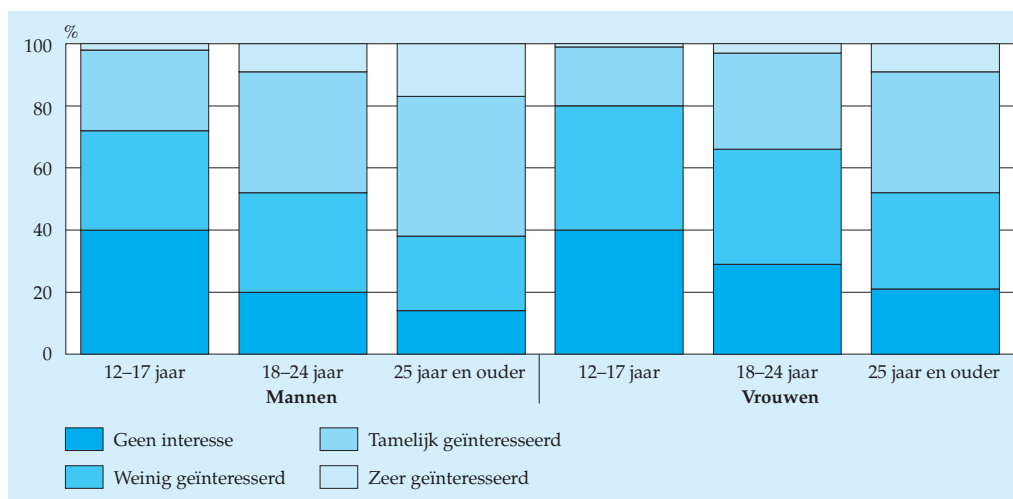
Bron: CBS - POLS.

Politieke interesse

Politieke interesse stijgt met de leeftijd. Driekwart van de 15-17-jarigen zegt slechts weinig of geen belangstelling voor politiek te hebben. Bijna een kwart heeft tamelijk veel interesse en slechts enkele jongeren in deze leeftijd (2%) zijn zeer geïnteresseerd in politieke onderwerpen. De interesse van de 18-24-jarigen is iets groter en van de bevolking vanaf 25 jaar legt een ruime meerderheid tamelijk tot zeer veel politieke interesse aan de dag. Mannen tonen al op jonge leeftijd een grotere belangstelling voor politieke onderwerpen dan vrouwen. Van de 15-17-jarige jongens heeft 29 procent belangstelling, tegen 20 procent van de meisjes. Het verschil is groter bij de 18-24-jarigen; 48 procent van jongens is tamelijk tot zeer geïnteresseerd, tegen 34 procent van de meisjes.

De verschillen tussen de drie leeftijdsgroepen komen ook tot uitdrukking in de deelname aan gesprekken over politiek. Een van de drie 15-17-jarigen zou niet luisteren naar een gesprek over politiek; 43 procent zou daar wel naar luisteren, maar er niet actief aan meedoen en een kwart zou zich wel in zo'n gesprek mengen. De actieve participatie neemt toe naar 39 procent bij de 18-24-jarigen en 48 procent bij de 25-plussers. Vrouwen mengen zich beduidend minder in gesprekken over politiek dan mannen. De kloof tussen de seksen is het grootst bij bevolking vanaf 25 jaar en is beperkt bij de 15-17-jarigen.

5.19 Politieke interesse, 2001

Bron: CBS - POLS.

De band die de kiezer over een langere periode opbouwt met een politieke partij is voor de uiteindelijke partijkeuze van belang, hoewel dat niet betekent dat de stemkeuze een automatisme is. Van het jeugdige electoraat heeft 37 procent en van de bevolking vanaf 25 jaar heeft 59 procent een band met een bepaalde politieke partij. Van de jongeren die een band hebben, geeft tweederde te kennen dat deze tamelijk tot zeer sterk is. Zich aangetrokken voelen tot een bepaalde politieke partij betekent echter niet dat men daar ook lid van wordt. Slechts een op de honderd 18-24-jarigen zegt lid te zijn van een politieke partij. Van de 25-plussers is 4 procent aangesloten bij een politieke partij.

Noot in de tekst

¹⁾ De vraagstelling beïnvloedt de uitkomsten sterk. In andere onderzoeken wordt daarom gebruik gemaakt van de zogenoemde tweetrapsvraagstelling. Eerst wordt dan gevraagd of men zichzelf tot een kerkgenootschap rekent. Wordt die vraag bevestigend beantwoord, dan wordt vervolgens gevraagd naar de kerkelijke gezindte. De resultaten uit deze onderzoeken geven aanmerkelijk lagere aandelen kerkelijken. In 1999 was dit aandeel 37 procent: 18 procent rooms-katholiek, 8 procent Nederlands hervormden, 7 procent gereformeerden en 4 procent 'andere' kerkgenootschappen (SCP, 2000, Secularisatie in de jaren negentig. Kerklidmaatschap, veranderingen in opvattingen en een prognose, p. 13, Den Haag).

6. Veiligheid en criminaliteit

Gevoelens van onveiligheid komen meer voor onder jongeren dan onder 25-plussers. Jongeren zijn ook vaker slachtoffer van criminaliteit. Jonge mannen zijn vaker slachtoffer dan jonge vrouwen, terwijl meer jonge vrouwen dan jonge mannen zeggen zich onveilig te voelen. Jongeren zijn ook vaak dader. Minderjarige verdachten komen bij kleine vergrijpen meestal terecht bij een Haltbureau, terwijl minderjarigen die een zwaar delict hebben gepleegd en 18–24-jarigen met justitie te maken krijgen. De meest opgelegde sanctie aan jongeren is een taakstraf, ofwel via het Haltbureau of na een schuldigverklaring bij de rechter.

6.1 Onveiligheid en slachtofferschap

De maatschappelijke bezorgdheid over criminaliteit en veiligheid is groot. Problemen rond criminaliteit, wet en orde worden vaker genoemd dan andere maatschappelijke problemen.

Onveiligheidsgevoelens

Ruim een kwart van de Nederlandse jongeren onder de 25 jaar zegt zich wel eens onveilig te voelen. Algemene onveiligheidsgevoelens komen daarmee meer voor onder jongeren dan onder personen van 25 jaar en ouder. Meer vrouwen dan mannen zeggen zich onveilig te voelen. Het hoogst scoren de 18–24-jarige vrouwen; van hen voelen bijna vier van de tien zich wel eens onveilig.

Het aandeel personen dat bang is om alleen thuis te zijn, is onder jongeren veel hoger dan onder 25-plussers. Ruim de helft van alle vrouwen jonger dan 25 jaar en 17 procent van de mannen is bang om 's avonds alleen thuis te zijn. Bij personen van 25 jaar en ouder is dit percentage veel lager.

Meer dan de helft van de Nederlandse bevolking maakt 's avonds na tien uur de deur niet open voor een vreemde. Dit geldt voor driekwart van alle vrouwen en voor de helft van de mannen onder de 25 jaar. Mannen vanaf 25 jaar zijn het meest geneigd de deur te openen; van hen heeft 62 procent geen angst om de deur na tien uur 's avonds open te doen.

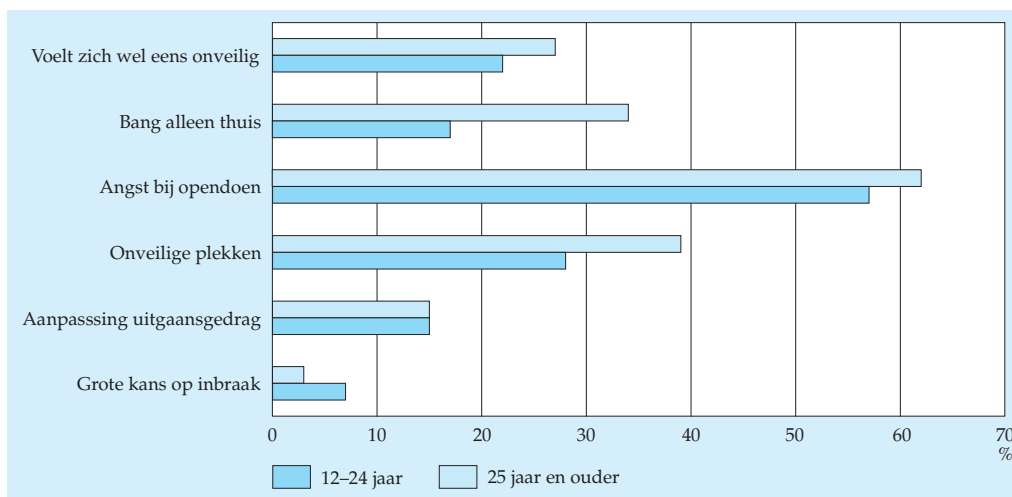
Naast aspecten van onveiligheid in huis geven ook veel jonge mensen aan hun omgeving onveilig te vinden. Vier van de tien jongeren onder de 25 jaar vinden dat er in hun wijk of buurt plekken zijn waar zij 's avonds liever niet alleen komen. Een kwart van de mannen en ruim de helft van de vrouwen

onder de 25 jaar zegt dat zich onveilige plekken in de buurt bevinden. Van de 25-plussers zegt 13 procent van de mannen en 43 procent van de vrouwen de omgeving niet veilig te vinden.

Zo'n 15 procent van de jongeren onder de 25 jaar zegt dat ze hun uitgaansgedrag hebben aangepast om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van een misdrijf. Voor het aanpassen van het uitgaansgedrag maakt leeftijd niet veel uit; ook onder 25-plussers ligt dit percentage op 15. Twee keer zoveel vrouwen als mannen passen hun uitgaansgedrag aan.

Zo'n 6 procent van de bevolking vindt dat er een grote kans is dat er bij hen wordt ingebroken. Anders dan bij de eerder genoemde onveiligheidsaspecten zijn het niet de jongeren onder de 25 jaar, maar vooral de leeftijdsgroep van 25 jaar en ouder die de kans op een inbraak groot acht.

6.1 Onveiligheidsgevoelens, 2001

Bron: CBS - POLS.

Slachtofferschap

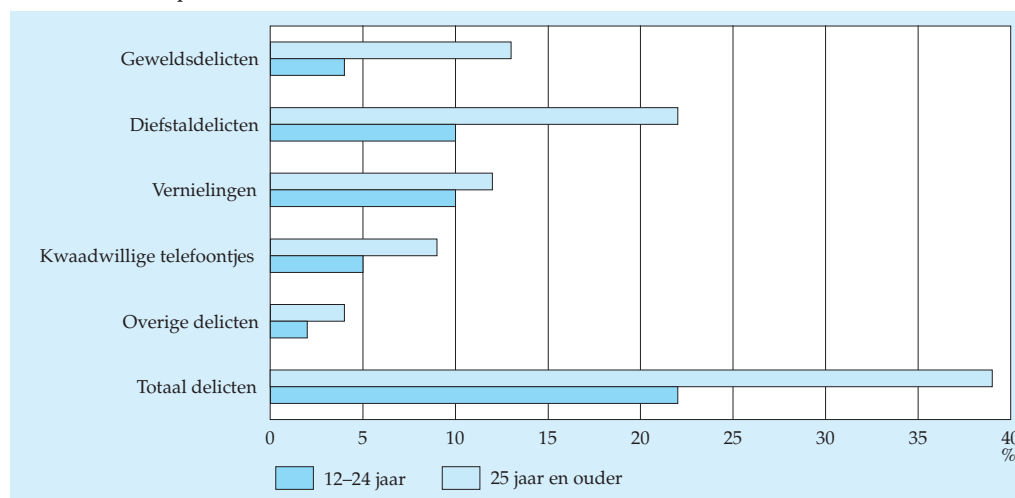
Jaarlijks worden ongeveer vier van de tien jongeren onder de 25 jaar slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit. Dit komt overeen met bijna 1 miljoen slachtoffers van 12-24 jaar. Slachtofferschap van diefstal komt het meest voor, gevolgd door vandalisme en geweld. Van de personen van 25 jaar en ouder worden ruim twee van de tien personen slachtoffer. Jonge mannen onder de 25 jaar lopen het grootste risico om slachtoffer te worden.

Het slachtofferschap van delicten treft mannen en jongeren onder de 25 jaar vaker dan vrouwen en ouderen vanaf 25 jaar. Dit komt waarschijnlijk omdat jongeren vaker uitgaan en daardoor grotere risico's lopen. Mogelijk speelt ook een rol dat vrouwen en ouderen zich onveiliger voelen dan mannen en jongeren, en daarom vaker hun uitgaansgedrag aanpassen om risico's te vermijden.

Bijna 16 procent van de mannen van 12–24 jaar was in 2001 slachtoffer van een geweldsdelict. Dit is aanzienlijk hoger dan onder de mannen van 25 jaar en ouder; van hen was 5 procent slachtoffer van geweld. Bij jonge vrouwen onder de 25 jaar was 11 procent slachtoffer van geweld, ten opzichte van 3 procent onder de vrouwen van 25 jaar en ouder.

Ruim twee van de tien jongeren zijn in 2001 slachtoffer geweest van een diefstaldelict. Onder personen van 25 jaar en ouder is dit aandeel bijna de helft van dat onder de 12–24-jarigen. Ruim een van de tien Nederlanders werd in 2001 slachtoffer van vernielingen. Bij deze vorm van slachtofferschap zijn er nauwelijks verschillen tussen jongeren en ouderen en tussen mannen en vrouwen.

6.2 Slachtofferschap, 2001

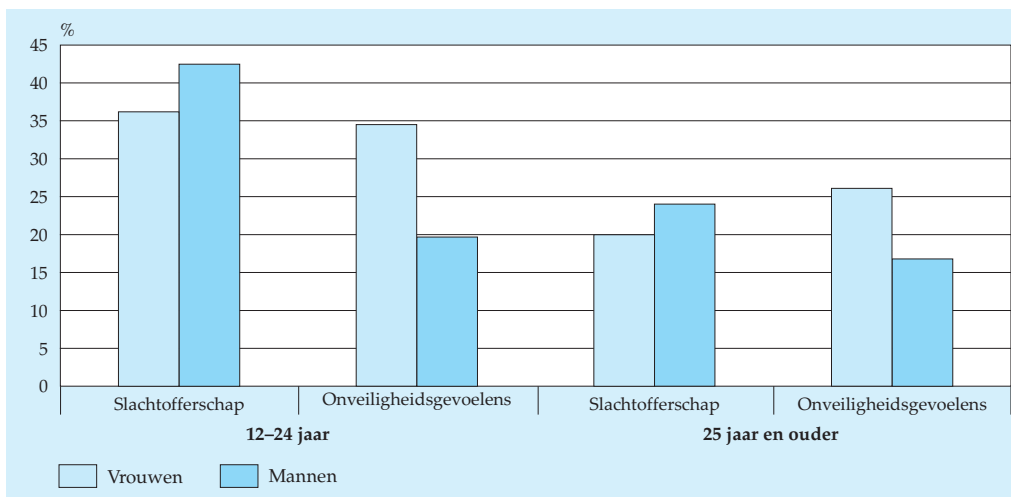

Bron: CBS - POLS.

Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap

Jonge mannen onder de 25 jaar zijn minder bang dan hun vrouwelijke leeftijdsgenoten. Zij lopen echter een grotere kans om slachtoffer te worden. Zo'n 20 procent van de jonge mannen onder de 25 jaar voelt zich wel eens onveilig. Ruim 42 procent is slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit. Ongeveer eenderde van de jonge vrouwen onder de 25 jaar zegt zich wel eens onveilig te voelen. Ruim eenderde is slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit.

6.3 Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap, 2001

Bron: CBS - POLS.

Slachtoffers onder de 25 jaar voelen zich onveiliger dan jongeren die geen slachtoffer zijn geweest. Zo hebben meer jonge slachtoffers als niet-slachtoffers angst bij het opendoen van de deur na tien uur 's avonds. In de leeftijd van 25 jaar en ouder scoren juist niet-slachtoffers hoger dan slachtoffers op deze vraag. Dit komt mede door het hoge aandeel ouderen (55 jaar en ouder) die de deur niet zouden opendoen.

Een vergelijking tussen slachtoffers en niet-slachtoffers bij personen onder 25 jaar naar de verschillende delictsgroepen laat zien dat slachtoffers zich onveiliger voelen. Meer jonge slachtoffers dan niet-slachtoffers van geweldsdelicten passen hun uitgaanspatroon aan. Meer jonge slachtoffers dan niet-slachtoffers van vandalisme zeggen onveilige plekken in de buurt te kennen en meer jonge slachtoffers dan niet-slachtoffers van diefstaldelicten achten de kans op een inbraak groot.

6.2 Verdachten en daders

Jongeren zijn niet alleen relatief vaak slachtoffer van criminaliteit, zij zijn ook vaak dader. In 2001 hoorde de politie 277 duizend verdachten van een misdrijf, hiervan was bijna 17 procent in de leeftijd van 12-17 jaar. Het aantal minderjarige gehoorde verdachten is – behalve een incidentele piek in 1996 – met zo'n 47 duizend al jaren stabiel.

Jeugdcriminaliteit is nog steeds vooral een zaak van jongens. Het aandeel meisjes is de laatste jaren echter gestegen. In 1985 was 13 procent van de gehoorde minderjarige verdachten een meisje, dit aandeel is toegenomen tot 16 procent in 2001.

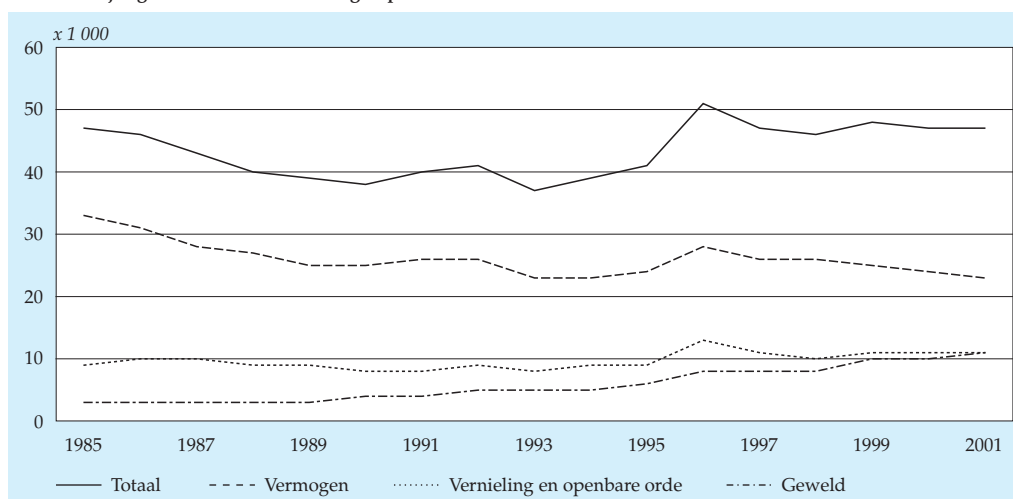
Verdachten naar delictgroep

Bijna de helft van alle minderjarige verdachten in 2001 is gehoord voor vermogensmisdrijven (onder andere diefstal). Van deze 23 duizend verdachten was een vijfde meisje. Het aandeel van de vermogensdelicten is de afgelopen jaren afgenomen. In 1985 werden nog 33 duizend minderjarige verdachten gehoord in verband met vermogensdelicten. Deze daling is vooral toe te schrijven aan een afname van 30 procent van het aantal gehoorde jongens. Het aantal gehoorde meisjes daalde met 8 procent.

In 2001 bedroeg het aantal gehoorde minderjarige verdachten van geweldsmisdrijven 11 duizend; een kwart van alle minderjarige verdachten. Zo'n 15 procent van deze gehoorde verdachten was een meisje. Het aantal geweldsmisdrijven is sinds 1985 bij de meisjes verachtvoudigd en bij de jongens verdrievoudigd.

Bijna een kwart (11 duizend) van de minderjarige verdachten is in 2001 gehoord voor vernieling en andere misdrijven tegen de openbare orde. Jongens plegen veel vaker vernielingen dan meisjes. Slechts 7 procent van de verdachten was een meisje. Sinds 1985 is het aantal gehoorde minderjarige verdachten van vernieling en andere misdrijven tegen de openbare orde gestegen met 16 procent.

6.4 Minderjarige verdachten naar delictgroep

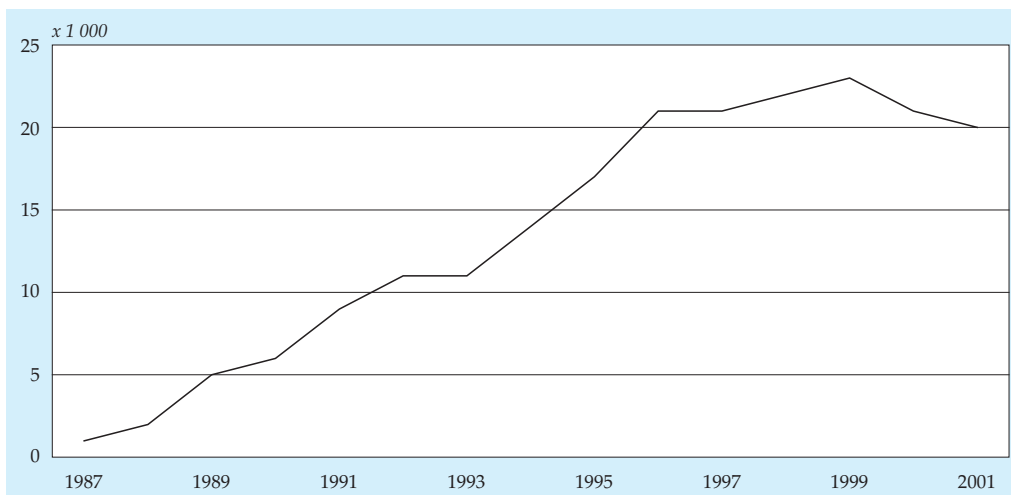
Bron: CBS - Politiestatistiek.

Haltbureaus

Jongeren van 12–17 jaar die door de politie worden opgepakt, worden meestal verwezen naar een Haltbureau. ‘Halt’ staat voor ‘Het alternatief’; jongeren worden op alternatieve wijze gestraft. Dit gebeurt alleen bij een eerste overtreding en bij kleine criminaliteit zoals winkeldiefstal, heling, vernieling en graffiti. Als de jongere de afspraken met het Haltbureau nakomt, blijft opname in de justitiële documentatie achterwege.

In 1987, het introductiejaar van de Haltbureaus, werden 1,2 duizend jongeren verwezen. Sindsdien is het aantal verwijzingen sterk gestegen. In 2001 werden 20 duizend jongeren naar een Haltbureau verwezen. Twee van de tien waren meisjes.

6.5 Verwijzingen naar een Haltbureau

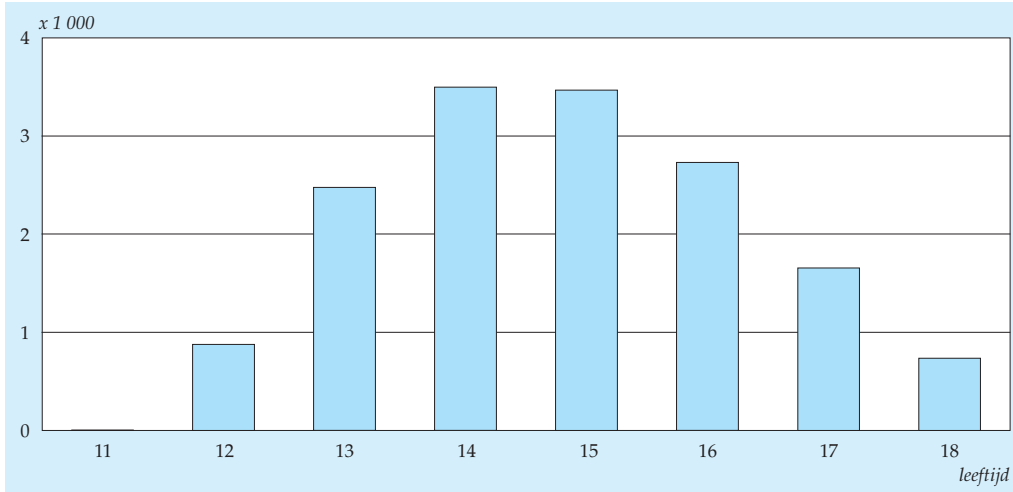

Bron: Halt Nederland.

Een Haltafdoening is geslaagd, wanneer een jongere de afspraken met het Haltbureau naar behoren is nagekomen. Het grootste deel van de Haltafdoeningen slaagt. Slechts 5 procent van de gestarte afdoeningen wordt voortijdig afgebroken. Sommige jongeren worden voor een tweede keer naar een Haltbureau verwezen: Haltrecidivisten. In 2001 was het aandeel Haltjongeren dat recidiveert 8 procent.

In principe komen alleen jonge daders tussen 12–17 jaar in aanmerking voor de alternatieve straffen via de Haltbureaus. Soms worden echter ook 11- en 18-jarigen verwezen. Bijvoorbeeld wanneer bij een groepsdelict een 18-jarige is betrokken en de overige leden van de groep wel tussen de 12–17 jaar zijn. Uit het oogpunt van rechtsgelijkheid kan een Haltverwijzing dan wenselijk zijn. De meeste geslaagde Haltafdoeningen betreffen 14- en 15-jarige daders.

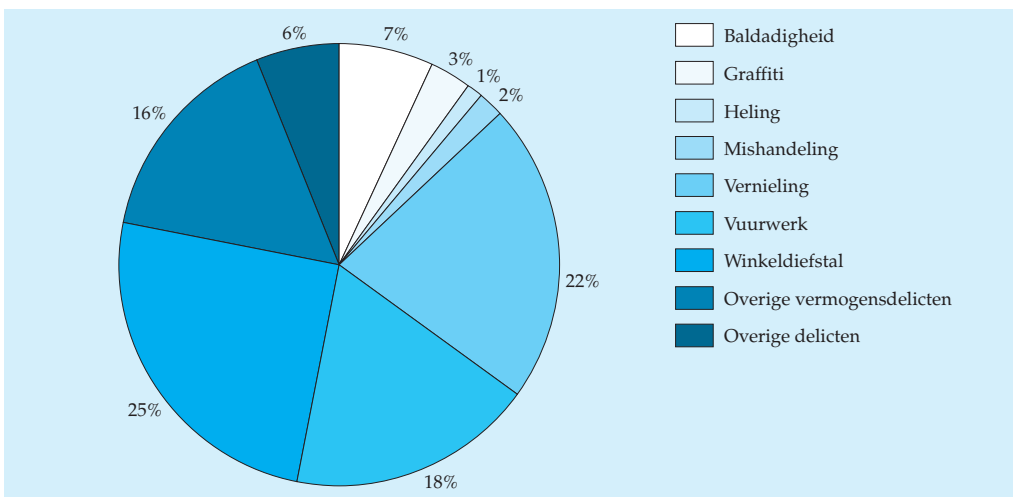
6.6 Geslaagde Haltafdoeningen, 2001

Bron: Halt Nederland.

Ruim vier van de tien geslaagde Haltafdoeningen zijn opgelegd voor het plegen van vermogensdelicten, zoals winkeldiefstal en heling. In bijna een kwart van de gevallen gaat het om vernieling en bij 18 procent om het voortijdig afsteken van vuurwerk.

6.7 Geslaagde Haltafdoeningen naar delict, 2001

Bron: Halt Nederland.

Stopverwijzingen

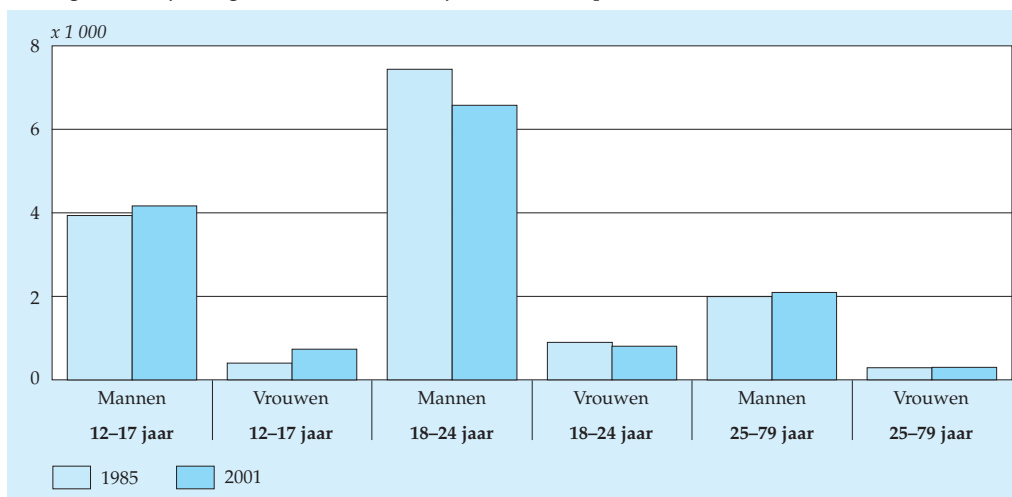
In 1999 is gestart met het zogeheten 'Stopexperiment'. Kinderen die jonger zijn dan 12 jaar en een klein delict hebben gepleegd, worden verwezen naar een Haltbureau. In 2001 vonden bijna 1,6 duizend Stopverwijzingen plaats. Het aandeel verwijzingen van kinderen jonger dan 12 jaar op het totaal aantal Haltverwijzingen is 8 procent. Het slagingspercentage van de Stopafdoeningen is laag. Slechts 9 procent van de gestarte afdoeningen is geslaagd.

6.3 Vervolg, berechting en bestraffing

Ingeschreven strafzaken

Jongeren die verdacht worden van ernstiger misdrijven en recidiverende daders worden vervolgd en voorgeleid aan de Officier van Justitie. In 2001 bedroeg het totaal aantal voor misdrijven ingeschreven rechtbankstrafzaken ruim 220 duizend. Hierbij gaat het 13 procent van de gevallen om minderjarige personen en in 23 procent van de gevallen om 18-24-jarigen. Sinds 1985 is het aandeel jongeren tussen de 12-17 jaar op het totaal aantal strafzaken toegenomen. Het aandeel jongeren in de leeftijd 18-24 jaar is daarentegen afgenomen.

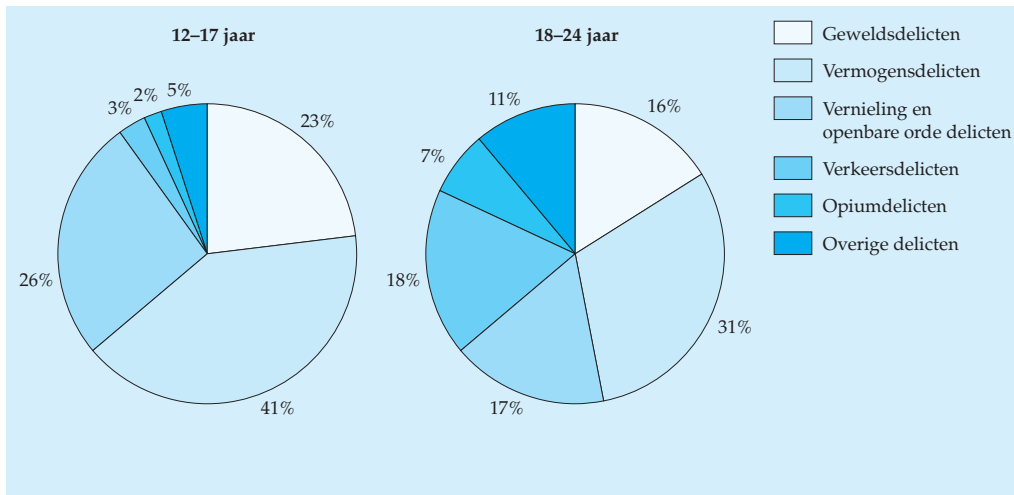
6.8 Wegens misdrijven ingeschreven verdachten bij de rechtbanken per 100 duizend inwoners

Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

Bij jongeren tot 25 jaar hebben de meeste strafzaken betrekking op vermogensdelicten. Strafzaken betreffende vernieling en misdrijven tegen de openbare orde komen bij 12-17-jarigen op de tweede plaats. Bij de 18-24-jarigen zijn dit strafzaken over verkeersdelicten.

6.9 Ingeschreven verdachten bij de rechtbank naar delict

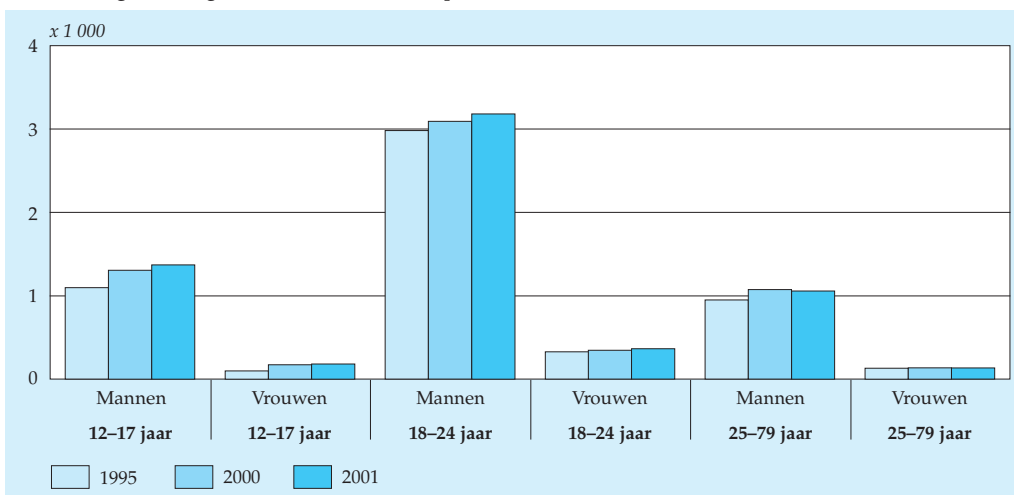

Bron: CBS – Rechtbankstrafzaken.

Schuldigverklaringen

In 2001 werden er 850 schuldigverklaringen afgelegd per 100 duizend inwoners. Het aantal minderjarigen dat door de rechter wordt schuldig bevonden, is ongeveer gelijk aan dat onder de gehele bevolking. Hier speelt mee dat een deel van de minderjarige overtreders een alternatieve straf krijgt via een Haltbureau en niet met justitie in aanraking komt. Het aantal schuldigverklaringen van 12-17-jarigen is de afgelopen jaren wel sterk gestegen.

6.10 Schuldigverklaringen in rechtbankstrafzaken per 100 duizend inwoners

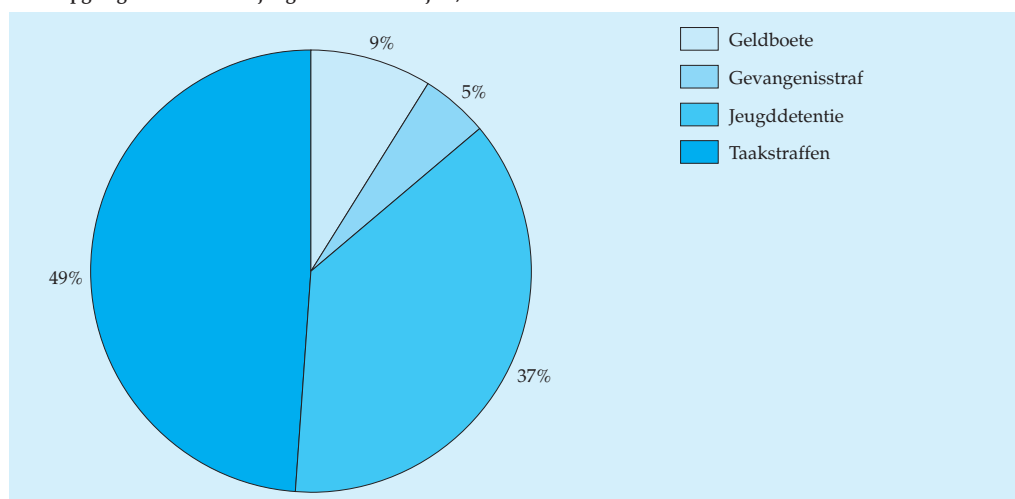
Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

Het aantal minderjarige meisjes dat in de rechtbank een schuldigverklaring aflegt, is met 80 procent het sterkst gestegen. Het aantal schuldigverklaringen onder de 18–24-jarigen is met 3,2 duizend per 100 duizend leeftijdgenoten ruim twee keer zo hoog als onder de gehele bevolking.

Straffen en maatregelen

De taakstraffen vormen bij minderjarigen al een aantal jaren de meest opgelegde sanctie. Ze vallen uiteen in leerstraffen (bijvoorbeeld het trainen van sociale vaardigheden) en werkstraffen (bijvoorbeeld in een spoelkeuken werken). Taakstraffen kunnen aan minderjarigen worden opgelegd door de Officier van Justitie en door de rechter. De rechter legde in 2001 ruim 11 duizend hoofdstraffen op aan minderjarigen, bijna de helft hiervan was een taakstraf. Vier van de tien veroordeelde minderjarigen kregen een vrijheidsstraf opgelegd.

6.11 Opgelegde straffen aan jongeren van 12–17 jaar, 2001

Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

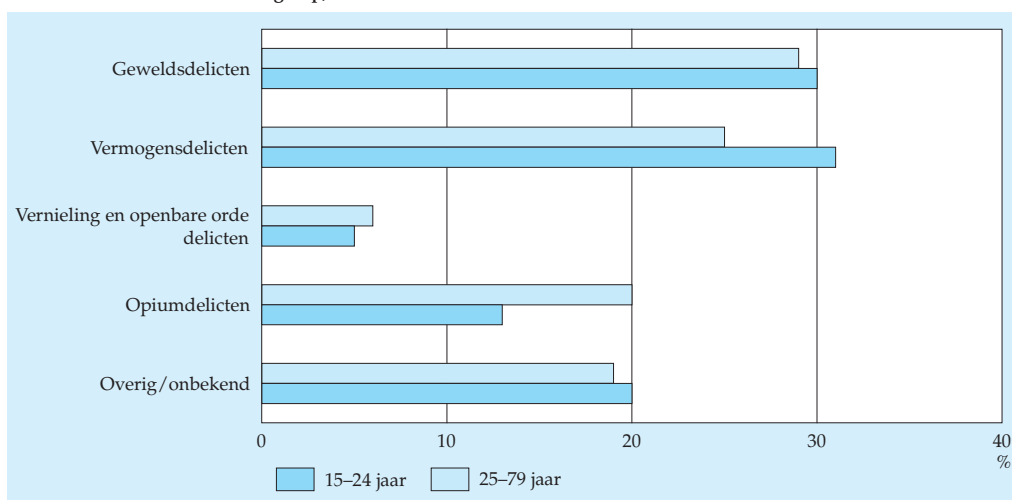
De vrijheidsstraffen van minderjarigen worden voor een groot deel uitgevoerd in de justitiële jeugdinrichtingen en voor een kleiner deel in overige penitentiaire inrichtingen. In bijzondere omstandigheden wordt het volwassenenstrafrecht toegepast op 16- en 17-jarigen en worden zij in gewone gevangenissen gedetineerd.

In Nederland zijn momenteel 24 jeugdinrichtingen met plaats voor 1,9 duizend minderjarige wetsovertreders. Afhankelijk van de uitspraak van de rechter wordt een minderjarige in een opvanginrichting of in een behandelinrichting opgenomen. Een opvanginrichting is een gesloten inrichting bedoeld voor het uitzitten van de jeugddetentie. In totaal zijn er 11 opvanginrichtingen, waarin ongeveer 45 procent van de gedetineerde jongeren verblijft. Daarnaast zijn er 13

(open) behandelinrichtingen waar jongeren worden geplaatst die de strafrechtelijke maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (PIJ) of de kinderschermingsmaatregel 'ondertoezichtstelling' (OTS) kregen opgelegd. Deze jongeren hebben veelal een ontwikkelingsachterstand of een ziekelijke afwijking.

In 2001 zaten ruim 12 duizend personen in de penitentiaire inrichtingen voor volwassenen. Ruim 20 procent van deze gedetineerden is jonger dan 25 jaar. Drie van de tien 15-24-jarige gedetineerden zitten voor vermogensdelicten en nog eens drie van de tien zitten voor geweldsmisdrijven. Gedetineerden vanaf 25 jaar zitten verhoudingsgewijs meer voor opiumdelicten.

6.12 Gedetineerden naar delictgroep, 2001

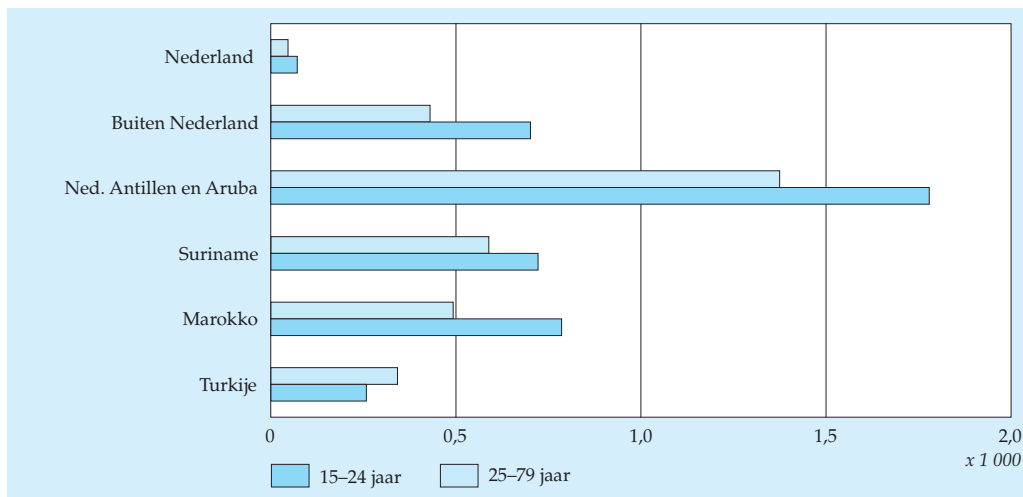
Bron: CBS - Gevangenisstatistiek.

Gedetineerden die in het buitenland zijn geboren

Er zijn grote verschillen naar het geboorteland van de gedetineerden. Het aantal gedetineerden dat in het buitenland is geboren, bedroeg in 2001 iets meer dan 6,8 duizend. Dat zijn 470 gedetineerden per 100 duizend inwoners van dezelfde bevolkingsgroep. Het aantal gedetineerden dat in Nederland is geboren, was 5,6 duizend, wat overeenkomt met 51 gedetineerden per 100 duizend autochtone inwoners.

In de leeftijdscategorie 15-24 jaar zitten 72 in Nederland geboren jongeren per 100 duizend inwoners in de gevangenis. Bij de in het buitenland geboren 15-24-jarigen zijn dat 702 jongeren per 100 duizend inwoners. Bij personen geboren op de Nederlandse Antillen en Aruba liggen deze aantallen nog hoger: bijna 1 700 per 100 duizend. Op afstand volgen de jongeren met Marokko, Suriname en Turkije als geboorteland.

6.13 Gedetineerden naar geboorteland per 100 duizend inwoners, 2001

Bron: CBS - Gevangenisstatistiek.

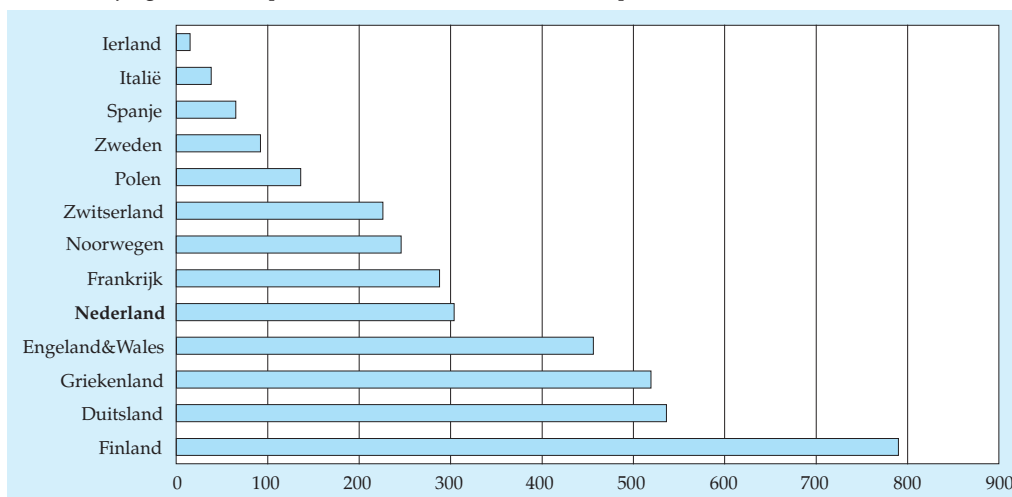
6.4 Jongeren en criminaliteit in Europees perspectief

In diverse Europese landen bestaan verschillen in de strafwet en in de strafrechtspleging. Zo verschilt bijvoorbeeld de ondergrens van strafrechtelijke vervolgbaarheid per land. In Nederland is deze grens 12 jaar. Hoger ligt de grens in Duitsland (14 jaar) en België (16 jaar). In Engeland en Schotland ligt de ondergrens veel lager met respectievelijk 10 en 8 jaar. De omschrijvingen van delicten verschillen ook per land.

In het algemeen is in de verschillende Europese landen sinds midden jaren tachtig de geweldscriminaliteit onder jeugdigen snel toegenomen. Sinds de jaren negentig zijn in Europa ook meer jonge verdachten geregistreerd voor diefstal en vernieling.

In Finland is het aantal verdachten van jeugdcriminaliteit het grootst. Met 790 minderjarige verdachten per 100 duizend inwoners in 1999 laat Finland de andere Europese landen ver achter zich. Op afstand volgen Duitsland en Griekenland met respectievelijk 536 en 519 minderjarige verdachten per 100 duizend inwoners.

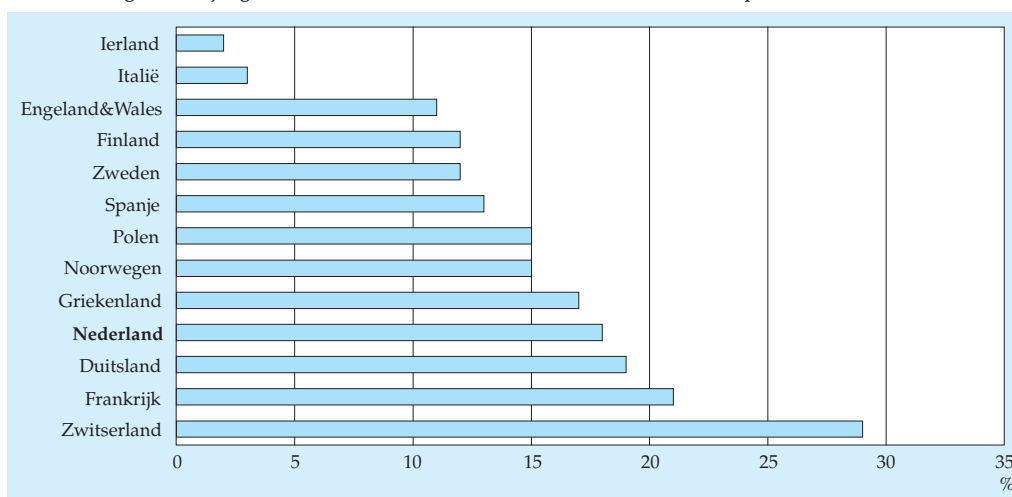
6.14 Minderjarige verdachten per 100 duizend inwoners in enkele Europese landen, 1999

Bron: European Source Book.

Het aandeel minderjarige verdachten ten opzichte van het totaal aantal verdachten verschilt ook per land. In Zwitserland is in 1999 bijna 30 procent van het totaal aantal verdachten minderjarig. In Italië en Ierland is dit aandeel klein met respectievelijk 3 en 2 procent. In Nederland is 18 procent van het totaal aantal verdachten minderjarig.

6.15 Percentage minderjarige verdachten t.o.v. totaal aantal verdachten in enkele Europese landen, 1999

Bron: European Source Book.

Tabellen

Jongeren en het gezin

Tabel 1.1
Bevolking

	Totale bevolking	w.v.							Jongeren in percentage van de totale bevolking				
		0-24 jaar	w.v.				25 jaar en ouder	0-24 jaar	w.v.				
			0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar			0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	<i>x 1 000</i>							<i>%</i>					
1950	10 027	4 539	997	1 452	963	1 127	5 489	45	10	14	10	11	
1955	10 680	4 794	888	1 784	1 012	1 110	5 886	45	8	17	9	10	
1960	11 417	5 131	927	1 792	1 271	1 140	6 286	45	8	16	11	10	
1965	12 212	5 534	977	1 824	1 378	1 355	6 678	45	8	15	11	11	
1970	12 958	5 824	949	1 920	1 348	1 607	7 134	45	7	15	10	12	
1975	13 599	5 770	818	1 939	1 433	1 580	7 829	42	6	14	11	12	
1980	14 091	5 623	702	1 751	1 486	1 684	8 468	40	5	12	11	12	
1985	14 454	5 352	693	1 461	1 435	1 764	9 102	37	5	10	10	12	
1990	14 893	5 086	747	1 425	1 162	1 752	9 807	34	5	10	8	12	
1995	15 424	4 905	789	1 501	1 095	1 520	10 519	32	5	10	7	10	
2000	15 864	4 829	790	1 583	1 119	1 337	11 035	30	5	10	7	8	
2001	15 987	4 871	807	1 589	1 136	1 338	11 116	30	5	10	7	8	
2002	16 105	4 911	819	1 593	1 158	1 341	11 194	30	5	10	7	8	

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Tabel 1.2
Bevolking naar herkomst, 1 januari 2002

	0-24 jaar	w.v.				25 jaar en ouder
		0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	<i>x 1 000</i>					
Autochtonen	3 811	633	1 246	905	1 027	9 329
Westerse allochtonen	345	51	103	80	111	1 062
Eerste generatie	89	6	24	21	39	486
Tweede generatie	255	45	79	58	72	576
Niet-westerse allochtonen	756	134	245	173	204	803
Eerste generatie	224	7	42	62	114	748
Turkije	29	1	3	7	18	156
Marokko	33	0	3	8	22	126
Suriname	23	0	3	7	13	163
Ned. Antillen/Aruba	10	1	6	1	2	55
Overig niet-westers	129	5	27	39	59	248
Tweede generatie	532	128	203	111	90	54
Turken	135	28	54	29	25	9
Marokkanen	120	29	47	26	19	5
Surinamers	109	19	38	28	24	20
Ned. Antillen/Aruba	23	8	13	1	1	8
Overig niet-westers	145	44	51	27	21	12

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Tabel 1.3
Jongeren van 0–24 jaar naar provincie, gemeentegrootte en herkomst, 1 januari 2002

	Totaal	Autochtonen	Westerse allochtonen	Niet-westerse allochtonen	w.v.			
					Turkije	Marokko	Suriname	Ned. Antillen/Aruba
<i>x 1 000</i>								
Aantal 0–24-jarigen	4 911	3 811	344	756	165	153	132	62
Provincie								
Groningen	176	150	11	15	2	1	3	2
Friesland	200	179	9	12	1	1	1	1
Drenthe	141	126	7	8	1	1	1	1
Overijssel	352	298	18	35	16	2	2	2
Flevoland	124	91	9	24	2	4	8	3
Gelderland	604	513	34	57	17	9	5	4
Utrecht	352	272	24	57	11	20	7	3
Noord-Holland	741	505	63	174	33	41	39	10
Zuid-Holland	1 062	727	79	256	54	48	56	26
Zeeland	111	92	11	8	2	1	1	1
Noord-Brabant	725	595	47	82	22	18	8	7
Limburg	322	262	33	27	5	8	1	0
Gemeentegrootte								
Minder dan 10 duizend inwoners	190	171	11	7	1	1	1	1
10 tot 20 duizend inwoners	779	698	42	38	5	6	4	3
20 tot 50 duizend inwoners	1 641	1 413	97	131	30	22	15	9
50 tot 100 duizend inwoners	786	594	66	127	30	24	17	12
100 duizend of meer inwonder	1 515	935	127	453	99	100	95	37
<i>%</i>								
Totaal 0–24-jarigen	100	78	7	15	3	3	3	1
Provincie								
Groningen	100	85	6	9	1	0	2	1
Friesland	100	89	5	6	0	1	1	1
Drenthe	100	89	5	6	1	0	1	0
Overijssel	100	85	5	10	4	1	1	1
Flevoland	100	74	7	19	2	3	7	2
Gelderland	100	85	6	9	3	2	1	1
Utrecht	100	77	7	16	3	6	2	1
Noord-Holland	100	68	8	24	4	6	5	1
Zuid-Holland	100	69	7	24	5	5	5	2
Zeeland	100	83	9	8	1	1	1	1
Noord-Brabant	100	82	7	11	3	2	1	1
Limburg	100	81	10	8	2	2	0	1
Gemeentegrootte								
Minder dan 10 duizend inwoners	100	90	6	4	0	0	0	0
10 tot 20 duizend inwoners	100	90	6	5	1	1	1	0
20 tot 50 duizend inwoners	100	86	6	8	2	1	1	1
50 tot 100 duizend inwoners	100	76	8	16	4	2	3	1
100 duizend of meer inwoners	100	62	8	30	7	6	7	2

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Tabel 1.4
Bevolking naar huishoudenspositie, 1 januari 2002

	Totaal	Thuis- wonend kind	Alleen- staande	Samenwonende personen					Ouder in een- ouder- huis- houden	Overig lid- houden	In institu- tioneel huis- houden
				Totaal aantal wonen- den	Partner in niet- gehuwd paar zonder kin- deren	Partner in echt- paar zonder kin- deren	Partner in niet- gehuwd paar met kin- deren	Partner in echt- paar met kind- deren			
<i>x 1 000</i>											
Totaal											
0- 3 jaar	819	812	0	0	0	0	0	0	0	6	1
4-11 jaar	1 593	1 582	0	0	0	0	0	0	0	9	3
12-17 jaar	1 158	1 127	11	3	2	0	0	0	0	10	8
18-24 jaar	1 341	787	244	242	163	35	15	28	12	46	9
25 jaar en ouder	11 194	308	2 100	8 012	830	3 035	380	3 767	398	186	190
Totaal	16 105	4 615	2 354	8 257	996	3 070	395	3 796	411	257	211
Mannen											
0- 3 jaar	419	416	0	0	0	0	0	0	0	3	0
4-11 jaar	815	809	0	0	0	0	0	0	0	5	2
12-17 jaar	592	575	6	1	1	0	0	0	0	5	5
18-24 jaar	680	456	120	74	55	9	4	6	0	24	6
25 jaar en ouder	5 465	230	947	4 061	451	1 528	191	1 891	64	97	64
Totaal	7 972	2 487	1 074	4 136	508	1 536	195	1 897	65	134	77
Vrouwen											
0- 3 jaar	400	396	0	0	0	0	0	0	0	3	0
4-11 jaar	778	773	0	0	0	0	0	0	0	4	1
12-17 jaar	565	551	5	1	1	0	0	0	0	5	3
18-24 jaar	661	331	124	168	108	26	11	23	12	22	4
25 jaar en ouder	5 730	78	1 152	3 951	379	1 507	189	1 876	334	88	126
Totaal	8 133	2 128	1 280	4 121	488	1 534	200	1 899	346	123	134

Bron: CBS - Bevolkingsstatistieken.

Tabel 1.5
Bevolking in particuliere huishoudens naar hoogte van het inkomen ¹⁾

	Totaal	w.v.			Aandeel huishoudens met laag inkomen	
		Niet naar hoogte van inkomen ingedeeld ²⁾	Laag inkomen		Totaal	w.o. langdurig ³⁾
			Totaal	w.o. langdurig ³⁾		
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>	
Jonger dan 18 jaar						
1991	3 303	91	505	.	15,7	.
1992	3 302	92	506	177	15,8	5,5
1993	3 322	105	527	181	16,4	5,6
1994	3 336	87	561	191	17,3	5,9
1995	3 357	89	549	204	16,8	6,2
1996	3 374	98	542	211	16,6	6,4
1997	3 393	84	529	202	16,0	6,1
1998	3 426	82	495	185	14,8	5,5
1999	3 426	92	474	169	14,2	5,1
2000	3 489	95	436	149	12,8	4,4
18-24 jaar						
1991	1 641	239	140	.	10,0	.
1992	1 608	250	131	23	9,7	1,7
1993	1 550	255	135	26	10,4	2,0
1994	1 477	238	139	27	11,2	2,2
1995	1 412	232	121	26	10,3	2,2
1996	1 362	227	120	25	10,5	2,2
1997	1 326	210	123	20	11,0	1,8
1998	1 303	218	102	16	9,4	1,5
1999	1 311	227	90	13	8,3	1,2
2000	1 307	223	84	12	7,7	1,1
25 jaar en ouder						
1991	9 816	265	1 113	.	11,7	.
1992	9 953	271	1 118	497	11,6	5,1
1993	10 086	283	1 161	502	11,8	5,1
1994	10 203	281	1 230	518	12,4	5,2
1995	10 356	278	1 190	525	11,8	5,2
1996	10 470	276	1 212	529	11,9	5,2
1997	10 584	238	1 166	533	11,3	5,1
1998	10 688	222	1 067	479	10,2	4,6
1999	10 747	265	1 039	449	9,9	4,3
2000	10 858	265	962	410	9,1	3,9
Totaal						
1991	14 760	595	1 758	.	12,4	.
1992	14 862	613	1 756	697	12,3	4,9
1993	14 958	643	1 823	709	12,7	5,0
1994	15 016	606	1 930	736	13,4	5,1
1995	15 125	599	1 860	756	12,8	5,2
1996	15 206	601	1 874	765	12,8	5,2
1997	15 303	532	1 817	754	12,3	5,1
1998	15 417	521	1 663	680	11,2	4,6
1999	15 485	583	1 603	632	10,8	4,2
2000	15 654	583	1 481	571	9,8	3,8

¹⁾ Inkomen is gedefinieerd als het besteedbaar huishoudeninkomen exclusief huursubsidie. Het inkomen is uitgedrukt in koopkracht van een alleenstaande in prijzen van 1990.

²⁾ Huishoudens waarvan het hoofd (en partner) studiefinanciering ontvangt of niet het gehele jaar inkomen heeft.

³⁾ Huishoudens met ook in de drie voorafgaande jaren een laag inkomen.

Bron: CBS - Inkomenspanelonderzoek.

Tabel 1.6
Arbeidsdeelname van paren

	Eenheid	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Met minderjarige kinderen	<i>x 1 000</i>	1 604	1 606	1 616	1 616	1 618	1 615	1 626	1 638	1 658	1 667
Fulltime-fulltime	%	5	5	5	5	5	5	6	6	6	7
Fulltime-parttime	%	26	28	28	30	31	34	37	39	41	43
Parttime-parttime	%	2	2	2	3	3	3	4	4	5	4
Fulltime	%	57	54	53	51	50	48	45	43	40	38
Parttime	%	4	4	4	4	4	4	3	3	3	4
Geen werkenden	%	7	7	7	7	6	5	5	4	5	4
Zonder minderjarige kinderen	<i>x 1 000</i>	1 753	1 785	1 814	1 826	1 840	1 846	1 874	1 878	1 858	1 849
Fulltime-fulltime	%	23	22	21	21	22	23	23	24	23	23
Fulltime-parttime	%	21	21	21	23	23	24	25	25	27	26
Parttime-parttime	%	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
Fulltime	%	29	28	28	27	27	26	26	25	25	25
Parttime	%	6	6	7	7	7	7	6	7	7	7
Geen werkenden	%	20	21	21	20	19	18	17	16	16	15

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 1.7
Kinderen van 0–12 jaar die gebruik maken van kinderopvang, 2001

	Peuter- speel- zaal	Kinder- dag- verblijf	Gast- ouder	Buiten- schoolse opvang	Over- blijven	Oppas elders	Oppas thuis	Een of meer vormen van opvang	Totaal aantal kinderen van 0–12 jaar
<i>x 1 000</i>									
Totaal	217	201	74	123	579	602	484	1 544	2 712
Leeftijd kind									
0– 1 jaar		99	18			136	95	264	436
2– 3 jaar	217	94	21			141	95	365	453
4– 6 jaar		8	17	64	205	139	127	363	613
7– 9 jaar			13	46	227	116	110	334	619
10–12 jaar			5	12	146	70	56	217	592
<i>%</i>									
Dagen per week kinderopvang									
1 dag per week	12	12	32	22	25	50	58		
2 dagen per week	72	46	36	43	23	31	27		
3 of meer dagen per week	16	41	33	36	52	20	16		
Uren per week kinderopvang									
1– 8 uren per week	87	12	40	72	99	66	71	54	
9–16 uren per week	11	35	31	24	0	21	19	22	
17 of meer uren per week	3	54	29	4	0	12	10	24	
Redenen van gebruik kinderopvang									
Werk	50	93	95	89	68	85	82		
Goed voor het kind	51	25	10	11	10	13	12		
Studie	3	4	5	7	4	4	5		
Tijd voor andere dingen	13	9	5	6	9	13	18		
Andere redenen	5	3	1	5	19	5	6		

Bron: CBS - POLS.

Tabel 1.8
Ouderschapsverlof

	Eenheid	Totaal ²⁾	w.v.		Openbaar bestuur, onderwijs, gezondheids- en welzijnszorg			Overige bedrijfstakken		
			Vrou- wen	Man- nen	Totaal	Vrou- wen	Man- nen	Totaal	Vrou- wen	Man- nen
Werknemers die recht hebben op ouderschapsverlof ¹⁾	<i>x 1 000</i>									
2000		229	94	134	64	43	20	163	50	112
2001		225	93	132	62	42	20	161	50	111
Werknemers die ouderschaps- verlof hebben opgenomen	<i>x 1 000</i>									
2000		55	39	15	29	22	7	26	18	8
2001		55	39	16	33	25	8	22	14	8
Aandeel werknemers die ouder- schapsverlof hebben opgenomen	%									
2000		24	42	11	45	50	34	16	35	7
2001		25	42	12	54	59	42	14	28	7
Gemiddelde duur ouderschapsverlof	<i>maanden</i>									
2000		8	7	9	8	8	11	7	7	8
2001		9	8	11	9	8	11	9	8	10
Gemiddeld aantal uren ouder- schapsverlof per week	<i>uren</i>									
2000		13	14	9	1	12	8	14	16	10
2001		12	13	8	1	12	8	13	16	8
Gemiddelde arbeidsduur verlofgangers per week (incl. verlofuren)	<i>uren</i>									
2000		29	26	36	27	25	35	30	27	37
2001		29	26	36	28	26	36	30	26	37

¹⁾ Werknemers van 15-64 jaar met werk van 12 uur of meer per week en kind(eren) van 0-8 jaar.

²⁾ Inclusief bedrijfstak onbekend.

Bron: CBS - Enquête Beroepsbevolking.

Tabel 1.9
Opvoedingsklimaat van inwonende 12-18-jarigen, 2001

	Altijd	Soms	Nooit
	%		
Mag je naar alle tv-programma's kijken?	56	38	6
Mag je zo laat thuis komen als je wilt?	13	32	54
Mag je thuis muziek hard aan zetten?	16	59	26
Mag je zelf je dagindeling bepalen?	56	38	6
Bemoeien je ouders zich met je huiswerk?	22	54	24
Ben je vrij in de besteding van je zakgeld en/of zelfverdiende geld?	76	21	4
Mag je zonder ouders of andere volwassenen op vakantie?	31	16	53
	% ja		
Zakgeld ¹⁾			
Vind je dat je genoeg zakgeld krijgt?	80		
Indien te weinig zakgeld, omdat ouders niet meer geld hebben	9		
Indien te weinig zakgeld, omdat ouders niet meer willen geven	91		

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-14 jaar.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 1.10
Opvoedingsklimaat van inwonende 12-29-jarigen, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25-29 jaar
		12-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Heeft vaste vriend/vriendin ¹⁾	40	30	47	47
w.v.				
Mag vriend/vriendin op eigen slaapkamer laten slapen ¹⁾	78	67	83	84
Mag softdrugs gebruiken	12	5	22	34
Krijgt of kreeg wel eens lichamelijke straf van ouders				
Altijd	0	1	0	0
Soms	20	25	14	13
Nooit	79	74	85	87
Heeft wel eens problemen met ouders over:				
Het belang van school, studeren en huiswerk maken	37	40	32	13
Omgaan met geld, zakgeld en sparen	32	30	34	21
Meehelpen in de huishouding	48	51	42	24
Politiek en/of godsdienstige onderwerpen	11	10	14	23
Verkering met vriend of vriendin	15	14	17	9
Tijdstip 's avonds thuiskomen	36	47	22	11
Gebruik alcohol en roken	23	23	23	15
Tevredenheid over de manier van opvoeding (inwonenden)				
Ja	84	83	84	77
Gaat wel	15	15	14	20
Nee	2	2	1	2
Tevredenheid over de manier van opvoeding (zelfstandig wonenden)				
Ja	82	.	82	81
Gaat wel	15	.	15	14
Nee	3	.	3	5

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15-29 jaar.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 1.11
Toekomstverwachtingen en taakverdeling in het gezin, 2001

	15-24 jaar	w.v.		25-29 jaar
		15-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Mannen zouden de helft van het huishoudelijk werk moeten doen				
Helemaal/grotendeels mee eens	59	57	60	65
Niet eens/oneens	24	24	23	18
Helemaal/niet mee eens	17	18	16	16
Mannen zouden minder moeten gaan werken na de geboorte van kinderen				
Helemaal/grotendeels mee eens	39	37	40	43
Niet eens/oneens	27	27	26	26
Helemaal/niet mee eens	34	34	33	29
Mannen zouden zich dagelijks met alle onderdelen van de opvoeding moeten bezighouden				
Helemaal/grotendeels mee eens	66	58	69	74
Niet eens/oneens	18	23	16	13
Helemaal/niet mee eens	16	18	15	12
Een man zou zijn eigen wensen in zijn werk moeten aanpassen aan de carrière van zijn vrouw				
Helemaal/grotendeels mee eens	38	39	37	35
Niet eens/oneens	31	29	32	33
Helemaal/niet mee eens	30	29	30	32
Het gezinsleven lijkt er niet onder als de vrouw werkt en de man zorgt voor het huishouden en de kinderen				
Helemaal/grotendeels mee eens	71	69	72	74
Niet eens/oneens	13	14	12	10
Helemaal/niet mee eens	15	16	14	15
Een man zou zijn werk niet moeten aanpassen vanwege de kinderen				
Helemaal/grotendeels mee eens	14	15	14	14
Niet eens/oneens	23	21	24	22
Helemaal/niet mee eens	62	64	61	62

Bron: CBS - POLS.

Gezondheid en welzijn

Tabel 2.1
Gezondheidstoestand, 2001

	0-24 jaar	w.v.				25 jaar en ouder
		0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
%						
Ervaren gezondheid						
Gezondheid zeer goed	35	42	42	29	28	21
Gezondheid goed	57	51	51	63	62	55
Gezondheid minder dan goed	8	7	7	8	10	24
Langdurige aandoeningen						
Suikerziekte totaal	0	0	1	0	0	4
Suikerziekte type 1	0	0	1	0	0	1
Suikerziekte type 2	0	0	0	0	0	3
Ooit beroerte, hersenbloeding of herseninfarct gehad	0	0	0	1	0	2
Afgelopen jaar beroerte, hersenbloeding of herseninfarct gehad	0	0	0	0	0	0
Ooit hartinfarct gehad	0	0	0	0	0	3
Afgelopen jaar hartinfarct gehad	0	0	0	0	0	0
Andere ernstige hartaandoening (zoals hartfalen of angina pectoris)	0	0	0	0	0	2
Ooit kanker gehad	0	0	0	0	0	5
Afgelopen jaar kanker gehad	0	0	0	0	0	1
Migraine of regelmatig ernstige hoofdpijn	8	0	4	15	16	17
Hoge bloeddruk	0	0	0	1	2	13
Vernauwing van de bloedvaten in de buik of de benen (geen spataderen)	0	0	0	0	0	2
Astma, chronische bronchitis, longemfyseem of CARA	9	12	11	9	5	6
Psoriasis	0	0	0	1	0	2
Chronisch eczeem	6	9	6	4	4	4
Duizeligheid met vallen	1	0	0	4	2	3
Ernstige of hardnekkige darmstoornissen	1	2	1	1	2	3
Onvrijwillig urineverlies (incontinentie)	0	0	0	1	1	5
Ernstige of hardnekkige aandoening van de rug (inclusief hernia)	2	0	0	2	6	11
Gewrichtsslijtage (artrose, slijtagereuma van heupen en knieën)	1	0	0	1	2	12
Chronische gewrichtsontsteking	0	0	0	0	1	5
Ernstige of hardnekkige aandoening van de nek of schouder	2	0	0	1	6	11
Ernstige of hardnekkige aandoening van de elleboog, pols of hand	1	0	0	1	4	8
Overige langdurige aandoeningen	4	2	5	3	7	10
Activiteitenbeperking en beddagen						
Personen met tijdelijke activiteitenbeperking	16	9	13	20	22	18
<i>dagen</i>						
Aantal dagen activiteitenbeperking	23	11	14	31	33	44

Tabel 2.1 (slot)
Gezondheidstoestand, 2001

	0-24 jaar w.v.				25 jaar en ouder
	0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	%				
Bedlegerige personen	5	2	4	5	7
	dagen				
Aantal dagen bedlegerig	3	1	2	3	5
	%				
Beperkingen in horen, zien en beweeglijkheid ¹⁾					
Een of meer beperkingen	2		3	2	13
Hoorproblemen	1		1	0	3
Gezichtsproblemen	1		1	1	4
Mobiliteitsproblemen	1		2	1	9
Infectieziekten ¹⁾					
Afgelopen 2 maanden verkoudheid, griep, keelontsteking, voorhoofdsholteontsteking	55		51	59	38
Afgelopen 2 maanden acute bronchitis of longontsteking	1		2	1	2
Afgelopen 2 maanden oorontsteking	3		5	2	3
Afgelopen 2 maanden infectie nier, blaas, urineweg	2		1	3	3
Afgelopen 2 maanden diarree	13		9	17	11
Afgelopen 2 maanden braken	5		5	6	3
Afgelopen 2 maanden maagzweer	1		1	1	1
Psychische stoornis ¹⁾					
Ooit depressief geweest	18		11	24	28
Afgelopen 12 maanden depressief geweest	11		8	13	11
Ooit angstig of bezorgd geweest	16		11	20	31
Afgelopen 12 maanden angstig of bezorgd geweest	10		7	13	15
Ooit depressief of angstig/bezorgd geweest	24		17	31	40
Afgelopen 12 maanden depressief of angstig/ bezorgd geweest	15		11	19	18
Malaiseklachten ²⁾					
Hoofdpijn	34	22	42	41	33
Moeheid	37	23	43	51	44
Slapeloosheid	14	9	14	19	23
Rugpijn	16	3	19	30	31
Pijn in spieren of gewrichten	25	13	31	35	40
Een of meer malaiseklachten	61	42	70	77	73

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 4 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 2.2
Welzijn, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
Geluk en tevredenheid met het leven dat men leidt	%			
<i>Geluk</i>				
Erg gelukkig	26	24	27	20
Gelukkig	67	69	66	69
Niet gelukkig, niet ongelukkig	6	6	6	8
Niet zo gelukkig	1	1	2	3
Ongelukkig	0	0	0	1
<i>Tevreden met leven dat men leidt</i>				
Buitengewoon tevreden	10	11	10	8
Zeer tevreden	40	41	39	33
Tevreden	42	43	42	48
Tamelijk tevreden	6	4	7	8
Niet zo tevreden	2	1	2	3
<i>Gevoelens van eenzaamheid ¹⁾</i>				
Heb mensen met wie ik goed kan praten	96	93	97	92
Voel me van andere mensen geïsoleerd	2	3	2	3
Heb mensen bij wie ik terecht kan	98	97	98	94
Heb mensen die mij echt begrijpen	89	88	89	88
Maak deel uit van een groep vrienden	90	93	88	68
Sociale contacten oppervlakkig	9	11	8	19
Tevredenheid met vrienden- en kennissenkring				
<i>Tevreden met vrienden en kennissen ¹⁾</i>				
Buitengewoon tevreden	23	27	22	10
Zeer tevreden	47	52	45	35
Tevreden	26	18	29	45
Tamelijk tevreden	4	3	4	7
Niet zo tevreden	0	0	0	2
<i>Met familieleden</i>				
Een keer per week of vaker	74	72	76	86
Twee keer per maand of minder	24	26	22	12
Zelden of nooit	2	1	2	1
<i>Met burens ¹⁾</i>				
Een keer per week of vaker	56	57	55	69
Twee keer per twee weken of minder	32	30	33	24
Zelden of nooit	12	13	12	7
<i>Met vrienden, kennissen</i>				
Een keer per week of vaker	97	99	96	76
Twee keer per maand of minder	3	1	4	22
Zelden of nooit	0	0	0	2

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 2.3
Zorggebruik, 2001

	0-24 jaar	w.v.				25 jaar en ouder
		0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
Contact met zorgverleners	%					
Percentage personen met contact in het afgelopen jaar met:						
Huisarts	71	81	66	70	73	78
Specialist	30	30	29	31	30	41
Tandarts	85	33	95	96	92	75
Fysiotherapeut	8	4	4	8	16	21
Alternatieve genezer, exclusief huisarts	5	6	4	4	6	8
Riagg bezoek in afgelopen jaar ¹⁾	2		1	2	2	2
Opgenomen in ziekenhuis afgelopen jaar	3	6	2	3	3	6
Medicijngebruik						
Gebruik voorgeschreven medicijnen afgelopen 14 dagen	18	20	14	20	20	43
Gebruik niet voorgeschreven medicijnen afgelopen 14 dagen	35	29	29	37	42	36

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 4 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 2.4
Leefstijl, 2001

	Eenheid	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
			12-17 jaar	18-24 jaar	
Lengte, gewicht en quetelet-index (QI) ¹⁾					
Lengte	cm	.	.	178	174
Gewicht	kg	.	.	71	76
QI percentage < 18,5	%	.	.	4	1
QI percentage 18,5 – 25	%	.	.	76	52
QI percentage ≥ 25	%	.	.	19	47
QI percentage ≥ 30	%	.	.	2	10
Lichamelijke activiteit					
	uren: min.				
Woon-werkverkeer		2:04	2:29	1.41	0:40
Zwaar of licht werk		16:47	13:13	20:01	15:19
Huishoudelijk werk		4.13	2.06	6:07	12:44
Wandelen, fietsen, tuinieren, klussen		3.52	4:08	3.38	7:29
Sport		4.19	5.32	3.14	1.44
Totaal activiteiten per week		31:15	27:28	34:40	37:57
Roken					
	%				
Percentage rokers		30	16	42	34
Zware rokers onder de rokers		20	11	23	31
Zware rokers in de bevolking		6	2	10	11
Gemiddeld aantal sigaretten per roker per dag		10	7	11	13
Rokers: aantal jaren dat de roker sigaretten rookt	jaren	5	2	6	27
Gebruik alcohol					
	%				
Percentage personen dat nooit drinkt		28	45	12	16
Percentage personen dat alcohol drinkt		72	55	88	84
Percentage personen dat minstens een dag in de week 6 of meer glazen alcohol drinkt		18	7	29	13
Percentage personen dat gemiddeld 3 of meer glazen per dag drinkt		11	3	19	11
Mening over gezond gedrag ²⁾					
	%				
Vindt dat hij/zij best wat meer beweging kan gebruiken		54	43	63	63
Vindt dat hij/zij teveel rookt (alleen rokers)		64	53	67	65
Vindt dat hij/zij vaak te laat naar bed gaat		47	42	51	44
Vindt dat hij/zij te snel naar een aspirientje grijpt		6	6	6	8
Vindt dat hij/zij gezonder zou moeten eten		44	41	47	46
Vindt dat hij/zij teveel alcohol drinkt (alleen alcoholgebruikers)		8	5	9	8
Soort drugs die respondent ooit heeft gebruikt ²⁾					
	%				
Marihuana of hasj		24	11	36	31
Cocaïne		4	1	7	5
Amfetaminen		3	1	5	4
XTC		8	2	13	8
Heroïne		0	0	0	0
Geestverruimende paddestoelen		6	1	10	4

Tabel 2.4 (slot)
Leefstijl, 2001

	Eenheid	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
			12-17 jaar	18-24 jaar	
Seksualiteit en veilig vrijen ²⁾	%				
Is wel eens met iemand naar bed geweest		51	17	80	95
Gemiddelde leeftijd eerste keer geslachts- gemeenschap ³⁾		17	15	17	18
Heeft bij de eerste keer geslachtsgemeenschap voorbehoedsmiddelen gebruikt ³⁾		83	88	82	72
Heeft laatste half jaar geslachtsgemeenschap gehad ⁴⁾		81	76	82	81
Vindt dat hij/zij veilig genoeg vrijt		77	64	82	86
Anticonceptiepil ⁵⁾	%				
Gebruik anticonceptiepil		69	55	74	36

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 20 jaar en ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-29 jaar.

³⁾ Gepercenteerd over degenen die al eens geslachtsgemeenschap hebben gehad.

⁴⁾ Exclusief gehuwden en samenwonenden en degenen die nog nooit geslachtsgemeenschap hebben gehad.

⁵⁾ Vrouwen van 16-49 jaar.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 2.5
Sterfte

	1990		1995		2000	
	absoluut	per 100 000 van de bevolking	absoluut	per 100 000 van de bevolking	absoluut	per 100 000 van de bevolking
Mannen	66 628	902	68 235	893	68 773	873
0- 3 jaar	957	248	739	184	687	168
4-11 jaar	166	23	146	19	120	15
12-17 jaar	223	38	208	37	159	28
18-24 jaar	570	64	491	65	479	71
0-24 jaar	1 916	74	1 584	64	1 445	58
25 jaar en ouder	64 712	1 348	66 651	1 293	67 328	1 246
Vrouwen	62 196	822	67 440	863	71 754	892
0- 3 jaar	715	194	527	138	559	143
4-11 jaar	106	15	91	12	88	11
12-17 jaar	135	24	110	21	104	19
18-24 jaar	251	29	215	29	185	28
0-24 jaar	1 207	49	943	39	936	39
25 jaar en ouder	60 989	1 200	66 497	1 226	70 818	1 248
Totaal	128 824		135 675		140 527	

Bron: CBS - Doodsoorzakenstatistiek.

Tabel 2.6
Doodsoorzaken

	1990		1995		2000	
	0-24 jaar	25 jaar en ouder	0-24 jaar	25 jaar en ouder	0-24 jaar	25 jaar en ouder
<i>per 100 000 van de bevolking</i>						
Mannen	74	1 348	64	1 293	58	1 246
Aangeboren aandoeningen	12	2	10	2	9	2
Aandoeningen rond de geboorte	14		12		12	
Verkeersongevallen	12	13	10	12	10	10
Zelfdoding	4	17	4	17	4	17
Kwaadaardige nieuwvormingen	5	411	5	394	4	381
Hart- en vaatziekten	2	538	1	494	2	437
Overige doodsoorzaken	25	367	20	373	17	400
Vrouwen	49	1 200	39	1 226	39	1 248
Aangeboren aandoeningen	10	2	9	2	8	2
Aandoeningen rond de geboorte	10		8		10	
Verkeersongevallen	5	5	4	5	3	4
Zelfdoding	2	10	2	9	1	9
Kwaadaardige nieuwvormingen	4	299	4	294	4	299
Hart- en vaatziekten	1	506	1	489	1	450
Overige doodsoorzaken	17	378	12	457	12	486

Bron: CBS - Doodsoorzakenstatistiek.

Onderwijs

Tabel 3.1
Kerncijfers onderwijs ¹⁾

	Eenheid	1990/'91	1999/'00	2000/'01	2001/'02
		<i>x 1 000</i>			
Leerlingen/studenten					
Basisonderwijs		1 443	1 543	1 547	1 552
Speciaal basisonderwijs		56	52	52	52
Expertisecentra		30	44	46	48
Speciaal voortgezet onderwijs		23			
Voortgezet onderwijs ²⁾		916	891	894	904
Beroepsopleidende leerweg		332	295	299	301
Beroepsbegeleidende leerweg		136	143	153	162
Hoger beroepsonderwijs		247	306	315	324
Wetenschappelijk onderwijs		179	163	167	173
		<i>x 1 000</i>			
Gediplomeerden					
Voortgezet onderwijs ²⁾		187	162	153	.
Beroepsopleidende leerweg		57	74	79	.
Beroepsbegeleidende leerweg		36	45	49	.
Hoger beroepsonderwijs		40	55	56	.
Wetenschappelijk onderwijs		20	21	21	.
		%			
Zittenblijvers					
Mavo-4		5	6	.	.
Havo-5		10	6	.	.
Vwo-6		8	8	.	.
		<i>absoluut</i>			
Instellingen					
Basisonderwijs		8 450	7 224	7 203	7 036
Speciaal basisonderwijs		512	426	368	361
Expertisecentra		370	333	332	331
Speciaal voortgezet onderwijs		296			
Voortgezet onderwijs ²⁾		1 768	905	850	795
Beroepsopleidende leerweg		242	75	73	71
Beroepsbegeleidende leerweg		127	70	70	67
Hoger beroepsonderwijs		91	65	65	64
Wetenschappelijk onderwijs		13	13	13	13
		1990	1999	2000*	2001
Overheidsuitgaven voor onderwijs	<i>mld euro</i>	14,1	18,6	20,5	
Als % van het bruto binnenlands product	%	6,0	5,0	5,1	

¹⁾ De gegevens hebben betrekking op het door de overheid bekostigde onderwijs.

²⁾ Vwo, havo, mavo, vmbo, vbo, lwoo, v.a. 1999/'00 inclusief speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs.

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Bron: CBS - Onderwijsmatrix (1990/'91) , Onderwijsmatrix OCenW (CFI) (1999/'00).

Tabel 3.2
Leerlingen en studenten in voltijdonderwijs, 2000/01

	Totaal	0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	25 jaar en ouder
<i>absoluut</i>						
Mannen						
Basisonderwijs	804 882	0	765 754	39 128	0	0
(Voortgezet) speciaal onderwijs	78 356	141	45 868	30 630	1 717	0
Voortgezet onderwijs ¹⁾	442 610	0	779	427 601	14 230	0
Beroepsopleidende leerweg	133 313	0	0	46 861	83 412	3 040
Beroepsbegeleidende leerweg	100 780	0	0	19 120	55 603	26 057
Hoger beroepsonderwijs	122 823	0	0	4 071	101 912	16 840
Wetenschappelijk onderwijs	80 695	0	0	121	61 356	19 218
Totaal	1 763 459	141	812 401	567 532	318 230	65 155
Vrouwen						
Basisonderwijs	779 354	0	744 415	34 939	0	0
(Voortgezet) speciaal onderwijs	35 967	92	20 763	13 966	1 146	0
Voortgezet onderwijs ¹⁾	434 569	0	622	422 553	11 394	0
Beroepsopleidende leerweg	138 233	0	0	53 301	81 255	3 677
Beroepsbegeleidende leerweg	52 342	0	0	8 606	23 637	20 099
Hoger beroepsonderwijs	131 817	0	0	5 840	114 943	11 034
Wetenschappelijk onderwijs	73 220	0	0	114	60 084	13 022
Totaal	1 645 502	92	765 800	539 319	292 459	47 832

¹⁾ Vwo, havo, mavo, vmbo, vbo, lwoo, speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs.

Bron: CBS - Onderwijsstatistieken.

Tabel 3.3
Matrix van het voltijdonderwijs, 2000

	Bestand 1999/'00	w.v. in 2000/'01					
		bao	sbao	(v)so ¹⁾	avo/vbo/ lwoo gemeen- schap- pelijke leerjaren ²⁾	svo	praktijk- onder- wijs
<i>x 1 000</i>							
Bestand 2000/'01		1 546,7	51,6	45,8	398,1	16,9	13,4
w.v. in 1999/'00							
Basisonderwijs (bao)	1 543,3	1 348,4	10,1	3,4	177,8	1,6	1,0
Speciaal basisonderwijs (sbao)	52,0	0,4	39,9	1,2	4,4	2,7	2,6
(Voortgezet) speciaal onderwijs ((v)so) ¹⁾	43,5	0,8	0,9	36,0	1,0	0,5	0,2
Avo/vbo/lwoo, gemeenschappelijke leerjaren ²⁾	391,1		0,0	1,4	205,3	1,0	0,4
Speciaal voortgezet onderwijs (svo)	22,5	0,0	0,0	0,5	1,1	11,0	4,2
Praktijkonderwijs	7,0						5,0
Mavo 3+	zd 53,9			0,0	0,1	0,0	
	md 45,2						
Havo 3+	zd 84,7				0,0		
	md 38,0						
Vwo 3+	zd 102,3				0,0		
	md 26,0						
Vbo/lwoo 3+	zd 70,2				0,0		
	md 50,4						
Beroepsopleidende leerweg (bol)	zd 201,3			0,0		0,0	
	md 70,1						
Beroepsbegeleidende leerweg (bbi)	zd 89,5			0,0		0,0	
	md 42,4						
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	zd 203,5						
	md 43,9						
Wetenschappelijk onderwijs (wo)	zd 141,7						
	md 20,7						
Totaal voltijdonderwijs	3 343,3	1 349,6	50,9	42,7	389,7	16,8	13,3
Geen voltijdonderwijs		197,1	0,7	3,1	8,5	0,1	0,1

¹⁾ Speciaal onderwijs dat valt onder de Wet op de Expertisecentra (WEC).

²⁾ Bestaat uit leerjaren 1 en 2 van vwo, havo, mavo, vbo en lwoo en leerjaar 3 ongedeeld vwo en havo.
 zd = zonder diploma; md = met diploma.

Bron: Onderwijsmatrix OCenW (CFI).

mavo 3+	havo 3+	vwo 3+	vbo/ lwoo 3+	bol	bbl	hbo	wo	geen voltijd- onderwijs
99,9	117,2	128,3	121,6	271,5	145,0	250,0	164,2	
					0,0			1,1
0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1			0,7
			0,1	0,1	0,2			3,6
46,2	36,0	36,7	59,7	0,7	0,4			3,3
0,1	0,0	0,0	1,1	0,4	0,3			3,8
								2,0
49,7	0,1	0,0	0,8	1,5	0,5			1,1
0,0	3,3	0,0	0,1	39,2	1,2			1,4
3,4	70,5	0,4	0,0	6,8	0,5			3,2
		0,8	0,0	5,2	0,3	28,6		3,1
0,1	6,8	90,2		0,6	0,1			4,5
				0,2	0,1	6,2	17,9	1,6
0,1			58,1	3,0	2,7			6,3
0,0			1,3	30,6	9,5			9,0
	0,0		0,0	163,2	3,2			34,7
				5,6	5,0	14,6		44,8
				0,4	63,5			25,6
				0,2	8,4			33,7
				0,0		174,1	2,5	26,9
						1,4	4,4	38,1
						2,8	124,9	14,1
						0,1	1,6	19,0
99,7	116,8	128,0	121,2	257,8	95,9	228,0	151,3	281,5
0,2	0,4	0,2	0,4	13,8	49,1	22,0	12,9	

Arbeid en inkomen

Tabel 4.1
Arbeidsdeelname

	15-64 jaar	w.v.				25-64 jaar
		15-24 jaar	w.v.			
			15-17 jaar	18-24 jaar		
<i>in % van de bevolking per leeftijdsgroep</i>						
1992	57	42	8	53	61	
1993	57	40	7	52	61	
1994	57	39	7	50	61	
1995	58	39	7	50	62	
1996	59	39	9	52	63	
1997	61	41	10	54	65	
1998	62	41	11	54	67	
1999	64	44	13	57	68	
2000	65	44	13	57	69	
2001	65	45	15	58	70	

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 4.2
Werkzame beroepsbevolking, 2001

	15-64 jaar	w.v.			
		15-24 jaar	w.v.		25-64 jaar
			15-17 jaar	18-24 jaar	
<i>in % van de werkzame beroepsbevolking per leeftijdsgroep</i>					
Wekelijkse arbeidsduur					
12-19 uur	9	15	38	12	8
20-34 uur	24	24	31	23	24
35 uur of meer	67	61	31	65	68
Arbeidsrelatie					
Vaste arbeidsrelatie	82	74	54	76	83
Flexibele arbeidsrelatie	7	23	44	21	5
Zelfstandige	11	3	2	3	12
Beroepsniveau					
Elementair	7	12	29	11	6
Lager	24	41	62	39	22
Middelbaar	39	36	8	38	39
Hoger	20	9	1	9	22
Wetenschappelijk	9	1	0	1	10
Bedrijfsklasse					
Landbouw/visserij	3	3	5	2	3
Industrie	15	11	7	11	16
Bouwnijverheid	7	9	10	9	7
Handel	15	25	42	23	14
Horeca	3	7	13	6	2
Vervoer en communicatie	6	6	4	6	6
Zakelijke dienstverlening	12	10	4	11	12
Openbaar bestuur	8	4	2	5	8
Onderwijs	6	3	1	3	7
Gezondheids- en welzijnszorg	14	11	4	12	14
Cultuur en overige dienstverlening	4	5	6	5	4

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 4.3
Werkloosheid en jeugdwerkloosheid

	15-64 jaar	w.v.			
		15-24 jaar	w.v.		25-64 jaar
			15-17 jaar	18-24 jaar	
<i>in % van de beroepsbevolking per leeftijdsgroep</i>					
1992	7	9	21	9	6
1993	8	12	24	11	7
1994	8	13	26	13	8
1995	8	13	25	12	7
1996	7	12	27	11	7
1997	6	10	22	9	6
1998	5	8	17	7	5
1999	4	7	17	6	4
2000	4	7	15	6	3
2001	3	7	13	6	3

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 4.4
Werkloosheid en jeugdwerkloosheid naar onderwijsniveau en herkomst, 2001

	15-64 jaar	w.v.	
		15-24 jaar	25-64 jaar
<i>in % van de beroepsbevolking per leeftijdsgroep</i>			
Onderwijsniveau			
Basisonderwijs	7	13	6
Mavo	6	11	4
Vbo	4	7	4
Havo/Vwo	6	10	5
Mbo	2	3	2
Hbo/Wo	2	6	2
Totaal	3	7	3
Herkomst			
Autochtonen	3	6	2
Allochtonen	6	13	5
Westerse allochtonen	4	10	4
Niet-westerse allochtonen	9	14	8
Totaal	3	7	3

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 4.5
Onderwijsvolgenden van 15–24 jaar met een bijbaan, 2001

	15–24 jaar	w.v.	
		15–17 jaar	18–24 jaar
<i>in % van de onderwijsvolgenden</i>			
Totaal	53	47	59
Mannen	51	.	.
Vrouwen	55	.	.
Onderwijsniveau			
Mavo	39	.	.
Vbo	38	.	.
Havo/Vwo	51	.	.
Mbo	61	.	.
Hbo	58	.	.
Wo	63	.	.
<i>in % van de onderwijsvolgenden met een baan</i>			
Wekelijkse arbeidsduur			
4 uur of minder	16	.	.
5–11 uur	52	.	.
12–19 uur	19	.	.
20–34 uur	8	.	.
35 uur of meer	6	.	.
Arbeidsrelatie			
Vaste arbeidsrelatie	43	.	.
Flexibele arbeidsrelatie	52	.	.
Zelfstandige	4	.	.
Beroepsniveau			
Elementair en lager	83	.	.
Middelbaar	11	.	.
Hoger/wetenschappelijk	4	.	.
Top-tien van beroepen			
Winkelbediende	13	.	.
Vakkenvuller	10	.	.
Kassamedewerker	8	.	.
Kelner, serveerster	8	.	.
Glazenwasser, interieurverzorger	6	.	.
Kranten-, tijdschriften-, folderbezorger	5	.	.
Buffetbediende, barbediende	3	.	.
Arbeider tuinbouw	3	.	.
Lader, lossen, magazijnknecht, verhuizer	2	.	.
Postbesteller	2	.	.
Ander beroep	39	.	.

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 4.6
Gemiddelde baanzoekduur van schoolverlaters (15–34 jaar) naar onderwijsniveau

	Totaal ¹⁾	Onderwijsniveau			
		Vmbo (Mavo, Vbo)	Havo/Vwo; Mbo 2e t/m 4e leerjaar	Hbo	Wo
<i>gemiddelde zoekduur in maanden (driejaarsgemiddelden)</i>					
1991–1993	7,0	5,8	7,2	8,1	.
1992–1994	7,7	6,9	7,8	8,2	10,5
1993–1995	9,1	8,5	9,1	9,3	10,8
1994–1996	9,2	8,8	9,2	9,0	10,4
1995–1997	8,4	7,9	8,5	8,1	8,9
1996–1998	6,7	6,2	6,9	6,2	7,4
1997–1999	5,7	5,4	5,9	5,5	5,8
1998–2000	5,3	5,1	5,5	5,1	5,4
1999–2001	4,9	4,5	5,1	4,9	5,6
Onderwijsrichting (1999–2001)					
Algemeen					
Economisch		3,5	5,0	4,9	5,4
Technisch		6,4	3,9	5,2	4,5
Verzorgend		4,7	5,5	4,8	5,8
Totaal ¹⁾	4,9	4,5	5,1	4,9	5,6

¹⁾ Inclusief overig en onbekend onderwijsniveau.

Bron: CBS - Enquête beroepsbevolking.

Tabel 4.7
Inkomensbestanddelen van personen naar positie in het huishouden, 2000 ¹⁾

	Totaal	w.v.			
		Inkomen uit arbeid	Studie-financiering	Overig inkomen	Bruto inkomen
<i>1 000 personen</i>					
Totaal	15 654	8 483	611	8 701	11 676
Niet zelfstandig wonend					
0- 4 jaar	980	0	0	2	2
5- 9 jaar	1 001	0	0	5	6
10-14 jaar	956	59	0	13	71
15-19 jaar	872	663	183	137	692
20-24 jaar	512	478	204	273	503
25-29 jaar	137	123	8	78	131
30 jaar en ouder	204	125	0	148	188
Totaal	4 663	1 449	395	656	1 593
Zelfstandig wonend					
15-19 jaar	53	44	32	27	51
20-24 jaar	420	370	153	252	406
25-29 jaar	961	867	28	672	929
30 jaar en ouder	9 555	5 754	3	7 094	8 697
Totaal	10 990	7 034	216	8 045	10 084
<i>gemiddeld bedrag per ontvanger (x 1 000 euro)</i>					
Totaal		23,7	2,1	7,6	23,0
Niet zelfstandig wonend					
0- 4 jaar		9,3	.	1,3	1,7
5- 9 jaar		2,8	.	1,4	1,5
10-14 jaar		0,4	.	1,7	0,7
15-19 jaar		2,9	1,3	0,6	3,2
20-24 jaar		12,6	1,9	1,0	13,2
25-29 jaar		22,0	1,9	1,9	21,9
30 jaar en ouder		25,6	.	7,6	23,0
Totaal		9,6	1,6	2,5	10,2
Zelfstandig wonend					
15-19 jaar		4,1	2,2	1,6	5,8
20-24 jaar		12,9	3,0	1,4	13,8
25-29 jaar		23,0	2,5	1,0	22,3
30 jaar en ouder		28,2	1,6	8,9	26,0
Totaal		26,7	2,8	8,0	25,0

¹⁾ Anders dan in eerdere publicaties is hier de tegemoetkoming in studiekosten voor personen van 18 jaar en ouder bij het restinkomen geteld. Dit inkomen wordt in de inkomensstatistiek toegerekend aan de hoofdkostwinner.

Bron: CBS - Inkomenspanelonderzoek.

Tabel 4.8
Minimumloners naar dienstverband, 2000

	Jonger dan 25 jaar	25 jaar en ouder
	<i>x 1 000</i>	
Voltijd	36	49
Deeltijd	47	73
Flexibel	44	35
Totaal	127	157

Bron: CBS - Enquête werkgelegenheid en lonen.

Hoogte minimumloon per maand 1-1-2003

	<i>euro</i>
15-jarigen	374,75
16-jarigen	430,95
17-jarigen	493,45
18-jarigen	568,40
19-jarigen	655,85
20-jarigen	768,25
21-jarigen	905,65
22-jarigen	1 061,80
Volwassenen	1 249,20

Tabel 4.9
Uurloon ¹⁾ naar dienstverband, 2000

	Jonger dan 25 jaar	25 jaar en ouder
	<i>euro</i>	
Voltijd	9,15	17,56
Deeltijd	8,00	15,17
Flexibel	6,90	11,18
Totaal	8,49	16,79

¹⁾ Bruto uurloon exclusief bijzondere beloningen.

Bron: CBS - Enquête werkgelegenheid en lonen.

Tabel 4.10
Personen van 15-64 jaar met een uitkering, eind 2001

	15-64 jaar	w.v.	
		15-24 jaar	25-64 jaar
	<i>x 1 000</i>		
Totaal ¹⁾	1 470	65	1 404
Bijstandsuitkeringen	375	28	347
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ²⁾	948	31	917
WW-uitkeringen	156	7	149
Totale bevolking	10 908	1 913	8 996

¹⁾ Bijstandsuitkering (Abw), arbeidsongeschiktheidsuitkering (WAO, WAZ en Wajong) en werkloosheidsuitkering (WW, IOAW en IOAZ).

²⁾ WAO, WAZ en Wajong.

Bron: CBS - Sociale zekerheidsstatistieken.

Vrije tijd

Tabel 5.1
Tijdsbesteding, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
<i>uren: minuten</i>				
Persoonlijke verzorging	10:44	11:09	10:22	10:09
Verzorging anderen	0:06	0:06	0:06	0:34
Onderweg	1:06	0:58	1:13	0:52
Betaald werk	2:11	0:59	3:15	2:56
Onderwijs	2:20	3:21	1:25	0:11
Huishoudelijke verplichtingen	1:00	0:43	1:16	2:46
Vrijwilligerswerk	0:07	0:05	0:09	0:12
Vrije tijd	6:01	6:11	5:52	5:54
Sportbeoefening	0:29	0:38	0:22	0:17
Televisie, video, radio, cd's, cassettes	1:57	2:06	1:48	1:57
Contact met familie, vrienden, kennissen	1:30	1:23	1:37	1:25
Bezoek aan kerk, moskee e.d.	0:03	0:03	0:04	0:04
Bezoek aan restaurant, café, disco e.d.	0:29	0:20	0:37	0:15
Lezen	0:11	0:12	0:11	0:36
Wandelen, fietstochtjes maken	0:08	0:08	0:08	0:11
Bezoek museum, theater, bibliotheek, sportwedstrijd e.d.	0:11	0:10	0:11	0:08
Spelletjes doen, knutselen, musiceren, toneelspelen	0:37	0:47	0:29	0:30
Niets doen, luieren	0:26	0:26	0:26	0:30
Iets anders/onbekend	0:25	0:27	0:22	0:28
Totaal	24:00	24:00	24:00	24:00

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.2
Sportbeoefening, 2001

	4-24 jaar	w.v.			25 jaar en ouder
		4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	%				
Lichamelijke sport					
5 uur of meer per week	21	15	30	19	11
1-4 uur per week	56	70	55	40	36
Denksport ¹⁾					
5 uur of meer per week	1		0	1	9
1-4 uur per week	13		8	16	20
Lid sportvereniging ²⁾	41			41	27

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 18 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.3
Hobby's, 2001

	4-24 jaar	w.v.			25 jaar en ouder
		4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	%				
Lid hobbyvereniging ¹⁾	6			6	9
Minstens 1 keer per maand verenigingsactiviteit	61	68	65	48	43
Doe-het-zelven eigen woning ²⁾					
5 uur of meer per week	3		2	3	9
1-4 uur per week	11		5	14	27
Zingen, muziek maken ²⁾					
5 uur of meer per week	8		7	8	4
1-4 uur per week	16		19	15	11
Bespelen muziekinstrument ³⁾					
5 uur of meer per week	10		12	7	5
1-4 uur per week	5		5	5	3
Lid muziekschool ⁴⁾	29		40	15	13
Lid muziek- of zangvereniging ⁵⁾	8		11	5	4
Tekenen ³⁾					
5 uur of meer per week	17		24	11	6
1-4 uur per week	5		5	4	3
Lid tekenacademie ⁶⁾	3		2	4	8

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 18 jaar en ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

³⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder.

⁴⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder, die aangeven dat ze wekelijks in hun vrije tijd een muziekinstrument bespelen.

⁵⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-29 jaar.

⁶⁾ Vraag gesteld aan personen van 12 jaar en ouder, die aangeven dat wekelijks in hun vrije tijd tekenen, schilderen of ander grafisch werk verrichten.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.4
Cultuurdeelname, 2001

	4-24 jaar	w.v.			25 jaar en ouder
		4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	%				
Bezit van CJP ¹⁾	19		23	16	7
Museum					
1-3 keer per jaar	37	42	42	26	26
Vaker dan 3 keer per jaar	6	7	6	5	10
Bezoekt klassiek concert ²⁾					
Minstens 1 keer per maand	0		0	1	0
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	1		1	2	3
Bezoekt popconcert ²⁾					
Minstens 1 keer per maand	1		0	2	1
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	7		3	11	11
Toneel ³⁾					
Minstens 1 keer per maand	2		2	2	2
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	8		6	9	7
Bioscoop ³⁾					
Minstens 1 keer per maand	33		23	38	7
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	39		46	36	14

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-27 jaar.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-29 jaar.

³⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.5
Uitgaan, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Cafébezoek				
Minstens 1 keer per week	29	13	42	9
1-3 keer per maand	24	16	31	14
Restaurantbezoek ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	34	22	39	35
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	38	38	38	34
Dans-, discoavond ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	56	48	60	7
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	13	16	12	5
Gezellige middag of avond ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	61	55	63	39
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	10	11	9	16

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar of ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.6
Recreatieve activiteiten, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Regelmatig wandelen	37	31	42	63
1-4 uur per week	59	58	59	63
5 uur of meer per week	12	13	12	23
Regelmatig fietsen	31	37	25	52
1-4 uur per week	58	54	65	63
5 uur of meer per week	22	27	16	24
Uitstapje vrije natuur ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	28	20	32	50
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	19	17	20	22
Grote speeltuin ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	1	1	1	3
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	3	2	3	7
Pretpark ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	1	1	0	1
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	7	8	6	4
Grote dierentuin ¹⁾				
Minstens 1 keer per maand	0	0	1	2
Vaker dan 3 keer per jaar, maar niet maandelijks	4	3	4	5

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.7
Lange vakanties door jongeren, 2001

	Eenheid	0-24 jaar	w.v.				25 jaar en ouder
			0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
Lange vakanties in Nederland	<i>x 1 000</i>	2 400	520	1 110	500	260	5 660
Kustgebieden	%	22	21	20	26	30	23
Watersportgebieden	%	11	7	11	13	16	13
Bos- en heidegebieden							
Noord- en Oost Nederland	%	22	24	29	14	10	19
Midden Nederland	%	16	13	16	19	13	19
Zuid Nederland	%	25	29	22	26	29	22
Overige gebieden	%	4	6	4	3	3	4
Lange vakanties in buitenland	<i>x 1 000</i>	3 160	460	1 030	740	930	8 620
Alleengaand	%	1	0	0	0	4	5
Met leden eigen huishouden	%	58	64	78	55	33	53
Met anderen	%	41	36	22	45	63	41
België	%	8	13	6	10	6	6
Frankrijk	%	23	24	27	26	17	17
Spanje	%	15	15	11	15	19	13
Oostenrijk	%	8	8	11	5	7	9
Duitsland	%	9	14	12	11	3	11
Italië	%	6	7	8	4	5	5
Griekenland	%	4	6	1	2	10	5
Turkije	%	5	0	2	6	11	4
Overige landen	%	21	13	22	21	22	31
Gemiddelde uitgaven per vakantie	<i>euro</i>	383	297	318	373	583	531
w.v.							
Nederland	<i>euro</i>	194	178	185	220	218	205
Buitenland	<i>euro</i>	527	432	462	477	683	745

Bron: CBS - Continu Vakantie Onderzoek.

Tabel 5.8
Tevredenheid met vrijetijdsbesteding, 2001

	15-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		15-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Buitengewoon tevreden	11	13	11	8
Zeer tevreden	36	39	34	28
Tevreden	42	40	43	48
Tamelijk tevreden	10	7	11	12
Niet zo tevreden	1	1	1	4

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.9
Mediagebruik, 2001

	0-24 jaar	w.v.				25 jaar en ouder
		0-3 jaar	4-11 jaar	12-17 jaar	18-24 jaar	
	%					
TV kijken						
20 uur of meer per week	22	7	18	36	25	36
10-19 uur per week	35	16	41	40	36	38
5-9 uur per week	23	18	28	17	23	17
1-4 uur per week	14	35	9	6	13	8
Minder dan 1 uur per week	6	25	3	1	2	1
Kijkt dagelijks televisiejournaal ¹⁾	50			37	56	81
Abonnement dagblad	55	47	55	63	52	61
Leest dagelijks de krant ¹⁾	41			33	45	66
Lid bibliotheek ¹⁾						
Ja en geleend afgelopen twee maanden	27			45	19	25
Ja en niet geleend afgelopen twee maanden	20			33	14	8
Leest wel eens een boek uit bibliotheek ²⁾	59			74	47	33
PC-bezit						
Geen pc	14	22	13	7	16	31
PC zonder internet	21	17	24	20	22	17
PC met internet	65	61	64	74	62	52

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar of ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 12-29 jaar.

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.10
Computer- en internetgebruik, 2001

	Eenheid	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
			12-17 jaar	18-24 jaar	
Gebruik pc thuis	<i>in % van pc-bezitters</i>				
Heeft thuis pc gebruikt		92	91	93	76
Frequentie pc-gebruik thuis	<i>in % van pc-bezitters</i>				
Dagelijks		48	49	48	34
Minstens een keer per week, maar niet dagelijks		39	40	38	37
Minstens een keer per maand, maar niet wekelijks		5	3	8	5
Heeft ergens anders dan thuis een pc gebruikt	%	77	76	78	44
Aantal uren pc-gebruik per week gem. aantal uren	<i>gem. aantal uren</i>	12	7	16	16
Computervaardigheden	<i>in % van pc-gebruikers</i>				
Kan overweg met besturingsprogramma's		94	92	95	87
Kan overweg met presentatieprogramma's		57	47	65	40
Kan overweg met tekstverwerkings- programma's ¹⁾	¹⁾	98	97	99	90
Kan overweg met spreadsheetsprogramma's	¹⁾	65	59	70	57
Heeft ooit wel eens zelf een computerprogramma geïnstalleerd		68	74	63	59
Heeft ooit geïnternet	%	97	96	98	58
Heeft thuis het internet gebruikt	<i>in % van de internetbezitters</i>	90	87	92	75
Frequentie internetgebruik thuis	<i>in % van de internetbezitters</i>				
Dagelijks		38	35	40	25
Minstens een keer per week, maar niet dagelijks		46	48	45	44
Minstens een keer per maand, maar niet wekelijks		6	5	6	6
Heeft ergens anders dan thuis het internet gebruikt	<i>in % van de internetgebruikers</i>	60	57	62	29
Aantal uren internetgebruik per week	<i>gem. aantal uren van internetgebruikers</i>	5	5	5	5
Activiteiten op het internet	<i>in % van de internetgebruikers</i>				
E-mailen		76	70	81	72
Chatten		38	56	24	7
Informatie zoeken		73	69	77	79
Iets kopen en/of bestellen		9	4	13	12
Zomaar wat surfen		53	55	51	35
Downloaden gratis spelletjes, muziek of andere software		35	39	32	20
Kan gemakkelijk informatie vinden, als deze gezocht wordt	<i>in % van de internetgebruikers</i>	91	93	90	84
Heeft via e-mailen of chatten nieuwe vriendschappen opgedaan	<i>in % van de internetgebruikers</i>	25	33	18	6

Tabel 5.10 (slot)
Computer- en internetgebruik, 2001

	Eenheid	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
			12-17 jaar	18-24 jaar	
Heeft door het gebruik van internet contact gekregen met mensen met dezelfde interesses of overtuigingen	<i>in % van de internetgebruikers</i>	27	37	19	13
Attitudes t.a.v. ict					
Nieuwe technologieën als internet en mobiele telefonie hebben de wereld beter gemaakt	% ²⁾				
Mee eens		61	72	57	45
Noch mee eens, noch mee oneens		25	18	28	28
Mee oneens		13	10	15	28
Computerkennis wordt in onze maatschappij overgewaardeerd	% ²⁾				
Mee eens		38	42	37	49
Noch mee eens, noch mee oneens		29	34	27	17
Mee oneens		33	24	36	34
Je telt tegenwoordig alleen mee als je over computers kunt meepraten	% ²⁾				
Mee eens		10	8	11	29
Noch mee eens, noch mee oneens		8	11	7	9
Mee oneens		82	81	82	61
Ik voel me een buitenstaander als ik betrokken raak in een gesprek over computers	% ²⁾				
Mee eens		9	8	9	29
Noch mee eens, noch mee oneens		10	9	11	8
Mee oneens		81	82	80	63
Ik kan me altijd goed mengen in een gesprek over computers	% ²⁾				
Mee eens		52	56	51	36
Noch mee eens, noch mee oneens		25	21	27	17
Mee oneens		23	24	22	47
Ik ben bang dat ik in de toekomst niet mee kan komen door al die ontwikkelingen op het gebied van computers	% ²⁾				
Mee eens		5	5	5	24
Noch mee eens, noch mee oneens		5	7	5	7
Mee oneens		90	89	90	69

¹⁾ Indien gebruikt, dan verondersteld ermee overweg te kunnen.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 15 jaar en ouder.

Bron: CBS/SCP - Pilotonderzoek ict-gebruik.

Tabel 5.11
Vrijwilligerswerk, 2001

	18-24 jaar	25 jaar en ouder
	%	
Georganiseerd vrijwilligerswerk	41	43
Jeugdwerk	11	4
School	6	9
Verzorging, verpleging	5	8
Sportvereniging	18	13
Hobbyvereniging	5	5
Culturele vereniging	3	5
Levensbeschouwelijke organisatie	6	9
Arbeidsorganisatie	1	3
Politieke organisatie	1	1
Andere organisatie	7	6

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.12
Kerkelijke gezindte, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Kerkelijke gezindte				
Geen religie	47	45	50	39
Rooms-katholiek	25	27	24	31
Nederlands hervormd	9	9	10	15
Gereformeerd	7	7	7	7
Overige kerkelijke gezindten	11	12	10	8
Kerkbezoek				
Een keer per week of vaker	11	12	10	12
Twee tot drie keer per maand	4	4	3	5
Een keer per maand	3	4	3	5
Minder dan een keer per maand	9	9	10	10
Zelden of nooit	73	71	75	67

Bron: CBS - POLS.

Tabel 5.13
Politiek, 2001

	15-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		15-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Interesse politieke onderwerpen				
Zeer geïnteresseerd	5	2	6	13
Tamelijk geïnteresseerd	31	23	35	42
Weinig geïnteresseerd	35	36	34	28
Geen interesse	29	40	25	18
Gesprek over politiek				
Actief in gesprek	34	24	39	48
Luistert	45	43	45	39
Luistert niet	21	33	16	13
Partij-identificatie ¹⁾				
Lid politieke partij	1		1	4
Band met politieke partij	37		37	59
w.v.				
<i>Sterkte band met politieke partij</i>				
Zeer sterke band	10		10	14
Tamelijk sterke band	56		56	44
Matig sterke band	29		29	37
Zwak tot zeer zwakke band	5		5	5
Gaat wel eens naar een vergadering van politieke partij ²⁾	2	1	2	2
Is lid van een vak-/studentenbond ²⁾	7	1	9	19
Gaat wel eens naar een vergadering van vakbond ²⁾	3	1	4	9

¹⁾ Vraag gesteld aan personen van 18 jaar of ouder.

²⁾ Vraag gesteld aan personen van 15-29 jaar.

Bron: CBS - POLS.

Veiligheid en criminaliteit

Tabel 6.1
Onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Voelt zich wel eens onveilig	27	23	30	22
Bang alleen thuis	34	41	28	17
Angst bij opendoen	62	73	51	57
Onveilige plekken buurt	39	48	32	28
Aanpassing uitgaansgedrag	15	14	16	15
Grote kans op inbraak	3	3	4	7

Bron: CBS - POLS.

Tabel 6.2
Slachtoffers van veel voorkomende criminaliteit, 2001

	12-24 jaar	w.v.		25 jaar en ouder
		12-17 jaar	18-24 jaar	
	%			
Totaal delicten	39	36	42	22
Gewelddelicten	13	11	16	4
Diefstaldelicten	22	19	25	10
Vernielingen	12	10	13	10
Kwaadwillige telefoontjes	9	11	8	5
Overige delicten	4	3	4	2

Bron: CBS - POLS.

Tabel 6.3
Minderjarige verdachten (12–17 jaar) van misdrijven naar delictgroep

	1985		1990		1995		2000		2001	
	Man- nen	Vrou- wen	Man- nen	Vrou- wen	Man- nen	Vrou- wen	Man- nen	Vrou- wen	Man- nen	Vrou- wen
	<i>x 1 000</i>									
Totaal	40,6	6,0	33,9	4,4	35,8	5,6	40,9	6,3	39,7	7,4
w.o.										
Vermogensdelicten	27,7	5,2	21,6	3,7	20,1	4,0	19,7	4,1	18,0	4,8
w.o.										
Eenvoudige diefstal	13,1	4,0	10,2	2,7	8,3	2,6	7,3	3,0	6,9	3,7
Gekwalificeerde diefstal	13,3	1,1	10,3	0,9	11,0	1,2	11,2	0,8	9,7	0,7
Vernieling en openbare orde delicten	8,8	0,4	7,8	0,4	8,5	0,6	10,2	0,8	10,2	0,8
Gewelddelicten	2,8	0,2	3,2	0,3	5,7	0,8	8,6	1,2	9,0	1,6
	%									
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
w.o.										
Vermogensdelicten	68	87	64	84	56	71	48	65	45	65
w.o.										
Eenvoudige diefstal	32	67	30	61	23	46	18	48	17	50
Gekwalificeerde diefstal	33	18	30	20	31	21	27	13	24	9
Vernieling en openbare orde delicten	22	7	23	9	24	11	25	13	26	11
Gewelddelicten	7	3	9	7	16	14	21	19	23	22
	<i>per 100 000 inwoners</i>									
Totaal	5 537	856	5 707	775	6 394	1 046	7 142	1 154	6 823	1 334
w.o.										
Vermogensdelicten	3 777	742	3 636	651	3 590	747	3 440	751	3 093	865
w.o.										
Eenvoudige diefstal	1 786	570	1 717	475	1 482	486	1 275	549	1 186	667
Gekwalificeerde diefstal	1 814	157	1 734	158	1 965	224	1 956	147	1 667	126
Vernieling en openbare orde delicten	1 200	57	1 313	70	1 518	112	1 781	147	1 753	144
Gewelddelicten	382	29	539	53	1 018	149	1 502	220	1 547	288

Bron: CBS - Politiestatistiek.

Tabel 6.4
Wegens misdrijven ingeschreven verdachten bij de arrondissementsrechtbanken

	12-79 jaar		w.v.					
	Mannen	Vrouwen	12-17 jaar		18-24 jaar		25-79 jaar	
			Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
<i>x 1 000</i>								
1985	200	26	29	3	67	8	104	16
1990	201	27	25	3	64	7	112	18
1995	208	29	21	2	53	6	134	20
2000	190	27	23	3	43	5	123	19
2001	194	28	24	4	45	5	125	18
<i>per 100 000 inwoners</i>								
1985	3 369	440	3 938	406	7 438	903	2 000	297
1990	3 280	438	4 200	465	7 107	766	2 030	319
1995	3 287	450	3 819	428	6 801	807	2 322	349
2000	2 925	411	4 091	617	6 394	738	2 078	310
2001	2 969	425	4 169	741	6 581	808	2 101	307

Bron: CBS - Rechtbankstrafzaken.

Tabel 6.5
Gedefinieerden naar geboorteland, 2001

	15-79	w.v.		15-79	w.v.		15-79	w.v.	
	jaar	15-24	25-79	jaar	15-24	25-79	jaar	15-24	25-79
	<i>absoluut</i>			<i>%</i>			<i>per 100 000 inwoners</i>		
Totaal	12 410	2 680	9 730	100	100	100	99	142	92
In Nederland geboren	5 605	1 210	4 395	45	45	45	51	72	47
Buiten Nederland geboren	6 805	1 470	5 335	55	55	55	470	702	430
w.o.									
Suriname	1 070	125	945	9	5	10	601	710	589
Ned. Antillen en Aruba	1 055	275	780	9	10	8	1 451	1 699	1 380
Marokko	810	215	595	7	8	6	546	778	493
Turkije	575	60	515	5	3	5	330	263	340

Bron: CBS - Gevangenisstatistiek.

Begrippen

1. Jongeren en het gezin

Allochtonen en autochtonen

Het CBS rekent personen tot de allochtonen als ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren (de eerste generatie) en personen die in Nederland zijn geboren (de tweede generatie). De herkomstgroepering wordt bepaald aan de hand van het geboorteland van de persoon zelf (1e generatie) of dat van de moeder (2e generatie), tenzij de moeder in Nederland is geboren. In dat geval is gerubriceerd naar het geboorteland van de vader.

Autochtonen zijn personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar ze zelf zijn geboren.

Tot de categorie 'niet-westerse allochtonen' behoren allochtonen uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië met uitzondering van Indonesië en Japan. Op grond van hun sociaal-economische en -culturele positie worden allochtonen uit deze twee landen tot de 'westerse allochtonen' gerekend. Het gaat vooral om mensen die in voormalig Nederlands Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezinnen. Tot de categorie 'westerse allochtonen' behoren allochtonen uit Europa, Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië en Japan.

Geboorteland: Bij de gegevens over criminaliteit kan uitsluitend een uitsplitsing gemaakt worden naar het geboorteland van de persoon zelf. Deze cijfers zijn dus niet zonder meer vergelijkbaar met die van de CBS-definitie voor herkomst.

Huishoudens

De gegevens over huishoudens hebben betrekking op (de bevolking in) particuliere huishoudens. Particuliere huishoudens bestaan uit een of meer personen die alleen of samen in een woonruimte zijn gehuisvest en zelf in hun dagelijks onderhoud voorzien. Een persoon in een eenpersoonshuishouden wordt aangemerkt als alleenstaand. De leden van meerpersoonshuishoudens worden onderscheiden naar de positie die zij ten opzichte van een zogenaamde referentiepersoon innemen. De referentiepersoon wordt geïdentificeerd door te vragen naar de persoon die het huishouden bestuurt of die de gang

van zaken in het huishouden regelt. Levert dit geen bevredigend antwoord op, dan wordt achtereenvolgens gezocht naar degene die eigenaar van het huis is of verantwoordelijk is voor de betaling van de huur, naar de meest verdienende, of naar de oudste.

Ten opzichte van de referentiepersoon worden de volgende posities onderscheiden:

- bij ouder(s) wonend kind;
- samenwonend;
- overig.

Kinderen kunnen zowel eigen, pleeg-, stief- of adoptiekinderen zijn, ze wonen bij (een van) de ouder(s), hebben zelf geen kinderen en zijn per definitie ongehuwd. Samenwonend zijn personen die met een vaste partner gezamenlijk een huishouding voeren. Een persoon die geen partnerrelatie met de referentiepersoon heeft, daar ook geen kind van is en evenmin een kind van de eventuele partner van de referentiepersoon is, wordt tot de categorie 'overig' gerekend. Te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan een kostganger die bij een gezin inwoont. Ook twee broers die samen een huishouding voeren, behoren tot deze categorie. Ten slotte zijn er personen die met hun kinderen een huishouding voeren, en die niet met een vaste partner samenwonen. Het betreft hier de ouders in eenouderhuishoudens.

2. *Gezondheid en Welzijn*

Langdurige aandoeningen

Langdurige aandoeningen zijn aandoeningen die niet te genezen zijn maar wel min of meer onder controle kunnen zijn zoals diabetes. Verder betreft het aanvalsgewijze aandoeningen (bijvoorbeeld migraine) en aandoeningen die zeer lang kunnen duren maar niet de rest van het leven aanwezig hoeven te zijn (bijvoorbeeld een ernstige rugaandoening).

Onder- en overgewicht

De verhouding van gewicht en lengte, zoals weergegeven door de Quetelet-index (QI) of Body Mass Index (BMI) is een veelgebruikte indicator voor de mate waarin onder- en overgewicht voorkomt. Dit verhoudingsgetal wordt berekend door het gewicht in kilo's te delen door de lengte in meters in het kwadraat. Iemand van 1.80 meter lang met een gewicht van 75 kilo heeft dus een QI van 23,1. Bij een gezond lichaamsgewicht ligt de QI tussen de 18,5 en 25. Beneden de 18,5 is er sprake van ondergewicht. Bij een QI van 25 tot 30 is sprake van overgewicht. Ernstig overgewicht heeft men bij een QI van 30 of meer.

Zuigelingssterfte

De zuigelingssterfte is de sterfte in het eerste levensjaar. Het cijfer geeft het aantal overledenen beneden de leeftijd van een jaar weer in een bepaalde periode per 1 000 levendgeborenen in die periode.

3. *Onderwijs*

Achterstandsleerlingen

Bepaalde categorieën leerlingen in het basisonderwijs worden gerekend tot de achterstandsleerlingen. Voor hen stelt het Ministerie van OCW extra middelen beschikbaar aan de scholen. Er zijn vier groepen achterstandsleerlingen die elk een eigen wegingsfactor hebben. Voor een leerling die niet tot een van de achterstandsgroepen wordt gerekend, geldt de factor 1. Voor elke leerling wordt bij de toelating tot een school een gewicht vastgesteld, behorende bij de categorie, waarbij hij/zij volgens onderstaand overzicht wordt ingedeeld. Een leerling kan slechts bij één categorie worden ingedeeld.

Gewicht

- 1,25 Nederlandse leerlingen van ouders met vbo-niveau of lager, van wie de-
gene met het hoogste inkomen geen inkomen uit arbeid heeft;
- 1,4 leerling die verblijft in een internaat of pleeggezin en van wie de vader
of moeder het schippersbedrijf uitoefent of heeft uitgeoefend;
- 1,7 woonwagen- en zigeunerkinderen;
- 1,9 cumi-leerlingen van wie de ouders een laag opleiding- en beroepsniveau
hebben.

Cumi-leerlingen

Het onderwijsbeleid richt zich specifiek op kinderen die behoren tot bepaalde culturele minderheden, die kortweg cumi-leerlingen worden genoemd. Het zijn kinderen van ouders die behoren tot de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden of die afkomstig zijn uit een niet-Engelstalig land buiten Europa met uitzondering van Indonesië.

Onderwijs

Tot het primair onderwijs behoren het basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs.

In het secundair onderwijs worden het voortgezet onderwijs en het secundair beroepsonderwijs onderscheiden.

Tot het voortgezet onderwijs behoren sinds 1 augustus 1998:

- het *voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo)* waarmee de oude mavo- en vbo-programma's kwamen te vervallen. Dit onderwijstype omvat vier leerwegen en kent vier sectoren: economie; zorg en welzijn; techniek; landbouw;
- het *leerwegondersteunend onderwijs (lwo)* voor leerlingen met achterstanden of gedrags- en motivatieproblemen, waarin het oude ivbo is opgegaan;
- het *speciaal voortgezet onderwijs (svo)* en *praktijkonderwijs* zijn vormen van onderwijs, waarin het voortgezet lom- en mlk onderwijs zijn opgegaan;
- het *havo* en het *vwo* zijn ook na augustus 1998 blijven bestaan, maar ook daarin hebben diverse veranderingen plaatsgevonden, zoals de invoering van profielen en de ontwikkeling van het studiehuis.

Op 1 augustus 1998 is een landelijke *kwalificatiestructuur* van kracht geworden voor vrijwel het gehele secundaire beroepsonderwijs. Daarin wordt een vijftal opleidingstypen op vier niveaus onderscheiden. Deze opleidingen zijn te volgen via twee leerwegen:

- de *beroepsopleidende (bol)* leerweg waarbij de omvang van de beroepspraktijkvorming (stage) tussen de 20 en 60 procent van de totale opleidingsduur ligt. Deze opleiding is vergelijkbaar met het oude middelbaar beroepsonderwijs of mbo;
- de *beroepsbegeleidende (bbl)* leerweg waarbij het percentage beroepspraktijkvorming meer dan 60 procent van de totale opleidingsduur bedraagt. Deze opleiding is vergelijkbaar met het oude beroepsbegeleidend onderwijs (bbo) of leerlingwezen. Voor de beroepsbegeleidende leerweg staat toelating alleen open voor degenen van wie de volledige leerplicht is geëindigd.

In het tertiair onderwijs worden het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo) onderscheiden. De onderwijsgebieden in het hbo worden aangeduid als sectoren. De onderwerpsgebieden in het wo worden HOOP-gebieden genoemd, afgeleid van Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan.

4. *Arbeid en inkomen*

Arbeidsdeelname

De arbeidsdeelname ofwel de netto arbeidsparticipatie is de werkzame beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

Beroepsbevolking

Tot de beroepsbevolking worden personen gerekend die ten minste 12 uur per week werken of werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste 12 uur per week gaan werken, of die verklaren ten minste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste 12 uur per week te vinden.

Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste 12 uur per week werken tot de werkzame beroepsbevolking gerekend en degenen die niet of minder dan 12 uur werken tot de werkloze beroepsbevolking. De cijfers over de werkzame en werkloze beroepsbevolking betreffen meestal personen van 15–64 jaar.

Beroepsbevolking (internationale definitie)

In de internationale definitie van de beroepsbevolking wordt, anders dan in de Nederlandse definitie, geen drempelwaarde gehanteerd voor het aantal uren per week dat iemand werkt of wil werken.

Ook de werkloze beroepsbevolking wordt anders afgebakend: in de internationale definitie moet iemand binnen twee weken kunnen beginnen in een baan. In de Nederlandse definitie wordt in bepaalde gevallen een termijn van drie maanden aangehouden op de termijn waarop iemand kan beginnen te werken of zoekactiviteiten ontplooid heeft.

Dienstverband (EWL)

Tot de werknemers met een voltijd dienstverband worden werknemers gerekend met een volledige dag- en weektaak, uitgezonderd uitzendkrachten, oproepkrachten, afroepkrachten en invalkrachten.

Deeltijdwerknemers zijn werknemers die geen volledige dag- of weektaak hebben maar wel een vaste arbeidsduur per week, uitgezonderd uitzendkrachten, oproepkrachten, afroepkrachten en invalkrachten.

Tot de werknemers met een flexibel dienstverband worden gerekend uitzendkrachten, oproepkrachten, afroepkrachten, invalkrachten en werknemers van wie de arbeidsduur gewoonlijk varieert tussen een minimum en een maximum aantal uren per week.

Flexibele arbeidsrelatie (EBB)

Werknemers met een flexibele arbeidsrelatie hebben een arbeidscontract van beperkte duur en/of voor een niet vast overeengekomen aantal uren per week. Een arbeidscontract van beperkte duur is een contract van korter dan één jaar zonder toezegging van aanstelling in vaste dienst. Werknemers met een flexibele arbeidsrelatie worden verder onderscheiden naar de aard van het arbeidscontract.

Inkomensbegrippen

Het **persoonlijk inkomen** bestaat uit winst uit onderneming, bruto inkomsten uit arbeid en bruto ontvangen overdrachten. De som van deze inkomsten is vervolgens verminderd met de door de werkgever en werknemer betaalde premies voor de Ziektewet (ZW), WW, en WAO. Bij de bepaling van het persoonlijk inkomen zijn de volgende inkomensbestanddelen buiten beschouwing gebleven.

- inkomsten uit vermogen;
- kinderbijslag;
- individuele huursubsidie;
- tegemoetkoming studiekosten;
- rijksbijdrage eigen woningbezit.

Het **besteedbaar inkomen** is het bruto inkomen verminderd met de betaalde overdrachten en de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting. De betaalde overdrachten bestaan uit premies volksverzekeringen (AOW, AWW, AAW en AWBZ), premies werknemersverzekeringen (ZW, WW, WAO), premies ziektekostenverzekeringen (ziekenfonds en particulier) en andere overdrachten (zoals premies voor lijfrente en fiscaal aftrekbare echtscheidingsuitkeringen). Het besteedbaar inkomen bepaalt de vrije bestedingsruimte van een huishouden.

Het **gestandaardiseerd inkomen** is het besteedbaar inkomen van het huishouden gecorrigeerd voor verschillen in huishoudenssamenstelling. Deze correctie vindt plaats met behulp van equivalentiefactoren. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt.

Inkomensbeoordeling

Het oordeel over het huishoudinkomen is gebaseerd op drie vragen uit het Sociaal-economisch panelonderzoek (SEP). De eerste is: 'Hoe goed kunt u rondkomen met het totale netto huishoudinkomen?'. Respondenten kunnen de volgende antwoorden geven: *zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk dan gemakkelijk, eerder gemakkelijk dan moeilijk, gemakkelijk* en *zeer gemakkelijk*. De tweede is: 'Welk netto-inkomen per maand vindt u in uw omstandigheden voor uw huishouden volstrekt minimaal? Dat wil zeggen dat u met minder niet in staat zou zijn de eindjes aan elkaar te knopen.' Gevraagd wordt het minimale inkomen in de huidige omstandigheden en niet het minimale inkomen waarmee de respondent mogelijk zou kunnen rondkomen. Het antwoord is afhankelijk van factoren als huishoudenssamenstelling, feitelijk inkomen, referentiegroepen en gewenningseffecten. De derde vraag is: 'Hoe is op dit moment uw financiële

situatie?'. De volgende antwoorden zijn mogelijk: *we moeten schulden maken, we spreken onze spaarmiddelen enigszins aan, we kunnen precies rondkomen, we kunnen een beetje geld overhouden en we kunnen heel veel geld overhouden.*

Lage inkomens

Voor het afbakenen van de categorie arme huishoudens wordt in dit hoofdstuk de lage-inkomensgrens gehanteerd. Deze grens komt overeen met het voor prijsontwikkelingen gecorrigeerde bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979. Inkomens van alleenstaanden en meerpersoonshuishoudens zijn echter niet zomaar met elkaar te vergelijken. Om een vergelijkbaar welvaartsniveau te bereiken heeft een echtpaar met kinderen bijvoorbeeld een hoger inkomen nodig dan een alleenstaande. Door het inkomen van huishoudens te corrigeren voor huishoudomvang, kunnen de inkomens van alle huishoudens worden vergeleken met de lage-inkomensgrens. Een huishouden behoort tot de langdurig lage inkomens wanneer het ten minste vier achtereenvolgende jaren een laag inkomen heeft.

Maandloon

Het maandloon is het regelmatig betaalde bruto loon voor aftrek van werknemerspremies voor pensioen en vut.

Minimumloon

In Nederland is bij wet vastgelegd hoeveel een bedrijf minimaal moet betalen aan zijn werknemers. Per 1 januari 2003 bedraagt dit wettelijk minimumloon voor volwassenen 1 249 euro bruto per maand. Voor jongeren tot 23 jaar bestaat het minimumjeugdloon. Het minimumjeugdloon is gekoppeld aan de leeftijd, en loopt op van 375 euro per maand voor 15-jarigen tot 1 062 euro per maand voor 22-jarigen.

Minimumloners zijn werknemers die maximaal het voor hun leeftijd geldende wettelijk minimumloon verdienen. Voor werknemers die geen voltijd baan hebben wordt een vergelijking gemaakt met een naar evenredigheid van hun wekelijkse arbeidsduur aangepast minimumloon.

Onderwijsvolgenden

Als onderwijsvolgenden worden jongeren van 15–24 jaar beschouwd die in de EBB aangeven onderwijs te volgen in voltijd, met een duur van langer dan zes maanden. In eerdere publicaties werd daarbij uitgegaan van het antwoord 'scholier of studerende' op de vraag welke omschrijving men het beste bij zichzelf vindt passen. In deze publicatie worden de bijbanen van onderwijs-

volgenden beschreven met de hierboven vermelde methode. Eerder gepubliceerde cijfers over het aantal bijbanen van scholieren en studenten kunnen daarom niet geheel vergelijkbaar zijn.

Schoolverlaters en baanzoekduur

Tot schoolverlaters worden alle mensen van 15–34 jaar gerekend die in de twaalf maanden voor de enquêtedatum (EBB) het voltijdonderwijs hebben verlaten. Met behulp van een analysemodel heeft het CBS samen met de Stichting voor Economisch Onderzoek (SEO) berekend hoe lang schoolverlaters op zoek zijn naar een reguliere baan. Dit is een baan van twaalf uur of meer per week, waarin men niet werkt als uitzend-, oproep- of invalkracht.

Voor schoolverlaters die op het moment van enquêteren werkzaam zijn in een reguliere baan, wordt een voltooide baanzoekduur waargenomen. In het geval een schoolverlater nog geen werkkring heeft gevonden, wordt in een analysemodel een voorspelling gemaakt. Daarbij wordt rekening gehouden met algemene en opleidingskenmerken van de schoolverlater en met conjuncturele ontwikkelingen in Nederland.

De gepubliceerde uitkomsten kunnen afwijken van eerdere gepubliceerde zoekduren van schoolverlaters. Die afwijkingen zijn het gevolg van verbeteringen in rekenmethodiek en veranderingen in de modelspecificatie. Vanwege de kleine populatieaantallen zijn driejaarsgemiddelden gebruikt.

Uitkeringen

De volgende uitkeringen worden in deze publicatie beschreven:

Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen:

- WAO: Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering;
- WZA: Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen;
- Wajong: Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten.

Bijstandsuitkeringen:

- Abw: Algemene bijstandswet.

Werkloosheidsuitkeringen:

- WW: Werkloosheidswet;
- IOAW: Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers;
- IOAZ: Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen.

Uurloon

Het uurloon is het loon per uur, berekend door het maandloon exclusief overwerk te delen door 1/12 van de jaarlijkse arbeidsduur.

Vaste arbeidsrelatie (EBB)

Werknemers met een vaste arbeidsrelatie hebben een arbeidscontract dat niet van beperkte duur is en de werknemer is voor een vast overeengekomen aantal uren in dienst.

Werkloosheidspercentage

Het werkloosheidspercentage is de werkloze beroepsbevolking in procenten van de beroepsbevolking.

Werkloze beroepsbevolking

De werkloze beroepsbevolking betreft alle mensen zonder werk of met werk van minder dan twaalf uur per week, die minstens twaalf uur per week willen werken, daarvoor direct beschikbaar zijn en bovendien actief zoeken naar werk.

Werkzame beroepsbevolking

De werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die ten minste twaalf uur per week werken.

5. Vrije tijd

Kerkelijke gezindte

De vraagstelling naar kerkelijke gezindte in het onderzoek POLS is een rechtstreekse vraag: 'tot welke kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering rekent u zichzelf?'

De antwoordmogelijkheden zijn: geen, rooms-katholiek, Nederlands hervormd, Gereformeerde kerken, Islam en een andere kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering. De laatste twee categorieën zijn samengevoegd tot de groep 'overige kerkelijke gezindten'.

Lange vakantie

Verblijf buiten de eigen woning voor ontspanning of plezier met ten minste vier opeenvolgende overnachtingen anders dan bij familie of kennissen thuis doorgebracht.

Uitgaven voor vakanties

Bij het Continu Vakantie Onderzoek worden onder de uitgaven voor vakanties de directe uitgaven verstaan die voor een bepaalde vakantie zijn gemaakt. Dat wil zeggen reiskosten, verblijfkosten, uitgaven aan voeding en overige kosten, die rechtstreeks verband houden met de vakantie, zoals verzekeringen, entreegelden, souvenirs en foto's. De uitgaven die betrekking hebben op duurzame recreatiegoederen, zoals caravan, tent, ski's en kampeeruitrusting zijn bij het CVO buiten beschouwing gelaten, omdat ze doorgaans niet aan één vakantie(jaar) kunnen worden toegerekend.

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk is werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving. Deze definitie is in 1982 vastgesteld door de Interdepartementale commissie Vrijwilligersbeleid.

6. Veiligheid en criminaliteit

Criminaliteit

Omdat criminaliteit zich meestal in het verborgene afspeelt, bestaan er geen volledige statistische gegevens over. Wel zijn er verschillende bronnen van informatie over criminaliteit, die elk voor zich een deel van het probleem belichten. Zo blijkt uit enquêtes dat een groot deel van de delicten waarvan de bevolking slachtoffer wordt, niet bij de politie wordt aangegeven. De politiecijfers beperken zich tot datgene wat bij de politie geregistreerd en bekend is. Bij het grootste deel van de aangiftes is niet bekend wie de dader is. Het ophelderingspercentage in 2001 was 15 procent. Politie- en justitiecijfers zijn, behalve voor demografische ontwikkelingen als bevolkingsgroei en migratie, en de aangiftebereidheid van het publiek, ook gevoelig voor beleidsmatige wijzigingen van prioriteiten in opsporingsinspanningen.

Gedetineerde

Persoon van wie de tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of een vrijheidsbenemende maatregel in een penitentiaire inrichting plaatsvindt.

Geweldsmisdrijven

Geweldsmisdrijven kenmerken zich door het opzettelijk gebruik van geweld tegenover de medemens. Ze worden onderverdeeld in mishandeling, diefstal met geweld c.q. afpersing, misdrijven tegen leven en persoon (bedreiging, moord en doodslag en dood door schuld) en seksuele delicten (verkrachting, aanranding en overige seksuele misdrijven).

Halt (Het alternatief)

Lik-op-stuk benadering van jeugdigen die voor het eerst met de politie in aanraking komen bij enkele vormen van lichtere criminaliteit. Door een bepaalde opdracht uit te voeren wordt er geen strafrechtelijk vervolg aan het vergrijp verbonden.

Ingeschreven strafzaak

Een aan het Openbaar Ministerie ter (verdere) afhandeling voorgelegd proces-verbaal tegen één verdachte wegens een of meer strafbare feiten.

Schuldigverklaring

Uitspraak van de rechter waarbij het bewezen verklaarde is ten laste gelegd, dit een strafbaar feit is en de verdachte daarvoor strafbaar is.

Verdachte

Een persoon tegen wie uit feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit.

Vermogensmisdrijven

Bij de vermogensmisdrijven worden drie categorieën onderscheiden: eenvoudige diefstal, gekwalificeerde diefstal (diefstal waarbij onder andere sprake is van twee of meer personen en/of van braak) en overige (verduistering, heling en schuldheling, valsheidsmisdrijven en bedrog).

Vernieling en overige misdrijven tegen de openbare orde en het gezag

Deze groep misdrijven is onderverdeeld in de categorieën: vernielingen van auto's, van het openbaar vervoer en van gebouwen, overige vernielingen, en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag en overig (discriminatie, schennis der eerbaarheid en gemeengevaarlijke misdrijven).

Bronnen

CBS-bronnen

Bevolkingsstatistieken

De gegevens uit de bevolkingsstatistieken zijn gebaseerd op informatie die het CBS ontvangt uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA). Deze gegevens hebben betrekking op alle personen die in het GBA zijn opgenomen. In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woonachtig is, opgenomen in de basisadministratie van de gemeente waar de nachtrust hoofdzakelijk wordt genoten (woongemeente). Personen die tot de bevolking van Nederland behoren, maar voor wie geen vaste woonplaats valt aan te wijzen, zijn opgenomen in de basisadministratie van de gemeente 's Gravenhage.

Continu Vakantie Onderzoek

Vanaf 1987 neemt het CBS deel aan het Continu Vakantie Onderzoek (CVO), dat wordt beheerd en geëxploiteerd door een gelijknamige stichting. Het onderzoek wordt gehouden onder een steekproef uit de in Nederland woonachtige bevolking met de Nederlandse nationaliteit met uitzondering van degenen die deel uitmaken van institutionele huishoudens. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van een panelmethode. Aan een vaste groep van respondenten wordt vier keer per jaar gevraagd om schriftelijk informatie te verstrekken over hun vakantiepatroon. De netto steekproef omvat jaarlijks ruim 3 500 personen.

Enquête beroepsbevolking

De Enquête beroepsbevolking (EBB) is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. De EBB bevat demografische en arbeidsmarktkenmerken. De vragen naar positie op de arbeidsmarkt worden alleen gesteld aan personen van vijftien jaar en ouder. Ook de Jaarlijkse Huishoudenstatistiek is gebaseerd op gegevens afkomstig uit de EBB.

Enquête werkgelegenheid en lonen

De Enquête werkgelegenheid en lonen (EWL) is de bron voor gegevens over het niveau, de ontwikkeling en verdeling van het aantal banen, de verdiende lonen (w.o. spaarloon) en de arbeidsduur van werknemers. De uitkomsten zijn gebaseerd op individuele waarnemingen van werknemers via de bedrijfsadministraties van bedrijven en instellingen in alle economische activiteiten. De uit de EWL afkomstige gegevens zijn dus exclusief banen en verdiensten van werknemers die niet via bedrijfsadministraties worden waargenomen, zoals alfhulpverleners, krantenbezorgers en personeel in dienst van huishoudens.

Gevangenisstatistiek

De Gevangenisstatistiek biedt uitvoerige informatie over het gevangeniswezen en geeft inzicht in de toepassing van voorlopige hechtenis en de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen. Informatie over de celcapaciteit, de achtergrondgegevens van de gevangenispopulatie en de in- en uitstroom van gedetineerden, is aangevuld met gegevens over personeel, de inkomsten en uitgaven van de penitentiaire inrichtingen en aanverwante sectoren.

Gezinsmonitor 2000

In dit onderzoek dat door het CBS gehouden is onder partners in Nederland is een groot aantal vragen voorgelegd over de verdeling van arbeid, zorg en huishouden en over hun tevredenheid over deze verdeling. De Gezinsmonitor is uitgevoerd in het kader van het samenwerkingsverband tussen CBS en de Nederlandse Gezinsraad (NGR).

Inkomens panelonderzoek

Het Inkomenspanelonderzoek (IPO) verschaft de gegevens voor de Inkomensstatistiek. Vanaf 1989 bedraagt de steekproefomvang van het IPO ongeveer 75 duizend huishoudens met in totaal 220 duizend individuen. De administraties van de belastingen vormen de voornaamste bron van gegevens. Deze zijn aangevuld met administratieve gegevens over individuele huursubsidie en studiefinanciering. Kinderbijslag en diverse sociale premies zijn berekend. De gegevens in deze publicatie hebben betrekking op de in Nederland woonachtige bevolking exclusief personen die verblijven in instellingen, inrichtingen en tehuizen.

Onderwijsstatistieken

De onderwijsstatistieken van het CBS zijn gebaseerd op integrale gegevensbestanden van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen over onderwijsinstellingen in Nederland. Het voortgezet onderwijs betreft uitsluitend door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen dan wel Landbouw, Natuurbeheer en Visserij gesubsidieerd voltijdonderwijs. De gegevens van het hoger beroepsonderwijs (hbo) zijn hoofdzakelijk afkomstig uit het Centraal Register Inschrijvingen Hoger onderwijs van de Informatie Beheer Groep in Groningen. De gegevens over het wetenschappelijke onderwijs (wo) zijn gebaseerd op een jaarlijkse telling onder de reguliere instellingen voor wetenschappelijk onderwijs.

Politiestatistiek

Deze statistiek beoogt inzicht te geven in de samenstelling en de ontwikkeling van de door de politie geregistreerde criminaliteit. De statistiek omvat onder meer gegevens over het aantal opgemaakte processen-verbaal, het aantal opgehelderde misdrijven en het aantal gehoorde verdachten naar type misdrijf.

Permanent Onderzoek Leefsituatie

Het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) is een groot, continu onderzoek naar verschillende onderwerpen betreffende de leefsituatie, zoals gezondheid, recht, arbeidsomstandigheden, maatschappelijke participatie en wonen. POLS bestaat uit verschillende modules. Alle respondenten krijgen een basisvragenlijst voorgelegd. De vragenlijsten voor de verschillende modules worden aan een deel van de respondenten voorgelegd.

Basisvragenlijst: In de basisvragenlijst van POLS worden vragen gesteld over persoons- en huishoudenskenmerken. Daarnaast bevat de basismodule onder meer gegevens over religieuze participatie, sociale contacten, politieke participatie en vrijetijdsbesteding. Aantal respondenten in 2001: circa 24 duizend personen.

Recht: Het onderdeel Recht van POLS bevat gegevens over slachtofferchap, veel voorkomende criminaliteit en de daarbij ondervonden delicten en beroep op rechtshulp. Vragen hierover worden voorgelegd aan de respondenten van de modules 'Recht en Participatie' en 'Recht en Milieu'. Aantal respondenten in 2001: circa 11 duizend personen.

Tijdsbestedingsonderzoek: Tweejaarlijks wordt een tijdsbestedingsonderzoek uitgevoerd. Hierin wordt aan de hand van een dagboekje met 32 activiteiten de dagelijkse tijdsbesteding gemeten van de Nederlandse bevolking. Aantal respondenten in 2001: circa 5,7 duizend personen.

Participatie: Een deel van de vragen uit de module 'Recht en Participatie' heeft betrekking op onderwerpen als: vrije tijdsbesteding, vrijwilligerswerk, sociale contacten, waardering van de leefsituatie, politieke participatie. Aantal respondenten in 2001: circa 4 duizend personen.

Gezondheid: In de module 'Gezondheid en Arbeid' wordt een zo volledig mogelijk overzicht geschetst van gezondheidstoestand, het gebruik van zorgvoorzieningen, de leefstijl en de deelname aan landelijke preventieve gezondheidsprogramma's van de Nederlandse bevolking. De vragen over gezondheid zijn voor werkenden aangevuld met een vragenblok over de werkbelasting met als doel inzicht te krijgen in de ervaren arbeidsomstandigheden. Aantal respondenten in 2001: circa 10 duizend personen.

Jongeren: Tweejaarlijks wordt de module 'Jongeren' opgenomen in POLS. Aan circa 3,5 duizend jongeren in de leeftijd van 12-29 jaar zijn in 2001 vragen gesteld over onderwerpen als het opvoedingsklimaat thuis, problemen met ouders, schoolbeleving, drugsgebruik en seksualiteit.

Kinderopvang: In 2001 is aan de basisvragenlijst een vragenblok over kinderopvang toegevoegd. De vragen over kinderopvang zijn uitsluitend gesteld aan ouders/verzorgers van een of meer kinderen onder de dertien jaar.

Pilotonderzoek ict-gebruik (CBS/SCP): In het kader van het NWO-stimuleringsprogramma Maatschappij en Elektronische Snelweg is in 2001 een pilotonderzoek naar ict-gebruik gehouden. Het onderzoek is uitgevoerd als een telefonisch vervolgonderzoek bij een deel van de POLS-respondenten. Aantal respondenten: circa 3 duizend personen.

Sociaal-economisch panelonderzoek

Het sociaal-economisch panelonderzoek (SEP) wordt sinds 1984 gehouden. De steekproefomvang is ongeveer 5 duizend huishoudens. Deze huishoudens worden jaarlijks geënquêteerd. In het onderzoek worden vragen gesteld over de sociaal-economische positie van personen en huishoudens en de veranderingen daarin.

Sociale Zekerheidsstatistieken

In de Sociale Zekerheidsstatistieken zijn gegevens opgenomen over uitkeringen. Gegevens over arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en werkloosheidswet zijn gebaseerd op de administraties van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Gegevens over bijstandsuitkeringen en de IOAW en IOAZ zijn gebaseerd op de administraties van de gemeentelijke sociale diensten.

Statistiek Adopties

De statistiek Adopties geeft een statistische beschrijving van adoptieprocedures en de daarbij betrokken kinderen. Hierbij gaat het om adopties via de Nederlandse rechtbanken en de adopties via het Haags Adoptieverdrag. De berichtgevers van deze statistiek zijn de Nederlandse rechtbanken en het Ministerie van Justitie.

Statistiek Justitiële Kinderbescherming

De statistiek Justitiële Kinderbescherming beschrijft de aard en tenuitvoerlegging van maatregelen, die via de kinderrechter zijn getroffen ter bescherming van minderjarigen van wie de fundamentele rechten op een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en groei naar zelfstandigheid ernstig worden bedreigd.

Statistiek Rechtbankstrafzaken

De statistiek Rechtbankstrafzaken heeft als doel een beschrijving te geven van de justitiële activiteiten wat betreft strafzaken in de verschillende fasen van een strafproces.

WoningBehoefte Onderzoek

Het WoningBehoefte Onderzoek (WBO) richt zich op het verzamelen van informatie over de huidige, de vorige en gewenste huisvestingssituatie, over de woonomgeving en over woonuitgaven in relatie tot het huishoudeninkomen. In de periode 1977-1998 was het WBO een vierjaarlijks onderzoek met een grote steekproefomvang (minimaal 60 duizend respondenten). In de jaren 1999 en 2000 is het onderzoek jaarlijks uitgevoerd; steekproefomvang in 2000 was circa 17 duizend respondenten. In de periode 1998-2000 is het WBO uitgevoerd als een module van POLS.

Overige bronnen

Eurostat

Eurostat is het statistisch bureau voor de Europese Unie. Het betreft zijn statistische informatie grotendeels van de nationale statistische bureaus en combineert deze tot publicaties waarin EU-totalen en cijfers per EU-land zijn opgenomen. Incidenteel voert Eurostat ook eigen enquêtes uit. Eurostat-informatie is rechtstreeks te verkrijgen bij Eurostat of via de CBS-bibliotheek of de internet-site datashop@cbs.nl te verkrijgen.

European Sourcebook

Het European Sourcebook bestaat uit een database en een publicatie, waarin een zo compleet mogelijk beeld van de gehele strafrechtsketen wordt gegeven. Tot dusver zijn van ruim dertig landen gegevens in het Sourcebook opgenomen.

Halt Nederland

Voor jongeren die zich schuldig gemaakt hebben aan strafbare feiten van relatief geringe ernst, bestaat de mogelijkheid om deze fouten weer 'goed te maken' zonder tussenkomst van de Officier van Justitie via een van de plaatselijke Haltbureaus. Halt Nederland coördineert het landelijk overleg tussen deze Haltbureaus. Een andere belangrijke taak is de informatievoorziening aan derden over de werkzaamheden van Haltbureaus.

NIBUD, Nationaal Scholierenonderzoek

Het Nationaal Scholierenonderzoek is een gezamenlijk initiatief van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD), het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Interdepartementale Commissie Jeugdonderzoek. Het Nationaal Scholierenonderzoek werd in 1984 voor het eerst gehouden. De laatste enquête is eind 2001, begin 2002 gehouden onder 16 duizend scholieren op het vbo, vmbo, mavo, havo en vwo.

OESO

De gegevens over de Europese vergelijking in het hoofdstuk Onderwijs zijn gebaseerd op de jaarlijks verschijnende OESO-publicatie: 'Education at a Glance'. De OESO (Organisatie voor economische samenwerking en ontwik-

keling) is gevestigd in Parijs, de deelnemende landen zijn in het algemeen de Westerse, welvarende landen. De gegevens over de vaardigheden zijn gebaseerd op het PISA-onderzoek (Programme for International Student Assessment). In dit onderzoek zijn in 2000 toetsen bij 15-jarige leerlingen afgenomen voor lezen, wiskunde en natuurwetenschappelijke vakken.

De tekst is ontleend aan een rapportage van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aan de Tweede Kamer 'Onderwijsprofiel van Nederland, Samenvatting van de belangrijkste beelden voor Nederland uit Education at a Glance 2002' – 29 oktober 2002.

Onderwijsmatrix OCenW (CFI)/CBS

De onderwijsmatrix wordt samengesteld uit een integrale waarneming van de Centrale Financiën Instellingen (CFI), een agentschap van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Hierin wordt gevraagd naar het onderwijselement en leerjaar van dit jaar en vorig jaar, waardoor de in- en uitgaande stromen worden vastgelegd. Tevens worden de stromen binnen het onderwijs, zoals zittenblijven, geregistreerd.

Voor meer informatie

Wanneer u behoefte hebt aan meer statistische gegevens over een van de onderwerpen in deze publicatie, dan kunt u een verzoek richten aan:

Centraal Bureau voor de Statistiek
Infoservice
Postbus 4481
6401 CZ Heerlen
Tel.: (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Statistische informatie op Internet

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft een uitgebreide internetsite met vele rubrieken zoals het *Webmagazine*, *cijfers*, en *publicaties*. Het *Webmagazine* is het elektronische tijdschrift van het CBS met artikelen en korte berichten over maatschappelijk relevante onderwerpen. De rubriek *cijfers* bevat onder andere kerncijfers over een groot aantal economische en sociaal-economische onderwerpen. De kerncijfers worden dagelijks geactualiseerd. Onder *publicaties* kunt u recent verschenen persberichten en publicaties van het CBS raadplegen. In de CBS databank StatLine kunt u veel statistische gegevens van het CBS vinden. Deze databank is **gratis** toegankelijk via het Internet. StatLine is voorzien van een moderne zoekmachine die u op gemakkelijke wijze toegang tot de databank verschaft.

Het adres van de CBS website luidt <http://www.cbs.nl>. Er is ook een direct adres om bij de databank StatLine te komen: <http://statline.cbs.nl>. Bij vragen of problemen over StatLine, kunt u contact opnemen met de Infoservice van het CBS (045) 570 70 70.